

III. AFGANG OG UDNÆVNELSER AF PROFESSORER

a. *Professor, dr. theol. N. H. Søes afgang fra universitetet og udnævnelse af sognepræst, lektor, dr. theol. Niels Thulstrup som professor i systematisk teologi*

(j. nr. 420/65).

Ved kgl. resolution af 18. december 1965 blev der meddelt professor i systematisk teologi, dr. theol. Niels Hansen Søb afsked efter ansøgning på grund af alder og med pension fra den 31. januar 1966 at regne.

Efter at det således ledigtblevne embede var blevet opslået, blev under 8. februar 1966 de indkomne fem ansøgninger, nemlig fra docent, fil. dr. Hans Hof, sognepræst, cand. theol. Poul H. Jørgensen, universitetsadjunkt, cand. theol. Jens Glebe Møller, universitetslektor, cand. theol. Niels Thulstrup og professor, dr. theol. Johannes Sløk, tilstillet universitetet til erklæring.

Til at bedømme de indkomne ansøgninger nedsatte det teologiske fakultet i henhold til § 2, stk. 2 i kgl. anordning af 5. februar 1953 om ansættelse af professorer ved Københavns universitet et udvalg bestående af professorerne, dr. theol. N. H. Søb, dr. phil. Søren Holm samt dr. theol. Johan B. Hygen, Oslo universitet. Under sagens behandling har tre af ansøgerne, Poul H. Jørgensen, Jens Glebe Møller og Niels Thulstrup, erhvervet den teologiske doktorgrad.

Ved skrivelse af 5. maj 1966 trak Johannes Sløk sin ansøgning tilbage.

Udvalgets medlemmer afgav under 8. november 1967 hver sin bedømmelse af ansøgerne:

Professor Søren Holm:

»Som Medlem af det nedsatte Udvalg til Bedømmelse af Ansøgerne til det ledige Embede i systematisk Theologi skal jeg meddele Fakultetet følgende Indstilling, idet jeg foreløbig nævner Ansøgerne i alfabetisk Rækkefølge:

Docent, d:r *Hans Hof* (f. 1922) har indleveret en længere Række Arbejder til Bedømmelse af sine Kvalifikationer; men det eneste større,

som foreligger i Trykken, er Disputatsen om Mester Eckehart, »Scintilla animae. Eine Studie zu einem Grundbegriff in Meister Eckeharts Philosophie«, 1952, 260 store Sider. Arbejdet er en Undersøgelse af et vigtigt Punkt i Filosofiens Historie, hvor nyplatonisk og thomistisk Tænkning mødes og brydes. Forf. hævder, at Eckehart i sine Anskuelser er mere Nyplatoniker end Thomist, og dette er vel, hvad der kunde forventes. Bogens første to Trediedele behandler Grundbegreber i Middelalderens Filosofi og foretager en Række Opgør med andre Tænkeres Anskuelser, altsammen dygtigt og grundigt. Den sidste Trediedel af Bogen sætter saa ind paa Scintilla-Animae-Begrebet, Sjælefunken, der bestemmes som et Analogon til det uskabte Intellekt, som virker i Sjælen og er Modtageorganet i Forholdet til Gud. Her staar Eckehart Nyplatonismen nær, og hans Forskel fra Thomas manifesterer sig i hans Rendyrkning af Analogia Attributionis som ontologisk Grundskema og i Elimineringen af Analogia Proportionis (Jfr. S. 206, 225).

Det er en paa mange Maader overordentlig dygtig Studie, der er af virkelig filosofisk Interesse. Metoden er mere filologisk end begrebsanalytisk. Dr. Hof arbejder her med en virkelig filologisk-historisk Methode, medens han i det store maskinskrevne Arbejde »Metafor och modell« (329 S.) arbejder filologisk-hermeneutisk og i de store og ligeledes maskinskrevne Afhandlinger »Ur samvetsbegreppets historia« arbejder filologisk-eksegetisk. Paa intet af Omraaderne synes han derimod at arbejde specielt filosofisk eller systematisk theologisk, idet han hverken kommer ind paa den erkendelsesteoretiske eller den ontologiske Problematik, som ligger bag de empiriske og fænomenale Udsagn.

Det store Arbejde om Samvittighedsbegrebets Historie bestaar af to Dele. Den første hedder »Begreppet syneidesis i N. T.« (196 S.) og den anden »Begreppet conscientia hos Augustinus« (159 S.). Der er altsaa begge Steder Tale om Begrebsanalyser, og gennem sine minutøse Gennemgange af de nytestamentlige Tekster, særlig hos Paulus og i Hebræerbrevet, hvor der foretages idelige Opgør med andre Opfattelser og Tolkingsforsøg, viser Forf. sig som en dygtig Filolog og Ekseget, og han naar frem til følgende tre forskellige nytestamentlige Grundbetydninger af sit Hovedbegreb. 1) Syneidesis kan betyde »Trosövertygelse«, idet Ordet refererer til en Akt eller indre Attitude, fx. Rom. 13 og I Kor. 8-10. 2) Den anden Grundbetydning er en Evne, der ytrer sig som Subjekt for Akthandlinger som at vidne, vurdere og dømme, og denne Akt lokaliseres til Hjertet. I denne Sammenhæng diskuteres Rom. 2,14f grundigt. 3) Den tredje Betydning af syneidesis findes i Hebræerbrevet, hvor Ordet udtrykker en Attitude, der har Relation til Gud, Renselse og Kristi Forsoning, og syneidesis bliver saaledes den kultiske Dimension i Mennesket.

Hos Augustin er conscientia det inderste i Mennesket og dets Situation, og dens Forhold til andre anthropologiske Termini hos Augustin –

som mens, cor, memoria, voluntas, ratio og flere – gennemgaas grundigt og ligeledes under Opgør med andres Opfattelser. Conscientia betegner anthropologisk den inderste og højeste Del af Sjælen og religiøst-metafysisk Menneskets Participation i Gud. Der ligger i conscientia baade et cognitivt og et voluntaristisk Moment, i hvilket Menneskets højeste Del af Sjælen kan faa sit Udtryk.

Dr. Hof viser i disse Arbejder baade Dygtighed og Belæsthed, og han evner methodisk at gribe en Tekst an. Medens Afhandlingen om Metafor og Model var hermeneutisk, er de to Studier over Samvittighedsbegrebet eksegetiske, og Forf. forstaar virkelig at udnytte Begrebernes Kontekst til Bestemmelse af deres Betydning. Begge Arbejder hører imidlertid mere ind under Filologien end under Filosofien og den systematiske Theologi.

»Metafor och modell« er med sine 329 store Sider et vældigt Arbejde. Det har som Undertitel »En undersökning av religiöst symbolspråk«. Afhandlingen er en analytisk Studie over det religiøse Symbolsprog, og den begynder med en principiel Redegørelse for Begrebet – spc. Metaforen – og Metoder. Ernst Cassirers Symbolformer og andre moderne Theorier gennemgaas grundigt, og derpaa gøres der Rede for Jesu Lignelser, Opstandelsesteksterne i NT og Metaforernes Anvendelse i Udsagn om religiøse Erfaringer. Et særligt Kapitel behandler Filon, Clemens Alexandrineren, Origenes og Thomas Aquineren i semantisk Belysning, og til sidst gøres der Rede for Meningen med og Referencen af metaforiske Udsagn i religiøse Kontekster.

Arbejdet er baade lærd og skarpsindigt. Efter sin Genre er det hermeneutisk og ikke egentlig religionsfilosofisk, idet Tankegangen ikke synes at transcendere Tekster og gaa fra semantisk til ontologisk. Det eneste Forsøg paa at gøre dette er vist Talen S. 269 om, at de meningsgivende religiøse Udsagn, f. Eks. om Gud, er muligt sande. Det er imidlertid ogsaa muligt, at Forf.s Methode kommer til at tillægge Forfatterne af gamle Tekster en Mening, som de ikke har haft, og en logisk mulig Tydning forveksles saaledes med en faktisk sandsynlig. En Oldtids-tekst maa jo ikke tolkes ud fra moderne Filosofi, hvis det ellers er Formaalet at finde Forfatterens Mening med det, de har skrevet. Dette turde ikke mindst gælde Tekster fra NT. Den lærde og begavede Afhandling er paa Grund af næsten manglende erkendelsestheoretisk og ontologisk Aspekt hovedsagelig et Stykke Filologi og ikke egentlig Religionsfilosofi.

En Afhandling, der er medsendt under Prof.s Betænkelighed, er »Eksistential och dialektik. R. Bultmanns användning av bestäningar i Heideggers filosofi«, 88 S. I en skarpsindig Analyse af Bultmanns filosofiske Relationer til Heidegger hævder Hans Hof, at Bultmann i Modsætning til Barths »halve Dialektik« gaar tilbage via Heidegger til den dialektiske Bevægelse i dens Helhed, som den er kommet til Ud-

tryk hos Hegel og Kierkegaard, og med denne »hele Dialektik« forlader han ogsaa Barths stærke »nominalistiske« Bestemmelse af Frelsen til Fordel for en »Realisme«, saavel i Synet paa Gudserkendelsen som paa Tilgivelsen. (S. 64f). Ogsaa her imponeres man af Ansøgerens Evne til at redegøre for Spørgsmaal, der dialektisk set maa kaldes for meget vanskelige.

Foruden de nævnte Arbejder har Dr. Hof ogsaa indsendt en Række Tidsskriftartikler og i Manuskriptform tillige Afhandlinger om »Det anthropomorfe Forestillingssæt i den religiøse Anskuelse«, »Samvittighedsbegrebet og ethisk Theori. En Begrebsanalyse« samt en Afhandling om Luthers Opfattelse af Samvittigheden som virtus judicandi. I Bidrag til Festskriftet til Gunnar Aspelin har Hof nærmet sig den sprognalytiske Filosofis Problematik ved at skrive om »Reference and meaning in religious statements«, men heller ikke her transcenderes det filologisk-semantiske.

Dr. theol. *Poul Henning Jørgensen* (f. 1930) har til Bedømmelse indleveret et Radioforedrag, der er trykt i Præsteforeningens Blad Nr. 22 1961, om Teknikens Forbandelse i idéhistorisk Belysning, en Anmeldelse smst. af Søren Nordentofts Disputats om »Heideggers Opgør med den filosofiske Tradition« samt den lille Bog »Israels Sange ved Kristendommens Vugge«, 1964, 71 S.; men intet af disse Arbejder kan tjene til videnskabelig Kvalifikation ved Erhvervelsen af et Professorat. Det kan derimod en lang Artikel i »Da. teol. Tidsskrift« 1958 om »Martin Heidegger, en filosofisk religionsstifter«, Bogen »Die Ethik Schleiermachers« 1959 (223 S.), der har forhvervet sin Forf. Universitetets Guldmedalje, og »Die Bedeutung des Subjekt-Objektverhältnisses für die Theologie« 1967, der har skaffet Forf. den theologiske Doktorgrad. Vi staar her over for Arbejder, som viser virkelig Dygtighed, om Evne til at læse Tekster og arbejde med filosofiske og theologiske Problemer.

I Prisopgaven om Schleiermachers Ethik behersker Forf. sit Stof. Han magter meget vanskelige Tekster og disponerer et omfattende Materiale, og han sætter paa overlegen Maade Schleiermachers Ethik ind i hans filosofiske System. Der vises Kendskab til det allermeste af den betydelige Schleiermacherlitteratur; men dette betyder ikke, at Afhandlingen ikke skulde være bygget op paa Schleiermachers egne Tekster frem for paa andres Kommentarer til dem. Selv om Forf. er Modstander af Schleiermachers Theologi, har han vist stor Evne til at leve sig ind i dens Tankegang. Interessant er Imødegaaelsen af Andres Nygrens Paastand om, at Schleiermachers theologiske og filosofiske Ethiker skulde være forskellige, fordi den filosofiske vil fremstille Menneskeandens Virksomhed i Almindelighed og Fornuftens Indvirken paa Naturen, medens den kristelige Ethik vil udvikle den kristelige Selvbevidsthed med Hensyn til det deri indeholdte ethiske Sindelag

og paafølgende Handling. Over for dette hævder Dr. J., at den Proces, som foregaar med det genfødte Menneske i den kristelige Ethik, er identisk med den Proces, som foregaar gennem »Individualiteten« i den filosofiske Ethik, og dette er atter lig med den kosmiske Proces. Her ligger den tydelige Sammenhæng mellem de to Ethiker. Med dette kosmiske kommer Forf. sluttelig ind paa Forholdet til Katholicismen, og han hævder, at Naaden hos Schleiermacher er gjort til Naturproces eller Habitus, ganske som i Katholicismen. Her synes han imidlertid ikke at have set, at der hos Schleiermacher paa ingen Maade er Tale om Naaden som Natursubstans. Den er Aand; for det er jo Aanden, der skal gennemtrænge Naturen, og ikke en anden Natur, der skal gøre dette. Dette turde være en Mangel, og det samme gælder, naar det hævdes, at Schleiermacher kun har en Kulturfilosofi og ikke som Nietzsche og Spengler tillige ogsaa en Kulturkritik. Kulturen er nemlig hos Schleiermacher saa nøje forbundet med Idealbegrebet, at den ikke kan opfattes som en rent empirisk-sociologisk Størrelse.

I den store Disputats om Forholdet mellem Eksistensfilosofi og Ontologi vil Forf. hævde, at i samme Grad som Eksistenstheologien har været et Opgør med og en Protest imod Subjekt-Objektforholdet, har den nærmet sig Mystikkens Opfattelse af Subjektet og Objektet som sammenfaldende Størrelser. Forf. vil ikke protestere mod Eksistenstheologien i alle dens Former; men til Gengæld vil han gøre det kategorisk paa det ene Punkt, at den har villet overvinde Subjekt-Objektforholdet helt og holdent. Om det sidste helt holder Stik, turde der maaske være Uenighed om; men at det er Tendensen i Eksistensfilosofien, synes Forf. at have vist. Han hævder, at hvis Subjekt-Objektforholdet gøres til et Identitetsforhold, bliver Resultatet et Opgør mod Gud, fordi der samtidig sættes Lighedstegn mellem Gud og Menneske.

Det er Forf.s Mening, at Gud skal opfattes ontologisk, og følgelig kan han ikke falde sammen med noget i den menneskelige Psyke eller den religiøse Oplevelse, et Forhold, som udtrykkes ved, at Gud ikke har noget Synonym, han ækvivalent kan betegnes ved. Gud er Gud, før der kan tillægges ham noget Prædikat. Dette skal involvere, at Troen bliver Bekendelsen til en objektiv Realitet. Kun paa denne Maade kan Gud nemlig blive Herre over baade Natur og Historie, blive Skaberen, medens denne Tanke vil falde bort som noget uvirkeligt baade for Mystikeren og den transcendentale Idealisme. Dette synes at være temmelig klart, medens Forf.s Syn paa Forholdet mellem Theologi og Filosofi til Gengæld synes at være temmelig uklart. Han siger, at i Filosofien spørger Subjekt-Objektforholdet efter Transcendensen, medens i Theologien Transcendensen eller Gud stiller Spørgsmaalet til Mennesket i dets Subjektforhold: Adam, hvor er du? I Filosofien er Subjekt-Objektforholdet emaneret, i Theologien er det skabt. Ved den theologiske Transcenderen ophæves Subjektforholdet ikke, fordi det

transcenderende bestaar i selve dette, at Forholdet placeres og faar sin begrænsede Plads.

Med disse dialektiske Indvendinger kommer Forf. – bortset fra sin uklare og snørklede Syntaks paa dette Sted – ind paa det lyriskes Gebet, hvor alle ontologiske Katte er graa, og de erkendelsestheoretiske og ontologiske med. Men trods alle Uklarhederne bliver der et Problem staaende klart tilbage, nemlig Forholdet mellem Theologi og Filosofi, der let kan løses verbalt, men ikke slet saa let erkendelsestheoretisk og ontologisk. Det har været Forf.s Opgave at ville redde den ontologiske Position i Theologien over for en intramental eller mystisk; men han synes ikke at have løst sin Opgave. Forholdet mellem Theologi og Filosofi er ikke blevet klart formuleret. Forf. synes at lade Theologien blive bestemmende for Filosofien, naar han forkaster den transcendentale Idealisme ud fra en bestemt Theologi. Idet han lader Filosofien være Udtryk for et Derhen og Theologien for et Herhen, synes han at fordoble Aspekterne i en saadan Grad, at Resultatet maa blive en Fordobling af Tilværelsen, hvis der ellers i begge Tilfælde skal være Tale om nogen ontologisk Basis – og det maa der jo, naar der hævdes en theologisk Realisme og den transcendentale Idealisme vrages i Filosofien.

Men ogsaa i dette Arbejde viser Forf. sig som en fremragende Tekstlæser. Han forstaar at tolke selv de vanskeligste Tekster, og det er en virkelig Fortjeneste at kunne tyde og tolke det uklare og finde den klare Tanke bag de dunkle Ord. I sine kritiske Synspunkter synes Dr. J. ogsaa at være klar. Dette gælder ogsaa, naar han frejdigt hævder, at Eksistensfilosofien bevidst eller ubevidst stiler hen mod en Mystik, og at vi i Religionen ikke kommer uden om Forholdet mellem Subjekt og Objekt. Bogen vidner om megen omfattende Læsning baade i Bøger og Tidsskrifter, baade i den primære og den sekundære Litteratur. Dr. J. synes virkelig at have forstaaet, hvor de paagældende Forfattere vil hen med det, de har skrevet, og han har søgt at forklare sine egne Læsere, om Vejen var farbar eller ikke.

Disputatsens Anliggende er i Hovedsagen theologisk; men den har ogsaa nære Relationer til det filosofiske, og det meste af Indholdet er Filosofi. Forf. forstaar, at der ikke kan arbejdes med systematisk Theologi, uden at der findes en bestemt Filosofi som dens nødvendige Vehikel. Bogen er efter sin Kategori en systematisk Afhandling; men den er i udstrakt Grad bygget op ved Hjælp af historisk-empirisk Materiale, og det i saa høj en Grad, at Forf. kommer til at vise sin Dygtighed mere ved Fremstillingen af og Opgøret med andres Tanker end i Udformningen af sine egne. Det sidste kræver imidlertid en Modenhed og en Alder, som Forf. endnu helt ikke synes at have naaet; men meget tyder paa, at det vil kunne naas.

Afhandlingen er som nævnt theologisk i sit Sigte, men filosofisk i

i det meste af sit Indhold. Den skal give en theologisk Tydning af Subjekt-Objektforholdet og ikke en filosofisk, og en saadan theologisk Tydning kan iflg. Forf. kun gives ud fra Aabenbaringens Synspunkt. Det er fra denne Position, at Skabelsestroen stilles op over for Mystiken og Subjekt-Objekt-forholdet faar sin Tydning. Den ontologiske Baggrund for dette hentes saa fra Filosofien, og det bliver følgerig her, Bogens afgørende Vanskelighed og Mangel er at finde, fordi Filosofien her synes at blive Theologiens Prius, medens Forholdet jo ellers efter Forf.s Mening skulde være det omvendte, hvad der bl.a. viser sig i hans aprioriske Afvisning af den transcendentale Idealisme.

Jo dygtigere et Arbejde af en yngre Forsker er, desto mere vil som Regel ogsaa dets Mandler og Fejl træde frem, medens de ikke i samme Grad behøver at gøre dette, hvor vi staar over for det ordinære. Bogen er virkelig skrevet med ekstraordinær Dygtighed, og den blev da ogsaa indstillet til Forsvar for Doktorgraden uden Forbehold af nogen Art.

Dr. theol. *Jens Glebe Møller* (f. 1933) har til Bedømmelse af sine Kvalifikationer indleveret sin Disputats fra 1966 »*Doctrina secundum pietatem*«, der bærer Undertitlen »Holger Rosenkrantz den Lærdes teologi«, og er paa 187 store Sider, og hertil slutter der sig en Række Tidsskriftartikler og et Par Anmeldelser foruden en maskinskreven Afhandling paa 26 Sider »Om brugen af ordet »skabelse«, der som flere andre Arbejder af Forf. søger at vinde Klarhed over theologiske Begreber ud fra den sproganalytiske Filosofis Forudsætninger. Hovedarbejdet er saa afgjort Disputatsen om Holger Rosenkrantz, der efter sit Emne er en historisk og ikke en systematisk Afhandling; men efter sin Form er den alligevel paa en Maade »systematisk«, fordi den mere søger at forstaa og at forkaste Rosenkrantz' Tænkning ud fra et bestemt theologisk Standpunkt end at forstaa og »tilgive« ham ud fra hans egen historiske Kontekst. Forf. kommer med en bestemt moderne Theologi til en fortidig Theolog, som han vil karakterisere »uden Hensyn til Tid og Sted«, idet han søger at løfte ham »op over Historiens Begrænsninger«. Bogen er præget af meget dygtige Enkeltanalyser, og den viser sin Forf.s Evne til at læse Tekster og tyde Haandskrifter.

Det er tydeligt, at Forf. mere er Systematiker end Historiker i sine Interesser, og derfor havde det været et Plus, om Arbejdet ikke havde været opbygget paa et saa decideret historisk Materiale, der fordrer et helt andet Interesse-Aspekt. Som Opgaven er stillet og besvaret, fører den ikke til at øve Ret over for store Afdøde, der maa bedømmes ud fra deres egen Samtids Forudsætninger. Bogen er mere blevet en systematisk Afhandling i historisk Dragt, for selv om den primært vil skildre Rosenkrantz, er Resultatet blevet en Slags theologisk Bekendelse og Fordømmelse. Men naar dette er sagt, maa det imidlertid ikke overses, at Bogen er udarbejdet med sikker analytisk Methode, at den

virkelig er lærd, og at det historiske overalt er ledsaget af den fornødne filologiske Lærdom.

Foruden dette opus magnum har Dr. Møller ogsaa indsendt en Række mindre Arbejder, der for de flestes Vedkommende vidner om hans Overgang fra Historie til Filosofien i dens sproganalytiske Form, som den særlig har modtaget i Oxford, selv om Dr. Møller ogsaa taler om en »Københavnsskole«. Hans Arbejder paa disse Omraader har fortsat sig, efter at Indleveringsfristen for Afhandlinger til Bedømmelsesudvalget er udløbet. Blandt de indsendte mindre Arbejder er der nogle Anmeldelser foruden flere Artikler, som strækker sig fra det historiske ind i det sproganalytiske. Historiske er saaledes nogle Artikler, som viser Dr. Møllers Interesse for den Føderaltheologi, der ogsaa spillede en Rolle for Rosenkrantz. Hertil hører en Artikel i »Da. teol. Tidsskrift« om »Trosbegrebet hos Jacob Arminius« og en nederlandsk med Titlen »Arminius-herdenking: lofrede of confrontatie« samt »Melanchtons naturretslære og føderaltheologiens gerningspagt«. Det hævdes, at den reformerte Theologi i dens Calvinske Tradition formelt og delvis ogsaa efter sit Indhold er Grundlaget for Arminius' Lære. Med Melanchton synes Slægtskabet ikke at være saa dybt, fordi denne mente, at Kendskabet til Naturetten kunde danne en nødvendig moralsk Forberedelse til at modtage Syndernes Forladelse, medens noget saadant ikke anerkendes af Føderaltheologerne som flest. En vis Paavirkning fra den franske Filosof Petrus Ramus synes Arminius ogsaa at have modtaget, og Dr. Møller har skrevet en meget dygtig Afhandling om »Petrus Ramus i lyset af den nyere forskning«, der fylder 17 Sider i »Da. teol. Tidsskrift« og er en lille Lærdomsbedrift for sig. I Sammenhæng med Studierne over Føderaltheologien maa ogsaa nævnes en afhandling paa 22 store Sider i »The Journal of Ecclesiastical History« med Titlen »The Beginnings of Puritan Covenant Theology«.

Sproganalytiske Arbejder er den lille Artikel i »Da. teol. Tidsskrift« om »Jesu Forkyndelse og dagligsprogets logik«, hvor det søges vist, at man ikke uden Reservation kan anbringe Jesu Udsagn i den analytisk-religiøse Sprogbrugs særlige Kategori. Forf. vil hævde, at Ordene »Gudsriget er kommet nær« udsiger noget faktisk i Dagligsprogets Tale, og den analytiske Filosofi skulde saaledes ved sin Methode hjælpe os til en dybere Indsigt i nogle af Inkarnationens Konsekvenser – ikke til at forstaa, at Gud blev Menneske, men til at indse, i hvilken Forstand der ikke kan sættes Skel mellem Jesu Tale og anden menneskelige Tale. At Gudsriget er kommet nær, betyder først og fremmest et Krav om at lyde Guds Vilje; men den Erkendelse, vi faar i Sætningen, er ikke af nogen anden Art end den, vi faar i Sætningen, at der staar et Askebæger paa Bordet. Om Forf. har Ret i disse Analyser, er mig ikke ganske klart, og han faar vist paa denne Maade Teksterne til at sige noget andet, end deres respektive Forfattere har ment med dem.

I den maskinskrevne Afhandling om Ordet Skabelse skelnes der mellem to Betydninger, en historisk afsluttet Handling om et Dengang og en religiøs-aktuel, at »Livet er skænket« os af Gud. Der er her Tale om to forskellige Sprogspil – et Ord, der vist først er formuleret af Wittgenstein – og bruger man Ordet i det ene Sprogspil, kan man ikke samtidig bruge det i det andets Betydning uden at volde Konfusion. Efter Dr. Møllers Mening bruges Ordet Skabelse ikke entydigt hos Professor Wingren i Lund. Efter en længere Omtale af Biskop Ramsey i Durham hævder Dr. Møller, at vi ikke kan bruge Ordet Skabelse om en Handling i Urtiden, uden at vi misforstaas. Dr. Møller vil søge at vise, at Sætninger som »Jesus er Guds Søn« eller at »Gud blev Menneske« ikke er meningsløse, hvis man blot kender det givne Sprogspils Art; men han synes at overse, at ikke ethvert Sprogspil staar i Relation til en Ontologi, som det her fordredes af de bibelske Forfattere.

Dr. Møllers Produktion er ikke omfattende, og særlig gælder dette hans filosofisk-systematiske Arbejder; men det kan ikke nægtes, at han har arbejdet med megen Iver og med megen Forstaaelse af moderne Sproganalytik, en Iver, som synes at love godt for Fremtiden.

Dr. theol. *Niels Thulstrup* (f. 1924) har indleveret et næsten uoverskueligt Materiale til Bedømmelse af sine Kvalifikationer. Det omfatter baade trykt og utrykt Materiale, baade Bøger og Afhandlinger, baade selvstændige Fremstillinger og Tekstudgivelser med ledsagende Indledninger, Noter og Kommentarer. Det er særlig Søren Kierkegaard og hans Forfatterskab, Dr. Thulstrup har samlet sig om, og om en enumeratio plena af hans fyrretyve forskellige indleverede Arbejder kan der ikke blive Tale i denne Sammenhæng, saa lidt som der kan gives en særlig Karakteristik af de enkelte. Nævnes skal blot Udgaven i to Bind af den afsluttende uvidenskabelige Efterskrift, hvor Bind II foruden de dygtige Noter indeholder en fremragende Oversigt over Religionsfilosofien og dens vigtigste Problemer fra Oldtiden til Hegel. Dygtige Udgiverarbejder paa Tysk har Dr. Th. ogsaa været Ophavsmand til, og paa Engelsk, Fransk og Italiensk har han præsenteret Kierkegaardske Tanker. Vi staar her over for en Arbejdsevne og en Viden, som kun sjældent ses. Dr. Th. er en fremragende Kender af Kierkegaard, vel den førende i Dag med sin Forstaaelse af Kierkegaards Problemer og deres Rolle i Samtiden, ligesom han har et indgaende Kendskab til dansk religionsfilosofisk Tænkning i Ordets videste Betydning og et ikke ringe til den udenlandske Kontekst for Kierkegaards Forfatterskab. Som Kierkegaardforsker har Dr. Th. et internationalt Navn.

Et større utrykt Arbejde, som særlig maa nævnes, stammer fra 1959 og er paa 292 maskinskrevne Sider. Titlen er »Kierkegaard og Hegel. En historisk og principiel Undersøgelse. I. Kritisk Forskningshistorie«, og det er paa sin Vis Indledningen til den store Disputats om »Kierke-

gaards Forhold til Hegel« fra 1967, som imidlertid er betydelig dygtigere end Indledningen til den kritiske Forskningshistorie, der dog er udarbejdet med den fornuftige Begrænsning, at det kun har villet skildre de Værker, som belyser Problemkomplekset Kierkegaard-Hegel. Dr. Th. hævder, at det ikke er lykkedes nogen af de tidligere Forskere at naa til virkelig Klarhed over Forholdet mellem Kierkegaard og Hegel eller de saakaldte Hegelianere. De fleste Forskeres Forstaaelse af Hegel imponerer ikke Dr. Th., og de fleste Kierkegaardsforskere synes at have knyttet Forstaaelsen af Kierkegaard lovlige nær til hans Sammenhæng med Hegel. Der savnes hos disse Forskere baade en gennemført historisk Analyse og en systematisk Helhedsforstaaelse. Følgelig er en ny Undersøgelse af dette Kierkegaard-Hegel-Problemkompleks nødvendig, og det er denne Opgave, Dr. Th. saa dygtigt har søgt at løse med Disputatsen om Kierkegaards Forhold til Hegel, der fylder 354 store Sider.

Det er Dr. Th.s Theses i denne Afhandling, at Kierkegaard og Hegel intet har tilfælles som Tænkere, at der med »Enten-Eller« var fuldbyrdet en Afklaringsproces i Forholdet til Hegel, at Forfatterskabet til og med Efterskriften var Kierkegaards Helbredelseskur til den Samtid, som var angrebet af Spekulationen, at Kierkegaards Opfattelse af Hegel stort set var Højrehegelianernes, da det særlig var dem, der havde præget hans Forstaaelse af det Hegelske System, og som en Tilføjelse til denne sidste These, at det var disse Højrehegelianere og ikke Mesteren selv, der var Genstand for Kierkegaards Foragt.

Bogens Emne er velvalgt for en Disputats. Det er et historisk Emne, som samler sig om et konkret, om end meget omfattende Forhold, som kræver en indgaaende og eksakt Tekstanalyse og Evne til idelig at sammenligne. Forf. er baade methodisk sikker i sin Arbejdsform og sagligt saa velfunderet, som ønskes kan. Han har vist, at han virkelig ved noget, og hans Beherskelse af Kilderne og den dertil hørende Litteratur er overlegen. Dr. Th. viser sig som en Forsker, der ejer den Modenhed, et saa vanskeligt og omfattende Emne kræver af sin Mand. Baade den relevante tyske og den hjemlige og i Virkeligheden meget omfattende danske Theologi og Filosofi kender han til Gavns, og han ved, hvor de forskellige Tænkere har deres ideologiske Plads. Der er næppe nogen i Nutidens Danmark, der er bedre orienteret i Datidens danske Theologi og Filosofi end netop Forf. af denne Afhandling, der er et udpræget idéhistorisk Arbejde – hvilket vil sige, at Forf. skildrer rent faktiske Forhold og holder sine egne theologiske og filosofiske Tanker uden for Fremstillingen.

Efter sin Genre er Disputatsen om Kierkegaards Forhold til Hegel et Forsøg paa at give en Skildring af en bestemt Tænkers Forhold til en anden Tænkers Idéer; men derved bliver det nødvendigt at tage Stilling til den førstnævntes personlige Udviklingshistorie, hans Læsning,

Tænkning og litterære Frembringelser. Det idéhistoriske drejer sig altsaa ikke om »Ideens« fænomenologiske Fremtræden paa et bestemt Tidspunkt i to bestemte Lande, men om to bestemte Tænkere og om dem alene. Det idéhistoriske forbindes saaledes med det personalhistoriske, og dette Sigte maa kaldes legitimt. Bogens Genre er hverken religionsfilosofisk-systematisk eller rent filosofi-historisk; men den er til Gengæld, hvad den giver sig ud for, og den behøver ikke at gaa inkognito, for Genren er i sig selv legitim. Bogen vidner heltigennem om Forf.s Modenhed og Lærdom. Dr. Th. er skolet baade sprogligt, historisk og filosofisk. Hans særlige Felt er imidlertid det historiske og ikke det systematiske. Paa det sidste Punkt er hans Kvalifikationer vanskeligere at bedømme end paa det historiske. Eet er nemlig at kunne analysere Sammenhænge, noget andet er det selv at kunne konstruere dem, og paa dette Punkt har Dr. Th. endnu ikke vist sine Evner i nogen udpræget Grad.

Men der er ikke desto mindre et lille Arbejde, som vidner godt paa dette Punkt, nemlig en Afhandling paa 24 Sider om »Kristelig Etik«, der kom 1960 i Bogen om »Teologien og dens fag«. Afhandlingen er ikke systematisk i og for sig, men mere analytisk-deskriptiv, idet den gør Rede for en Række Opfattelser af kristelig Ethik; men dette er i Ordets bedste Forstand gjort saa overlegent, at man mærker Forf.s egen Opfattelse bag det hele. Denne lille Afhandling er Udtryk for noget virkelig dygtigt og viser, at dens Forf. nok kan arbejde paa den systematiske Theologis Omraade, hvis Forholdene skulde føre hans Arbejde i denne specielle Retning.

At give en Omtale og Karakteristik af alle Dr. Th.s indleverede større og mindre Arbejder vilde som sagt sprænge alle rimelige Rammer, og det vilde blot føre til en Opsummering af epitheta ornantia, som intet vilde ændre i den kvalitative Bedømmelse af deres Forfatter.

Af det foregående turde det fremgå, at det er fire meget dygtige ansøgere, som har meldt sig til det ledige professorat; men et valg imellem dem vanskeliggøres i nogen grad af deres store indbyrdes forskellighed. Lettest at sammenligne er vel nok docent Hof og dr. Møller, da de begge har skrevet disputats over et historisk emne og derefter beskæftiget sig med sproganalytisk filosofi. Det forekommer mig imidlertid, at denne moderne disciplin ligger ret langt borte fra theologi og erkendelsesfilosofi; den kan udtale sig om, hvorvidt religiøse udsagn er meningsgivende eller ikke; men den kan ikke række frem til selve det religiøse gyldighedsproblem, fordi sproget nu engang ikke kan transcendere sig selv. Da det drejer sig om et professorat i systematisk theologi, vil jeg mene, at de nævnte to ansøgere trods deres ubestridelige videnskabelige dygtighed ikke helt har vist sig at opfylde de fordringer, som kan og, hvor forholdene gør det muligt, også bør stilles

til den, der overtager en sådan stilling. Denne bemærkning siger intet om de to ansøgers videnskabelige kvalifikationer i det hele taget, men blot noget om relationen mellem arten af deres videnskabelige præstationer og det ledige embedes karakter.

Det er ulige vanskeligere at foretage en jævnførelse mellem dr. Jørgensen og dr. Thulstrup, af hvilke den sidste har langt den største videnskabelige produktion at fremvise. Dr. Thulstrups arbejder er hovedsagelig af historisk og ikke primært af systematisk karakter, medens dr. Jørgensens primært er systematisk, men alligevel indeholder en hovedpart af empirisk stof, der ganske vist underkastes en kritisk filosofisk analyse. Dr. Jørgensen må vist hævdes ved arten af sin videnskabelige produktion at stå den systematiske theologi nærmere end dr. Thulstrup; men dette er ikke hele sagen. Dr. Thulstrup behersker langt større områder af filosofiens og theologiens historie end Dr. Jørgensen, og han må kaldes fuldtud fortrolig med den systematiske theologis væsentlige problemstillinger. Dette kan heller ikke nægtes for Dr. Jørgensens vedkommende, men han synes endnu ikke helt at være nået frem til samme grad af afklaring som Dr. Thulstrup. Dr. Jørgensens på så mange måder virkelig imponerende disputats viser – ligesom dele af det mundtlige forsvar – at der endnu fattes den fornødne dialektiske akribi, og at »Forkyndelsen« undertiden kan træde i ræsonnementets sted til skade for den dialektiske sammenhæng i hans tænkning. Dette er imidlertid en mangel, som et kommende systematisk arbejde, der ikke behøver at være af samme omfang som prisopgaven eller disputatsen, sikkert vil kunne afhjælpe. I så fald synes der virkelig at kunne åbne sig vej til en universitetsgerning for ham.

På denne baggrund er undertegnede efter indgående overvejelser nået til det resultat, at han må indstille dr. Niels Thulstrup til den ledige stilling som professor i systematisk theologi.«

Professor Johan B. Hygen:

»Først skal jeg gi en bedømmelse av de fire ansøkere, i alfabetisk rekkefølge, på grunnlag av de innsendte arbeider. Deretter vil jeg foreta en sammenligning og prøve å komme til en konklusjon.

Hans Hof har et omfattende forfatterskap, både kvantitativt og emnemessig.

I *Scintilla animae* behandler han et sentralt begrep hos Mester Eckehart. Han underkaster oppfatninger hos von Bracken, Ebeling, W. Bange og A. Dempf en kritisk prøvning, fremstiller deretter analogilæren hos Thomas, finner at Eckehart ved å forkaste proporsjonalitetsanalogien og beholde den attributive analogi blir stående i en monisme, og passerer *scintilla animae* som det uskaptet intellekts ana-

logon i menneskesjelen. Avhandlingen er et dygtig og skarpsindig arbeide.

Den store avhandlingen »Metafor och modell« er et dristigt foretagende. Den spenner over mange felter: bruk av modell i naturvitenskapene, symbolets rolle i dybdepsykologien, forskjellige symbolteorier, typer av religiøst symbolspråk, alexandrinsk skriftfortolkning, Thomas fra Aquino. Men det store materiale holdes energisk sammen, og kap. 5 gir en meget oversiktlig sammenfatning av hovedmomentene. Et vesentlig punkt er oppfatningen av religiøse utsagn som operasjonelle utsagn, dvs. utsagn der fungerer som utsagn om Gud og guddommelige, oversanselige størrelser via funksjonen av utsagn om den religiøse holdning hvori de anvendes. De er altså samtidig utsagn om en religiøs holdning (erfaring, opplevelse) og om den instans eller de størrelser holdningen (erfaringen) mener seg å stå i relasjon til. Slike utsagn karakteriseres av en viss semantisk åpenhet, de er »antydning i en viss retning«, og kan derfor hverken reduseres til utsagn om ordinær erfaring (Braithwaite, Eklund) eller til rent ateoretiske ytringer, skarpt adskilt fra empirisk deskriptive og logisk teoretiske utsagn (Nygren). Det er mulig at forf. opererer noe for trygt med et generaliserende arketyp begrep og legger for liten vekt på at hvert symbol må tolkes i sin egen kontekst. Hans språk er til dels tungvint og lite inspirerende, og de hårfine logiske og semantiske analyser kan virke pedantiske. Men han dokumenterer utstrakt belesthet, streng metode og betydelig kritisk og systematisk evne. I noen mindre arbeider viser han forøvrig at han også kan skrive populært og almenforståelig.

I avhandlingen Existential och dialektik (manus.) setter Hof seg den oppgave å belyse Bultmanns avmytologiseringsproblem med idéhistorisk givne problemstillinger og svar, spesielt Bultmanns bruk av bestemmelser i Heideggers filosofi i dens første fase. Forf. gir selv uttrykk for betenkeligheter som innbyr til ikke å legge altfor stor vekt på denne avhandlingen. Det må også sies at til tross for at den inneholder stoff av interesse, er den utilfredsstillende på en rekke viktige punkter, både når det gjelder Heidegger og Bultmann, og kan ikke holdes for vellykket. Til begrunnelse av denne dom skal jeg nevne noen enkeltheter.

Mens Heidegger setter »Zeitlichkeit« i spissen som det viktigste, altomfattende eksistensial (men behandler det grundigere først etter »In-der-Welt-sein«), utsetter Hof omtalen av Zeitlichkeit på en slik måte at »Sein-können« og »Möglichkeit« kommer uorganisk inn under In-der-Welt-sein istedenfor å fremtre som grunnleggende karakteristika ved Zeitlichkeit. Videre: det ufullstendige inventarium over Heideggers eksistensialier og overbetoningen av de underordnede eksistensialier Befindlichkeit, Verstehen og Rede fører til et så ulykkelig resultat som »att tolka eksistensialerna som opplevelser, intentioner eller attityd i

betydelsen människans samlade hållning gentemot tillvaron och vad hon möter där«. Prøves denne tolkning på de grunnleggende eksistentialier Zeitlichkeit og In-der-Welt-sein, er dette ganske åpenbart ingen »møjligh og rimligh tolkning« (s. 10).

Dette får være nok om Heidegger-tolkningen, enda det er litt av hvert annet å bemerke. I avsnitt två virker det eiendommeligh at det aldri henvises til Kierkegaards egne verker. Hadde Kierkegaard selv vært konsultert, kan man vanskelig tenke seg at øyeblikkets dialektikk hadde unngått oppmerksomheten, og det ville ha været lagt et grunnlag for forståelsen av Bultmanns tidsbegrep, historiebegrep og eskatologi. Når det gjelder Bultmann, hevder forf. at dennes eksistentiale interpretasjon av N.T. »går så tillväga, att den inläser grundbegreppen från Heideggers »Sein und Zeit« i de nytestamentliga texterna och uttrycken« og støtter dette med et sitat som vil godtgjøre at B. åpent har bekjent seg til en slik fremgangsmåte, men i virkeligheten sier det stikk motsatte, nemlig at Heidegger henter sin eksistentialanalyse fra N.T. Til tross for undertitelen »R. Bultmanns användning av bestämningar i Heideggers filosofi«, må det også være betenkelig å felle så almene dommer som f.eks. den her nevnte uten å ta hensyn til andre røtter til Bultmanns tenkning, særlig Wilhelm Herrmann og den dialektiske teologi.

Dette får være nok til å støtte forf.s betenkeligheter ved å innsende denne avhandlingēn.

En meget omfattende opgave har dr. Hof påtatt seg med sine undersøkelser af samvittighetsbegrepets historie. I to store avhandlinger behandles begrepet i N.T. og hos Augustin, dertil en sammenfatning av sistnevnte i STK 1964 og et kort manuskript om Luther (utkast til en større avhandling). Det brukes den metode å underkaste utvalgte tekster en nitid undersøkelse. Morsom lesning er det ikke, og overfor disse hårfine logiske og semantiske distinksjoner spør man seg uvilkarlig om vedkommende forfattere selv har sondret så skarpt. Men den valgte metode er gjennomført særdeles dyktigh og omhyggelig.

I noen mindre avhandlinger dels sammenfatter, dels anvender Hof sin symbolteori. Evne til klar og lojal redegjørelse for andres tanker viser han i artikler om Bultmann, Eliade, Tillich og Hammarskjöld. I den korte artiklen »På teologins gränsområden« skisseres på en klargjørende måte et omfattende teologisk arbeidsprogram, og i »Samvetsbegreppet och etisk teori« foretas bl.a. en omhyggelig plasing av sinnelags-, plikt og konsekvensetikk.

Hof har i sitt forfatterskap dokumentert omfattende og dyptgående kjennskap til teologisk og filosofisk tenkning gjennom skiftende tidsaldre, fra nytestamentligh tid til i dag. Han viser fortrolighet både med historisk-systematisk og rent systematisk metode. Han behersker også moderne semantikk, hvilket er en fordel, selv om man ikke alltid er

overbevist om dens fruktbarhet. Hof har en klar, logisk intelligens og en energisk tankemessig oppdagertrang.

På dette grunnlag holder jeg dr. Hans Hof for utvivlsomt kompetent til det søkte professorat.

Poul Henning Jørgensen har levert inn to større og noen mindre avhandlinger.

Die Ethik Schleiermachers er et dyktig arbeide som viser fortrolighet med Schleiermachers skrifter og en betydelig ordnende og systematiserende evne. Med stor energi forfølges motivet »motsetningen er ikke absolutt, men allikevel real« gjennom Schlm.s ontologi, erkjendelsesteori og etikk, og interessante synspunkter kommer frem. Selv om forf. uttrykker beundring for en stor systematisk tenker og også kan forsvare ham mot misforståelser, er hans vurdering gjennomgående sterkt kritisk. Tendensen er hele veien å vise at selv om Schleiermacher selv ønsker å gi plass for differenser og motsetninger, er dette nærmeste en inkonsekvens i systemet, og det hele munner ut i en enhetstenkning eller identitetstenkning.

Selv om denne kritikk har sin berettigelse, kan jeg vanskelig fri meg fra det inntrykk at forf. går utillatelig hårdhendt til verks. Det er såmen nok å kritisere hos Schleiermacher uten at det skulle være nødvendig å presse ham fullt så hårdt. Eller sett fra en annen kant: Forf. måtte ha kunnet få meget ut av sitt hovedsynspunkt uten å gjennomføre det med så stor ensidighet.

Denne indvending, som gjelder hele avhandlingen, skal jeg konkretisere på et enkelt punkt.

Med rette legger forf. vekt på Schlm.s bestemmelse av etikken, også den kristne etikk, som indikativisk, deskriptiv. Han gjør også oppmerksom på at Schlm. allikevel finner plass for »Gebot«, og siterer Chr. Sitte: »Die christliche Sittenlehre ist Beschreibung der christlichen Handlungsweise, sofern sie auf den Erlöser zurückgeht, und eben als solche Beschreibung ist sie Gebot für alle, die in der christlichen Kirche sind« (s. 149). Han hevder imidlertid at denne tilsynelatende inkonsekvens bl. a. kan forklares ved at Schlm. legger noe helt annet i begrepet Gebot enn vanlig, nemlig Gebot-Gesetz-Naturgesetz.

Imidlertid skulle Schlm.s mening være klar nok: Om beskrivelse dreier det seg forsåvidt som den kristne etikk redegjør for den handlemåte som utspringer av samfunnet med Gud. I den utstrekning dette samfunn er realisert, er ord som »Gebot« og »Sollen« ikke på sin plass. Fullkomment er dette samfunnet realisert i Kristus. Derfor: »Beschreibung der christlichen Handlungsweise, sofern sie auf den Erlöser zurückgeht«. Men det er også bare i Kristus det fullkomne gudssamfunn er realisert, ikke i den kristnes eller kirkens faktiske tilværelse. I den utstrekning den kristnes liv ikke realiserer samfunnet med Gud og ikke

bare er bestemt av Kristus, blir beskrivelsen til bud: »Die christliche Kirche ist der Ort, wo das christlich religiöse Bewusstsein dominierender Impuls immer erst wird, und insofern noch nicht ist, wo also immer noch etwas übrig bleibt von unvollkommener oder gänzlich mangelnder Gemeinschaft mit Gott durch Christum. Wird aber in der christlichen Kirche noch nicht gehandelt nach den Vorschriften der christlichen Sittenlehre, so ist ja diese als Beschreibung immer auch zugleich Gebet, und es muss einerlei sein, ob man sie das eine nennt, oder das andere.«

Når Schlm. avviser en rent imperativisk etikk, fordi den ikke korresponderer med »ein wirkliches Sein«, men bare med »ein Nichtsein« (jfr. avh. s. 142), er det derfor selvsagt ikke hans mening å utelukke ethvert moment av »Nichtsein«, heller ikke hos den kristne, og det er absurd å stille et spørsmål som det på s. 151: »Geschieht denn wirklich immer das, was das Sittengesetz gebietet?« Det har da Schlm. virkelig uttalt seg tydelig nok om!

Her er det rimelig å minne om hvor dristig indikativisk Luther kan uttale seg og avvise ethvert »soll«, nemlig når han taler om troens indre nødvendighet og om den troende qua troende, og allikevel energisk understreke budenes forpliktende gyldighet, nemlig fordi »den troende alltid tillike er den ikke-troende, synderen«, som ennå har »den gamle Adam på nakken« (Emil Brunner).

Grunn til å minne om Luther er det også i forbindelse med et utsagn på s. 181: »Wenn diese Gemeinschaft (sc. mit Gott) voll aktualisiert ist, stehen wir in der vollkommenen Seligkeit, einem Zustand, der indessen nur »im Werden« ist, indem sich nämlich dazwischen immer ein Zustand vorfindet, der ihn hemmt, nämlich der Zustand der Sünde, der doch bestimmt nicht als radikal aufgefasst werden darf, da ja sonst nicht einmal von einer Seligkeit »im Werden« die Rede sein könnte«. Nå vil vel ingen nekte at Luther oppfattet synden radikalt, eller frikjente den rettferdiggjorte for samtidig å være en synder. Allikevel kan jo også Luther meget tydelig tale om det kristne liv som »ein Werden«. Jeg tror også man må innrømme at Schlm. nettopp i bestemmelsen av det kristne liv som »ein Werden« i Chr. Sitte kommer nærmere en radikal forståelse av synden enn noe sted ellers, idet han stiller mot hinannen »Trennung von Gott und Unfähigkeit die Trennung aufzuheben«, resp. »Widerstreit mit Gott« utenfor Kristus-samfunnet, og »Gemeinschaft mit Gott durch Christum vermittelt«. Mellom disse ytterpunkter beveger den kristnes liv seg, derfor har ethvert moment i den kristnes liv i seg dobbeltheten av »Seligkeit« og »Mangel«, »Lust« og »Unlust«. Om denne uttrykksmåten unektelig er sterkt avbleket i forhold til Luther, og »Werden« dominerer ganske annerledes, vel også er annerledes forstått enn hos denne, beskriver den på sin måte allikevel realiteten i »simul justus et peccator« fra den religiøse bevissthets synspunkt, og dette får betydning også for forståelsen av Sein og Sollen hos Schleier-

macher. Men denne mulige – og etter min mening rimelige – måte å forstå Schlm. på har forf. i sin kritiske nidkjærhet ikke tatt i betraktning.

Tross den tyske, professorale oversetter er avhandlingens stil ikke god, og hvordan i all verden har »das vorbereitende Handeln« istedenfor »das verbreitende Handeln« (to ganger s. 182) kunnet smyge seg gjennom korrektoren?

Jørgensens største arbeide er doktoravhandlingen »Die Bedeutung des Subjekt-Objektverhältnisses für die Theologie«. Den er på mange måter et imponerende opus. Forf. mestrer en omfattende og til dels meget vanskelig litteratur. Han har stor analytisk evne, kritisk sans og systematisk energi. Hans hovedanliggende finner jeg også i høy grad berettiget, og der hvor han fremstiller sitt eget standpunkt, virker han klok og sunn og har plass for de berettigede intensjoner han finner uheldig realisert hos de kritiserte tenkere.

Allikevel er det etter min mening en alvorlig mangel i helhetskonsepsjonen. Han lar på en måte de tenkere han behandler, sveve i luften. Han konstaterer straks en felles tendens i eksistenstenkningen, overvinnelsen av subjekt-objekt-tenkningen, men sier ikke noe om hvorfor denne tendensen er blitt så utpreget nettopp i vårt århundre. Almenkulturelt må den forstås som en protest mot mekaniseringen, avpersonaliseringen og forflatningen i den moderne teknisk-økonomisk-materialistiske sivilisasjon, teologisk som et forsøk på å komme unna det håpløse alternativ oppløsende subjektivisme/ufruktbar objektivisme.

Forf. hadde ikke behovd å gå langt utenom sitt emne for å få denne bakgrunnen klar. Filosofisk kunne han ha påvist spaltningen i menneskesynet mellom en mekaniserende objektivisering (Vergegenständlichkeit) og en psykologiserende oppløsning av jeget eller selvet – og den indre sammenheng mellom begge. Teologisk kunne det ha ligget meget nær å skissere den dialektiske teologis (Karl Barths) opprinnelige problematikk mellom ja og nei, mellom stivnet objektivisme og substansoppløsende mystikk. I det rikholdige materiale forf. arbeider med, hadde det vært nok av stoff til å belyse selve den tilgrunnliggende problematikk, ja den nød, som har fremkalt eksistenstenkningen, og til å gjøre det på en måte som kunne kaste et visst forsonende skjær over de ensidigheter og eksentrisiteter han med rette kritiserer. Han ville også ha kunnet vise større forståelse for det angivelig »antroposentriske« i eksistenstenkningen, nemlig som uttrykk for det moderne menneskes engstende følelse av å holde på å miste eller allerede ha mistet seg selv, og dets patetiske streben etter å finne seg selv. Hadde forfatteren straks påvist den ekte problematikk som ligger til grunn, ville han ha stått langt sterkere når han så viste hvordan den ene tenker etter den annen skyter over målet og derved forderver saken for seg selv og andre.

I stedet drar dr. Jørgensen straks sverdet. Han søker å vise at de teologer og filosofer som er ivrigst for å overvinne subjekt-objekt-spaltningen i den tradisjonelle tenkning, især i idealismen, dels ikke virkelig kommer løs fra den, dels havner i en jeg-verden som er enda mer eksklusiv enn idealismens og befinner seg sterkt i nærheten av panteisme og mystikk. Han går meget grundig og skarpsindig til verks og behandler i tekst og noter en lang rekke tenkere. Herunder viser han, som han selv sier, en bevisst villet ensidighet. Faktisk har man stundom inntrykk af at titelen på Gollwitzers erindringer fra krigsfangenskapet kunne ha vært brukt som motto for avhandlingen: bibelsitatet ». . . und führen, wohin du nicht willst«. Og vel er det så at veien til doktorgraden går over lik, men det er spørsmål om det ikke er rettferdigere å gi sine medmennesker en viss sjanse til å overleve. Forf. ønsker tross sin ensidighet å være lojal, og ofte sier han om sine »ofre« at de nok har en riktig intensjon, men ikke klarer å gjennomføre den. Til dette må det bemerkes, at forf. såvisst ikke gjør det lettere for dem. Det er godt mulig at han har rett i at en mindre ensidig fremstilling og tolkning i hovedsaken ville ha ført til samme resultat, men hvorfor da ikke unne seg selv og sine lesere denne lille luksus?

Som eksempel på ensidighet vil jeg nevne behandlingen av Bultmann, hvor Jørgensen etter min mening gjør samme feil som Hof. Han sier f.eks. at det teologiske kobles til den i forveien utkastede eksistensfilosofiske posisjon, man før Bultmann hadde noe med eksistensfilosofi å gjøre, og før han kom i kontakt med Heidegger, var han elev av Wilhelm Herrmann (som bare såvidt nevnes et par steder i avhandlingen), og som sådan har han betraktet seg inntil denne dag. Dertil har vi jo hele den dialektiske teologi, som har øvet en avgjørende innflytelse på Bultmanns tenkning, og som han selv har gitt karakteristiske bidrag til. Sannsynligvis er også forholdet mellom Bultmann og Heidegger langt mer komplisert enn både forf. og mangfoldige andre gjør det til.

Når jeg ikke kan la være å betrakte dr. Jørgensens ensidighet og hårdhendthet som en alvorlig mangel, er det fordi jeg mener at streng saklighet og ikke minst rettferdighet er et fundamentalt krav i all vitenskap. Men med dette vil jeg ikke et øyeblikk bestride hans ubestridelige, ja imponerende dyktighet. Og når mine kritiske bemerkninger er blitt såpass vidtløftige, er det forat min helhetsvurdering skal være begrunnet.

På samme linje som den store avhandlingen ligger Martin Heidegger, en ny filosofisk religionsstifter? – Israels sange ved kristendommens vugge inneholder fire foredrag av betydelig teologisk interesse, selv om formen er populær og til dels nesten litt lettbenet – i motsetning til den besværlige stil i de større avhandlingene.

Dr. Poul Henning Jørgensen er en særdeles dyktig og lovende teolog.

interessant, energisk og intelligent, med evne og vilje til å ta fatt på krevende oppgaver. Med sin kritikk og sin ensidighet skyter han vel ikke sjelden langt over målet, men dette er jo en tilbøyelighet som gjerne dempes noe med årene. Med behandlingen av Schleiermachers etikk og eksistensfilosofien, supplert med de mindre arbeidene, har hans emnekrets tilstrekkelig bredde. Jeg holder dr. Poul Henning Jørgensen for klart kompetent til det søkte professorat.

Jens Glebe Møller har i en større avhandling og en rekke artikler og resensjoner behandlet emner fra det 16. og 17. århundres teologi. Hans kunnskaper på dette område er betydelige, han er grundig og omhyggelig og behersker vitenskapelig metode.

Doctrina secundum pietatem er en grundig redegjørelse for begrepsbruk og tankegang hos Holger Rosenkrantz. Da jeg ikke har første-hånds kjennskap til materialet, må jeg nøye meg med å si noe om det inntrykk avhandlingen gir i seg selv. Inntrykket er godt. Avhandlingen er et meget dyktig svennestykke. Begrepsbehandlingen er presis, og det gjøres flittig bruk af relevant materiale. Forf. viser stor fortrolighet med ortodoksiens tankeverden. Den »nærskylte« grundighet er i og for seg fortjenstfull, men kan kanskje gjøre avhandlingen litt lite inspirerende.

De mindre artikler om emner og personer fra samme tidsrom viser belesthet og dyktighet og bekrefter inntrykket av en kunnskapsrik og samvittighetsfull forsker på begrensede områder.

Religionsfilosofiske emner er behandlet i en resensjon, hvor forf. viser kritisk sans, og i 2 små avhandlinger som jeg ikke kan finne vellykket. Jesu forkyndelse og dagligsprogets logik (i tilknytning til Zinkernagel: Om verdensproblemet) svekkes av et misforhold mellom materiale og resultat. Det sluttes for meget på et altfor spredt grunnlag, og artikkelen står ikke i noe rimelig forhold til den krevende tittel. Om brugen av ordet »skabelse« viser nok at forf. har kontakt med moderne filosofi, men analysene er upresise og resultatet ikke overbevisende.

Glebe Møller er utvilsomt en dyktig teolog, og det område han har vist seg å beherske, behersker han godt. Men dette området har ikke stort omfang i forhold til det som må kreves i professoratet, og hans forsøk ut over dette viser en utpreget uferdighet.

Konklusjonen blir uundgåelig at jeg på det nåværende tidspunkt ikke kan holde Jens Glebe Møller for kompetent til det søkte professorat.

Om *Niels Thulstrup* kan jeg også fatte meg i korthet, fordi både hans egenart og hans kvalifikasjoner er så klare, men også hans begrensning.

Thulstrup har leveret en lang rekke arbeider på Kierkegaardforsk-

ningens område. På dette sitt spesialområde viser han en helt og holdent imponerende beherskelse av både stoff og metode. Metoden har han behandlet særskilt i flere mindre avhandlinger, og har overfor tendenser i motsatt retning forsvart den historiske metodes brukbarhet. I sine kritiske oversikter over Kierkegaardforskningen – og i hele sitt forfatterskap – viser han et meget omfattende kjennskap til litteraturen, og hans kildestudier er nøyaktige og dyptgripende. I sine kommentarer til skrifter av Kierkegaard gir han en vrimmel av detaljopplysninger, samtidig som han i sine innledninger trekker de store linjer. Forholdet mellom Kierkegaard og Hegel er behandlet i flere mindre avhandlinger og i hans store doktoravhandling. Thulstrup vil ikke nøye seg med en utvendig analyse av disse tenkeres begrepsapparat, men vil forstå deres forfatterskap »som kompliserte Totaliter, med hver sine Forudsætninger, Maal og Metoder«. Kierkegaards forhold til Hegel karakteriseres som en avklaringsprocess, hvorunder han med stigende skarphet vendte seg ikke bare mot de danske hegelianere, men også mot Hegel selv og hele »systemet«.

Selv om Thulstrup først og fremst er Kierkegaard-forsker, må det bemerkes at store deler av det 19. århundredes danske og tyske åndsliv er trukket inn i undersøkelsene, og at hele dette stoff mestres med stor dyktighet. Hans fremstillingsevne er utmerket, og hans språk både klart og nyanserikt.

Da jeg ikke selv er Kierkegaard-forsker, tør jeg ikke gi meg i kast med noen vurdering af enkeltheter, hvilket vel heller ikke skulle være nødvendig.

Artiklen »Kristelig etik« (i »Teologien og dens fag«) gjør ikke krav på originalitet, men er klar og oversiktlig. Samme klarhet preger resensjonen av Søren Holms og N. H. Søes religionsfilosofier (»To danske Fremstillinger af Religionsfilosofien«).

Thulstrups vitenskapelige kvalifikasjoner kan overhodet ikke trekkes i tvivl. På sitt spesialområde er han en forsker av internasjonalt mål. Ut over dette har han riktignok levert meget lite, men to forhold må tas i betraktning. For det første omfatter en grundig Kierkegaard-forskning ikke bare et stort historisk stoff, men også et omfattende filosofisk og teologisk problemfelt. For det annet er et studium og en bearbeidelse av dette stoff i seg selv en så krevende vitenskapelig oppgave at det ikke ville være rimelig å forlange større arbeider på andre områder. Et professorat ville kreve en utvidelse af emneområdet, men med de vitenskapelige kvalifikasjoner dr. Thulstrup har lagt for dagen holder jeg ham for utvivlsomt kompetent til det søkte professorat.

Sammenligning og konklusjon.

Å foreta en sammenligning mellom de tre ansøkere jeg holder for kompetente, er ingen enkel sak.

Relativt enklest er forholdet mellom Hof og Jørgensen, fordi deres emnekrets og metode har visse likhetspunkter. Begge er intelligente og energiske tenkere. Dr. Hof har et visst forsprang når det gjelder omfang og bredde av den fremlagte produksjon, vel også når det gjelder allsidig belysning av problemene, selv om også Hof kan gjøre seg skyldig i skjevheter.

Et forhold som kan spille en viss rolle når man tenker på professoratets funksjon, er for Hofs vedkommende dels språket, dels at han ikke kan forutsettes å være fortrolig med danske tradisjoner i teologi, kirkeliv og kulturliv. Antagelig vil dette være et større minus når det gjelder systematisk teologi enn bibelvitenskapene, men da denne siden av saken ikke hører inn under den egentlige vitenskapelige bedømmelse, må det overlates til Fakultetet hvilken vekt man vil legge på den.

Meget vanskelig er det å sammenligne disse to og Thulstrup. De er totalt forskjellige. Særlig mot Hofs store allsidighet står Thulstrups sjeldne beherskelse av et ganske visst ikke snevert, men allikevel begrenset område. Store kunnskaper har de alle, kritisk sans og systematisk evne har de alle. Skulle jeg gjøre det lettvinnt for meg, ville jeg kanskje skyte det hele inn under Fakultetets avgjørelse, bl.a. under fakultetsmessige hensyn (undervisningen) og hensynet til hvilke forskningsfelter man ønsker å prioritere. Allikevel ser jeg meg forpliktet til å utpeke en av de tre, og jeg er da nærmest blitt stående ved dr. Thulstrup. Herunder legger jeg vekt på de store fortjenester han har innlagt seg på et forskningsfelt av meget stor interesse og betydning både internasjonalt og ikke minst for Danmark. Et professorat i kristendommens idéhistorie ville ha passet aller best for ham, men det er altså ikke et slikt som nu er tilgjengelig, og jeg mener at de kvalifikasjoner han har lagt for dagen på de områder han har beskjeftiget seg med, gir grunn til å tro at han vil ivareta oppgavene under professoratet på en fullt tilfredsstillende måte.«

Professor N. H. Søb:

»Som medlem af det af fakultetet nedsatte fagkyndige udvalg til bedømmelse af de fire ansøgere til nævnte embede skal jeg herved udtale følgende om disse ansøgere og deres indbyrdes placering (ansøgerne behandles i alfabetisk rækkefølge):

Hans Hof blev i 1952 dr. phil. på en afhandling »Scintilla animae. Eine Studie zu einem Grundbegriff in Meister Eckharts Philosophie«.

Så vidt jeg som ikke-specialist kan bedømme, er dette en kyndig, sober og velgennemført studie. Man føres navnlig ind i problemet om forholdet mellem thomisme og nyplatonisme i Eckharts tankeverden og dermed ind i det centrale spørgsmål om Eckharts analogilære. Det

understreges, at forfatteren har ment at finde nøglen til forståelsen af Eckharts filosofi; men ikke har tilsigtet at give en fuldstændig fremstilling af denne. Det er ikke lykkedes mig at finde mangler eller inkonsekvenser i dette arbejde. Men fra mere kyndig side har jeg bragt i erfarings, at det ganske vist regnes for et ret dygtigt, men ikke særlig fremragende arbejde. Det er vistnok almindeligt at mene, at Hofs produktion siden da betegner en stigning.

Det væsentligste i den følgende produktion foreligger kun i maskinskrevne skikkelse.

Først må nævnes to arbejder med fællestitlen »Ur samvetsbegreppets historia«, dels en behandling af »Begreppet syneidesis i N.T.« (196 sider) og dels »Begreppet conscientia hos Augustinus« (159 sider). Det første bind er rent systematisk anlagt, så vi efter en kort indledning først får en gennemgang af de nytest. steder, hvor syneidesis efter forfatterens mening betegner »trosövertygelse«, dernæst de steder, hvor begrebet betegner »Det inre i människan, uppfattat som subjekt til verb som vittna, fälla omdöme, döma« og endelig syneidesis som »en kultisk dimension i människan«. En meget stor del af enkeltundersøgelserne består i redegørelse for og vurdering af, hvad andre forskere har ment, altid dog sådan, at vi ender med forfatterens oftest ret velbegrundede mening. Hans iver for at gennemføre ofte temmelig subtile distinktioner præger i ret høj grad udredningerne. En særlig udførlig plads får redegørelserne angående Rom. 2, 14–16, der henregnes under den anden af de tre nævnte grupper. Her som andre steder er han særlig påvirket af den tyske katolske forsker Stelzenberger og af belgieren Coune, hvis dissertationsarbejde om disse spørgsmål kun foreligger i manuskript. Arbejdet er efter mit skøn omhyggeligt, men ikke i nogen måde banebrydende. Meget traditionelt.

Arbejdet om conscientia hos Augustin viser atter forfatterens store hang til sindrige og ikke altid lige overbevisende begrebsdistinktioner, ikke mindst i udredningerne angående forholdet mellem det omtalte begreb og beslægtede udtryk hos Augustin. Også her er forfatteren ret afhængig af Stelzenberger. Men det er klart, at der foreligger ret vidtgående primære studier af kildestoffet. Væsentlige begreber fra Augustins hele antropologi breder ud for læseren. Men jeg har i hvert fald savnet en mere historisk-genetisk redegørelse for Augustins begrebsverden. Navnlig slog det mig, at vi ikke får en redegørelse for, hvilke latinske udtryk der anvendes i de nyplatoniske skrifter, som Augustin har benyttet. Men muligvis kan dette ikke oplyses (Jens Nørregaard f. eks. citerer, så vidt jeg ser, altid Plotin på græsk, men Augustin har dog vel læst ham i oversættelse. Her taler jeg dog som den helt ukyndige). Der kan ikke være tvivl om, at vi også her står overfor et lærd og samvittighedsfuldt arbejde.

Det kvantitativt største arbejde (på 329 maskinskrevne sider) hed-

der »Metafor och modell. En studie till vissa typer av religiöst symbol-språk«. Forfatteren oplyser, at det er en gennemgribende omarbejdelse af en studie, han i 1960 indleverede som kvalifikationsarbejde ved ansøgning om professoratet i religionsfilosofi i Lund.

Dette arbejde bevæger sig inden for moderne sproganalytisk filosofi, men således at de teologisk relevante problemer om de religiøse udsagns meningsfyldthed er retningsgivende for undersøgelsen. Arbejdet spænder uhyre vidt, fra bibelsk symbolsprog el. metaforer over Origenes, Tauler og andre frem til mænd som Freud, Jung, Tillich, Mircea, Eliade og Cassirer og videre frem til helt moderne repræsentanter for den sproganalytiske skole. Derimod turde det være karakteristisk, at Karl Barths undersøgelser over de herhenhørende problemer, både som de foreligger i bogen om Anselm og i hans redegørelse for analogiproblemet, overhovedet ikke synes at være kommet inden for forfatterens horisont. Af Emil Brunner nævnes kun hans meget omgribelige ungdomsarbejde fra 1914. Bemærkes må det dog, at der i det lille maskinskrevne arbejde fra 1963 »det antropomorfa föreställningssättet och den religiösa åskådningen« er lidt om Barth og Brunner.

Det svirrer i skriftet med sindrige, af og til også værdifulde distinktioner. Forfatterens lyst til undertiden langt fra indlysende begrebsbestemmelser fejrer triumfer. En ikke altfor skolet læser trættes og forvirres i alle fald. Og det positive udbytte af de store anstrengelser er ret beskedent. Men jeg erkender, at jeg her sikkert ikke er kompetent til at afgive en nogenlunde fyldestgørende vurdering. Oftest synes de resultater, der nås efter så megen møje, at være ret indlysende. Dog læser man f.eks. med opmærksomhed kritiske bemærkninger til Harald Eklund og Ingemar Hedenius, for nu blot at nævne enkelte eksempler. Og det må formentlig erkendes, at undersøgelser af den her foreliggende art kan være en ret værdifuld indsats i moderne semantiske studier og i visse kredse tjene til at »rehabilitere« de religiøse udsagn.

Med henblik på det faktum, at dr. Hof er ansøger til det ledige professorat, læser man naturligvis med særlig interesse to mindre maskinskrevne afhandlinger, dels en på 85 sider med titlen »Existential och dialektik. R. Bultmanns användning av bestämningar i Heideggers filosofi. Ett utkast«, dels en på 51 sider med titlen »Samvetsbegrepp och etisk teori. En begreppsanalys jämte et utkast till en teologisk etik«.

Det førstnævnte arbejde giver en ikke dybtgående og ikke særlig klarende, men dog ret akseptabel fremstilling af hovedpunkter i Heideggers filosofi i dennes første fase. Skønt Hof lejlighedsvist røber et vist kendskab til den senere produktion, er denne ikke udnyttet, end ikke med henblik på en mere vidtrængende forståelse af det egentlige sigte med »Sein und Zeit«. Herefter forsøges det nu at tolke Bultmann så tæt op ad denne Heidegger som muligt. Væsentlig set kan også her fremstillingen til nød akcepteres, skønt man spørger sig selv, om Hof

virkelig har forstået sådanne hovedord som »det existentielle« og »Geschichtlichkeit«. Og navnlig er det en væsentlig mangel, at de afgørende forskelle på Heidegger og Bultmann ikke klart præciseres. Direkte fejl er ikke undgået. Således har Hof læst en bemærkning hos Bultmann (K. u. M. I, s. 36, eller i Hofs udgave s. 39) om, at N.T. og filosofien stemmer overens i, »dass der Mensch sein eigentliches Leben nur auf Grund der Tatsache führen kann, dass es ihm schon zu eigen ist«, uden at agte på, at Bultmann i det umiddelbart følgende præcist understreger den radikale forskel på N.T.s og filosofiens tale om disse ting.

Værre er det næsten, at både den senere Schelling, Kierkegaard, Heidegger og Bultmann i ret høj grad skal presses ind i Hegels »dialektiske« skema. Værst gaar det her ud over Kierkegaard, som Hof kun synes at have et særdeles overfladisk kendskab til (væsentlig formidlet gennem W. Schulz's bog fra 1955 om die Spätphilosophie Schellings). Således skal Kierkegaards tale om »stadierne« forstås som nøje parallel til Hegels »dialektiska tankeschemat«, hvilket efter min forståelse er helt misvisende.

Allerværst er dog nogle bemærkninger om Karl Barth. Dennes tale om »das Nichtige«, der som bekendt hos Barth er et (stærkt misforståeligt) udtryk for det onde, det dæmoniske, ja selve djævelen, forstås af Hof som gældende mennesket, også når det, som Hof siger, er »i tron«. I denne sammenhæng citerer han som »Belegstelle« (fra K.D. III, 3.419 følgende: »Im Blick auf Jesus Christus wird man von Nichtigen in keinem Sinn sagen können, dass es noch anders als für unsere jetzt noch verhüllten Augen Bestand hat«, og kommenterer, at Guds nåde ikke ophæver intetheden hos mennesket, men gør den åbenbar. I den tilhørende note henviser Hof til Gustaf Wingren »Teologiens metodfråga«, s. 62. Men denne grove fejl gør Wingren sig selvfølgelig ikke skyldig i. Og iøvrigt må Hof have netop dette citat direkte fra Barth.

Det tjener dog til Hofs ære, at han i litteraturfortegnelsen hverken anfører noget af Barth eller af Kierkegaard. Men så burde han rigtignok have ladet dem ligge.

Tilføjes må det, at Hof i en slags indledning siger, at det er »efter stor tvekan vi inlämnat föreliggande utkast bland våra övriga specimina«. Dette burde han afgjort ikke have gjort. Hvis min vurdering af de tidligere nævnte arbejder er nogenlunde rigtig, forstår man ikke fejl som de her påviste. Vel er i sammenhængen både Kierkegaard og Barth bifigurer. Men i en større sammenhæng gælder dette jo ikke. Navnlig det om Barth forekommer mig så kompromitterende, at man ikke kan sætte parentes om det.

Det andet af de ovennævnte arbejder er karakteriseret dels af det faktum, at Hof synes at betragte det som selvklart, at kristen etik skal behandles inden for rammen af »almindelige« etiske undersøgelser,

dels at den »filosofiske« introduktion, der herefter må skønnes påkrævet, selv er bestemt af den sproganalytiske filosofi. Vi får da udredninger af, hvad sådanne grundord som samvittighed, pligt, etiske og ikke-etiske værdier, autonom og heteronom moral og ikke mindst treklangen: sindelagsetik, pligtetik og konsekvensetik og de forskellige mulige kombinationer af disse former for etik betyder. Vigtigt er det for forfatteren at påvise, hvordan de forskellige handlingsmønstre, ikke mindst de, der traditionelt er blevet udledet af N.T.s tale om etiske spørgsmål, forholder sig til de distinktioner eller skemaer, som man ved rent analytisk behandling når frem til at opstille. Forfatterens glæde ved skematisering og lyst til at opstille distinktioner viser sig atter i fremtrædende grad.

Hele denne fremgangsmåde synes mig lidet frugtbar. Vi får f.eks. ingen ordentlig drøftelse af, hvor vidt kristelig etik lader sig indføje i de hermed angivne handlingsmønstre. Det efter mit skøn overordentlig centrale spørgsmål, om det, humant set, er værdirealisterne eller værdipsykologerne, der har ret, tages ikke op o.s.v. Et sted slås det uden videre fast, at etikken ikke kan klare sig med »et kærlighedsetisk program«. Man slipper ikke uden om at spørge, hvad der er »ret og retfærdigt«. Det nærliggende spørgsmål, hvordan man så skal forlige sig med N.T.s påfaldende enstemmige henvisning til agape som det i etisk henseende altafgørende tages ikke op, lige så lidt som det faktum, at en lang række førende kristne etikere betragter en bog som Emil Brunners »Gerechtigkeit« og tilsvarende romersk-katolske arbejder som direkte vildledende. Der kunne fortsættes med kritik af denne art.

Når denne studie, modsat en række andre etiske arbejder fra »sprog-analytisk« hold, forekommer mig så utilfredsstillende og uinteressant, skyldes det imidlertid formodentlig en begrænsning i min opfatteevne, muligvis dog også i nogen grad det faktum, at fremstillingen er så knap, at det anvendte begrebsapparat i dets rent formale karakter dominerer så stærkt. Selvfølgelig er det muligt at behandle kristelig etik ud fra de her anvendte synsmåder, så bunduenig end f.eks. jeg er i denne fremgangsmåde. Og det gælder om dette arbejde som om »Metafor och modell«, at det formentlig kan læses med forståelse i den sproganalytiske filosofis kredse, også hvor kristen tankesæt er fremmed eller synes meningsløs.

Dr. Hofs små arbejder, trykte eller maskinskrevne, må det være overflødig at gennemgå. Dog vil jeg nævne, at jeg med megen interesse har læst en kort artikel (9 sider) om den så vanskelige og så forskelligt tolkede bog af Dag Hammarskjöld »Vägmärken«. Vi får her et meget værdifuldt vidnesbyrd om, hvad Hofs fortrolighed med visse former for mystik har kunnet betyde som nøgle til forståelse.

Alt i alt må det siges, at dr. Hans Hof trods ganske væsentlige »pletter« har leveret så vægtige arbejder, at han afgjort må anses for

kvalificeret, omend efter mit skøn ikke særlig højt kvalificeret, til det embede, han er ansøger til.

Følgende må imidlertid også overvejes: Mens det i den almindelige kirkehistorie og de bibelske fag må siges at være uvæsentlig, om en professor kommer fra en lidt anden tradition og uddannelse end den danske (et let fremmed islæt kan tilmed virke befrugtende), ligger det vanskeligere, når talen er om de systematiske fag. For mig at skønne er det et alvorligt minus, om en professor i disse fag er uden egentlig føling med mænd som Grundtvig og Kierkegaard, Mynster og Martensen og da også dansk teologisk tænkning i dette århundrede. Hos dr. Hof har jeg kun stødt på Kierkegaards navn og da i en sammenhæng, hvor han tolkes alt for tæt op ad Hegel. Selvfølgelig kan man spørge, om dette minus ikke opvejes af det faktum, at Hof i sin forskning har søgt frem ad veje, der væsentligt er nye i forhold til dansk tradition. Ønsker man et brud ikke bare med den afgåede professors tilgang til problemerne, men med en meget lang tradition i dansk systematisk teologi, er der håb om, at Hof vil kunne bringe noget sådant. For mig at skønne er det omtalte minus dog alvorligere end det antydede plus. Men herom kan meningene selvfølgelig være delte.

Da de andre tre ansøgere er fakultetet velkendte, skal jeg her tillade mig at fatte mig kortere.

Poul Henning Jørgensen fik Københavns Universitets guldmedalje i 1954 for en afhandling om »En vurderende redegørelse for Schleiermachers etik ud fra hans etiske skrifter«, jfr. Universitetets festskrift november 1954, s. 140 ff. Dette arbejde uddybede og omformede han, så det blev til skriftet: »Die Ethik Schleiermachers«, 1959. Min vurdering af det har jeg givet i D.T.T. 1960, s. 246 ff, en vurdering, jeg stadig vedkender mig. Det imponerede mig særligt, at Jørgensen evnede at trænge så dybt ind i Schleiermachers antologi, at han forstod, at den tidligere forskning (f.eks. Emil Brunner og Karl Barth) med urette har ment, at det er en inkonsekvens, når Schleiermacher placerer den teologiske fromhed som et højere udtryk for den absolutte afhængighedsfølelse end den æstetiske. Sådant må man dømme, når man ser det hele udefra. Forstår man derimod systemet indefra (her fra antologien) beholder Schleiermacher ret.

Derefter kastede Jørgensen sig over studiet af Heidegger, især den senere H. Det foreløbige resultat blev en lang, vanskelig og sprogligt særdeles mangelfuld, men indholdsmæssigt fremragende artikel om »M. Heidegger, en ny filosofisk religionsstifter«. (D.T.T. 1960). Disse studier fortsattes i de følgende år med undersøgelse af den store produktion, der stadig kom fra Heideggers pen. Men samtidig udvidedes blikket, så også en række egentlige eksistensfilosoffer og såkaldte eksis-

stensteologer blev inddraget i undersøgelsen. Resultatet blev den store og meget stofmættede bog »Die Bedeutung des Subjekt-Objektverhältnisses für die Theologi«, som Jørgensen den 10. okt. 1967 forsvarede for den teologiske doktorgrad.

Min opfattelse af dette arbejde vil være fakultetet bekendt fra mit oppositionsindlæg. De senere indlæg under disputationen har ikke i nævneværdig grad kunnet ændre min opfattelse. Jeg betragter stadig arbejdet som i opbygningen sjældent helstøbt, om der end her som vistnok alle vegne, kan påvises mangler. Jeg mener desuden, at visse centrale afsnit, således ikke mindst behandlingen af den senere Heidegger og opgøret med andre forskere, der har taget samme emne op, er fremragende dygtig, i god forstand overlegen. Meget mere kunne i denne sammenhæng nævnes, således væsentlig set de vigtigste udredninger i § 3 og § 4. Og jeg må stadig understrege, at Jørgensen undertiden både i kritikken af filosoffer som Giesebach og Heine og af teologer som Bultmann, Gogarten og kredsen omkring dem, er uretfærdig, undertiden tilmed påfaldende uretfærdig. Hovedtesen om eksistensfilosoffernes og eksistensteologernes »nærhed til mystikken« kan kun opretholdes for enkelte tankeres vedkommende, f.eks. Buber og Marcel. At der kan være lidt om det hos dem, som Jørgensen kalder de avancerede eksistensteologer, skal ikke nægtes, ligesom det bør erindres, at en så sober forsker som Gustav Brøndsted har været inde på noget lignende, jfr. f.eks. også den efter mit skøn berettigede udtalelse af Karl Barth, som Jørgensen (s. 323) anfører. Men at Jørgensen stort set her i sit angreb skyder over målet, er for mig uomtvisteligt.

Da det er en vigtig videnskabelig opgave efter yderste evne at søge at forstå sin »modpart« rigtigt, en opgave, der som bekendt næsten aldrig løses helt tilfredsstillende, er denne indvending efter mit skøn tungtvejende. Alligevel mener jeg, at doktorarbejdet vejer meget tungt til som kvalifikationsarbejde, og at pastor J., når alt tages i betragtning, er meget højt kvalificeret til det embede, han søger.

Jens Glebe Møller forsvarede 1. febr. 1966 ved Københavns Universitet for den teologiske doktorgrad en dogmehistorisk studie »Doctrina secundum pietatem«. Dette arbejde røber et ret omfattende kendskab til hovedpunkter i den tidlige lutherske ortodoksis læreopfattelse og evne til med klarhed at gennemføre en vurdering herudfra af en derfra forskellig fromhedstype og teologisk opfattelse, jfr. også professor Leif Granes vurdering af arbejdet i »Kirkehistoriske Samlinger«, 1967, s. 376 ff, hvor ganske vist visse kritiske indvendinger fremføres, men arbejdet roses som kyndigt og konsekvent gennemført.

Skønt dogmehistorien officielt hører ind under det kirkehistoriske fagområde, er det klart, at kendskab til luthersk ortodoksi og evne til at gennemføre en dogmehistorisk vurdering er af betydning for en pro-

fessor i systematisk teologi. Ud fra nutidige synsmåder er der ganske vist tale om et meget begrænset felt, og det har ikke synderlig relation til de fag, som det ledige embede traditionelt forpligter på.

I de seneste år synes dr. Møller særlig at have syslet med »semantiske« studier. Men der foreligger endnu ikke noget større arbejde om disse emner fra hans hånd.

Hvorvidt han kan siges at være kvalificeret til det embede, han søger, er det efter mit skøn overflødigt at prøve at afgøre. Han kan nemlig ikke siges at have sådanne kvalifikationer, at han kan placeres ved siden af, endsige da over, sine tre medansøgere.

Niels Thulstrup fik i 1948 accessit for en prisopgave over emnet »En fremstilling af Hegels etiske og retsfilosofiske hovedtanker, særlig på grundlag af »Phänomenologie des Geistes« og »Grundlinien der Philosophie des Rechts« og en redegørelse for disse tanker til kristelig etik (se Københavns Universitets festskrift 1948, s. 187 ff). De to bedømmere var enige om, at arbejdet nærmede sig stærkt til at kunne være belønnet med guldmedalje.

Siden da har Thulstrup særlig kastet sig over studiet af Søren Kierkegaard og Hegel og deres indbyrdes forhold, idet han også flittigt og omsigtsfuldt har inddraget studiet af de datidige danske og tyske tænkere, der har væsentlig betydning for disse to filosoffer, i sit arbejdsfelt. Tillige har han kaset sig over studiet af den væsentligste litteratur om Hegel og praktisk talt hele den blot nogenlunde betydningsfulde litteratur om Kierkegaard. Et synligt resultat heraf er en lang række gennemgående indsigtfulde og omhyggelige anmeldelser og lign. Særligt må her nævnes det store (296 maskinskrevne sider) arbejde på tysk »Kierkegaard und Hegel. Eine geschichtliche und principiell Untersuchung. I Die Forschungsgeschicht.« I dette arbejde, der var ment som I del af et større hele, bringes en væsentlig kronologisk ordnet gennemgang af alle nogenlunde vigtige arbejder (incl. tidsskriftartikler) om Kierkegaard og dennes forhold til Hegel frem til 1959, da arbejdet afsluttedes. Gennemgående er det kyndigt og solidt udarbejdet. Og selv om det ikke tilsigter og da heller ikke når at give en samlet fremstilling af det nævnte tema, ja ifølge bogens anlæg ofte bryder op, når de vigtigste systematiske problemer melder sig, er det et dygtigt og betydningsfuldt forarbejde til senere studier. Det viser bl.a. sin forfatters vilje til at gå særdeles grundigt og omhyggeligt til værks.

Iøvrigt har Thulstrup i årenes løb ganske særligt gjort sig bemærket som udgiver af og kommentator til værker og andre aktstykker fra Kierkegaards pen, dels på dansk og dels på tysk. Han har gennem disse arbejder og en række artikler i danske og nederlandske tidsskrifter vundet sig et verdensnavn som specialist i Kierkegaard og Kierkegaard-

litteraturen. Af særlig betydning i den her givne sammenhæng er hans store og meget grundige og kyndige udledninger og kommentarer til »Philosophiske Smuler« og »Efterskriften«.

Vist er Thulstrups force først og fremmest den egentlige real-kommentar, personal- og litteraturhistoriske oplysninger i disse ords videste betydning. På disse felter er han vel nærmest uovertruffen, måske uovertræffelig. Men gang på gang røber han kendskab til og forståelse for skifternes tankemæssige indhold, omend i hvert fald jeg ofte kunne have ønsket adskilligt mere til belysning af dette. Kun på ganske enkelte punkter kan han siges her at have ført forskningen videre. Men der er dog bemærkelsesværdige eksempler på, at Thulstrup har evnet at kaste nyt lys over et »systematisk« teologisk eller filosofisk problem.

Den seneste frugt af Thulstrups studier over disse emner er det arbejde »Kierkegaards forhold til Hegel«, som han 1. juni 1967 forsvarede for den teologiske doktorgrad. Min vurdering af dette arbejde har jeg givet i mit oppositionsindlæg. Også her samler interessen sig især om det historisk-genetiske med minutiøst omhyggelig udnyttelse af kilde-materialet. Det er imidlertid klart, at arbejdet som uundværlig forudsætning har en bestemt opfattelse så vel af Kierkegaards som af Hegels tankeverden. Forståelsen af Kierkegaard kan jeg helt tilslutte mig, mens jeg, hvad Hegel angår, som det vil huskes, havde mine kritiske forbehold, som dog ikke angik det helt centrale.

Man kunne imidlertid nok have ønsket en direkte konfrontation af de to tænkere og i øvrigt også en mere direkte udredning af det spørgsmål, om de forskere har ret, der helst vil føre praktisk talt hele Kierkegaards filosofiske begrebsapparat tilbage til Hegel.

Thulstrups interessefelt er ret begrænset. Dog har han ofte på forskellig vis, især i litteraturanmeldelser, vist, at han spænder adskilligt videre end til Hegel og Kierkegaard og de tænkere, der har meget direkte relation til dem. Det seneste mig bekendte arbejde, en 21 sider lang artikel i festskriftet til Billeskov Jansen om »An Observation Concerning Past and Present Hermeneutics«, er da også et klart vidnesbyrd herom.

Til trods for, at dr. Thulstrups indsats på det egentlig systematisk-teologiske felt ikke er særlig stor, må det efter mit skøn fastslås, at denne særdeles omhyggelige forsker er smukt kvalificeret til det ledige professorat.

Jeg tillader mig at tilføje følgende: Skulle dr. Thulstrup ikke få det embede, han nu er ansøger til, ville det, så vidt jeg ser, være *meget* ønskeligt, at han på anden måde kunne knyttes fastere til Universitetet, end sket er gennem den lektorstilling, han i øjeblikket har. Københavns Universitet bør i sin lærerstab have en specialist i Kierkegaard, når en sådan findes.

Det vil herefter skønnes, at valget efter min opfattelse må stå mellem Jørgensen og Thulstrup, hvilket ikke betyder nogen underkendelse af Hofs kvalifikationer.

En sammenligning af de to nævnte er uhyre vanskelig, idet det i sjældnen grad gælder, at den ene har sine fortrin, hvor den anden har sine mangler.

Da imidlertid P. H. Jørgensen efter mit skøn har vist langt den største systematisk-teologiske formåen, er jeg endt med følgende placering: 1) P. H. Jørgensen, 2) Niels Thulstrup, 3) Hans Hof og 4) Jens Glebe Møller«.

Bedømmelserne blev i overensstemmelse med ovennævnte anordnings § 3, stk. 7 tilstillet ansøgerne, af hvilke dr. P. H. Jørgensen og dr. Jens Glebe Møller indsendte bemærkninger.

Ved skrivelse af 15. november 1968 tilbagekaldte dr. Hof sin indgivne ansøgning.

Efter at fakultetet i møde den 29. november 1967 havde behandlet indstillingerne, og efter at sagen havde været forelagt rektor, udfærdigede udvalget under 20. december 1967 følgende fællesindstilling:

»Det fremkomne resultat er, at et flertal af udvalget, Holm og Hygen, indstiller, at dr. Thulstrup udnævnes til det ledige embede, medens mindretallet, professor Søe, betragter dr. Jørgensen som den bedst kvalificerede og indstiller ham som nr. 1 af de fire. Professor Hygen ønsker at tilføje, at han i en sådan rangfølge ville placere dr. Jørgensen som nr. 3, men dog således at hans kvalifikationer holdes for utvivlsomme«.

Denne indstilling blev i overensstemmelse med anordningens § 3, stk. 7, tilstillet ansøgerne, af hvilke dr. Jørgensen indsendte bemærkninger.

Efter at fakultetet i møde den 4. januar 1968, i hvilket fakultetets 10 medlemmer samt professorerne Hygen og Søe var tilstede som stemmeberettigede, havde tiltrådt indstillingen med 8 for flertalsindstillingen, 1 imod og 3 som undlod at stemme, tiltrådtes den af Konsistorium i møde den 28. februar 1968.

Under 21. marts 1968 videresendtes indstillingen til ministeriet, hvorefter sognepræst, lektor, dr. theol. Niels Thulstrup ved kgl. resolution af 10. april 1968 blev udnævnt til professor i systematisk teologi ved Københavns universitet fra den 1. maj 1968 at regne.

b. *Oprettelse af et ordinært professorat i sociologi og konstitution af docent, fil. dr. Joachim Israel som professor i dette fag*

(j. nr. 294/66).

Under 30. januar 1965 afgav det rets- og statsvidenskabelige fakultet følgende indstilling:

»Fakultetet skal herved indstille, at der på normeringsloven for finansåret 1966/67 oprettes et ordinært professorat i sociologi.

Faget sociologi har i mange år indgået som valgfrit fag under det statsvidenskabelige studium og undervisningen er fra 1950 varetaget af dr. Kaare Svalastoga. Efter at der var blevet oprettet et professorat i sociologi under det rets- og statsvidenskabelige fakultet, overdroges det fra den 1. september 1950 dr. Kaare Svalastoga at varetage de til professoratet knyttede forpligtelser. I 1955 blev dr. Kaare Svalastoga konstitueret i embedet og fik fra den 1. april 1956 udnævnelse som professor i sociologi ved universitetet.

På professor Svalastogas initiativ oprettedes der i 1950 en Sociologisk Afdeling under Økonomisk-Statistisk Laboratorium, og i 1955 skiltes denne afdeling ud som et selvstændigt institut med navnet Sociologisk Institut. Udover professor Svalastoga, der bestyrer instituttet, er der hertil fast knyttet 2 videnskabelige assistenter samtidig med, at instituttet fungerer som arbejdsplads for en række interesse-rede, løst tilknyttede forskere.

I 1958 oprettedes et konferensstudium i sociologi under det rets- og statsvidenskabelige fakultet, og i de følgende år opbyggedes studiet således, at der nu foruden ovennævnte er en lærerstab bestående af 1 professor, 3 lektorer, 2 undervisningsassistenter og 1 universitetsadjunkt.

Tilgangen til studiet har siden 1958 været meget stærkt stigende. Den var i 1959 1, i 1960 3, i 1961 10, i 1962 21, i 1963 52 og i 1964 103 og er således hvert år blevet fordoblet.

Med det stærkt stigende studentertal vil undervisningsarbejdets omfang i den kommende tid blive væsentligt forøget. Hidtil har 2. dels undervisningen alene været henlagt til professor Svalastoga, idet al øvrig lærerkraft har måttet vies til undervisning af det stærkt ekspanderende antal 1. dels studerende. Antallet af 2. dels studerende er nu 15, men forventes i årets løb at stige til 30. I løbet af 1966 kan der forventes en yderligere tilgang på ca. 60. Selv om det vil være forsvarligt at overlade en del af 2. dels undervisningen til lektorer, må det dog anses for nødvendigt, at den til faget hørende undervisning og forskning fremtidigt varetages af 2 professorer.

Det vil for professor Svalastoga blive uoverkommeligt alene at varetage den væsentligste del af 2. dels undervisningen, idet han, samtidig med at lede det videnskabelige arbejde ved instituttet, med den stærke stigning i antallet af 1. dels studerende får en stærkt forøget arbejdsbyrde ved at lede og føre tilsyn med 1. dels undervisningen, der nu yderligere er i færd med at blive udbygget.

Som motivering for fakultetets forslag skal der endvidere henvises til, at sociologien er et fag i rivende udvikling, og det er først i den sidste halve snes år, man er begyndt med systematisk at dyrke dette fag ved Københavns universitet. I U.S.A. og ved adskillige europæiske

universiteter findes der en fuldt udbygget undervisning og forskning såvel i generel sociologi som i sociologiske specialer, og det vil være meget beklageligt, hvis man herhjemme ikke kan tilbyde en tidsvarende undervisning i de sociologiske discipliner.

Under henvisning til det foranstående skal fakultetet derfor indstille, at der oprettes et ordinært professorat i sociologi pr. 1. april 1966.«

Herefter blev der på normeringsloven for finansåret 1966-67, jfr. folketingstidende for 1965-66, tillæg A, spalte 1703-04, oprettet et professorat i sociologi.

Efter at det således oprettede embede var blevet opslået ledigt, blev under 12. september 1966 de indkomne 7 ansøgninger, nemlig fra lektor, direktør, cand. psych. Eggert Petersen, professor Carl-Gunnar Janson, lektor, cand. jur. Erik Høgh, docent, fil. dr. Erland Jonsson, dr. Agne Lundquist, docent, fil. dr. Joachim Israel og professor Ulf Himmelstrand, tilstillet universitetet til erklæring.

Til at bedømme de indkomne ansøgninger nedsatte det rets- og statsvidenskabelige fakultet i henhold til § 2, stk. 2, i kgl. anordning af 5. februar 1953 om ansættelse af professorer ved Københavns universitet et udvalg bestående af professorerne, dr. phil. Kaare Svalastoga, dr. jur. Verner Goldschmidt og Sverre Lysgaard, Ph.D., Oslo.

Professorerne Himmelstrand og Janson har senere trukket deres ansøgninger tilbage.

Under 23. marts 1968 afgav udvalget følgende indstilling:

»Erik Høgh er født i København i 1929. Han blev cand. jur. 1954 og ansattes 1958 som videnskabelig assistent, senere amanuensis, ved Københavns universitets sociologiske institut. Han er siden 1964 lektor i sociologi ved universitetet og siden 1953 lærer i sociologi ved Danmarks sociale højskole. Høgh har til bedømmelse indleveret 45 nummererede publikationer. Disse publikationer samler sig hovedsagelig om tre sociologiske emneområder:

- 1) Politisk sociologi (13 numre)
- 2) Massekommunikation (12 numre)
- 3) Sociale afvigelser (11 numre)

Også de specielt forskningsprægede bidrag ligger hovedsagelig inden for de tre nævnte områder.

Han har på en meget alsidig måde beskæftiget sig med politisk sociologiske emner. Han har hertil benyttet såvel dokumentariske som interrogative metoder og såvel simultananalyse som sekventiel analyse. Inden for dette felt ligger også hans hovedarbejde, den ca. 500 stencilerede sider store afhandling om vælgeradfærd.

I dette arbejde tager Høgh op til undersøgelse et dokumentarisk ma-

teriale, der gør det muligt at følge den enkelte vælgers politiske stillingtagen fra valg til valg i perioden 1849-1898 i enkelte danske valgkredse.

Afhandlingens to vigtigste afhængige variable er defineret ved den typiske situation ved et politisk valg: Der præsenteres alternativer inkluderende det alternativ, at man ikke afgiver sin stemme. Den første variabel af interesse for forfatteren er netop frekvensen med hvilken det alternativ ikke at afgive sin stemme forekommer og betingelserne for dets variation (eventuel komplementærværdien: valgdeltagelsesfrekvensen). Den empiriske definition af denne variabel er ret ukompliceret. Den anden variabel søger at måle tendensen til at preferere visse alternativer på bekostning af andre blandt dem, der deltager med deres stemme i valget. Specielt i det tidsrum, forfatteren har valgt at behandle, byder den empiriske definition af denne variabel på adskillige problemer, specielt fordi der ved periodens begyndelse ikke findes et sæt af veldefinerede politiske partier, som kandidaterne ved et valg kan henregnes til. Ved behandlingen af dette problem følger forfatteren Nordengård og til dels Elberling, idet han overtager Nordengårds konservatismeskala. Men forfatteren standser ikke hermed. Han går videre med en økologisk analyse af konservatismeintensitet og -udbredelse i forhold til teoretisk forventede korrelater, og det lykkes ham derigennem at vise, at den Nordengård'ske skala giver rimelige resultater (se pp. 76-77).

Forfatterens vigtigste uafhængige variable er a) tidsfaktoren, hvor han ved hjælp af en ret omfattende analyse søger at etablere og forklare variationer i vælgerdeltagelse og politisk præference over tiden, b) afstandsfaktoren, hvor han meget elegant dokumenterer ikke blot afstandens betydning for valgdeltagelse, men også dens differentielle virkning for forskellige erhvervsgrupper, c) status- og erhvervsfaktoren og d) bopæl med specielt henblik på urbaniseringsgrad.

Afhandlingen bærer dog i sin nuværende form præg af at være et uafsluttet arbejde. Der forekommer et betydeligt antal sproglige og til dels talmæssige fejl, redaktionelle mangler samt enkelte tvivlsomme eller uforklarede operationaliseringer.

Mindre omfattende, men fremdeles sekventiel er det 4 års follow up studie af en gruppe danske studenter med henblik på forandringer i politisk interesse og indstilling under studietiden (35). Selv om også andre end Høgh deltog i den omhandlede undersøgelse har han dog selvstændigt gennemført den analyse, der gives i nr. 35.

I en undersøgelse af folketingsvalget 1950 (nr. 33,34) præsenteres en ret detaljeret økologisk analyse af forholdet mellem politisk adfærd og strukturelle karakteristika i 85 byer og 320 landkommuner i Danmark. Høgh vender også tilbage til folketingsvalget 1950 i en lille forskningsnote (nr. 36), hvor han påviser en ret høj opinionsstabilitet 1924-1950 for et udvalg af landdistrikter.

Hans øvrige politisk-sociologiske forskningsarbejder ligger ikke på højde med de allerede nævnte, idet de analyser, der gives af funktionærers og arbejderes politiske indstilling mere har karakter af markedsundersøgelser med de svagheder, der følger af tidspres (se f. eks. 37, 38, 39).

Hans forskning indenfor massekommunikationsfeltet bærer regelmæssigt præg af markedsforskningens hårde vilkår: De korte tidsfrister med deraf følgende tendens til at afslutte den sociologiske analyse for tidligt. Alt for ofte præsenteres det endelige fund i form af en procentfordeling med indstillinger opdelt på en ret stereotyp måde (se specielt H9–H17). Samtidig viser disse undersøgelser dog også Høghs betydelige evner som initiativtager til og administrator af undersøgelser, der giver et værdifuldt materiale om indstillingsvariationer.

Forskningsbidragene indenfor feltet: afvigende adfærd er som helhed mere tilfredsstillende, men forfatterens rolle er her hyppigt noget perifer, og ingen større bidrag foreligger fra hans hånd inden for dette forskningsfelt. Af fem publikationer i denne kategori er én et metodologisk bilag til Socialforskningsinstituttets publikation nr. 1 om de langvarigt understøttede, én udgøres af nogle kapitler (ca. 35 sider) i Wolf & Høghs Kriminalitet samt tre tidsskriftartikler, hvoraf de to i samarbejde med andre.

I alt 29 numre i publikationslisten udgøres af forskningsrapporter, 12 kan klassificeres som orienterende fremstilling, væsentlig til undervisningsbrug, og de øvrige 4 er populærvideenskabelige bidrag.

I adskillige af Høghs publikationer (nr. 11, 12, 13 og 27) findes prisværdige forsøg på at formalisere idé- og hypoteseproduktioner.

I Høghs mere pædagogisk orienterede skrifter savner man hyppigt en mere grundig gennemarbejdelse af stoffet. Der er også en tendens til etnocentricitet. Således er væsentlige dele af hans Sociologi en diskussion af danske forhold.

De mere populariserede redegørelser (nr. 2, 26, 27 og 45) findes der ikke grund til at gå nærmere ind på i denne forbindelse.

Joachim Israel er født i 1920. Af de noget summariske biografiske data, han har meddelt, fremgår, at han har opnået filosofisk licentiateksamen (tid og sted uoplyst). Det vides også, at han har erhvervet den filosofiske doktorgrad ved Stockholms universitet. Han synes at have fungeret dels som ekstraordinær docent i sociologi, dels som universitetslektor ved Stockholms universitet 1956–1963, hvorefter han siden 1963 er knyttet til Uppsala universitet som indehaver af en »forskartjänst« i medicinsk sociologi. Han har desuden været lærer i psykologi ved Statens Sjuksköterskeskola 1951–1957. Han har holdt gæsteforelæsninger bl. a. ved flere amerikanske universiteter. Efter indbydelse af Bell Telephone Laboratories tilbragte han et år (1958)

som forsker i U. S. A. Han har også været benyttet som UNESCO ekspert i Israel.

Israel har til udvalget fremsendt en liste over sine skrifter, der omfatter ialt 55 numre, hvoraf dog de 7 ikke er ønsket inddraget under bedømmelse. De resterende 48 numre fordeler sig på almindelig sociologi, medicinsk sociologi og arbejds sociologi og omfatter teori og metodik, forskningsbidrag, lærebogsbidrag og populærvidenskabelige arbejder.

Israels bidrag til sociologien ligger hovedsagelig inden for to områder: Mikrosociologi eller socialpsykologi samt medicinsk sociologi. En betydelig del af hans produktion omfatter, hvad vi har betegnet som lærebogsbidrag o. lign., det vil sige lærebøger, bidrag til lærebøger, redegørelser for andres teorier, metoder eller forskningsresultater.

Hans vigtigste bidrag til sociologien er uden sammenligning den række af kontrollerede eksperimenter, som han har gennemført og rapporteret om i publikationerne nr. 1, 16, 25 og 29, alle publiceret i tidsrummet 1956-1964. Han fremtræder gennem disse studier som en af de meget få skandinaviske pionerer i laboratorieeksperimenter med grupper. Det er da også hovedsagelig gennem disse arbejder at hans navn er blevet kendt også uden for Norden.

Der rapporteres i de nævnte publikationer om ialt 6 gruppeeksperimenter, hvoraf det sidste er udført i samarbejde med Himmelstrand, og det første udgør den svenske del af en komparativ studie ledet af Schachter. De tre første eksperimenter er samlet i bogen *Self-evaluation and Rejection in Groups*, 1956 (nr. 1). Det teoretiske udgangspunkt er det såkaldte gruppodynamiske, der i nogen grad vanskeliggør sammenligning med mere konventionel sociologisk teori. Forfatteren har dog gennem disse eksperimenter vist betydelig opfindsomhed og teknisk snilde. Ganske særlig fremhæves eksperiment nr. 2 (publ. nr. 1), der tester virkningen af forskellige belønningsstrukturer i gruppen på medlemmernes tendens til at acceptere eller forkaste hinanden, samt eksperiment nr. 5 (publ. nr. 25), der dokumenterer en tendens til at forandre mening i retning af en antaget majoritetsmening. Begge disse studier kan betegnes som elegante.

Israels mere teoretiske eller metodisk orienterede artikler inden for mikrosociologien dækker flere forskellige emner. Han har med stor indsigtfuldhed diskuteret problemer i forbindelse med generalisering på basis af gruppe-eksperimenter (nr. 10, 1957). I et indlæg ved den internationale sociologiske kongres i 1959 behandlede han atter visse fundamentale forskningsproblemer: Valget mellem det kontrollerede eksperiment, der normalt forudsætter simultananalyse, og på den anden side en mindre grad af kontrolleret manipulation i forbindelse med en sekventiel analyse. Han beskæftiger sig ofte bl. a. med det vigtige og vanskelige problem, der består i at etablere ens-

artethed mellem to eller flere undersøgelser i henseende til variable, der ønskes holdt konstante.

I andre publikationer har han beskæftiget sig med forskellige forskningstekniske problemer: Coombs' skaleringsteknik, graph-teori og facetanalyse. Ingen af disse analyser er særlig indgående, men viser dog en prisværdig interesse for metodologisk eksperimentering (nr. 12, 32 og 40, den sidste i samarbejde med Bo Anderson).

Af Israels mere generelle bidrag til sociologisk teori er det vigtigste den programmatisk artikel »Sociology of Social Scientists«, 1966 (nr. 42). Forfatteren synes her at anbefale en »evaluational approach« i socialvidenskaberne, der på den ene side kan medføre en øget socialvidenskabelig indflydelse i samfundet, men på den anden side indebærer en vis risiko for subjektivism.

Israels empiriske bidrag til den medicinske sociologi består af ialt seks forskningsrapporter, alle daterede fra 1962–1967. Hele fire af disse er kommissionsbestilte arbejder, hvor en vis indskrænkning af forskerens handlefrihed normalt gør sig gældende. Samtlige disse fire arbejder karakteriseres ved en klar fremstillingsform og en omhyggelig dokumentering af svarfordeling gennem procentberegnedes tabeller. Men samtlige kendetegnes også ved en vis gennemgående mangel på mere intensiv analyse.

Det bør fremhæves, at Israel viser en fremragende pædagogisk evne og en klar fremstillingsform, ligesom hans oversigtsarbejder er funderet i ret omfattende studier, samt at han lægger et betydeligt kritisk talent for dagen.

Erland Jonsson er født i Robertsfors i Sverige i 1932. Han opnåede licentiateksamen i sociologi 1958 og blev doktor i filosofi 1963. Han er siden 1957 knyttet til Stockholms Universitet, i den senere tid som docent, og er samtidig konsulent ved Statens Institut för Folkhälsan.

Erland Jonssons produktion består af ialt 53 skrifter, der alle udgøres af tidsskriftartikler, bidrag i bøger eller korte stensilerede udrudninger. Han kan således ikke ses at have samlet sig om et større selvstændigt videnskabeligt arbejde.

Yderligere skal bemærkes, at af de 53 registrerede bidrag er de 39 publiceret sammen med andre forskere og sådan at der i langt de fleste tilfælde ingen mulighed består for at udskille ansøgerens bidrag.

Hans forskning kan siges hovedsagelig at beskæftige sig med to problemfelter:

- 1) Sociologisk metodologi, specielt interviewingsproblemer.
- 2) Det fysiske milieus indflydelse, specielt betydningen af ekstreme forandringer i lugt- og støjniveau.

Et noget mindre antal artikler beskæftiger sig med arv/milieu-problemet gennem tvillingundersøgelser.

Som helhed kendetegnes hans produktion ved en betydelig metodologisk omhu.

Jonssons stærke interesse for metodologiske problemer har bl. a. givet sig udslag i forskning, der har givet vigtig information om fejlfrekvens og fejlfaktorer, associeret med spørgsmålets form og med interviewerens person i interviewundersøgelser. Den viser sig også i hans prisværdige bestræbelse på at opnå øget validitet i slutninger gennem anvendelse såvel af laboratorieeksperimenter som gennem felteksperimenter (se fx. J 31 og J 33, J 17, J 22, J 39, J 15, J 16, J 24).

Hans studier af socialfaktorer i tilpasning til støj og lugt er regelmæssigt præget af metodologisk opfindsomhed og omhyggelig analyse. Se fx. oversigtsartiklen J 27. Men samtidigt er det nødvendigt at påpege, at en betydelig del af hans produktion ligger i den sociologiske videns periferi snarere end i dens centrum. Således har han i hele sin forskning vedrørende det fysiske milieu kun i beskedent omfang berørt sociale interaktionsprocesser.

Endvidere præges hans orientering af en betydelig ethnocentricitet. Selv hvor emner behandles, der har været ret indgående diskuteret af mange ikke-svenske sociologer, vil Jonssons refencer hyppigt være overvejende svenske med ret tilfældige henvisninger til ikke-svensk litteratur (se f. eks. J 5, 13 og 14).

Agne Lundquist er født i 1919 og blev doktor i 1955. Han var fra 1957 til 1966 docent i sociologi ved Uppsala Universitet og er fra 1966 universitetslektor ved Lunds Universitet.

Lundquist har til bedømmelse indsendt i alt 19 skrifter, hvoraf dog nr. 2 og nr. 7 er identiske. Med få undtagelser (en artikel om befolkningsudviklingen på Øland, en intensiv analyse i manuskript af metodismens udvikling i Uppsala, samt en bog og en artikel om den ungarske minoritet i Sverige) har hans produktion koncentreret sig om arbejds sociologiske problemer.

Bortset fra den meget grundige dokumentariske analyse af metodismens vækst i Uppsala (En frikyrkoförsamling, 1949, revideret 1959) må det også siges at forfatterens mest betydningsfulde videnskabelige produktion ligger inden for det arbejds sociologiske felt. Han har bl. a. studeret arbejdstilpasning blandt ansatte i industrien (1955), forskellige aspekter af rollen som arbejdsleder (formand) og deres relation til fravær på arbejdspladsen samt arbejdernes tilfredshed med formanden (1957), endvidere forholdet mellem indstillingen til arbejdet og på den anden side fravær, personalomsætning og ulykkesfrekvens (1957, 1958). Endelig har han taget ledelsesproblemer op, såvel i en studie fra 1965 (Ledarskap på Arbetsplatsen) som i en monografi fra 1967 (Ledara, Grupp, Miljö). Da hans øvrige publikationer indenfor arbejds sociologien alle har et mere pædagogisk eller praktisk sigte,

forekommer det rimeligt at lægge afgørende vægt på de fem arbejder fra hans hånd, som giver indtryk af den mest intensive forskningsindsats inden for hans hovedområde, nr. 7, 8, 9, 10 og 14. Det skal bemærkes, at Lundquist ikke har givet bidrag til den almene sociologi og heller ikke har beskæftiget sig med mere principielle teoretiske eller metodologiske problemer i sociologien.

I disse empiriske undersøgelser kaster forfatteren nyt lys over to hovedproblemer inden for arbejdsociologien: den personlige tilpasning til arbejdsorganisationen og til det omgivende sociale milieu, og ledelsesmønstret. Han er som forsker meget omhyggelig, giver nøjagtige informationer om sine fremgangsmåder og er meget forsigtig i sine konklusioner. Som hans hovedværker kan man vel anse doktorafhandlingen om *Anpassning i Hem och Samhälle*. (1955) samt bogen om *Arbetsledare och Arbetsgrupp*. (1957).

I *Anpassning i Hem och Samhälle 1955* findes således en empirisk undersøgelse af forskellige aspekter af tilpasning som observeret i to bedrifter i Huskvarna og i tre bedrifter i Katrineholm. Det totale antal i undersøgelsen inddragne personer er ca. 3000 med ca. 2000 industriansatte 18 år og derover og ca. 1000 hustruer. Flertallet af de undersøgte ansatte var arbejdere. De afhængige variable udgøres i første række af tilpasning til bosted, til arbejde og til lokalsamfundet (p. 244). Tilpasning defineres som graden af overensstemmelse mellem aspirationsniveau og opnåelsesniveau. De uafhængige variable opdeles i tidsfaktorer (alder, residentiel anciennitet og arbejdsanciennitet) baggrundsfaktorer (distinktionen mellem indfødte og tilflyttede) og »ufaktorer« (f. eks. køn, livsstilling) samt social participation.

Der er en vis mangel på forsøg på sociologisk generalisering. Derved nærmer beskrivelsen sig undertiden det mere lokalgeografiske. Det er således vanskeligt at få øje på den sociologiske signifikans der skulle retfærdiggøre den stadige tilbagevendende til de to byer H & K. For de fleste sociologiske formål synes distinktionen overflødig.

Analysen gør et vederhæftigt indtryk. Det er muligt såvel at rekonstruere de observerede tal som at følge forfatterens gradvise nuancering af analysen (procentberegning typisk for flere faktorer konstant, signifikationsberegning også for flere faktorer konstante og endelig korrelationsberegning). Det bør fremhæves at arbejdet er et af de første betydelige empiriske bidrag til arbejdsociologien i Norden.

I publikationen *Arbetsledare* (1957) rapporteres om en undersøgelse af arbejdslederrollen i 10 svenske virksomheder med interview af ca. 200 formænd og ca. 2000 arbejdere. Forfatteren når her frem til nogle meget interessante men tentative konklusioner med hensyn til de egenskaber, en formand og et arbejdshold skal have, hvis holdet skal kendetegnes ved lavt fravær.

Adskillige af Lundquists publikationer med undtagelse af doktor-

afhandlingen og enkelte mindre arbejder sigter mod en populær formulering, som vanskeliggør den fulde videnskabelige udnyttelse af materialet.

Eggert Petersen er født i Bovrup 1927. Han blev efter studentereksamen fra Aabenraa statsskole og søofficersskoleeksamen først søløjtnant og avancerede senere til orlogskaptajn (1961). Han er cand. psych. fra 1956 og blev i 1967 dr. phil. Han var knyttet til Militærpsykologisk Tjeneste 1954-55 og 1957-1962.

Han er fra 1963 også leder af »Mentalhygiejnisk Forskningsafdeling«. Siden 1966 er han lektor i sociologi ved samfundsfagsstudiet ved Københavns Universitet.

Eggert Petersen har til bedømmelse fremsendt to videnskabelige monografier, den ene hans doktorafhandling, den anden redegørelsen for undersøgelser af »trivsel på arbejdspladsen«. Herudover er indsendt ialt 15 skrifter, der har karakter af interne administrative rapporter og ikke kan siges at være meget relevante i denne sammenhæng. Endvidere er en samling af artikler fra »Mentalhygiejne« og »Tidsskrift for Søværnen« indsendt. Alle disse kan karakteriseres som populærvidenskabelige.

Eggert Petersens vigtigste bidrag til sociologien udgøres således dels af hans doktorafhandling om »Sanktioner og trivsel i et autoritært ledet socialt system« dels af det utrykte arbejde »trivsel på arbejdspladsen« I og II (1967), i hvilket ansøgeren har skrevet hele det første bind samt det væsentligste af det andet (fem kapitler). Denne sidste monografi foreligger dog ikke i en trykfærdig stand, idet flere kapitler oplyses endnu ikke at være skrevet. Der findes heller ikke nogen indholdsfortegnelse til bind II og for hele undersøgelsen savnes en redegørelse for den benyttede litteratur. Rigtignok foreligger der i stencilytryk to mindre forløbere dateret 1964 til den endelige rapport, hvori en bogliste gives.

Alligevel må Trivsel på Arbejdspladsen anses for en torso, hvilket betydeligt vanskeliggør bedømmelsen af arbejdet.

Eggert Petersens doktorafhandling, »Sanktioner og trivsel i et autoritært ledet socialt system«, analyserer data stammende fra observationer af 991 menige fordelt på 22 marinetjenestesteder. Undersøgelsens feltarbejde foregik i Danmark 1960. Der blev indhentet såvel spørgeskemadata om trivsel og social baggrund, som dokumentariske oplysninger om sanktioner og tjenestebedømmelser. Hovedudgangspunktet er påstanden: Kriminalitet (S) bliver til ved et »samspil« mellem person (P) og milieu (T), det vil sige

$$S = f(P, T)$$

hvor P og T opfattes som faktorer med uspecificeret antal elementer. Forfatteren forfølger dog ikke dette deterministiske oplæg videre, men

går stærkt influeret af G. Raschs arbejder over til en forenklet stokastisk model, hvor kriminaliteten (antal militære sanktioner) søges forklaret ved tre faktorer: Tjenestetidens længde, en personlig sanktions-tilbøjelighedsvariabel og en tjenestestedssanktionsfrekvens variabel.

Efter på lignende måde at have defineret trivsel, undersøges parvise relationer mellem personlig sanktionstilbøjelighed og en række øvrige faktorer til dels med konstantholden af tredje faktor.

Forfatteren er stærkt optaget af statistiske problemer. Han synes derimod ikke at interessere sig for muligheden af at inkorporere sine resultater i den almindelige sociologiske viden.

»Trivsel på arbejdspladsen« (1967) må, til trods for dets ufærdige karakter, anses for et noget mere modent forskningsarbejde end Sanktioner, idet forfatteren viser en betydelig evne til at rette kritikens lys mod sine egne metoder og derved ledes til frugtbare ideer til dyberegående, videre undersøgelser.

Som den nu præsenteres, giver Trivselundersøgelsen et betydeligt bidrag til problemet om, hvordan trivsel og effektivitet hænger sammen med virksomhedsvariable, arbejdsgruppevariable og individuelle variable i sociale systemer. Analysemetoden er dog ret primitiv som forfatteren også selv er klar over.

Generelt gør Eggert Petersens arbejder indtryk af en manglende fortrolighed med standardværkerne i den sociologiske metodik. Samtidig bør det dog fremhæves, at han har vist en prisværdig interesse for at prøve nye kvantitative metoder indenfor sociologien.

Konklusion.

Vi finder, at lektor, dr. Eggert Petersen endnu ikke i tilstrækkelig grad har dokumenteret fortrolighed med den moderne sociologi. Han kan derfor ikke komme i betragtning ved besættelsen af det ledige professorat.

Vi har fundet det vanskeligt at vurdere docent, dr. Erland Jonssons kvalifikationer, fordi han så hyppigt har publiceret sine bidrag sammen med andre. Selv om vi tager den samlede produktion i betragtning, finder vi dog, at den vidner om en vis ensidighed med hensyn til emnevalg og problemstilling. Samtidig må vi dog fremhæve værdien af hans metodiske opfindsomhed og skarpsindighed.

Vi har også været stillet overfor en vanskelig opgave ved vurderingen af lektor Erik Høgh, fordi hans vigtigste bidrag endnu ikke fremtræder som et færdigt gennemarbejdet værk. Hans produktion præges endvidere af nogen ujævnhed, fordi der ofte består et vist misforhold mellem rigdommen på ideer og den videnskabelige gennemførelse af disse. Samtidig skal vi fremhæve, at han både med hensyn til emnevalg, problemstilling, metode og teori lægger en betydelig alsidighed for dagen.

På denne baggrund er udvalget enig om at placere Erik Høgh før Erland Jonsson under hensyn til hans større alsidighed. Omend disse to i deres produktion har vist utvivlsomme videnskabelige evner, må afgørelsen dog stå som et valg mellem dr. Joachim Israel og dr. Agne Lundquist, der begge må anses for klart kompetente. De har dokumenteret større evner til integration af empiri og teori og har i det hele lagt betydelig modenhed for dagen.

Disse to er meget forskelligartede forskningspersonligheder. Dr. Lundquists arbejder viser stor omhyggelighed i problempræcisering og dokumentation og en næsten overdreven forsigtighed i konklusionerne. Dr. Lundquist har i høj grad specialiseret sig indenfor arbejds-sociologien og står på dette felt som en pioner i Norden. Denne specialisering har i hans tilfælde været ledsaget af en svagere interesse for sociologiens centrale problemstillinger.

Ved valget mellem dr. Lundquist og dr. J. Israel lægger man vægt på dr. Israels større alsidighed, hans indflydelsesrige bidrag indenfor specielle områder af sociologien samt de betydelige pædagogiske evner, som kommer til udtryk i hans skrifter.

Udvalget indstiller derfor til fakultetet, at det ledige professorat i sociologi besættes med dr. Joachim Israel.«

Indstillingen har i henhold til ovennævnte anordnings § 3, stk. 7, været tilstillet ansøgerne, af hvilke dr. Lundquist fremsendte bemærkninger.

Efter at fakultetet i møde den 25. april 1968 og Konsistorium i møde den 1. maj 1968 havde tilsluttet sig indstillingen, videresendtes den under 13. maj 1968 til ministeriet med den bemærkning, at ansættelsen indtil videre må ske ved konstitution, da docent Israel ikke er dansk statsborger.

Herefter blev docent, fil. dr. Joachim Israel under 9. september 1968 af undervisningsministeriet konstitueret som professor i sociologi ved Københavns universitet fra den 1. september 1968 at regne.

c. Ansættelse af afdelingsleder, dr. phil. Arne Erik Nielsen som fungerende professor i medicinsk kemi

(j. nr. 15 a/67).

Under 9. januar 1962 afgav det lægevidenskabelige fakultet følgende indstilling:

»Som led i bestræbelserne på at rationalisere og forkorte det lægevidenskabelige studium afskaffedes med indførelsen af den nugældende studieordning af 1954 forberedelseksamen. Samtidig bortfaldt fysikken som eksamensfag. Som et yderligere led i rationaliseringsbestræbelserne og for at skaffe mere tid til såvel de egentlige medicinske fag

som disses direkte grunddiscipliner (fysiologi, biokemi og anatomi) skete der desuden den ændring, at kemien blev eksamensfag ved første del af lægevidenskabelig embedseksamen. Det var hensigten herigen- nem nøjere at koordinere kemiundervisningen med de øvrige første- dels fag.

I overensstemmelse med de principper, der ligger til grund for studie- ordningen af 1954, er det fakultetets opfattelse, at den igennem mange år eksisterende ordning, ifølge hvilken undervisningen i kemi af de medicinske studenter er henlagt under det matematisk-naturvidenska- belige fakultet, ikke længere er tidssvarende.

Den tilsigtede nøje koordinering af de enkelte fag og den betydnings- fulde tilpasning af kravene i kemi til det egentlige lægevidenskabelige studium mener fakultetet først helt kan nyde fremme, dersom und- visningen i kemi af de medicinske studerende henlægges under det lægevidenskabelige fakultet, således at den professor i kemi, der vare- tager denne undervisning, bliver medlem af fakultetet.

Stigningen i studentertallet ved det lægevidenskabelige fakultet i de sidste år har iøvrigt medført, at dette krav er blevet en simpel nød- vendighed, og har resulteret i, at der i de seneste planer for undervis- ningen af de medicinske studerende ved det matematisk-naturviden- skabelige fakultet er gennemført separat undervisning for disse. Det er det lægevidenskabelige fakultets opfattelse, at også dette forhold taler for, at den pågældende undervisning henlægges under fakultetet.

Men hertil kommer som et tredje vigtigt punkt den store betydning, kemien i stadigt stigende grad har fået såvel for de teoretisk-medicin- ske fag (biokemi, farmakologi, fysiologi) som for den kliniske medicin. Som følge heraf er det af største vigtighed, at der – knyttet til det lægevidenskabelige fakultet – oprettes et professorat og et institut for kemi, hvor de øvrige medicinske fag kan søge hjælp og arbejdsplads, og hvis chef og hele videnskabelige stab skal være det lægevidenskabe- lige fakultet og dets institutioner til støtte på de områder, hvor den rene kemi er nødvendig for lægevidenskabelig undervisning, arbejde og forskning, navnlig videregående undervisning og kurser, bl.a. for læ- ger, der skal kvalificere sig indenfor specialet »klinisk kemi og labora- torieteknik« og iøvrigt på videregående videnskabelige arbejdsområder, der forudsætter speciel kemisk viden. Der er ikke den samme mulighed for sådan støtte og sådant samarbejde med en institution henhørende under det matematisk-naturvidenskabelige fakultet, der kun som ren pligtmæssig opgave har påtaget sig at undervise de lægevidenskabelige studerende, men iøvrigt ikke forskningsmæssigt er indstillet på løsnin- gen af opgaver, der er af speciel interesse for de medicinske discipliner.

På alle landets sygehuse er der et stærkt stigende behov for læger, der har gennemgået nævnte speciale i klinisk kemi og laboratorietek- nik og derved kvalificeret sig til ledende stillinger på sygehusenes cen-

trallaboratorier. En sufficient undervisning af disse læger kan kun ske i snævert samarbejde med et medicinsk-kemisk institut.

Af de anførte årsager er det efterhånden blevet af vital interesse for det lægevidenskabelige fakultet at få oprettet under fakultetet et professorat og et institut i kemi. Fakultetet har da også i længere tid arbejdet med spørgsmålet, men er stødt på forskellige vanskeligheder, først og fremmest af lokalemæssig art.

Som følge af at professor, dr. phil. A. Langseth, der hidtil har forestået undervisningen i kemi af de medicinske studerende, sidste efterår er afgået ved døden, er spørgsmålet blevet yderligere accentueret.

Halvdelen af den af professor Langseth ledede afdeling er optaget af forskning indenfor spektroskopi og den anden halvdel af undervisningen af de medicinske studerende, således at den kommende professor i kemi under det matematisk-naturvidenskabelige fakultet vanskeligt vil kunne få laboratorieplads til opbygning af hans eget videnskabelige arbejde. Dette forhold er ikke ændret ved universitetets kemiske laboratoriums overflytning til H. C. Ørstedinstituttet.

Dertil kommer, at studentertilgangen til det lægevidenskabelige fakultet nu er omtrent fordoblet i forhold til den gennemsnitlige tilgang i 1950'erne, hvilket vil bevirke stadigt større lokalemæssige og personalemæssige vanskeligheder for det matematisk-naturvidenskabelige fakultet, hvis studentertal ligeledes er stærkt stigende. En aflastning af dette fakultets undervisningsbyrde vil derfor i løbet af meget kort tid være stærkt påkrævet.

Uanset det store behov der er for et medicinsk-kemisk institut, vil det lægevidenskabelige fakultet først i løbet af nogle år kunne forventes at overtage kemiundervisningen af de mange medicinske studerende, idet man foruden de fornødne undervisnings- og laboratorielokaler først må have uddannet en stab af medarbejdere til varetagelse af instituttets opgaver.

Såfremt der ikke skal opstå betydelige vanskeligheder for kemiundervisningen indenfor en overskuelig fremtid, er det imidlertid tvingende nødvendigt, at der allerede nu tages skridt med henblik på sagens endelige løsning.

En forudsætning herfor er, at der snarest ved det lægevidenskabelige fakultet udnævnes en professor i kemi, der skal have til opgave i de nærmest kommende år at tilrettelægge undervisningen i dette fag i snævert samarbejde med biokemiundervisningen samt at uddanne den fornødne stab af medarbejdere, således at der med henblik på det kommende kemiske institut forinden forskningsmæssigt er skabt det rette »medicinsk-kemiske milieu«.

Til en begyndelse vil den nye professor kunne få midlertidige lokaler i den nuværende bestyrerbolig ved biokemisk institut, som bliver ledig pr. 1/2 1962. Ifølge et skønmæssigt overslag fra den kongelige byg-

ningsinspektør vil der i boligen kunne indrettes kontor og nogle laboratorielokaler for et beløb af ca. 100.000 kr., inklusive hovedstandsættelse af lokalerne, men exclusive løst inventar. Den endelige projektering må dog vente, indtil professoren er udnævnt. Når kemiprofessoren engang fraflytter de midlertidige lokaler, vil disse kunne overgå til biokemisk institut.

Sidstnævnte institut vil iøvrigt kunne stille øvelseslokaler til rådighed, således at i hvert fald 1–2 hold af de medicinske studerende kan undervises af professoren i »medicinsk kemi«.

I overgangsperioden vil kemiafdelingerne på H. C. Ørstedinstituttet være villig til i snævert samarbejde med den nye professor at stille lokaler og personale til rådighed for gennemførelsen af kemiundervisningen af de medicinske studerende, indtil det lægevidenskabelige fakultet kan få en endelig løsning på problemet ved bygning af et institut af tilstrækkelig størrelse. Såvidt man kan bedømme på basis af det nuværende studentertal vil et sådant institut kræve af personale foruden professoren en afdelingsleder og 6 videnskabelige assistenter samt en lektor.

Med henvisning til ovenstående skal fakultetet ansøge om, at der på den kommende normeringslov søges optaget en stilling som professor i kemi ved det lægevidenskabelige fakultet samt på ændringsforslag til finansloven for 1962/63 en stilling som videnskabelig assistent, en stilling som laboratoriebetjent og en stilling som laboratorieassistent samt et annum på 10.000 kr. til det foreslåede institut for kemi under fakultetet.«

Efter at fakultetet havde gentaget sin indstilling ved skrivelser af 19. juli 1963, 23. januar 1964, 25. februar 1965, 16. februar 1966 og 9. marts 1967, og efter at man havde bragt i erfaring, at en unormeret stilling som professor i faget medicinsk kemi kunne forventes oprettet, blev stillingen opslået ledig under forudsætning af de bevilgende myndigheders godkendelse.

Herefter blev de indkomne 8 ansøgninger, nemlig fra afdelingsleder, lektor, mag. scient. Flemming Allan Andersen, lektor, afdelingsleder, dr. med. og cand. polyt. Jørgen Clausen, afdelingsleder, Ph.D. civilingeniør Bent Heine Havsteen, laboratorieleder, mag. scient. Henrik Hedding, professor, dr. phil. Bodil Jerslev Lund, afdelingsleder, dr. phil. Arne Erik Nielsen, lektor, amanuensis, fil. lic. Alexander Senning og afdelingsleder, dr. phil. H. Waldmann-Meyer tilstillet universitetet til erklæring.

Til at bedømme de indkomne ansøgninger nedsatte det lægevidenskabelige fakultet i henhold til § 2, stk. 2 i kgl. anordning af 5. februar 1953 om ansættelse af professorer ved Københavns universitet et udvalg bestående af professorerne, dr. med. Jens Schou, dr. phil. Frank

Lundquist, dr. phil. Jannik Bjerrum, dr. phil. Thor A. Bak og dr. phil. R. W. Asmussen, Danmarks tekniske højskole.

Efter at professor, dr. phil. Bodil Jerslev Lund og lektor, amanuensis, fil. lic. Alexander Senning havde trukket deres ansøgninger tilbage, afgav udvalget under 22. februar 1968 følgende indstilling:

»Af de seks tilbageblevne ansøgere til professoratet i medicinsk kemi anser vi Jørgen Clausen, Bent Heine Havsteen, Arne E. Nielsen og Heinz Waldmann-Meyer for kvalificerede.

Jørgen Clausen har en meget stor videnskabelig produktion indenfor et bredt felt. Han anvender kemiske metoder med dygtighed, men kun en lille del af hans publikationer har et rent kemisk sigte. Disse mere kemisk prægede arbejder kan næppe karakteriseres som en særlig vægtig eller original indsats.

Bent Heine Havsteen har et godt indblik i visse nyere eksperimentelle kemiske metoder indenfor områderne proteinconformation og enzymkinetik. Hans arbejder viser ham som en energisk og meget lovende videnskabsmand, men den del af den videnskabelige produktion, som han har eneansvaret for, er af relativt beskedent omfang.

Arne E. Nielsen har en vægtig, original og på visse punkter banebrydende videnskabelig produktion, der hovedsagelig omfatter problemer vedrørende krystallisations- og fældningsprocesser. På dette felt er han en internationalt anerkendt kapacitet.

Heinz Waldmann-Meyer har på meget fortjenstfuld måde udviklet zone-elektroforese til en pålidelig målemetode og har opnået smukke resultater med denne teknik. Hans produktion er imidlertid ikke særlig omfattende og har først i de senere år fået et rent kemisk sigte.

Når de ovennævnte forhold tages i betragtning, finder vi, at dr. phil. Arne E. Nielsen er de andre ansøgere klart overlegen. Dette understreges yderligere, hvis man betragter hans pædagogiske erfaring.

Vi skal derfor enstemmigt indstille Arne E. Nielsen til det nyoprettede professorat i medicinsk kemi.

Flemming Allan Andersen er født i 1925. Han blev magister i kemi i 1953 med speciale i organisk kemi (molekylspektroskopi). Umiddelbart efter sin eksamen arbejdede han hos professor Børge Bak som forskningsstipendiat i godt et år, og fra efteråret 1954 har han været ansat ved Københavns universitet, først som honorarlønnet videnskabelig assistent ved universitetets kemiske laboratorium, senere som amanuensis og fra 1. december 1965 som afdelingsleder ved kemisk laboratorium III. Under sin ansættelse har han ved det lægevidenskabelige fakultet undervist i kemi ved laboratorieøvelser og eksaminatorier, og fra september 1961 har han desuden som lektor i kemi forelæst over kemi for de lægevidenskabelige studerende. Parallelt hermed har han

i nogle år afholdt lignende undervisning for kemistuderende samt fungeret som lektor i almen kemi for studerende på matematik-fysik linien i det akademiske år 1960-61. Flemming Andersen har således i adskillige år givet en grundig og systematisk undervisning. Han har desuden aktivt medvirket ved udarbejdelsen af øvelsesvejledninger og forelæsningsnoter i almen og organisk kemi.

Flemming Andersen har deltaget i adskillige internationale kongresser, men har aldrig været på længere studieophold i udlandet.

Flemming Andersens videnskabelige produktion omfatter 10 publicerede arbejder, og han angiver, at tre arbejder er næsten færdige. Af de 10 publicerede arbejder er de første otte skrevet sammen med andre, hvoraf altid mindst een er ældre og mere erfaren end Flemming Andersen. Da disse arbejder iøvrigt i gennemsnit har mere end tre forfattere, skal deres indhold ikke nærmere omtales. Disse arbejder viser dog utvivlsomt, at Flemming Andersen behersker, eller har betydelig viden om adskillige spektroskopiske målemetoder, f.eks. infrarød spektroskopi, mikrobølgespektroskopi og elektrondiffraktion, ligesom han er fortrolig med præparationsteknik og gaskromatografi.

De sidste to publicerede arbejder, til hvilke Flemming Andersen er eneforfatter, og det arbejde han for øjeblikket har i gang, omfatter spektroskopi af deutererede metaner, metylhalider og deutererede metylhalider. Formålet med disse undersøgelser er at bestemme rotationsvibrationsvekselvirkninger, og det er derfor nødvendigt at fremskaffe vel opløste spektre. Flemming Andersen arbejder udelukkende med kommercielt tilgængeligt spektroskopisk udstyr, men dels ved at modificere apparaturet og dels ved at anvende en forfinet numerisk analyse af spektrene opnår han den tilstrækkelige nøjagtighed. Det eksperimentelle arbejde er overalt præget af stor grundighed, og fortolkningen af spektrene er også vel gennemført. Den eneste kritik, man kan rejse mod arbejderne, er, at bestemmelse af Coriolis' koblingskonstanter næppe kan siges idag at være et emne, der er af så stor betydning, at det retfærdiggør en så omfattende experimentel indsats. Man savner måske også en lidt dybere indlevelse i det for spektroskopien og strukturkemiens nødvendige kvantemekaniske grundlag, uden hvilket man i hvert fald ikke kan håbe at komme til at forstå, hvad Corioliskoblingen betyder set fra et bindingsmæssigt synspunkt.

Sammenfattende skal vi udtale, at Flemming Allan Andersen er en velkvalificeret kemiker, som imidlertid først i de senere år er begyndt at arbejde helt selvstændigt og som alt i alt endnu har en lovlige beskedne videnskabelige produktion. Han kan derfor ikke for øjeblikket anses for at være kvalificeret til at bestride et professorat i medicinsk kemi.

Jørgen Clausen er født i 1931 og uddannet som civilingeniør (kemiingeniør med teknisk biokemi som speciale, eksamen 1954). Han be-

stod lægevidenskabelig embedseksamen i 1959. Han har desuden gennemgået en række specialkurser, af hvilke følgende skal nævnes som særlig relevante i forbindelse med et professorat i medicinsk kemi: Infrarød spektroskopi, gaskromatografi, kernemagnetisk resonansspektroskopi og isotopteknik.

Clausen har fra 1958 været knyttet til Biokemisk Institut, først som videnskabelig assistent, derefter (fra 1961) som afdelingsleder og lektor. Fra maj 1967 har han haft orlov fra universitetet for at kunne fungere som direktør for det af »Foreningen til bekæmpelse af dissemineret sclerose« oprettede Neurokemiske institut.

Foruden sin virksomhed som lærer ved studenterundervisningen har Clausen medvirket ved talrige klinisk betonedede postgraduate kurser for læger og har desuden deltaget i bedømmelsen af flere doktorafhandlinger.

Clausen har gennemført et halvt års studieophold hos dr. J. Heremans i Louvain, hvor han tilegnede sig et grundigt kendskab til immunelektroforesens teknik. Anvendelsen heraf i en række arbejder og i en oversigtsafhandling førte i 1960 til erhvervelsen af den medicinske doktorgrad.

Clausens videnskabelige arbejder er af ham selv opdelt i 5 grupper. I den følgende gennemgang af disse lægges hovedvægten på arbejder, hvori kemiske og fysisk-kemiske metoder og ræsonnementer spiller en væsentlig rolle, medens de mange arbejder af mere klinisk tilsnit ikke vil blive særskilt omtalt.

A. Immunkemiske og elektroforetiske studier af serum- og cerebrospinalvæskeproteiner.

Inden for dette felt har Clausen i samarbejde med en række forskere udført et betydeligt og værdifuldt arbejde, der særlig har omfattet studiet af patologiske serumproteiner hos mus og mennesker. Den vigtigste metode i disse arbejder er immunelektroforese i Scheideggers mikromodifikation.

Af nogen kemisk interesse er anvendelsen af immunelektroforese som renhedskriterium ved oprensning af proteiner. En kvantitativ vurdering af metodens ydeevne på dette felt er dog ikke konsekvent gennemført.

Clausen har tillagt sig fortjeneste ved at tage den immunelektroforetiske metode op til anvendelse på en række medicinske problemer, men har ikke bidraget til udviklingen af det kemiske grundlag for immunologien.

Til denne gruppe arbejder føjer sig også tre bidrag til lærebøger eller håndbøger, hvoraf han har tilsendt udvalget to, nemlig et kapitel om immunkemi til en lærebog i biokemi og desuden et manuskript på omkring 200 sider til en bog om »Immunochemical microtechniques«. Hovedvægten i det sidste arbejde er lagt på immunelektroforesen.

B. Studier af binding af farmaka til plasmaproteiner.

Denne række arbejder omfatter ialt ti publikationer, hvoraf tre er publiceret af Clausen alene. Flertallet af arbejderne omhandler binding af naturligt forekommende biologiske stoffer (thyreoideahormoner, insulin, mucopolysaccharider og lipider) til proteiner.

I flere af arbejderne er anvendt en metode, hvor det stof, hvis binding skal undersøges, i radioaktiv form sættes til serum, hvorefter blandingen underkastes immunelektroforese med påfølgende autoradiografisk påvisning af lokaliseringen af det radioaktive stof. Metoden er i princippet tiltalende, men giver i det højeste semikvantitative resultater. I visse tilfælde anvendes, for at opnå tilstrækkelig høj aktivitet i præparatet, en koncentration af de pågældende stoffer, der er langt højere end de fysiologiske forekommende. Arbejderne kunne være fulgt op med mere kvantitative metoder under anvendelse af rensede præparater af de proteiner, som findes at have evne til at binde de undersøgte stoffer.

En sådan kvantitativ fremgangsmåde er anvendt i et arbejde over et sulfonamid-derivats binding til serumalbumin. Teknikken er her en ekvibrering på en Sephadex-søjle, der i forvejen er behandlet med sulfonamidet. Det eksperimentelle materiale er dog af meget beskedent omfang og tillader næppe de kvantitative konklusioner, der drages i afhandlingen.

En metode til guldbestemmelse i biologisk materiale er baseret på emissionsspektrografi.

C. Studier af sure mucopolysaccharider.

I sine undersøgelser indenfor denne stofgruppe har Clausen anvendt en række metoder, der til dels supplerer hinanden. Navnlig i det sidste arbejde er teknikken blevet forbedret ved anvendelse af søjlekromatografisk separation kombineret med kemiske analyser for karakteristiske bestanddele i mucopolysacchariderne. Forfatterens primære mål har dog øjensynlig været at karakterisere patologiske tilstande fremfor at foretage en metodeudvikling med henblik på identifikation eller kvantitativ bestemmelse af de pågældende stoffer.

D. Studier af biomembranernes sammensætning og funktion.

Arbejderne i denne gruppe er – med undtagelse af en oversigtsartikel – udført i samarbejde med Clausens medarbejdere på Neurokemisk Institut. Undersøgelserne omfatter bl.a. analyser af lipidkomponenterne i fraktioner af vævs materiale (særlig fra centralnervesystemet), adskilt ved centrifugering. Analysemetoderne omfatter rutinemæssig anvendelse af bl.a. tyndtlags-, gas- og søjlekromatografi, og til karakterisering af enkelte fraktioner tillige infrarød spektrofotometri. En farvemethode, der anvendes i forbindelse med tyndtlagskromatografisk

adskillelse af polære lipider er søgt udarbejdet til en hurtig metode til kvantitativ eller semikvantitativ brug. To arbejder drejer sig om phosphataseaktivitet i visse partikel-fraktioner fra rottehjerne, specielt indflydelsen af forskellige kationer og catecholaminer.

E. Enzymologiske studier af lactat dehydrogenase isoenzymer.

I adskillige år har Clausen i samarbejde navnlig med W. Gerhard og F. Güttler beskæftiget sig med lactat dehydrogenasens isoenzymer, som lader sig adskille og påvise ved en kendt, men her særlig smukt gennemført elektroforetisk teknik. Den relative mængde af de forekommende isoenzymer kan bestemmes med god nøjagtighed, og det fremkomne mønster viser sig at være karakteristisk for forskellige væv, således også for tumurvæv i centralnervesystemet. Enkelte af arbejderne drejer sig om hæmning af disse isoenzymer og om deres reaktionskinetiske forhold. Der er dog ikke tale om egentlige reaktionskinetiske undersøgelser.

Sammenfattende kan vi udtale, at Clausen er en meget flittig og produktiv forsker, der med sin usædvanlig store arbejdssevne har sat sig ind i talrige biokemiske områder. De mere kemisk prægede af hans arbejder kan næppe betegnes som originale, men da han har en udstrakt erfaring med anvendelse af et særdeles stort antal kemiske og fysisk-kemiske metoder og har vist evne til at gennemføre omfattende undersøgelser af klinisk-kemisk og biokemisk art, mener udvalget dog, at Clausen er kvalificeret til at beklæde et professorat i medicinsk kemi.

Bent Heine Havsteen er født i 1933. Han blev civilingeniør (kemi-linien) i 1956, og efter aftjent værnepligt var han i godt et år Research chemist ved Colonial Sugar Refining Co. Ltd., Sydney, Australien. Fra 1959-62 studerede han biokemi hos professor G. P. Hess, Cornell University og her blev han i 1962 Ph.D. på afhandlingen »Studies of Conformational Changes in Chymotrypsin accompanying its catalytic Action«. I ét år derefter forblev han ved Cornell University som instructor i biokemi og havde et vist opsyn med professor Hess' forskningsprojekter og hans videregående studerende, medens professor Hess var på orlov i Europa. Fra 1963-66 opholdt Havsteen sig på Max Planck instituttet i Göttingen hvor han arbejdede hos professor Eigen. Det sidste af disse tre år var han ansat som videnskabelig assistent. Han er nu ansat som afdelingsleder og lektor i biokemi ved Aarhus universitet.

Havsteen har afholdt en del undervisning i U.S.A., tilsyneladende både forelæsninger og mere rutinepræget undervisning. Han har desuden været indbudt til at holde foredrag adskillige steder både i U.S.A. og i Europa. Efter sin ansættelse i Aarhus har han også haft lejlighed

til at undervise danske studenter. Han har deltaget i to sommerkurser om kvantekemi og kemiske elementarreaktioner og synes at have et ret bredt kendskab til moderne kemi. Da han i mange år har arbejdet sammen med biokemikere og fysiologer, har han utvivlsomt en ret klar forestilling om, hvilke dele af kemien lægevidenskaben kan have brug for.

Havsteen har rejst meget og har studeret ialt syv år i U.S.A. og Tyskland. Han er øjensynlig fortrolig med mange af udlandets undervisningssystemer.

Bent Havsteens videnskabelige produktion omfatter 27 arbejder. Af disse er dog de to sidste og nr. 22–24 endnu ikke færdigskrevet, otte er mødereferater og ét en populær artikel i Ingeniørens ugeblad. Endelig er nr. 16 en afhandling, der er indsendt til det matematisk-naturvidenskabelige fakultet ved Københavns universitet med henblik på opnåelse af den filosofiske doktorgrad.

Af de resterende publicerede arbejder er Havsteen eneforfatter til 6, hvoraf to er kapitler i samleværker om fysiske målemetoder i biokemien. De 6 afhandlinger, han har publiceret sammen med andre, har alle G. P. Hess som seniorforfatter og undertiden yderligere en medforfatter. I det følgende ses bort fra den del af hans produktion, som er skrevet sammen med professor Hess.

De arbejder, Havsteen er eneforfatter til, samler sig stort set om emnet »Conformational Changes in Enzymes«, og dette er også titlen på den indleverede afhandling. Selv om arbejdet indenfor denne emnekreds utvivlsomt delvis er inspireret af G. P. Hess og det arbejde Havsteen udførte på Cornell University for at blive Ph.D., har han dog fortsat arbejdet på selvstændig måde. Afhandlingen opsummerer dette arbejde. Først undersøges α -chymotrypsin (CT) og diisopropylphosphoryl- α -chymotrypsin (DIP-CT) ved titrering ved forskellige ionstyrker, og det vises at optagelse af protoner er reversibel i området $3,5 < \text{pH} < 10,5$. Ydermere vises det, at der ikke finder ændring sted i covalent struktur ved bindingen DIP-CT, og at eventuelle konformationsændringer må ske andre steder end ved tyrosingrupperne. Derefter undersøges en række stoffer som strukturelt minder om substrater for chymotrypsin og derfor kunne tænkes at virke som kompetitive inhibitorer for reaktionen mellem chymotrypsin og diisopropyl-fluorophosphat. Det vises, at inhibitorerne bindes til chymotrypsin, og bindingshastigheden bestemmes. Til disse undersøgelser benyttes bl.a. temperaturspring-metoder. Endelig vises det ved omfattende forsøg, hvilken af de mulige mekanismer for reaktionen mellem chymotrypsin og inhibitor, der må formodes at være korrekt, og de fire hastighedskonstanter for de forskellige trin beregnes ud fra målingerne. I dette afsnit, som er det vægtigste i afhandlingen, demonstrerer Havsteen et solidt kendskab til teorien for relaxationsprocesser og hurtige væske-

reaktioner. I det følgende afsnit, som handler om glyceraldehyd-3-phosphat dehydrogenase undersøges et enzymsubstratkompleks ved hjælp af optisk rotationsdispersion, og det vises at helixindholdet i enzymet ændres, når det bindes i et substratkompleks. Man kan måske stille sig lidt skeptisk over for værdien af den noget summariske anvendelse af Moffit-ligningen til udregning af helixindholdet. I det følgende afsnit undersøges kinetikken af elektronoverførslen mellem cyanoferrationerne, katalyseret af cytochrom c. Temperaturspring-metoden benyttes igen, og det vises at den mekanisme, der passer bedst med de experimentelle data, også gør det plausibelt, at cytochrom c må undergå konformationsændringer under reaktionen. I et slutkapitel, som nærmest er et appendix, beskriver Havsteen endelig et nyt temperaturspring-apparat som han har været med til at konstruere, og som han med god grund venter sig meget af. Han får i dette afsnit lejlighed til at vise sig som en kompetent apparatkonstruktør. Afhandlingens hovedtese er vel nu til dags nærmest triviel, selv om man må give Havsteen ret i, at der mangler eksperimentelt bevis for den. Afhandlingen indeholder på den anden side meget mere end den hovedtese, den er blevet samlet under.

Sammenfattende kan det siges, at Havsteen behersker mange forholdsvis vanskelige metoder, og selv om han nu og da tager lidt for hårdt på teoretiske spørgsmål, giver hans arbejder indtryk af, at han er en energisk arbejdende, opfindsom videnskabsmand. Vi mener han er kvalificeret til et professorat i medicinsk kemi.

Henrik Heding er født i 1935. Han blev magister i kemi i 1961 med speciale i organisk kemi.

Efter et kortere vikariat på Den kgl. veterinær- og landbohøjskole blev han ansat på Novo Terapeutisk Laboratorium A/S, hvor han, kun afbrudt af et års ophold (i 1963-64) som research assistant på Rutgers State University Institute of Microbiology, har været ansat siden, først på antibiotika-rensningsafdelingen, derefter i enzymafdelingen og endelig siden 1964 i antibiotika-forskningslaboratorierne. Han har under ansættelsen i U.S.A. deltaget i kurser i »microbiological chemistry« og »fermentation technology«.

Hans undervisningserfaring består i et års virke som instruktør ved kursus i kemi for lægevidenskabelige studerende på universitetets kemiske laboratorium samt 1½ års virke som lærer i kemi ved Triers faglærerkursus.

Hedings forskning vedrører biosyntesen af streptomycin og lignende forbindelser, samt disses separation. Til bedømmelse er indsendt 6 publicerede afhandlinger, heraf 3 dansksprogede delartikler af oversigtspræg. Desuden er indsendt et dansk patent, to upublicerede afhandlinger samt 2 foredragsmanuskripter.

Oversigtsartiklerne har ingen større videnskabelig værdi og skal lades uomtalt. Den første afhandling, Heding publicerer, bekræfter at myo-inositol inkorporeres i streptomycin. I en anden kort meddelelse med to medforfattere, der også udgår fra Rutgers University, redegøres for identifikation af 2,3-dihydroxybenzoesyre i jern-deficiente kulturer af *streptomyces griseus*.

I en artikel og et foredragsmanuskript publiceres de samme resultater vedrørende en papirkromatografisk separationsmetode af streptomycingruppens antibiotika med amylalkohol indeholdende di-2-ethylhexyl fosfat som mobil fase og boratbuffer som stationær fase. Dette har en vis praktisk betydning. Hertil knytter sig nært et dansk patent, udtaget sammen med E. S. Andersen, om en fremgangsmåde til rensning af amfotere eller basiske antibiotika, og et foredragsmanuskript (med to medforfattere) om ion-par ekstraktion af streptomycin.

Endelig er indsendt et foredragsmanuskript og et upubliceret manuskript, det første med en medforfatter, der begge vedrører dannelse, fermentering, isolering og mikrobiologisk aktivitet af N-demethylstreptomycin. Han har i upublicerede undersøgelser *in vitro* kunnet vise, at det eneste N-monosubstituerede derivat af N-demethylstreptomycin, der har kendelig antibiotisk aktivitet, er streptomycin. Dette repræsenterer en lovende forskningsindsats.

Sammenfattende kan vi udtale, at Heding har en ganske interessant, men ret ensidig videnskabelig produktion, der foreligger temmelig ufærdig og delvis i samarbejde med medforfattere fra forskellige grupper.

Alt taget i betragtning må Heding betegnes som uden væsentlige kvalifikationer til at bestride et professorat i medicinsk kemi.

Arne E. Nielsen er født i 1924. Han blev civilingeniør 1950 (kemi-linien), fik Universitetets guldmedalje for besvarelse af prisspørgsmålet i fysisk kemi for 1953 og blev dr. phil. 1964. Fra 1950 til 1966 var han ansat som videnskabelig assistent ved Universitetets fysisk-kemiske institut (senere Kemisk laboratorium IV), fra 1961 desuden som lektor i kemisk eksperimentalkemi. Fra 1966 har han været ansat ved Kemisk laboratorium III i en afdelingslederstilling under det lægevidenskabelige fakultet og har fungeret som lektor ved undervisningen af lægevidenskabelige studerende.

Arne E. Nielsen har en omfattende undervisningserfaring. Han deltog aktivt i planlægningen af Kemisk laboratorium IV på H. C. Ørsted instituttet og han har med stor iver og dygtighed deltaget i at planlægge det nye Institut for medicinsk kemi i Rådmandsgade.

Arne E. Nielsen har aldrig været på længere studieophold i udlandet, men har især i de senere år deltaget som indbudt forelæser ved flere internationale kongresser, bl.a. i U.S.A.

Hans videnskabelige produktion omfatter 17 arbejder, hvoraf dog et enkelt er et autoreferat af disputatsen i Dansk Kemi. Af de resterende 16 arbejder er han eneforfatter til de 12, hvoraf en er disputatsen og en anden en halvandet hundrede siders monografi om fældningskinetik. Selvom hans publikationsliste kun omfatter ret få numre, er den udtryk for en vægtig produktion. Desuden bør det tilføjes, at han også har skrevet korte meddelelser til møder, forelæsningsnoter og øvelsesvejledninger, som blot ikke nævnes på publikationslisten.

Arne E. Nielsens første selvstændige arbejde omhandler entropiproduktionen ved kemiske reaktioner. Det vises ved et modeksempel, at Prigogines teorem om minimumentropiproduktion i den stationære tilstand ikke er rigtigt undtagen for reaktioner meget nær ligevægt. Selvom dette vel næppe heller var Prigogines mening, var Nielsens artikel et værdifuldt korrektiv til den overdrevne optimisme, mange dengang nærrede med hensyn til nytten af minimalprincipper. Alle Nielsens senere arbejder handler om mekanismen ved udfældning af tungtopløselige salte, specielt bariumsulfat. Afhandlingerne indeholder både forsøg og teoretiske overvejelser. Fra en i starten ret primitiv forsøgsteknik udvikler Nielsen gradvis mere forfinede eksperimentelle metoder, ligesom han ved tilrettelæggelsen af øvelseskurser har vist sig som en meget opfindsom apparatkonstruktør.

Disputatsen fra 1963 repræsenterer en original indsats. Den er præget af forfatterens snedige og ofte uortodokse metoder til løsning af teoretiske problemer. Denne arbejdsmetode viser også forfatterens meget påskønnelsesværdige trang til at forstå alle led i udledningen af et matematisk udtryk, som han vil anvende. Monografien »Kinetics of Precipitation« fra 1964, som behandler samme emne som disputatsen, er et modent arbejde, som med god grund har tiltrukket sig en vis opmærksomhed i U.S.A. og Europa. Dette har medført, at Arne E. Nielsen ofte indbydes som foredragsholder ved kongresser om fældningskinetik.

Sammenfattende kan udtales, at Arne E. Nielsen i sin forskning konsekvent har dyrket en bestemt emnekreds på original måde. Samtidig dermed har han både i udarbejdelsen af forelæsningsnoter og tilrettelæggelse af øvelseskurser demonstreret en bred viden om fysisk kemiske spørgsmål. Vi må derfor mene, at han er velkvalificeret til et professorat i Medicinsk Kemi.

Heinz Waldmann-Meyer er født i Berlin i 1924. Forældrene emigrerede i 1937 til Chile, hvor han fra 1945-49 studerede kemi ved Universidad de Chile. Studier afsluttedes med en formentlig til vor magisterkonferens svarende afgangseksamen (1949). Fra 1950-54 var han knyttet til 3 forskellige laboratorier som videnskabelig medarbejder: 1950-52 ved Del Salvador Hospitalet i Santiago (urologisk afdeling),

i 1952 ved Hebrew University i Jerusalem, i 1953–54 igen ved Del Salvador Hospitalet og samtidig hermed ved instituttet for eksperimentel medicin, Santiago. I 1954 flyttede Waldmann-Meyer til Danmark, og i 1966 blev han dansk statsborger. Han var knyttet til Carlsbergfondets biologiske institut fra 1955 til 1960. Efter et ca. halvandet års ophold ved Mitchell Foundation for Medical Research i Washington blev han i 1962 ansat ved Danmarks tekniske Højskoles fysisk-kemiske institut som amanuensis (fra 1965 afdelingsleder). I 1963 erhvervede han den filosofiske doktorgrad ved Københavns universitet.

Waldmann-Meyer har i flere år været medansvarlig for ledelsen af den polytekniske læreanstalts øvelseskursus i fysisk kemi, og har udarbejdet øvelsesvejledninger. I 1964 gav han et med forelæsninger forbundet øvelseskursus i fysisk kemi for læger. Fra 1966 har han holdt forelæsninger over kolloid- og grænsefladekemi og opgaveregning i kemisk termodynamik for kemiingeniørstuderende. Endvidere organiserer og leder han det fysisk-kemiske instituts isotopkursus.

Waldmann-Meyers videnskabelige produktion omfatter 21 publikationer, af hvilke han er eneforfatter til 10, 3 er oversigtsartikler og 4 er kongres-abstracts eller kongresmeddelelser.

Fra tiden før Waldmann-Meyer fik fast tilknytning til Danmark foreligger 4 afhandlinger af hvilke nr. 1 ikke er medsendt ansøgningen. Nr. 2 er »Magisterafhandlingen« omhandlende termocoagulation og flocculation samt undersøgelser over Weltmann, Huggins og Cadmio's reaktioner. I nr. 3, som er en udførlig kongresberetning omtales bl.a. også resultaterne fra nr. 1 angående Weltmann's Termocoagulations reaktioner. I nr. 4 beskrives en metode til adskillelse af biologiske colloider – af forfatterne betegnet cryodialyse.

Den mest betydningsfulde del af Waldmann-Meyers videnskabelige arbejde er udført her i landet og publiceret som 6 artikler i samarbejde med andre. En vurdering af Waldmann-Meyers danske, videnskabelige produktion vanskeliggøres noget derved, at de væsentligste arbejder er udgivet sammen med andre forfattere. Imidlertid må det fremhæves, at han har opnået den filosofiske doktorgrad ved Københavns universitet på en oversigtsafhandling i forbindelse med nogle af de ovenfor nævnte afhandlinger samt to af de af ham alene udgivne arbejder. Hermed er tilkendegivet, at han tillægges den betydeligste andel i de sammen med andre udgivne afhandlinger. De her nævnte arbejder angår i hovedsagen udviklingen af zone-elektroforesen såvel eksperimentelt som teoretisk. Der gives en analyse af de komplicerede faktorer ved »moving boundary« metoden og en påvisning af, at denne metodes anvendelse til kvantitativ bestemmelse af bindingen mellem protein og metalioner er forbundet med store teoretiske og eksperimentelle vanskeligheder. Det vises, at man ved at korrigere for fordampning og ved at holde konstant strømstyrke under målingen kan

realisere sådanne forsøgsbetingelser, at der opnås bestemmelser af protein-mobiliteter, som er identiske med de mobiliteter, der bestemmes ved hjælp af »moving boundary« metoden. Endvidere skal det fremhæves, at Waldmann-Meyer har anvendt den udarbejdede eksperimentalteknik til bestemmelse af bindingskonstanter for zink- og cadmiumioner til et protein ud fra målingen af mobiliteter i god overensstemmelse med de polarografisk bestemte værdier.

Sammenfattende kan det udtales, at det er Waldmann-Meyers for-tjeneste, at zone-elektroforesen er blevet udviklet til en pålidelig måle-metode. Han har demonstreret vigtige anvendelser heraf og har givet et væsentligt bidrag til teorien for bestemmelse af bindingskonstanter ved denne metode. Han må anses som kvalificeret til et professorat i medicinsk kemi.«

Indstillingen har i henhold til ovennævnte anordnings § 3, stk. 7, været tilstillet ansøgerne, af hvilke ingen har indsendt bemærkninger.

Efter at fakultetet i sit møde den 4. marts 1968 og Konsistorium i møde den 27. marts 1968 havde tiltrådt indstillingen, videresendtes den under 28. marts 1968 til ministeriet.

Herefter blev afdelingsleder, dr. phil. Arne Erik Nielsen under 2. august 1968 af ministeriet ansat som fungerende professor i medicinsk kemi ved Københavns universitet fra den 1. august 1968 at regne med den bemærkning, at professoratet endnu ikke var normeret, men til sin tid vil blive søgt optaget på normeringsloven.

d. *Professor, dr. med. H. C. A. Lassens afsked og udnævnelse af overlæge, dr. med. Johan Viggo Faber som honorarlønnet professor i epidemiske sygdomme*

(j. nr. 15 c/67)

Ved kgl. resolution af 29. december 1967 blev der meddelt overlæge, dr. med. H. C. A. Lassen fritagelse efter ansøgning for hvervet som professor i epidemiske sygdomme fra den 31. december 1967 at regne.

Efter at stillingen som overlæge ved Københavns kommune og som honorarlønnet professor og ordinært medlem af det lægevidenskabelige fakultet havde været opslået ledig, blev de indkomne 7 ansøgninger, nemlig fra overlæge, dr. med. Torbjørn Bennike, ass. overlæge, dr. med. Poul Effersøe, ass. overlæge, dr. med. Viggo Faber, ass. overlæge, dr. med. Arne Rindom Krogsgaard, 1. reservelæge, dr. med. Preben Ollendorff, ass. overlæge, dr. med. Flemming Quaade og 1. reservelæge, dr. med. Birthe Tidstrøm, tilstillet universitetet til erklæring fra Københavns magistrat.

Til at bedømme de indkomne ansøgninger nedsatte det lægevidenskabelige fakultet i henhold til § 2, stk. 2, i kgl. anordning af 5. okto-

ber 1953 om ansættelse af professorer ved Københavns universitet et udvalg bestående af professorerne, dr. med. Jørn Hess Thaysen, dr. med. Morten Simonsen, dr. med. Poul Bonnevie, direktør, dr. med. Preben von Magnus og overlæge, dr. med. Frits Neukirch.

Udvalget afgav under 3. maj 1968 følgende indstilling:

»*Torbjørn Bennike* er 51 år, bestod lægevidenskabelig embedsexamen sommeren 1943 med *laudabilis et quidem egregie* (263^{2/3} points) og erhvervede i 1960 den medicinske doktorgrad ved Københavns universitet.

Bennike har en fyldig uddannelse i intern medicin med tilgrænsende specialer og har i 5 måneder været helårskandidat og i næsten 5 år klinisk assistent ved Blegdamshospitalets afdeling for epidemiske sygdomme. Siden november 1960 har han været sideordnet overlæge ved medicinsk afdeling, Aalborg Amtssygehus og siden februar 1967 administrerende overlæge.

Bennike er speciallæge i intern medicin (1960) og i tropemedicin (1967).

Bennike har gennemgået kursus i endokrinologi (under Dansk Selskab for intern medicin) og Finseninstitutets og Radiumstationens isotopkursus for læger. Han har gennemgået kursus i tropemedicin ved Liverpool School of Tropical Medicine med opnåelse af diplom.

Bennike har foretaget kortere varende studierejser til udlandet, dels for at studere leversygdomme og jernstofskifte, dels (især i de senere år) for at studere tropemedicinske problemer.

Bennikes videnskabelige produktion omfatter studier af leversygdomme og epidemiske sygdomme samt nogle afhandlinger om andre emner, overvejende blodsygdomme.

1) Afhandlinger om leversygdomme. Det vægtigste arbejde indenfor dette område er Bennikes disputatsafhandling »Studier over leveraffektionen ved mononucleosis infectiosa og nogle akutte infektionssygdomme med særligt henblik på kroniske følgetilstande«. Afhandlingen er baseret på kliniske, biokemiske og histologiske studier samt en efterundersøgelse af patienterne. Formålet med arbejdet var det dobbelte at belyse karakteren af den leveraffektion, der synes at være et hyppigt ledsagefænomen til mononucleosis infectiosa, og at undersøge hvorvidt der som følgetilstand til denne leverpåvirkning kan optræde mere blivende beskadigelser i leveren. Gennemgangen af det akutte forløb med henblik på frekvensen af leveraffektion og abnormiteter i forskellige leverfunktionsprøver og serologiske tests er særdeles grundig. Væsentligst i de histologiske fund er, i overensstemmelse med andres iagttagelser, den meget massive infiltration med rundceller uden sværere påvirkning af levercellerne. Af efterundersøgelsen fremgår, at overgang i cirrhose særdeles sjældent, om nogensinde, indtræ-

der hos patienter med leveraffektion som følge af mononucleosis infectiosa. Dette forhold, som nok var kendt i forvejen, er her uddybet på en særdeles overbevisende måde. Forfatterens materiale er formentlig et af de bedst undersøgte indenfor området. Afhandlingen er meget bred og detaljeret.

I 1956 offentliggør Bennike sammen med Krarup i Nordisk Medicin en instruktiv afhandling om leverbiopsiens diagnostiske værdi på basis af 53 undersøgelser. I 1957 meddeler Bennike i Ugeskrift for Læger et tilfælde af toksisk hepatitis med hypercoticisme.

I 1958 offentliggøres med Ekdal fra Lund en afhandling om conjugering af cholsyre med glycin og taurin i homoganater af dybfrosne leverbiopsier som et led i en større undersøgelsesserie udført af Ekdal. I 1958 meddeler Bennike i Bibliotek for Læger resultater af glutaminsyrebehandling af coma hepaticum, baseret på 10 egne tilfælde og 127 tilfælde fra litteraturen.

I Psykiatrisk Selskab har han redegjort for et tilfælde af svær leverbeskadigelse efter chlorpromazin og i 1960 har han i Ugeskrift for Læger offentliggjort en litteraturoversigt over laparoscopi.

2) Afhandlinger om epidemiske sygdomme. Sammen med Brøchner-Mortensen og andre offentliggør Bennike i 1951 resultater af penicillinbehandling af akut tonsillitis. Det drejer sig om et ret stort patientmateriale. Det konkluderes, at penicillin har god virkning ved akut streptococ-tonsil-lit og ved phlegmonøs tonsillit. Derimod synes penicillinbehandling ikke at være af nogen værdi i tilfælde hvor streptococci ikke kan demonstreres ved svælgpødning. I en afhandling fra 1951 fremlægges resultater af penicillinbehandling af infectiøs mononucleose og det påvises, at penicillinbehandling formentlig alene har betydning for forebyggelsen af de sjældne sekundære bakterielle komplikationer.

Som led i et større samlet arbejde har Bennike i 1953 sammen med Astrup og Götzsche i Dansk Selskab for intern Medicin fremlagt resultater vedrørende luftskiftet i lungerne hos 349 patienter med respirations- eller synkeinsufficiens under poliomyelitis-epidemien i 1952. Denne del af den samlede meddelelse må siges at være værdifuld, i første række på grund af Astrups forbedring af den laboratoriemæssige kontrol.

I 1954 diskuterer Bennike i Ugeskrift for Læger de diagnostiske kriterier for mononucleosis infectiosa og senere samme år fremlægger han en kort afhandling om den serologiske diagnose af denne sygdom hos børn. Sammen med Grandjean offentliggøres et arbejde om hæmorrhagisk diathese, som fandtes hos 15 % af 349 patienter med respirationsparalyse og formentlig skyldtes nedsat kapillær resistens, dog uden at der gives nogen forklaring på årsagen hertil. I en kort kongres-

meddelelse gør Bennike rede for 25 tilfælde af neonatal osteomyelitis. I en anden kort kongresmeddelelse om letale komplikationer ved mononucleosis infectiosa beskrives den sjældent forekommende miltrup-tur ved denne sygdom. Der foreligger endelig fra 1967 en oversigts-artikel om malariaproylaxe.

3) Afhandlinger om andre emner. I 1948 beskriver Bennike i en oversigtsartikel indikationer for og risiko ved behandling med D 2 vitamin. Samme år gør han rede for folinsyreterapi af anæmia per-niciosa og konkluderer, at den ikke har nogen plads i den rutinemæs-sige behandling af den klassiske anæmia perniciosa. Sammen med Sten Müllertz beskriver han i 1952 to tilfælde af dødeligt forløbende hæmorrhagisk diathese forårsaget af fibrinolyse.

Sammen med Harald Gormsen og Bent Møller har Bennike i 1956 fremlagt et vægtigt arbejde om sammenlignende studier af knogle-marvsbiopsier fra sternum, processus spinosus og crista iliaca. Ialt 121 patienter er undersøgt med biopsier fra alle tre steder og det konkluderer, at sternalpunktur giver det højeste antal gode biopsier og at denne punkturform, hvis den udføres omhyggeligt af en veltrænet læge, ikke indebærer større risiko end punktur fra crista iliaca eller processus spinosus.

Sammen med Nørregaard meddeler Bennike en sammenlignende undersøgelse af tolerancen overfor forskellige peroralt indgivne jern-præparater. I 1967 beskrives desferrioxamin B-testen, med måling af jernudskillelsen i urinen over 24 timer, til vurdering af organismens jernindhold. Det konkluderer, at testen ikke med sikkerhed tillader at skelne små, normale og fyldte depoter, men at den kan have en vis værdi i diagnosen af hæmochromatose. Bennike har endelig fremlagt en kort meddelelse om hypofysefunktionen ved hæmochromatose.

Poul Effersøe er 48 år, bestod i januar 1945 lægevidenskabelig em-bedsexamen med laudabilis (234 points) og erhvervede i 1951 den me-dicinske doktorgrad ved Københavns universitet.

Effersøe har en fyldig uddannelse i intern medicin med tilgræn-sende specialer og har i 3 måneder været kandidat, i 21 måneder 1. re-servelæge og i næsten 6 år assisterende overlæge ved Blegdamshospi-talets epidemiske afdeling, en stilling som han stadig beklæder.

Effersøe har speciallægeanerkendelse i klinisk laboratorieteknik (1952), i intern medicin (1956) og i subspecialet epidemiske sygdomme (1965). Han har gennemgået kursus i isotopteknik på Finseninstituttet, Lægeforeningens kursus om sundhedsproblemer i udviklingslandene, Seruminstitttets kursus i bakteriologi, Karolinska Instituttets kursus i tropemedicin og Course in applied epidemiology for physicians under the U.S. Public Health Service. Effersøe har været på flere kortere

varende studieophold i udlandet, bl.a. for at studere tropesygdomme og epidemiske sygdomme og har i et år været research assistant ved Division of Gerontology, Washington University, St. Louis, USA (1952-1953).

Effersøe har undervist de medicinske studerende ved praktikant-tjenesten i epidemiologi og har siden 1967 været lektor i epidemiske sygdomme ved Københavns Universitet. Han har i lange perioder været fungerende chef for Blegdamshospitalets epidemiske afdeling og har herunder forestået undervisningen af de medicinske studerende. Han er censorsuppleant i fysiologi og censor i almindelig patologi ved den lægevidenskabelige embedsexamen ved Københavns Universitet.

Effersøes videnskabelige produktion omfatter studier vedrørende nyrefysiologi, nyresygdomme, plasmaproteiner, klinisk bakteriologi og epidemiske sygdomme samt en række afhandlinger om andre emner.

1) Afhandlinger om nyrefysiologi er udført i årene 1948-51. I samarbejde med Jens Bing påviser Effersøe at thiosulfat hos katte (i modsætning til en række andre pattedyr) udskilles ikke alene ved glomerulær filtration, men tillige ved tubulær sekretion. Iagttagelsen var original og er senere bekræftet fra anden side. I et efterfølgende arbejde påviser han, at thiosulfatudskillelsen hos kattekillinger forholder sig på ganske samme måde som hos udvoksede katte. Tre efterfølgende arbejder danner basis for disputatsafhandlingen om pattedyrnyrens urinstofudskillelse. I den første afhandling undersøges forholdet mellem inulin- og urinstofclearance hos kaniner med normal diurese og under vanddiurese. Forsøgene er udført med tilfredsstillende metodik og analysenøjagtigheden ved de kemiske bestemmelser er god. Det påvises, at en pludselig øgning af diuresen medfører en temporær nedsettelse af urinstof-reabsorptionsprocenten, formentlig fordi tubuli er »mættede« med urinstof under de forudgående lave diureser. Der er ikke korrigeret for »dead space«, men Effersøe mener med rette at »dead space fejl« ville have virket i modsat retning, og at fundet derfor er significant. Han påviser endvidere, at urinstofreabsorptionsprocenten er proportional med den logaritmiske værdi af diuresen og uafhængig af filtrationens niveau. I et efterfølgende arbejde beskæftiger han sig med forholdet mellem inulin- og urinstofclearance hos kaniner under osmotisk diurese, fremkaldt med natriumthiosulfat. Det påvises i dette arbejde, at bratte diureseændringer på disse høje niveauer ikke påvirker urinstofreabsorptionsprocenten. Også ved høje (osmotiske) diureser er urinstofreabsorptionsprocenten, uafhængigt af filtrationens niveau, proportional med logaritmen til diuresen. Dog mener Effersøe at have påvist at urinstofreabsorptionsprocenten aftager ved de allerhøjeste osmotiske diureser og når en minimal og konstant værdi ved diureser over 800 micro-l. per min. per kg. Ved inspektion af de re-

levante figurer er det lidt vanskeligt at se, at dette fund er dokumenteret på overbevisende måde. I en tredje afhandling beskæftiger Effersøe sig med natriumbenzoats virkning på forholdet mellem inulin-, kreatinin-, thiosulfat- og urinstofclearance hos kaniner. Efter indgift af natriumbenzoat indtræder i de fleste tilfælde et significant fald i diurese og inulin-clearance. Samtidig kan (i hvert fald i visse af forsøgene) ses et fald i forholdene mellem kreatinin- og inulin-clearance og mellem thiosulfat- og inulin-clearance samt en øget urinstofreabsorptionsprocent. Effersøe fortolker disse fund på den måde, at natriumbenzoat intoxicerer tubuli og øger disses permeabilitet for kreatinin, thiosulfat og urinstof.

I disputatsen, der former sig som en oversigtsafhandling, beskæftiger Effersøe sig med mekanismen ved urinstofudskillelsen i kaninnyren, i første række på basis af de to første afhandlinger om urinstofudskillelsen. Oversigtsafhandlingen er som helhed let læst og Effersøe viser i diskussionen at han er en indsigtfuld og tænksom forsker, som er i stand til at opstille hypoteser, som for en stor del måtte betragtes som nye og originale på daværende tidspunkt. Den fremsatte hypotese går ud på at urinstof i kaninnyren reabsorberes dels proximalt og dels helt distalt (i samlerørene). Såfremt visse forudsætninger (bl. a. tilstedeværelsen af glomerulær intermittens til forklaring af spontane filtrationsvariationer hos kaniner) er opfyldt, giver en sådan hypotese en rimelig forklaring på de af forfatteren i hans tidligere publicerede afhandlinger fremlagte fund.

2) Afhandlinger om nyresygdomme. Fra Effersøes ansættelse på Københavns Kommunehospitals 3. afdeling foreligger fra årene 1954–1958 en serie afhandlinger om kliniske nyreproblemer. Sammen med Gormsen, Iversen og Raaschou beskrives tre tilfælde af anuri, hvor forløbet er belyst både klinisk og på basis af de histologiske forandringer i nyrebiopsier. En af patienterne havde partiel bilateral corticalnekrose og det senere forløb beskrives i et efterfølgende arbejde sammen med andre. Effersøe undersøger herefter relationen imellem serumkreatinin og endogen døgnkreatininclearance hos patienter i stabil fase af kronisk nyresygdom. Han angiver en omregningsfaktor fra serumkreatinin til procentisk nyrefunktion både for mænd og kvinder. På basis af serumkreatinin alene tillader omregningsfaktoren en vurdering af nyrefunktionen med ca. 20 % nøjagtighed. Arbejdet har praktisk klinisk interesse. I to senere afhandlinger omtales prognosen for kronisk nyresygdom. Det fremhæves, at prognosen, uafhængigt af nyrefunktionen, er dårligst hos patienter med svær hypertension og udtalt urinvejsinfektion, samt at prognosen synes at være bedret i forhold til undersøgelser udført af andre forfattere 25 år tidligere. I to afhandlingerne belyser Effersøe relationen mellem klinik og nyrefunktion hos pa-

tienter med kronisk nyresvigt. Forekomsten af anæmi, acidose, dehydrering, salttab, opkastninger, kløe, hæmorrhagisk diathese, kramper og diarrhøe belyses nøje. Afhandlingerne vidner om Effersøes flid og gode evner for klinisk videnskabeligt arbejde.

3) Undersøgelser over serum- og urinproteiner er foretaget i årene 1950-1957. De falder i to grupper, repræsenterende hver sin på udsaltnings baserede teknik til proteinfraktionering.

Den første teknik er udarbejdet af Effersøe og lanceret under betegnelsen »polyfraktionering«. Den består i spektrofotometrisk måling af proteinindholdet i supernatanten efter fældning af en standardmængde af fortyndet serum med 25 forskellige koncentrationer af ammoniumsulfat. Herved opnås en kurve over serumproteinmønstret, som i et normalmateriale giver 2 ret brede toppe, hvoraf den ene overvejende repræsenterer globuliner og den anden overvejende albumin. I patologiske sera kan denne fordelingskurve være ændret. Særligt udtalte ændringer fandtes som ventet ved myelomatose. Metoden anvendtes også hos patienter med kronisk rheumatoid arthritis, febris rheumatica og andre ledlidelser til at følge effekten af forskellige terapiformer. Afhandlinger herom er publiceret sammen med andre, men der er ikke tvivl om, at Effersøe er hovedforfatteren. Polyfraktioneringen repræsenterede et diagnostisk fremskridt, men er nu ganske erstattet af elektroforesemetoden.

Den anden metode er udarbejdet sammen med Tidstrøm og beror ligeledes på udsaltnings, i dette tilfælde med kaliumfosfat. Det er en hurtig metode til påvisning af myelom-protein i urin, og den synes at fungere godt til formålet. Metodologisk kan denne metode betragtes som en simplificering af Effersøes polyfraktionering, som behændigt er adapteret til rutinebrug for hospitalslaboratorier.

4) Afhandlinger om klinisk bakteriologi og epidemiske sygdomme er publiceret i årene 1961-1967. I samarbejde med Emmerik Jensen foretager Effersøe i 1963 en sammenlignende undersøgelse over bakterietal per ml. urin og histologisk verificeret tegn på akut betændelse i urinvejene. De bakteriologiske undersøgelser er alene baseret på kolonital. Hovedkonklusionen er, at 10.000 bakterier per ml. urin giver ret stor sikkerhed for, at der foreligger infektion i urinvejene. I samarbejde med andre sammenligner han resultater af kvantitativ bakteriedyrkning fra henholdsvis kateter- og midtstråleurin og finder, at der opnås omtrent samme resultater ved de to prøvetagningsmetoder, hvilket bekræfter resultater af amerikanske undersøgelser, hvor prøvetagning er sket henholdsvis ved suprapubisk punktur og midtstråleurin. I en afhandling omtales teknikken ved opsamling af midtstråleurin. Det påvises endvidere, at urinen kan henstå i 2 timer ved stuetemperatur eller i 24 timer ved $+4^{\circ}\text{C}$ inden udsåning, uden at koloni-

tallene afviger stærkt fra de resultater der opnås ved øjeblikkelig ud-såning. Effersøe påviser i et senere arbejde, at anvendelsen af nitro-furan-urethral-salve som kateter-infektionsprofylaxe er uden værdi.

I 1965 har Effersøe undersøgt betydningen af varigheden af incubationen ved undersøgelse af bloddyrkninger. Det påvises, at man ikke behøver at udstrække incubationen udover det sædvanlige tidsrum af 1 uge for at have registreret alle bakteriemier. I samarbejde med Benedichte Lauersen er publiceret en afhandling om osteomyelitis acuta på basis af et materiale på 33 patienter, der overvejende er behandlet med antibiotica. Den relativt gode prognose ved antibiotisk behandling, trods den øgede frekvens af penicillinresistente infektioner, fremhæves. I samarbejde med andre fremlægger han i 1965 et arbejde om fremmede infektionssygdomme og i 1967 en afhandling om miskendt malaria. I manuskriptform foreligger endnu 3 afhandlinger om diagnostiske og prognostiske problemer hos patienter med febris continua.

Under sin langvarige ansættelse ved Blegdamshospitalets epidemiske afdeling har Effersøe været meget benyttet som forfatter af ledere og oversigtsafhandlinger om infektionsproblemer og nyere antibiotika. Han har desuden skrevet afsnittene om infektionssygdomme og kemo-terapi i Medicinsk Kompendium.

5) Afhandlinger om andre emner. I samarbejde med Gormsen og andre påvises at corticotropin kan reducere M-proteinkoncentrationen i serum hos patienter med myelomatose uden at der indtræder påviselige histologiske ændringer af myelomcellerne. Sammen med Gormsen og andre offentliggør han 4 tilfælde af den sjældne leukæmiske form af myelomatose. Sammen med Gertz og Lund beskrives et interessant tilfælde af phæochromocytom, hvor tumors lokalisation fastslås ved blodtryksmåling under palpation af abdomen i dyb narkose suppleret med curare. I samarbejde med Esben Kirk, From Hansen og Kurt Iversen og i samarbejde med Kirk har Effersøe fra sit Amerikaophold offentliggjort en metode til bestemmelse af respirationen i avasculære eller dårligt vasculariserede membraner og foretaget undersøgelser af respiration og glycolyse i humant aortavæv og i aortavæv fra hunde. Fra Rigshospitalets medicinske poliklinik har han meddelt en række tilfælde af kronisk pancreatitis. Sammen med Lorenzen og Worning har han offentliggjort et arbejde om iltbehandling af kronisk hypoxiske patienter med bronchitis. Sammen med H. C. A. Lassen har han publiceret en afhandling om pludseligt indsættende diurese med kvantitativ udskillelse af ødemerne hos patienter med cor pulmonale, hvis respirationsinsufficiens blev behandlet effektivt. Iagttagelsen er særdeles interessant, men nogen forklaring på fænomenet har ikke kunnet gives. Sammen med Kjerulf har Effersøe i *The Lancet* offentliggjort en artikel

om værdien af prednisonbehandling ved akutte exacerbationer hos patienter med levercirrhose, hvori det påvises, at prednison i enkelte tilfælde synes at have haft en virkning. Et foredragsreferat om indledende diagnostik ved bevidsthedstab af ukendt årsag er offentliggjort i Månedsskrift for praktisk lægegerning og social medicin.

Viggo Faber er 50 år, bestod sommeren 1945 lægevidenskabelig embedsexamen med laudabilis (203 points) og erhvervede i 1955 den medicinske doktorgrad ved Københavns Universitet.

Faber har en fyldig uddannelse i intern medicin med tilgrænsende specialer og har i 12 måneder været 1. reservelæge og i 9 måneder fungerende afdelingslæge ved Blegdamshospitalets epidemiske afdeling. Siden 1.6.1963 er han assisterende overlæge ved Københavns Kommunehospitals medicinske afdeling 7. Fra 1953 har han været tilknyttet Statens Seruminstitut, siden 1963 som laboratorieleder ved ANF og ASH laboratoriet (senere autoimmun-laboratoriet).

Faber er speciallæge i intern medicin (1957) og i klinisk mikrobiologi (1967).

Faber har deltaget i forskellige kurser, bl.a. i bakteriologi, endokrinologi og fluorescenceteknik.

Han har undervist de medicinske studerende ved praktikanttjenesten på Blegdamshospitalet og har været lærer ved videreuddannelseskurser i fluorescenceteknik, i immunologi og immunsygdomme, i reumatologi og i gastroenterologi.

Faber har været censorsuppleant i intern medicin ved den lægevidenskabelige embedsexamen ved Københavns Universitet siden 1965 og fra 1966 censor. Han har været officiel opponert ved 2 disputats-handlinger, en ved Århus Universitet i 1967 og en ved Københavns Universitet i 1968.

Fabers videnskabelige produktion omfatter studier vedrørende bakteriologi og serologi, autoimmunitet, klinisk bakteriologi og epidemiske sygdomme samt en række afhandlinger om andre emner.

1) Bakteriologi og serologi. Faber har i særlig grad beskæftiget sig med hæmolytiske streptococcer og disse bakteriers dannelse af hyaluronsyre og hyaluronidase. Arbejdet, der påbegyndtes i 1949 sammen med Kai Schmith, indledes med en velskrevet og udtømmende oversigt.

Det første eksperimentelle arbejde (1950) omhandler bestemmelse af hyaluronidase. Det lykkes på afgørende måde at forbedre den turbidometriske analyse både af vævshyaluronidase og (1952) af hyaluronidase fra hæmolytiske streptococcer. Den ny metodik anvendes i 1951 og 1952 ved undersøgelser over hyaluronidase-inhibitorer og -antistoffer, og det påvises, at resultaterne er reproducerbare og ikke kræver hya-

luronidase-standard. Disse arbejder repræsenterer en original indsats og har haft stor praktisk betydning for rutinemæssige serologiske undersøgelser.

I tre mindre arbejder beskrives variationer i hyaluronidase-inhibitor i sera fra patienter, der er under behandling for febris rheumatica, rheumatoid arthritis og atypiske kollagene sygdomme. Inhibitor-koncentrationen falder som regel under behandlingen, men faldet afspejler ikke altid den kliniske tilstand. Et tilsvarende fald i inhibitor-koncentrationen påvises i samarbejde med Iversen i sera fra febris rheumatica patienter ved behandling med oxinofen.

I årene 1952–1953 offentliggøres en række afhandlinger om antistof mod streptocochyaluronidase (ASH). Sera fra 384 sunde patienter undersøges i ASH-reaktionen og der udarbejdes kriterier for normale, tvivlsomt forhøjede og forhøjede titerværdier. Herefter undersøges ASH-titeren i 500 patientsera. Titeren findes stærkt forhøjet ved febris rheumatica, glomerulonefritis og ved tonsillitis med suppurative komplikationer. I et følgende arbejde sammenlignes resultater ved ASH og AST reaktionen, og der findes oftest overensstemmelse. Som helhed synes ASH reaktionen bedre korreleret med sygdommens kliniske aktivitet, ligesom resultaterne er mere eentydige på grund af den større forskel mellem normale og forhøjede værdier. Rent praktisk har disse undersøgelser skabt den fornødne eksperimentelle basis for ASH reaktionens indførelse ved rutineundersøgelser. En del af undersøgelsesresultaterne er derfor offentliggjort i oversigtsartikler i nordiske medicinske tidsskrifter.

Sammen med K. Rosendal har Faber i 1954–1955 offentliggjort fire arbejder om streptocochyaluronidase. Ved undersøgelsen af 78 stammer påvises, at de kan opdeles i 3 grupper efter deres dannelse af hyaluronsyre og hyaluronidase. Den største gruppe danner både syre og enzym, en næsten lige så stor kun hyaluronidase og en lille gruppe kun hyaluronsyre. Dette mønster ændres ikke ved dyrkning under forskellige forsøgsbetingelser.

I de følgende tre arbejder anvendes en stamme fra hver gruppe til undersøgelse af penicillins virkning på hyaluronsyre-hyaluronidase produktionen in vitro. Forsøgene, der havde udgangspunkt i en interessant og velbegrunderet arbejdshypotese, er omfattende, men tillader – som også er fremhævet af forfatteren – ingen konklusioner om hyaluronsyre-hyaluronidasens betydning for udviklingen af penicillinresistens. Derimod iagttages et antigenstab ved udvikling af penicillinresistens og det påvises, at samtlige typer af gruppe A streptococcer under egnede betingelser kan producere hyaluronidase.

Disputatsarbejdet fra 1955 former sig som en oversigtsafhandling baseret på 6 af de ovenfor omtalte arbejder om streptocochyaluronidase og antistreptocochyaluronidase. Afhandlingen er særdeles velkrevet,

den tidligere litteratur er udvalgt med kritik og diskussionen er præcis og relevant.

Sammenfattende kan om Fabers hyaluronidasearbejder udtales, at de udgør en omhyggeligt gennemført og systematisk videnskabelig indsats, der indeholder flere bidrag af original karakter. De opnåede resultater er af såvel teoretisk som praktisk interesse.

2) Afhandlinger om autoimmunitet. En oversigtsartikel om »autoimmunisering« fra 1963 fungerer som prolog til en række på 12 senere publikationer om dette emneområde. Artiklen er en velskreven gennemgang for et bredt lægeligt publikum af nye landvindinger indenfor den cellulære immunologi, inklusive nye teorier om antistofdannelse med henblik på disse teories relation til autoimmunisering.

Det første experimentelle arbejde (sammen med P. Elling) udkom på dansk i 1964 under artiklen »Antinukleær Faktor (ANF)«. Dette repræsenterer en anvendelse af Coon's indirekte immunfluorescenceteknik i rutinemæssig bestemmelse af antinukleære immunglobuliner, som kan påvises i serum hos mange patienter lidende af forskellige autoimmune sygdomme. Materialet omfatter over 1100 serumprøver, hvoraf ca. 200 fra formodet normale individer og resten fra patienter tilhørende 23 forskellige sygdomskategorier. Positiv reaktion fandtes som venteligt ved næsten alle sikre tilfælde af lupus erythematosus disseminatus, men også hyppigt ved andre formodede autoimmune sygdomme, specielt indenfor gruppen af »bindevævssygdomme«. Teknikken er adækvat beskrevet, men der findes ingen oplysninger om reproducerbarheden ved gentagne bestemmelser.

I 1964 udkom tillige (i *The Lancet*) hans til dato mest betydningsfulde iagttagelse (sammen med Elling, Norup, Mansa & Nissen): En antinukleær serumfaktor hos en patient med Felty's syndrom, tilsyneladende et immunglobulin, der reagerede specifikt med nukleære antigener i granulocytter. Dette fund er fulgt op i en række senere arbejder sammen med P. Elling og andre. Fremhæves må især arbejdet fra 1966 »Et nyt leukocytantistof«, hvori forfatterne ved rutinemæssig screening af ca. 6000 patientsera samt ved undersøgelse af yderligere ca. 500 sera fra patienter med veldefinerede diagnoser fandt ialt 40 patienter, der indeholdt denne faktor. Heraf var over halvdelen patienter med reumatoid arthritis. Det mest iøjnefaldende er imidlertid, at nævnte faktor fandtes hos 9 ud af 9 patienter med Felty's syndrom. Dette svarer til, hvad der tidligere var fundet af Calebresi et al. (1959), som imidlertid ikke erkendte samme faktor som værende forskellig fra de sædvanligt forekommende ANF ved lupus erythematosus disseminatus og andre bindevævssygdomme. I dette arbejde godtgør Faber og medarbejdere også på overbevisende måde, at den antileukocytære faktor er et immunglobulin.

I 1967–1968 erkendes det endvidere, at antistoffer kan påvises hos ca. $\frac{2}{3}$ af patienter med rheumatoid arthritis i serum og i ledvædske. I metodologisk henseende virker disse arbejder noget præget af diagnostisk pres fra klinisk side, formentlig fordi serumreaktionen har fundet praktisk anvendelse.

I 3 andre arbejder har Faber og medforfattere søgt at korrelere kliniske og serodiagnostiske fund ved levercirrhose og ved pernicios anæmi uden at det har bragt væsentlige nye iagttagelser.

Yderligere 4 arbejder, hvoraf 3 ledere i Ugeskrift for Læger, er korte oversigtsartikler om autoimmune sygdomme og deres diagnostik. De er velskrevne og indholdsmæssigt sufficente.

Undersøgelserne over autoimmunitetsproblemer viser at Faber er en omhyggeligt arbejdende forsker, som også har gjort originale iagttagelser.

3) Klinisk bakteriologi og epidemiske sygdomme. I 1959 redegør Faber sammen med O. Jessen for 54 tilfælde af colibakteriæmi. Der gives relevante oplysninger om kliniske og laboratoriemæssige fund og infektionsvejene analyseres. Flertallet af bakteriæmipatienterne er svækket af andre lidelser og udgangspunktet for bakteriæmien er hos næsten 70 % urin- eller galdeveje.

I et arbejde fra 1959 foretages en klinisk analyse af 88 tilfælde af stafylokok-bakteriæmi. Anledningen til arbejdet var en pludselig stigning i antallet af patienter, som indlagdes for stafylokok-bakteriæmi på Blegdamshospitalet i 1957. Der gives også her en udtømmende oversigt over sygdommens klinik og betydningen af hurtig diagnose ved bloddyrkning, eventuelt suppleret med direkte mikroskopi af sårsekret, fremhæves. I et senere arbejde analyseres bloddyrkningsfund på Seruminstittuttet i årene 1953–1958. Det fastslås, at der også i den øvrige del af landet har været en betydelig forøgelse af stafylokok-bakteriæmiernes antal. Det viser sig, at halvdelen af tilfældene kan klassificeres som hospitalsinfektioner og at igen halvdelen af disse skyldes operative indgreb, infusioner eller lignende. I de øvrige tilfælde var bakteriæmien udgået fra abscesser, furunkler eller fra en lungeinfektion.

Disse arbejder markerer indledningen til et meget omfattende, og stadig pågående, samarbejde mellem klinik og laboratorium vedrørende sammenhængen mellem infektionens forløb og de isolerede bakteriers egenskaber. Der foreligger indtil dato 7 afhandlinger publiceret i samarbejde med andre. Følgende undersøgelser er foretaget: fagtype, resistens overfor antibiotika, dannelsen af alfalysin, hyaluronidase og lipolytisk enzym. De egenskaber hos bakterierne, der kunne sættes i relation til prognosen og dermed til letaliteten er resistens overfor et eller flere antibiotika samt lipaseproduktionen, idet letaliteten viser sig at være væsentligt større, når det drejer sig om lipasenegative end

når det drejer sig om lipasepositive stafylokokker. Fagtype 80/81 fremkalder ikke alvorligere infektioner end andre stammer, men synes at have særlige betingelser for endemisk og epidemisk udbredning og er hyppigt resistent for penicillin og streptomycin. Derimod var alfalysin, forekomsten af antistoffer mod hyaluronidase og alfalysin og væksthæmning med kviksølvklorid uden påviselig prognostisk betydning. Påvisningen af en ny fagtype (83 A) som er tetracyclin-resistent er en iagttagelse af betydelig epidemiologisk interesse, idet den er blevet udgangspunkt for interessante undersøgelser over relationen mellem lysogenicitet, resistens og skiftende epidemiske typer.

Sammenfattende kan om disse arbejder udtales, at de er særdeles værdifulde, dels på grund af det omfattende 10-års materiale, dels på grund af undersøgelseernes landsdækkende karakter og sidst men ikke mindst på grund af det prisværdige nære samarbejde mellem klinik og laboratorium som har været en forudsætning for de opnåede resultater. Arbejderne indeholder adskillige originale bidrag.

4) Andre afhandlinger. Fabers første arbejde fra 1949 omhandler en metode til bestemmelse af serumsalicylsyre og beskriver toksiske blodforandringer ved intensiv salicylterapi, herunder den nedsættelse af plasmaprothrombinkoncentrationen, som ikke sjældent ledsager salicylsyreforgiftning. Sammen med andre har han i 1950 offentliggjort en afhandling om behandling af febris rheumatica og juvenil rheumatoid arthrit med ACTH og cortison. Beskrivelsen af behandlingsresultaterne med den dengang nye behandling er god. Fra 1952 foreligger en artikel på engelsk og, i noget ændret form, på dansk om hyperparathyreoidismens kliniske billede belyst ved 4 tilfælde. Selv om der ikke fremlægges nye iagttagelser, må det fremhæves, at afhandlingerne er klart formuleret og de fremlagte sygehistorier illustrative. I en kasuistisk meddelelse sammen med Palle Grønbech beskriver Faber i 1956 en patient med Addisons sygdom og diabetes mellitus og der gives en oversigt over 55 tidligere beskrevne tilfælde af denne sjældne sygdomskombination. I samarbejde med andre har Faber endvidere offentliggjort kasuistiske meddelelser om akut idiopatisk myocarditis og primær hjertetumor (sarcom). I 1961 beskriver han hypofysefunktionsundersøgelse med anvendelse af metopyron og i samarbejde med Laursen og From Hansen har han samme år offentliggjort en afhandling om GP-transaminasernes forhold ved infektiøs mononucleose. Faber har endvidere skrevet kortfattede ledere og oversigter om aldosteron, om anvendelsen af aldosteronantagonister som diuretika og om profylakse med febris rheumatica.

Arne Rindom Krosgaard er 41 år, bestod lægevidenskabelig embedsexamen i 1951 med laudabilis (249½ points) og erhvervede i 1961 den medicinske doktorgrad ved Københavns Universitet.

Krogsgaard har en fyldig uddannelse i intern medicin med tilgrænsende specialer og har i 3 måneder været kandidat og i 19 måneder 1. reservelæge på Blegdamshospitalets epidemiske afdeling. Siden den 1.5.1965 er han assisterende overlæge ved Københavns Kommunehospitals medicinske afdeling III.

Krogsgaard er speciallæge i intern medicin (1960) og i subspecialerne hjerte- og nyresygdomme (1962).

Krogsgaard har under sin ansættelse på Blegdamshospitalet deltaget i praktikantundervisningen og har siden 1967 undervist ved det pædeutiske kursus i medicin.

Krogsgaards videnskabelige produktion omfatter studier over hypertension og epidemiske sygdomme samt forskellige arbejder om andre emner.

1) Afhandlinger om hypertension. I årene 1956–1958 publicerer Krogsgaard 6 afhandlinger om reserpin. Disse afhandlinger danner basis for disputatsafhandlingen, som publiceredes i 1961: »On reserpine with particular reference to its use in hypertension«. Den første afhandling omhandler effekten af intravenøst injiceret reserpin på blodtryk og nyrefunktion. Med god teknik bestemmes kreatininclearance, PAH-clearance, urinudskillelse af natrium og diuresen i 3–4 forperioder og i 3–4 perioder efter at reserpin-induceret hypotension er indtrådt. Der påvises et let, men insignifikant, fald i plasmagennemstrømningen og filtrationsclearance og et udtalt, signifikant, fald i diurese og natriumudskillelse med urinen. Da reserpin i enkelte tilfælde giver anledning til natrium-retention og ødemdannelse har forfatteren hos 6 patienter bestemt vægt, antipyrimfordelingsrum, thiocyanatfordelingsrum, plasmavolumen og beregnet blodvolumen før og efter indgift af reserpin. Også disse forsøg er udført med god teknik og der påvises ingen signifikante ændringer i de målte fordelingsrums størrelse. I den tredje afhandling undersøger Krogsgaard virkningen af parenteralt administreret reserpin på ventriklens syreproduktion, målt i meq per tidsenhed. Han sammenligner effekten af reserpin med effekten af placebo og undersøger virkningen af forskellige sekretionshæmmere på den reserpinfremkaldte hypersekretion. Forfatteren bekræfter andres iagttagelse af at reserpin fremkalder hypersekretion og konkluderer, overvejende på basis af andres undersøgelser, at reserpinets virkning formentlig er lokaliseret til ganglier i ventrikelvæggen og ikke direkte til parietalcellerne. I den fjerde afhandling undersøges virkningen af reserpin på blodtrykket hos hypertensive patienter, sammenlignet med phenemal og placebo. Undersøgelserne er udført med smuk »dobbelt blindteknik«, og det påvises at peroralt indgivet reserpin giver en signifikant større reduktion af blodtrykket end placebo og barbitursyre, men at reduktionen gennemsnitligt er beskednen og kun hos $\frac{1}{4}$ del af

patienterne så udtalt, at der kan tales om en terapeutisk effekt. I en femte afhandling diskuteres virkningen af reserpin alene og reserpin kombineret med hydralazin hos patienter med essentiel hypertoni. Det fastslås, at reserpin alene, indgives peroralt, kun har beskedne effekt, mens det kombineret med hydralazin frembyder den fordel, at det bidrager til at reducere generende bivirkninger ved hydralazinindgiften. I et sjette og sidste arbejde diskuteres bivirkninger af reserpin, som fandtes hos ca. 80 % af patienterne, hyppigst i form af nasalstenose, træthed, vægtøgning og depression. De væsentligste bivirkninger diskuteres og det søges oplyst, hvorvidt man på basis af anamnesen kan udelukke sådanne patienter fra behandling med reserpin, som måtte forekomme særligt disponerede til udvikling af psykiske komplikationer.

Sammen med forfatterens øvrige praktiske erfaringer vedrørende hypertensionsbehandling danner disse 6 arbejder basis for hans disputats, der former sig som en oversigtsafhandling. Oversigtsafhandlingen er meget bred og går i sin beskrivelse udover hvad der er nødvendigt for emnet. Den er forfattet i et som helhed klart og godt sprog, og der drages gode og relevante konklusioner med henblik på indikationer for antihypertensiv terapi i almindelighed og anvendelsen af reserpin i særdeleshed. Det er et solidt og godt oversigtsarbejde, formentlig et af de bedste om reserpinbehandling, men væsentlige nye synspunkter er ikke fremlagt.

Fra de følgende år må især fremhæves en meddelelse (i samarbejde med Tage Hilden) publiceret på dansk og på engelsk om forekomsten af nedsat serum kalium hos patienter med svær hypertension. Såvidt det kan ses, er dette den første demonstration af at nedsat serum kalium er et relativt hyppigt ledsagefænomen til svær hypertension, at hypokaliæmiens grad findes proportional med hypertensionens sværhedsgrad og at hypokaliæmien muligvis er en følge af sekundær hyperaldosteronisme. Denne sidste tanke var dengang ny og er siden bekræftet af andre ved bestemmelse af aldosteron-secretion-rate. Dette arbejde må derfor betegnes som originalt og værdifuldt.

Interessant er også en, både på dansk og engelsk forelagt, kasuistisk meddelelse om svære lungeforandringer («interstitiel pneumonitis») hos en patient som har været i antihypertensiv terapi med ganglieblokerende stof. Det diskuteres om dette (og andre tilfælde som er meddelt i litteraturen) skyldes kroniske lungeforandringer på basis af recidiverende stase eller en specifik virkning af de indgivne medicamina, uden at man kan nå til nogen endelig konklusion med henblik på mekanismen.

Krogsgaard har ved en lang række møder (hvoraf mødereferater foreligger) samt i oversigtsafhandlinger givet klare og gode redegørelser for indikationerne for antihypertensiv terapi, for bivirkningerne ved terapien og for dennes effekt, blandt andet på overlevelsen. Han har

herunder medinddraget studier over nye antihypertensiva efterhånden som de er fremkommet, blandt andet guanethidin og metyldopa. Disse sidstnævnte studier er udført med god klinisk og klinisk-farmakologisk experimentel teknik og afhandlingerne er forfattet i et klart og letlæst sprog.

I de senere år har Krogsgaard i samarbejde med Thorkild Friis publiceret 3 afhandlinger om isotop-nefrografi og diskuteret denne undersøgelsestekniks betydning for diagnosen, specielt af eensidige nyrelidelser, i første række nyrearteriestenose. Der drages rimeligt reserverede konklusioner med henblik på værdien af undersøgelsen, konklusioner som er i overensstemmelse med de slutninger, som er draget fra anden side. Sammen med Weeke har Krogsgaard arbejdet med angiotensin-infusionstesten ved arteriel hypertension i et forsøg på at skelne nefrogen hypertension fra essentiel hypertension. Forsøgene er udført med god teknik og konkluderer at undersøgelsens differentialdiagnostiske værdi er tvivlsom.

2) Afhandlinger om epidemiske sygdomme. Der foreligger en kasuistik om forekomsten af transitorisk hypertension hos en patient med encephalitis, hvor det antages at hypertensionen skyldes en encephalisk læsion i centralnervesystemet. Et kort foredragsreferat redegør for et materiale af patienter med lymfocytær meningit på Blegdams-hospitalet. Sammen med Clausen og Quaade har Krogsgaard undersøgt forekomsten af C-reaktivt protein og en række immunglobuliner i serum og spinalvædske hos patienter med infektiøse lidelser i centralnervesystemet, og der er især påvist forandringer i spinalvædskeproteinmønsteret ved purulent meningit. Sammen med Quaade har Krogsgaard undersøgt forekomsten af oxaleddikesyre-transaminase i spinalvædsken og konkluderer, at der især ved purulent meningit foreligger en øget permeabilitet af »blod-hjerne-barrieren« for dette enzym.

3) Afhandlinger om andre emner. Krogsgaards første afhandling beskriver resultater af sondebehandling af ulcus ventriculi. Sammen med Harvald og Lous har han undersøgt spørgsmålet om en eventuel calciummangel hos patienter efter partiel gastrectomi. Der er anvendt klassisk metabolisk balanceteknik og måling af »netto 12 timers urinudskillelse« af calcium efter calciuminfusion. Forfatterne konkluderer, at der hos en række patienter efter partiel gastrectomi foreligger en calciumabsorptionsdefekt som resulterer i osteomalaci.

Sammen med Hilden har Krogsgaard undersøgt effekten af forskellige diuretica, især af chlorothiazid gruppen. Sammen med Sølvsteen, Amris og Quaade er i 1963 fremlagt undersøgelser over anvendelsen af dimeflin som analeptikum med virkning på respirationscentret. Der er udført målinger af relevante parametre til belysning af ventilationens

sufficiens, og der drages rimeligt kritiske konklusioner med henblik på det praktiske anvendelsesområde for stoffet.

Preben Ollendorff er 43 år, bestod lægevidenskabelig embedsexamen sommeren 1951 med laudabilis (206 points) og erhvervede i 1966 den medicinske doktorgrad ved Københavns Universitet.

Ollendorff har en fyldig uddannelse i intern medicin med tilgrænsende specialer. Han har i 4 måneder været halvårskandidat og i 32 måneder 1. reservelæge ved Blegdamshospitalets epidemiske afdeling. Siden den 1. marts 1966 er han 1. reservelæge ved medicinsk afdeling F, Københavns Amts Sygehus i Glostrup.

Ollendorff er speciallæge i intern medicin med subspecialerne hjerte- og kredsløbssygdomme (1961).

Ollendorff har samtidig med hospitalsansættelser været frivillig videnskabelig assistent ved Carlsbergfondens biologiske institut og har i et år (1963-1964) været visiting scientist ved James F. Mitchell Foundation Institute for Medical Research, Washington D.C., USA.

Ollendorff har under sin ansættelse på Blegdamshospitalet deltaget i praktikantundervisningen og har holdt forelæsninger og klinikker for volontører på Københavns Amts Sygehus i Glostrup.

Ollendorffs videnskabelige produktion omfatter studier over koagulation og epidemiske sygdomme samt nogle afhandlinger om andre emner.

1) Koagulationsundersøgelser. Ollendorffs videnskabelige produktion er ganske domineret af hans arbejder om blodets koagulation, til hvilke henhører 34 arbejder inklusive disputatsen fra 1966: »Initiation and Acceleration of Plasma Thromboplastin Formation«. Han er som koagulationsforsker formet af dr. Tage Astrups tidligere skole på Carlsbergfondets biologiske institut. Også efter sidstnævntes bortrejse til USA arbejdede dr. Ollendorff i 1 år hos dr. Astrup i Washington.

Disputatsen er det centrale arbejde i denne gruppe. Den består af en gennemgang og diskussion af 10 tidligere publicerede artikler, hvoraf 1 om koagulationsdefekter hos klinisk tilsyneladende raske heste, 1 om koagulationsfaktorerne hos patienter med myocardiinfarkt og 1 om kontrol af blodets koagulabilitet ved extracorporal cirkulation. De 7 øvrige artikler kan i det væsentlige betragtes som metodologiske med særligt henblik på at bestemme afvigelser fra normen under de tidligere faser i dannelsen af plasma-thromboplastin. Een af de 10 disputatsartikler er publiceret sammen med T. Astrup, de øvrige af Ollendorff alene.

Blandt disse 10 artikler er arbejdet sammen med Astrup: »Estimation of Thromboplastin Activation in Plasma« vigtigst, for så vidt som det beskriver udarbejdelsen af den metodik, som danner grundlag for de væsentligste af Ollendorffs personlige undersøgelser. Denne metodik

tilsigter en nøjagtig bestemmelse af den initiale aktivering af plasma-thromboplastin (intrinsic system). Den udføres som en 2-trins reaktion, hvori 1. trin består i recalcifikation af fortyndet thrombocytholdig testplasma, og 2. trin i overførelse hvert minut af en prøve herfra til et nyt koagulationsmilieu bestående af fortyndet, thrombocytfattig normalplasma, der ligeledes er recalcificeret. Koagulationstiden målt i 2. trin tages da som indirekte mål for thromboplastindannelsen i 1. trin. Forfatterne er naturligvis opmærksomme på, at også thrombin dannes i begge trin af reaktionen, og nævner selv dette faktum som hovedvanskeligheden ved en isoleret bestemmelse af plasma-thromboplastindannelsens initiale faser. Det kan imidlertid ikke ses at være godtgjort, at den udarbejdede metodik har bidraget væsentligt til overvindelse af denne vanskelighed. Der gives ikke tilstrækkelig principiel vurdering af, hvad der egentlig måles ved denne metode. Den forekommer i realiteten at være en modifikation af MacFarlane og Bigg's ældre og mere anvendte Thrombin Generation Test uden at det kan ses godtgjort, at der er vundet klare fordele. Det samme gælder den senere modifikation i artiklen »Initiation of blood clotting and glass activation followed by a three-stage technique«.

I 3 artikler undersøger Ollendorff betydningen af blodplader og Hageman-faktor (faktor XII) for koagulationsprocessens indledning. Han opstiller her den hypotese, at plasma indeholder en inhibitor af faktor XII, og at denne inhibitor neutraliseres af blodplader. Det er ikke lykkedes at underbygge denne hypotese med tilstrækkeligt kritiske forsøg. Specielt har man ikke udelukket den mere nærliggende mulighed, at blodpladerne i hans forsøg har været utilstrækkeligt vaskede og derfor selv har indeholdt faktor XII på overfladen.

I artiklen »Coagulability in acute myocardial infarction« finder han, ved Astrup og Ollendorffs metode, ingen ændringer i koagulationsforholdene hos patienter med nævnte sygdom. Flertallet af disse patienter vides dog nu at have en betydelig forøgelse af faktor VIII, hvorfor det må slutes, at metoden i hvert fald næppe egner sig til afsløring af denne koagulationsabnormitet.

Det umiddelbart mest opsigtsvækkende af hans koagulationsarbejder er det i disputatsen medinddragne om blodets koagulation hos heste: »Defects in and Variability of the Thromboplastic System in Horse Plasma«. Hos 11 af 35 formodet normale heste (i hvert fald uden hæmorrhagisk diathese) fandtes ved en let modifieret thrombin generation test mangel på enten faktor VIII, IX eller XII. Det besynderligste var imidlertid, at gentagne bestemmelser på de samme heste kunne vise mangel på forskellige faktorer eller at forholdene snart var normale, snart patologiske. Mangel på koagulationsfaktorer kendes hos mennesket som en gruppe af arvelige lidelser (hvortil hæmo-filien hører), men der foreligger næppe eksempler på, at manglen snart

andrager een og snart en anden faktor, hvilket også måtte forudsætte en meget speciel genetisk mekanisme. Der synes ikke ved kritisk kontrol af metodikkens pålidelighed at være garderet imod mistanken om, at de fundne abnormiteter beror på mangler ved undersøgelsesteknikken.

Sammenfattende kan det siges om disputatsen, at den omhandler et vigtigt og interessant problemkomplex indenfor et forskningsområde, som på dets nuværende stadi er ganske overordentligt kompliceret og næsten umuligt at bringe væsentligt videre frem ved modifikationer af den orden og måde, hvorpå de i biokemisk henseende overvejende dårligt definerede reagenser sammenblandes. Disputatsen er affattet i et klart sprog og giver på flere punkter en god og nyttig litteraturgennemgang.

Blandt de resterende 24 numre omhandlende koagulationsforhold er ca. halvdelen gentagelser af de i disputatsarbejdet inkluderede resultater og synspunkter, herunder korte bidrag til diskussionen ved internationale møder om koagulationsproblemer.

Et enkelt arbejde fra 1966 sammen med T. Astrup: »A Sensitized Thromboplastin Activation Test« repræsenterer en fornyet metodologisk undersøgelse af den i disputatsartiklerne meget anvendte og allerede omtalte metode. Der indføres nu visse forbedringer, især mere systematisk anvendelse af silikoneret apparatur (glas og pipetter). Ligeledes måles thrombindannelsen ved anvendelse af et substrat indeholdende rensed fibrinogen i stedet for thrombocytfattigt fuldplasma. Syv arbejder repræsenterer undersøgelser af koagulationsforholdene hos forskellige normal- og patientgrupper, især geriatriske, samt den mulige indflydelse af kostens sammensætning. Fire arbejder er kasuistiske meddelelser, hvoriblandt fundet sammen med C. J. Amris af en patient, der efter elektroshock udviklede hæmorrhagisk diathese og en inhibitor mod faktor VIII, må betegnes som en potentielt vigtig iagttagelse.

Endelig repræsenterer artiklen »Initiation of Blood Coagulation« i Dan. Med. Bull. 1967 en læseværdig kort oversigt over koagulationsprocessens mange faktorer og forskellige mulige reaktionsskemaer.

2) Afhandlinger om epidemiske sygdomme. I 1957 beskrives en hepatitisepidemi, med meget høj anslagsprocent, i en børneinstitution. Smitteveje og smittetilstand diskuteres. I 1966 gives en oversigt over forløbet af tussis convulsiva hos vaccinerede og ikke-vaccinerede spædbørn under 6 mdr. Der findes signifikant længere indlæggelsestid og længere varighed af det convulsive stadium i den uvaccinerede gruppe. I 1967 offentliggør Ollendorff sammen med Hein Christiansen et tilfælde af letalt forløbende tetanus hos en 17-årig mand. I forløbet indtrådte en svær neuropathi, som forfatterne tilskriver serumbehandling.

3) Afhandlinger om andre emner. I 1954 undersøges virkningen af pyridoxin som kvalmestillende middel efter æternarkose. I 1957 meddeles i kasuistisk form et fortilfælde af Takayoshu's syndrom. Sammen med Probst offentliggøres i 1958 en afhandling om 169 tilfælde af forgiftninger hos børn.

I to afhandlinger i Nordisk Medicin fra 1959 beskrives A-vitamin-absorptionstesten og resultater af undersøgelse af A-vitamin-absorptionen hos patienter med forskellige gastrointestinale lidelser. I 1960 forelægges undersøgelser af GO- og GP-transaminaser i serum ved akutte hjerte- og leverlidelser hos ældre og sammen med Mosbech offentliggøres resultater af persantinbehandling af angina pectoris.

Flemming Quaade er 44 år, bestod lægevidenskabelig embedsexamen 1948 med laudabilis (238 $\frac{1}{3}$ points), opnåede Københavns Universitets guldmedaille for en prisopgave i klinisk medicin i 1950 og erhvervede i 1955 den medicinske doktorgrad ved Københavns Universitet.

Quaade har en fyldig uddannelse i intern medicin med tilgrænsende specialer. Han har i 5 måneder været kandidat og i 32 måneder 1. reservelæge ved Blegdamshospitalets epidemiske afdeling. Siden juni 1965 er han assisterende overlæge ved Bispebjerg Hospitals medicinske afdeling B.

Quaade er speciallæge i intern medicin, særligt endokrine sygdomme og epidemiske sygdomme (1958).

Han har foretaget studierejser til Frankrig og Schweiz (pædiatri) og til USA (ernæring) samt har under rejser i Østen, Sydamerika og Afrika haft anledning til at besøge hospitaler med tropemedicinsk belægning, først og fremmest i Nairobi.

Quaade har undervist de medicinske studerende ved praktikanttjenesten på Blegdamshospitalet, blev i 1965 tutor ved volontørundervisningen i intern medicin og har siden 1967 undervist ved det propædeutiske kursus i intern medicin.

Quaades videnskabelige produktion omfatter studier over adipositas og epidemiske sygdomme samt enkelte afhandlinger om andre emner.

1) Afhandlinger om adipositas. Ansøgerens første videnskabelige arbejde er den med guldmedaille belønnede besvarelse af Universitetets prisopgave i klinisk medicin for 1949: En undersøgelse af Hilde Bruch's teori om den psykogene ætiologi til visse adipositastilfælde i barnealderen. På basis af skolelægejournaler registreres adipositastilfældene blandt 3771 skolebørn i København. Til alle hjem udsendes spørgeskemaer og undersøgelsen baseres på de 2373 brugbare besvarelser, som vises at være et repræsentativt udsnit. Der fandtes positiv korrelation mellem adipositas og følgende kriterier: lav husstandsindtægt, høj alder hos moder, høj fødselsvægt, adipositas hos fader og/eller moder;

usikker korrelation fandtes til: stor søskendeflok, yngste barn, barn af enligstillet moder; derimod ingen korrelation (som i Hilde Bruch's materiale) til: enebarn, isoleret stilling i søskendeflok, ringe selvstændighed, kort diegivning, langvarig flaskeernæring, enuresis, operative indgreb, dødsfald i søskendeflokken. Blandt materialets 137 fede børn foretages en intensiv undersøgelse af 36 børn og deres milieu. Højest 5 kunne med nogen rimelighed siges at frembyde de psykologiske samspil mellem barn og omgivelser som H.B.'s teori omfatter. Disse menes at kunne være af betydning i visse tilfælde, men næppe som af H.B. formodet i almindelighed. H.B.'s materiale anses (med rette) for at være udvalgt således, at det ikke er repræsentativt, og hendes kontrolmateriale menes stort set at have været uegnet. Konklusionen er, at fedme hos børn er »en lidet specifik manifestation af meget talrige og lidet overskuelige psykologiske faktorer«. Afhandlingen fremtræder i en særdeles overskuelig og vel gennemarbejdet form og er skrevet i en klar og logisk stil.

De følgende afhandlinger er forarbejder til, eller medarbejderskab ved endokrinologiske undersøgelser i tilslutning til ansøgerens doktorafhandling: *Obese children - anthropology and environment* (1955). I denne fremlægges dels ovennævnte undersøgelse, dels en grundig undersøgelse af 188 klinisk adipøse børns antropologi og pubertetsudvikling (specielt med henblik på mulig endokrin dysfunktion) sammenlignet med 998 ikke-adipøse børn. Legemsmålene afviger ikke udover den måleusikkerhed som kan foreligge på grund af rigeligt subcutant fedtvæv. Kønskarakterernes udvikling forløber ligeledes ens, fraset en noget tidligere menarche i den adipøse gruppe. Arbejdet giver på en række punkter eentydige svar på hidtil omdebatterede spørgsmål vedrørende genesen til adipositas hos børn.

Som et yderligere resultat af skolebørnsundersøgelsen fremlægges en påvisning af højdevækstens afhængighed af forældrenes højde og i mindre grad af hjemmets økonomi.

I fortsættelse af de antropologiske målinger angiver Quaade (i samarbejde med J. Balslev Jørgensen og E. Paridon) en original og simpel klinisk metode til bestemmelse af kranievolumen. Dens kliniske nytte vises hos mikro- og makrocefale børn.

Sammen med Henning Andersen undersøges den anorexigene effekt af D-amfetamin hos adipøse børn, hos hvem en affedning kan opnås med doser, der er uden nævneværdige bivirkninger.

Sammen med Erling S. Olesen fremlægges smukt gennemførte kliniske eksperimenter vedrørende virkningen af fedttrig kost ved adipositas. Det vises, at overgangen til henholdsvis fedt- og kulhydratrig kost er ledsaget af vægtsvingninger på grund af vædske- og vandretention.

En række arbejder omhandler en efterprøvning af J. Mayer's teori

(1952) om betydningen af den såkaldte »arteriovenøse glukusedifferens« for sultfornemmelsen. Såvel normalpersoner som adipøse og diabetikere undersøges; nogle gives D-amfetamin, nogle får insulin intravenøst. Den første publikation er fra 1957; de sidste (Amer. J. Med. Sc. 1962) omhandler forsøg med blodtagning fra permanente kanyler i femoralarterien og i venstre vena jugularis interna, således at også hjernens glukose- og iltforbrug undersøges, såvel efter kulhydrat- som ikke-kulhydratholdigt måltid samt efter »placebomåltid«. Ingen af disse omhyggelige eksperimenter støtter Mayer's teori.

1963 meddeler Quaade i Lancet sin påvisning af, at forskelle i muskelaktivitet ikke er ene om at forklare vægtkonstansen, når visse personer kan have stort kalorieforbrug (spise kraftigt, forblive tynde) og andre kun et lille (spise lidt, forblive tykke), men at hudens varmeisolation også er af stor betydning. Under udsættelse for afkøling stiger basalstofskiftet hos magre 3 gange så meget som hos normalvægtige og fede. Blandt de fede var stigningen dog ret betydelig hos dem, der indrømmede en meget stor fødeindtagelse, og hvis hud var varm, hvis ansigt var blussende og som var kuldkære. Hos resten var stigningen minimal. Temperaturen under abdominalfedtlaget faldt hos de fede kun $0,8^\circ$ mod $2,4^\circ$ og $2,8^\circ$ hos normale og hos magre. Ved målinger af denne temperatur og forskellige hudoverfladetemperaturer fandtes hos en række fede en højere dybde- og en lavere hudtemperatur. Alle forskelle er statistisk evaluerede. Temperaturforskellen pr. mm fedtlag fandtes ens (ca. $0,05^\circ$).

I et senere arbejde (»Homeothermic« Obesity and Leanness, Hypothesis and Evidence, 1964) deles de adipøse i to grupper. Den »regulatoriske« fedme skyldes hyperfagi. Under kalorieindskrænkning svinder de regulatoriske stofskifteændringer (forøget fosforylase, lipogenese, hyperinsulisme) og normalt forhold fedt/mager legemsmasse retableres. Trods kraftigt underhudsfedtvæv er termoregulationen normal; fedtvævet indeholder relativt få, store, fedtfulde celler. Kalorieomsætningen er stor og adapteret til fødeindtagelsen. De »homeotherme« fede personer menes at mangle evnen til at forøge stofskiftet under kuldeudsættelse, hvorfor en vis fedme er nødvendig. Under faste påvirkes de ovenfor omtalte regulatoriske stofskifteændringer ikke. Fedtlaget består af mange små celler. Under kalorieindskrænkning opstår, trods normal proteintilførsel, negativ kvælstofbalance og træthed; vægten aftager, men det unormale forhold fedt/mager legemsmasse består. Energiforsyning og vægtkonstans opnås, når fedtlaget har nået den individuelt optimale tykkelse. Den større isolation og det nedsatte muskelarbejde (oftest er det ældre personer) mindsker fødebehovet. Appetitten afhænger af kalorieforbruget og er ikke primært ændret.

Quaades fortsatte studier – i forbindelse med en række forskellige specialkyndige – gælder opklaringen af det subcutane fedtvævs mor-

fologi, fedtkemi, blodgennemstrømning og metabolisme, specielt forskellen mellem »isolationslag« og normalt fedtlag. Lagtykkelsen kan bestemmes ved ultrasonisk refleksion, idet fundene er som ved Quaades nålemetodik. Gaskromatografisk er fedtsyrenes relative forekomst ens hos normale og adipøse og afvigende fra hos nyfødte, om hvis cellerige underhudsfedtvæv de adipøses »isolationsfedt« morfologisk minder. Med radioaktivt xenon bestemmes middelværdien for abdominalfedt-lagets blodstrøm til $2,6 \text{ ml}/100 \text{ g} \times \text{min.}$, størst (3.0) ved lagtykkelse 1-3 cm, mindst (1,8) ved lagtykkelse over 5 cm - fraset hos 2 meget overvægtige (sml. ovennævnte typer). I samme artikels slutning anføres, at foreløbige undersøgelser har vist, at blodstrømmen øges efter peroral proteinindtagelse og efter intravenøs aminosyretilførsel. I det sidst publicerede arbejde vises, at fedtvævs blodgennemstrømning falder efter oral tilførsel af glukose.

2) Afhandlinger om epidemiske sygdomme. Det vigtigste arbejde er her en undersøgelse af næsten 700 tilfælde af purulent meningitis, der har været indlagt på Blegdamshospitalet over en 10 års periode. Arbejdet publiceret sammen med Christensen. Der gives en god oversigt over tilfældenes ætiologi, forløb og letalitet. Et noget senere arbejde over meningitis hos gamle er instruktivt og emnet velvalgt. Det fremhæver den vanskelige diagnostik og den dårligere prognose i den ældre aldersgruppe. I Nordisk Medicin har Quaade sammen med Klaus Jensen offentliggjort en oversigt over behandlingen af purulent meningitis. Sammen med Krogsgaard foreligger i mødereferat en mindre opgørelse over ætiologien til lymfocytar meningitis.

Sammen med K. H. Olesen har Quaade publiceret 4 tilfælde af stafylococpneumoni hos børn kompliceret med pneumothorax. Det konkluderes, at steroidterapi kan have været en medvirkende faktor til udviklingen af komplikationen. Sammen med Krogsgaard har Quaade offentliggjort en mindre kasuistik om et tilfælde af transitorisk hypertension hos et barn med encephalitis.

Sammen med Jørgen Clausen og Krogsgaard har Quaade i 1962 publiceret et arbejde om immunelektroforetiske undersøgelser af koncentreret spinalvæske fra patienter med forskellige lidelser i centralnervesystemet, i første række akutte infektioner. Ved bakteriel meningitis fandtes forøget mængde C-reaktivt protein og immunglobulin i spinalvædsken.

Sammen med Krogsgaard har Quaade undersøgt glutaminoxal-eddikesyretransaminase-aktiviteten i cerebros spinalvædsken sammenlignet med serumaktiviteten. Ved infektiøse lidelser i centralnervesystemet findes forholdet mellem spinalvædske- og serumkoncentrationer ændret på en sådan måde, at forfatterne mener at kunne konkludere, at der foreligger en øget permeabilitet af »blodhjernebarrieren«.

I et arbejde beskrives forløbet af polioinfektion hos Salk-vaccinerede patienter, og det påvises at infektionen næsten altid forløber mildere end hos uvaccinerede.

3) Afhandlinger om andre emner. Der foreligger her flere kasuistiske meddelelser, blandt andet om 5 tilfælde af methanolforgiftning. Sammen med Sølvsteen, Amris og Krogsgaard fremlægger Quaade i 1963 dels i kongresreferat, dels i en større afhandling, undersøgelser over anvendelsen af dimeflin som analepticum med virkning på respirationscentret. Der er udført målinger af relevante parametre til belysning af ventilationens sufficiens og der drages rimeligt kritiske konklusioner med henblik på det praktiske anvendelsesområde for stoffet.

Birthe Tidstrøm er 42 år, bestod lægevidenskabelig embedsexamen vinteren 1954 med laudabilis (233^{1/3} points) og erhvervede i 1962 den medicinske doktorgrad ved Københavns Universitet.

Birthe Tidstrøm har en fyldig uddannelse i intern medicin med tilgrænsende specialer og har i 9 måneder været kandidat, i 22 måneder 1. reservelæge og i 2 måneder vikarierende assisterende overlæge ved Blegdamshospitalets epidemiske afdeling. Siden september 1965 er hun 1. reservelæge ved Blegdamshospitalets medicinske afdeling.

Tidstrøm er speciallæge i intern medicin (1964) og i subspeciallet epidemiske sygdomme (1965).

Tidstrøm har deltaget i kursus i endokrinologi og i klinisk mikrobiologi og har fra januar til april 1968 gennemgået kursus på Liverpool School of Tropical Medicine med erhvervelse af diplom.

Tidstrøm har foretaget flere korte studierejser til udlandet, bl.a. til Brügge i Belgien, hvor hun har studeret proteinforskning, og til Edinburgh og Glasgow, hvor hun har studeret epidemiologi og medicinske lungelidelser.

Tidstrøm har undervist de medicinske studerende ved praktikant-tjenesten på Blegdamshospitalets epidemiske afdeling.

Tidstrøms videnskabelige produktion omfatter studier over urinproteiner og epidemiske sygdomme samt enkelte afhandlinger om andre emner.

1) Urinproteinundersøgelser. Urinproteinundersøgelserne danner basis for Tidstrøms disputats »Urinproteiner, kvalitativ og kvantativ undersøgelse af urin fra normale, med glomerulonephritis samt pyelonephritis« (1961). Kvantitativ og kvalitativ bestemmelse af proteiner i de lave koncentrationer i hvilke de udskilles i normal urin er behæftet med betydelige vanskeligheder, men Tidstrøm synes stort set at have udarbejdet en tilfredsstillende teknik til undersøgelse af normal urin. Det er herved lykkedes hende at påvise, at proteinudskillelsen med urinen varierer mellem 10–80 mg per døgn. Udskillelsen om dagen er

ca. dobbelt så stor som om natten, og udskillelsen stiger efter legemlig aktivitet, medens den hos patienter som er sengeliggende kun udviser ringe variation fra time til time. Ved elektroforese af normal urin har en betydelig opkoncentrering af urinen været nødvendig, hvilket har medført, at forsøgene ofte er mislykkedes. I 27 teknisk vellykkede forsøg påvises, at der i den normale urin udskilles både albumin og protein, der vandrer som globulin. Urinproteinudskillelsen ved blomerulonephritis findes gennemgående kvantitativt at være betydelig og der påvises i alle tilfælde en høj og spids albumintop og en lav globulinfraktion som ved akut fase er noget lavere end ved kroniske tilfælde, hvor proteinurien (under den fremadskridende glomerulære beskadigelse) bliver mindre selektiv. Ved pyelonephritis chronica findes døgnproteinudskillelsen betydeligt mindre end ved glomerulonephritis, både i akut og kronisk stadium. Den kvalitative undersøgelse af urinen viser overvejende globulin og mindre mængder albumin. Selv om der kan rettes visse indvendinger mod metodikken, må det udtales, at Tidstrøms arbejde er udført med stor omhu og med god kritisk sans. Der mangler nyrebiopsi til verifikation af de kliniske diagnoser, men disse forekommer dog stort set holdbare. Ved påvisningen af de kvalitative forskelle i proteinuriens karakter ved pyelonephritis og glomerulonephritis har Tidstrøm ydet et originalt bidrag.

Tidstrøm har senere arbejdet videre med undersøgelse af patienter med pyelonephritis og glomerulonephritis og således i nogen grad udvidet det materiale, der foreligger i disputatsafhandling og yderligere bekræftet sine fund, specielt vedrørende forskellen mellem pyelonephritis og glomerulonephritis. Hun har tillige undersøgt proteinuriens karakter ved ortostatisk proteinuri og fundet, at den ligner billedet ved lettere tilfælde af glomerulonephritis og konkluderer at adskillige tilfælde af ortostatisk proteinuri måske ikke er fuldt så benigne som oprindeligt i mange tilfælde antaget. Denne anskuelse er i god overensstemmelse med undersøgelser (incl. nyrebiopsier) fra anden side.

Sammen med Effersøe har Tidstrøm i 1957 offentliggjort en praktisk værdifuld metode til hurtig bestemmelse af myelomprotein i urinen, en metode som for sin tid var praktisk værdifuld.

2) Afhandlinger om epidemiske sygdomme. I 1957 offentliggøres en undersøgelse over hyppighed og sværhedsgrad af tussis convulsiva i første leveår og det bekræftes, at denne sygdom tåles dårligt af spæde børn. Sammen med Kjerulf publiceres i 1964 på dansk to tilfælde af Q-feber. Samme år publicerer hun med Kjerulf et tilfælde af Bilharziose med epilepsi, hvor det antages, at epilepsien er forårsaget af Bilharzia-granulomer i cerebrum. 1966 skriver Tidstrøm om et tilfælde af eczema vaccinatum efter koppevaccination.

Et vægtigt arbejde er den, i manuskript foreliggende, opgørelse over

komplikationsfrekvens, dødelighed og sequelae hos 4730 patienter med morbilli indlagt på Blegdamshospitalet i perioden 1948–1962. Encephalitis forekom hos 1,4 % af patienterne. 10 % af disse patienter døde. Kun hos enkelte af de overlevende fandtes blivende cerebrale defekter. Fra 1967 foreligger en velskrevet og interessant kasuistik på engelsk om et tilfælde af varicelpneumoni, behandlet med respirator.

3) Afhandlinger om andre emner: Der foreligger et foredragsreferat om behandlingen af mb. Calvé-Perthe belyst ved en efterundersøgelse. I samarbejde med Bent Friis-Hansen er vandfasen hos børn med adipositas undersøgt ved deuteriummetoden. Resultaterne har været udstillet på pædiaterkongressen i København, men en særskilt større publikation foreligger ikke. I Dansk Selskab for Intern Medicin har Tidstrøm holdt et foredrag om osteoporoseformer i en medicinsk afdeling med særligt henblik på senil osteoporose.

Konklusion:

Det er udvalgets opfattelse at Effersøe og Faber er kvalificerede til det ledige professorat, der er knyttet til en stilling som overlæge ved Blegdamshospitalets epidemiske afdeling, og at man ved besættelsen må lægge afgørende vægt på bidrag til udforskningen og videreudviklingen af fagområdet epidemiske sygdomme.

Effersøes originale videnskabelige indsats falder navnlig indenfor nyrefysiologi og klinisk nefrologi, mens hans afhandlinger om epidemiske sygdomme og hertil grænsende områder er mindre vægtige.

Fabers videnskabelige produktion omhandler overvejende bakterio- logi, immunologi og infektionssygdomme og der er indenfor disse områder ydet originale og praktisk betydningsfulde bidrag. Produktionen er fortsat med betydelig konsekvens også i de seneste år, hvor Faber har inspireret til en værdifuld koordination af klinisk og laboratorie- mæssig forskning. Hans særdeles gode skriftlige fremstillingsform viser at han har didaktiske evner.

Uanset at Effersøe har den største erfaring indenfor subspecialt epidemiske sygdomme og i længere perioder har undervist de læge- videnskabeligt studerende i faget, skal udvalget derfor eenstemmigt indstille, at assisterende overlæge, dr. med. Viggo Faber ansættes som professor i epidemiske sygdomme ved Københavns Universitet.«

Indstillingen blev i overensstemmelse med ovennævnte anordnings § 3, stk. 7, tilstillet ansøgerne, af hvilke overlæge Viggo Faber indsendte bemærkninger.

Efter at fakultetet i møde den 27. maj 1968 og Konsistorium i møde den 10. juni 1968 havde tiltrådt indstillingen, videresendtes den under 27. september 1968 til ministeriet.

Herefter blev overlæge, dr. med. Johan Viggo Faber ved kgl. resolution af 10. oktober 1968 beskikket som honorarlønnet professor i epidemiske sygdomme ved Københavns universitet fra 1. oktober 1968 at regne med samme rettigheder og pligter som en ordinær professor og dermed som medlem af universitetets lægevidenskabelige fakultet.

e. *Professor, dr. phil. Günther Jungbluths afgang fra universitetet og udnævnelse af amanuensis, mag. art. Sven-Aage Jørgensen til professor i tysk filologi*

(j. nr. 367/66).

Ved kgl. resolution af 16. juli 1966 blev der meddelt professor i tysk filologi, dr. phil. Günther Jungbluth afsked efter ansøgning uden pension fra den 31. august 1966 at regne.

Efter at det således ledigtblevne embede var blevet opslået, blev under 8. september 1966 de indkomne 4 ansøgninger, nemlig fra cand. mag. Leif Ludwig Albertsen, dr. Gustav Beckers, dr. phil. Helge Hultberg og amanuensis, mag. art. Sven-Aage Jørgensen, tilstillet universitetet til erklæring.

Til at bedømme de indkomne ansøgninger nedsatte det filosofiske fakultet i henhold til § 2, stk. 2, i kgl. anordning af 5. februar 1953 om ansættelse af professorer ved Københavns universitet et udvalg bestående af professorerne, dr. phil. F. J. Billeskov Jansen, dr. phil. Steffen Steffensen og dr. phil. Erik Lunding, Aarhus universitet.

Udvalget delte sig ved afgivelsen af indstilling i et flertal bestående af professorerne Billeskov Jansen og Steffensen og et mindretal bestående af professor Lunding, som hver afgav sin indstilling.

Flertallets indstilling 29. maj 1967 var sålydende:

»Amanuensis, cand. mag. *Leif Ludwig Albertsen* er den yngste af ansøgerne. Han er født 1936 i Odense og blev 1960 cand. mag. fra Aarhus universitet (Tysk, Latin). Siden 1962 har han været amanuensis i germansk filologi ved Aarhus universitet. I sommeren 1965 var han tillige dansk lektor ved universitetet i Kiel. Som amanuensis har han undervist forprøvestuderende i oldhøjtysk, middelhøjtysk, tysk fonetik m. m. og for ældre studerende har han holdt forelæsninger over tysk metrik samt øvelser over tysk romantik. Han har deltaget i bedømmelsen af skriftlige forprøveopgaver.

Amanuensis Albertsens mest omfattende videnskabelige arbejde er afhandlingen »Geschichte des klassizistischen Lehrgedichtes in Deutschland«, der er indsendt i manuskript. Det fremgår af hr. Albertsens ansøgning, at dette arbejde den 24. februar 1966 blev indleveret til Aarhus universitet som en afhandling, der ønskedes antaget til forsvar for doktorgraden. Afhandlingen omfatter 372 maskinskrevne

sider, hvortil kommer et tillæg på 87 sider med anmærkninger, litteraturliste og navneregister. Den vil give en fremstilling af det tyske klassicistiske læredigts historie og behandler derfor i første række sådanne læredigte i det 17. og 18. århundrede, der bevidst efterlignede digte som Lukrets' »De rerum natura«, Virgils »Georgica« og Horats' Epistler. Det drejer sig især om det deskriptive, det moralfilosofiske og det sentimentalistiske læredigt. Dog beskæftiger afhandlingen sig f. eks. også med Brockes' digte, skønt disse ikke er klassicistiske i afhandlingens forstand, og omtaler også beslægtede genrer som den moralske ode og den moralske satire. Også de udenlandske læredigte i nyere tid, der fik en særlig betydning for det tyske klassicistiske læredigts udformning, som f. eks. Thomsons »The Seasons«, Popes »An Essay on Man« og Youngs »Night Thoughts«, karakteriseres.

Der indledes med nogle kortfattede afsnit, der bl. a. omhandler genrens definition og afgrænsning og dens antikke forbilleder. Derefter følger afhandlingens første hovedafsnit om Opitz og dennes læredigte. Ret kort behandles tidsrummet 1640–1700, i hvilket der kun udkom få klassicistiske læredigte. De vigtigste afsnit i afhandlingens følgende dele omtaler Brockes' digte, Hallers læredigte, de læredigte, der efterlignede Thomson og Pope, samt det tyske moralfilosofiske læredigt i dets blomstringstid i det 18. århundrede. Efter en karakteristik af det tyske sentimentalistiske læredigt følger nogle afsnit, der bl. a. gør rede for Herders og Goethes opfattelse af læredigtet som genre, hvorefter der sluttes med en omtale af læredigte omkring 1800 og genrens efternølere i det 19. århundrede.

Afhandlingen er et flittigt arbejde. Forfatteren har for at kunne skrive den været nødt til at læse en mængde værker, der efter vor tids smag er af meget ringe poetisk værdi. Han viser god orientering, hvad såvel de antikke, som de senere europæiske forbilleder angår. Opgaven, som han har sat sig, har dog ikke stillet ham over for særlig vanskelige problemer. Medens der er en klar linje i afhandlingen, der især lægger vægt på fremhævelsen af det konstante i genren, skuffer flere af de enkelte afsnit; den nøgterne fremstilling savner ofte perspektiv; der kan rettes adskillige indvendinger mod enkeltkarakteristikkerne. Alligevel må afhandlingen betegnes som et arbejde, der på flere punkter giver værdifulde bidrag til belysningen af det tyske læredigts historie, et område, der har været forsømt af forskningen.

Det fremgår af de indleverede skrifter, at amanuensis Albertsen også har skrevet en større afhandling om Jens Baggesens tyske skrifter. Denne afhandling har han ikke indleveret, man har indsendt tre artikler om Baggesen, to trykte og en i manuskript. Af disse er den betydeligste artiklen i »Nerthus« 1964, om »Baggesens Parthenais und Faust« (32 p.). Den interessante artikel, der handler om Baggesens to vigtigste tyske digterværker, indeholder en række disparate iagtta-

gelse og synspunkter, men ønsker i første række at vise et vist slægtskab mellem de to tilsyneladende vidt forskellige værker, hvis holdning karakteriseres som førromantisk verdensflugt og nihilistisk romantik. Artiklen »Baggesen. Zwischen Vorromantik und Biedermeier« i »Zeitschrift für deutsche Philologie« 1965 (18 p.) giver monenter til en karakteristik af Baggesen. Afhandlingen »Das vorgeformte Wort. Ein bisher wenig bekannter und vielfach übersehener Aspekt in der Dichtung Baggesens« (51 p.), der er indleveret i manuskript, handler om Baggesen som oversætter, om nogle af hans parodier og om hans »Kruxdigtning«. Disse artikler om Baggesen indeholder værdifulde synspunkter og vidner om amanuensis Albertsens store Baggesenlærdom, ikke mindst hvad de tyske værker angår. Man må dog sige, at hans flersidige Baggesenstudier endnu ikke er ført frem til en sammenhængende opfattelse.

Sammen med Baggesen-artiklerne hører også artiklen »Novalismus« (i manuskript, 18 p.) om visse ubetydelige Novaliselever og reaktionen mod den samt om »Der Karfunkel oder Klingklingel-Almanach«, der 1810 blev redigeret og udgivet af Baggesen. Om Baggesen-tiden handler også foredraget »Holsteinische Vorromantik« (trykt i »Ausblick« 1966).

Som nævnt har han holdt forelæsninger om tysk metrik for de tysk-studerende i Aarhus; han har skrevet et par gode, sobre anmeldelser af metrisk litteratur og den vellykkede afhandling »Weshalb schrieben die Klassizisten tonbeugende Hexameter?« (Germanisch-Romanische Monatsschrift« 1964, 11 p.).

Af hans øvrige artikler må den lille afhandling »Freut Euch des Lebens« om en kendt tysk vise og dens skæbne fremhæves (6¹/₂ p., Germ.-Rom. Monatsschr. 1966). Iøvrigt har han også skrevet et par anmeldelser af værker om middelhøjtysk litteratur.

Amanuensis Albertsens arbejde giver billedet af en ung begavet, meget lovende forsker, der arbejder med stor energi. Han har i sin undervisning beskæftiget sig med talrige af sit fags discipliner; men også hans skrifter viser, at han har erhvervet sig megen indsigt og kyndighed i flere af fagets områder. Flere af hans afhandlinger indeholder interessante og værdifulde synspunkter. Han har dog endnu ikke skrevet det helt tilfredsstillende større arbejde.

Dr. *Gustav Beckers* er den ældste af ansøgerne. Han er tysk statsborger, født 1919 i Eckernförde. Næsten hele krigen var han indkaldt. Fra 1945 studerede han i Hamborg tysk sprog og litteratur samt engelsk, filosofi og pædagogik. Han blev tysk doktor i Hamborg 1955. I årene 1956-58 var han tysk lektor i Edinburgh, fra 1. august 1958-31. januar 1962 tysk lektor ved universitetet i Aarhus. Siden 1. februar 1962 har han været tilknyttet »Literaturwissenschaftliches Seminar« i Hamborg; han har modtaget understøttelse af Deutsche Forschungs-

gemeinschaft til fuldførelse af sit habilitationsskrift. Han oplyser selv, at han forstår dansk, men taler det »med vanskelighed«.

Dr. Beckers' betydeligste og mest omfattende videnskabelige arbejde er hans dissertation »Georg Büchners »Leonce und Lena«« (195), der blev afsluttet 1955, men først publiceredes 1961. Afhandlingen giver en analyse af Georg Büchners lystspil »Leonce und Lena« med særligt henblik på motivet kedsomheden (»Langeweile«). Dr. Beckers er i sin opfattelse af Büchner beslægtet med de forskere, der betoner det nihilistiske i Büchners digtning. Han søger imidlertid ved anvendelsen af en særlig metode at supplere og korrigere Büchnerforskningens resultater. Metoden består især deri, at han belyser motiverne i Büchners stykke ved hjælp af en sammenstilling med citater fra den række af Kierkegaards pseudonyme skrifter, der skildrer det æstetiske stadium. Især har han benyttet afsnittet om vexeldriften i »Enten-eller« og ved denne fremgangsmåde i første række søgt at stille kedsomheden, der er det centrale motiv i »Leonce und Lena«, i nyt lys.

Dr. Beckers er i sin afhandling på flere punkter nået til interessante iagttagelser, idet en række overensstemmelser mellem Büchners drama og Kierkegaards fremstilling af æstetikerne eftervises, hvorved der kastes nyt lys over flere af stykkets hovedmotiver. Det må dog også siges, at den anvendte metode er ret problematisk. Det er trods de resultater, forfatteren har opnået, tydeligt, at metoden fører til en vis ensidighed i opfattelsen af Büchner. Büchners egenart har i bogen på grund af denne ensidighed fået en utilstrækkelig belysning; bl. a. fører den til, at det satiriske element i stykket i for høj grad negligeres.

I nogen, omend for ringe grad bødes der på undersøgelsens ensidighed derved, at der i nogle af bogens kapitler foretages en sammenligning mellem nogle romantiske værker og Büchners drama. Det drejer sig om en sammenligning af den måde, hvorpå motivet kedsomheden behandles i Büchners stykke og i Brentanos »Ponce de Leon« og »Godwi« samt i Tiecks »William Lovell«. Disse afsnit søger at vise, at Büchners situation er en anden end romantikernes, at lidelsen hos ham er radikaliseret. De formuleringer, som fremstillingen når frem til for at betegne forskellighederne, kan dog ikke siges at være fyldestgørende eller helt overbevisende.

Dr. Beckers' arbejde »Versuche zur dichterischen Schaffensweise deutscher Romantiker« (48 p.) hører nøje sammen med disputatsen, som det oprindeligt var en del af, der måtte udgå ved trykningen. Det blev publiceret 1961 i »Acta Jutlandica«. De tre kapitler, som afhandlingen indeholder, supplerer på forskellig måde disputatsen: Det første uddyber belysningen af Tiecks »William Lovell«, det andet peger på visse tydelige ligheder mellem behandlingen af motivet lediggangen i Schlegels »Lucinde« og i Büchners stykke, medens det tredje giver

en skitseagtig, men fængslende oversigt over den rolle tungsindet spiller i Brentanos digtning.

I de senere år har dr. Beckers været optaget af C. F. Meyers digtning. Han har i »Euphorion« 1966 offentliggjort en recension (11 p.) af Heinrich Henels studieudgave af udvalgte digte af C. F. Meyer. Recensionen påviser unøjagtigheder i Henels udgave, hvad tegnsætningen angår. I Ullstein-forlagets serie »Dichtung und Wirklichkeit« har han 1965 udgivet Meyers historiske novelle »Die Versuchung des Pescara«. Bogen indeholder foruden selve novellen en gengivelse af de relevante afsnit i de historiske kilder, digteren har benyttet, samt en efterskrift (s. 178-223), i hvilken dr. Beckers giver en redegørelse for digterens forhold til disse kilder. Bogen er en nyttig studieudgave. Om samme novelle har han skrevet en afhandling, der er indleveret i manuskript (33 p. + 5 p. noter): »Morone und Pescara. Proteisches Verwandlungsspiel und existentielle Metamorphose«. Denne afhandling giver i hovedsagen en karakteristik af en af novellens hovedpersoner, Morone; vi får en meget udførlig dokumentation af denne persons fremtrædende karaktertræk, som forskningen i og for sig også tidligere har været klar over. Afhandlingens værdi er således begrænset, skønt den indeholder en række rigtige iagttagelser.

Dr. Beckers påtænkte habilitationsskrift vil få titlen »Verwandlungsgedichte Conrad Ferdinand Meyers. Sechs Analysen über Fassungen und Formen. Ein Beitrag zur Genese symbolischer Werkstattlyrik.« Da denne afhandling imidlertid ikke er fuldført, har han indleveret tre kapitler, skrevet for tilfældet. Det første af disse er et indledende kapitel, der redegør for afhandlingens plan, metode og ledende synspunkter. (45 p.). Der gøres i denne indledning bl. a. rede for, at ordet »Verwandlung« (i betegnelsen »Verwandlungsgedicht«) sammenfatter to ting: Dels taler de digte, der skal behandles, i deres motiv om forskellige former for forvandling, dels skal disse digtes »forvandling«, d. v. s. deres tilblivelseshistorie belyses. Det er dr. Beckers' hensigt i afhandlingen at analysere seks sådanne »Verwandlungsgedichte«.

Medens indledningen mere taler om planer, der skal udføres, end om resultater, der allerede foreligger, har dr. Beckers i to meget omfangsrige kapitler behandlet to »Verwandlungsgedichte«. Det drejer sig om analyser af digtene »Die sterbende Meduse« (53 p. & 8 p. noter) og »Der verwundete Baum« (52 p. & 4 p. noter). Der er tale om særdeles indgående analyser. Kapitlet om »Die sterbende Meduse« behandler med største grundighed såvel formelle forhold, såsom strofebygning, rimforhold o. l., som motiverne, indvirkning fra den bildende kunst o. l. Kapitlet om »Der verwundete Baum« analyserer med lignende omstændelig grundighed dette digts forskellige varianter. Der er i disse undersøgelser gjort en del gode og smukke iagttagelser. Forfat-

teren kan bl. a. med held kritisere andre forskeres tolkning. Alt i alt må det dog siges, at der foreligger et misforhold mellem de ret beskedne resultater, der opnås, og den anvendte metodes vidtløftighed.

Medens dr. Beckers dissertation om Büchners »Leonce und Lena«, trods metodens ensidighed, ikke var uden visse kvaliteter, er hans produktion efter 1955 hverken omfangsrig eller af høj kvalitet. Han oplyser selv, at han i mange år har været optaget af arbejdet med sit »habilitationsskrift«. Om dette arbejde er det imidlertid på det foreliggende grundlag for tidligt at sige noget afgørende.

Professor, dr. phil. *Helge Hultberg* er født 1927 i København og tog 1953 skoleembedseksamen ved Københavns universitet med dansk som hovedfag og tysk som bifag. Fra 1957 til 1961 var han dansk lektor ved Freie Universität i Berlin, hvorefter han blev forskningsstipendiat og i april 1962 universitetsadjunkt ved Københavns universitet. Januar 1962 forsvarede han i København sin disputats. Fra juli 1963 har han ved universitetet i Bergen været professor i »europæisk litteraturhistorie med særlig pligt til at undervise i tysk litteratur,« i realiteten er der tale om et professorat i tysk litteratur.

I 1956 fik han Københavns universitets guldmedaille (teologi B) for en afhandling med titlen »En fremstilling af Rasmus Nielsens religionsfilosofi og dens stilling i samtidens danske tænkning«. Denne afhandling, der iøvrigt fik en smuk bedømmelse, har han ikke indleveret, åbenbart fordi dens emne ikke falder ind under professoratets område.

Prof. Hultbergs vigtigste og betydeligste arbejde er disputatsen »Die ästhetischen Anschauungen Bertolt Brechts« (232 p.), der blev skrevet, mens han var lektor i Berlin, og udkom 1962. I dette arbejde giver han en indgående analyse af Brechts æstetiske skrifter og benytter som den første samtlige tilgængelige æstetiske artikler fra Brechts hånd. Ved sin metode adskiller afhandlingen sig fra den øvrige Brechtlitteratur. Den er en konsekvent immanent undersøgelse, idet forfatteren ser bort fra Brechts drama og alene holder sig til de teoretiske, æstetiske skrifter for at analysere Brechts æstetiske sprogbrug. Han udtaler, at afhandlingen er en semantisk undersøgelse, tænkt som et bidrag til kritikens indre historie. Han mener, at Brechtforskningen for at komme videre må betragte teori og praksis hos Brecht særskilt, før man går over til at sammenligne dem.

Undersøgelsen opnår interessante resultater. Den gør indgående rede for, hvad Brecht til forskellige tider har ment med sine vigtigste »æstetiske« begreber og giver derved et skarpsindigt bidrag til belysningen af Brechts tankeverden. I afhandlingens vigtigste kapitler behandler han med indtrængende grundighed sådanne centrale begreber hos Brecht som »episk teater«, »ikke-aristotelisk drama« og »Verfremdung«.

Et af undersøgelsens hovedresultater er, at radikaliteten i Brechts opfattelse demonstreres. Det vises, hvorledes hans episke teater vil opløse den kunstneriske enhed; det skal være et dokumentarisk, videnskabeligt teater, hvor hver detalje er et tegn, der henviser til virkeligheden, men ikke et kunstnerisk symbol. Digteren eksperimenterer med sit stof, ligesom videnskabsmanden gør det, for derved at føre tilskueren til en kritisk undren, der igen skal fremkalde viljen til at ændre forholdene. Prof. Hultberg har ved disse undersøgelser demonstreret det kunstfjendtlige i Brechts teori; Brecht hører til de digtere, der hader kunsten. Endvidere påpeger han, at Brechts radikale teorier i grunden er uigennemførlige; der vil i praksis altid være tale om et kompromis. Da han går kronologisk frem, bidrager han også til belysningen af Brechts udvikling. Det vises f. eks., hvorledes han i gymnasietiden repræsenterer de nationale og borgerlige tanker, han senere bekæmpede, og hvorledes han derefter til ca. 1924 står under ekspresionismens indflydelse, og at kimene til hans senere tanker allerede ses i denne periode. Afgørende bliver dog påvirkningen fra det »ny-saglige teater«, især Piscator; derefter sker der atter en forskydning i hans tankeverden, da han i 30erne under den dialektiske materialismes indvirkning vil kombinere sit objektive teater med et belærende. En ny opfattelse af den plads, som Brechts »Kleines Organon« indtager i hans produktion, gøres gældende i afhandlingen, idet det vises, at dette skrift, der gerne opfattes som hans æstetiske hovedværk, ikke tilhører hans mest radikale periode.

Afhandlingen kan naturligvis kritiseres. Man kan bl. a. gøre gældende, at visse ting burde have været belyst mere indgående (f. eks. det interessante forhold til naturalismen), at »Verfremdung« hos Brecht ikke blot er et erkendelsesteoretisk begreb, som prof. Hultberg fortjentsfuldt slår fast, men også et æstetisk begreb, at det er for lidt at tale om en »accentforskydning« i hans tanker omkring 1929 o. l. Man kan også pege på, at man allerede i den radikale periode i kim kan iagttage den senere opfattelse, der betoner begge dele, det videnskabelige og det artistiske, hvad prof. Hultberg ikke ser. En sådan kritik kan dog ikke anfægte, at undersøgelsen ligger på et højt plan. Den er præget af klar tænkning og af en sober holdning. Idet han viser det kunstfjendtlige og praktisk uigennemførlige i Brechts tanker, må han naturligvis gøre det ud fra sit eget syn på digtningen og teatret, og det viser sig da, at han er i besiddelse af en gennemtænkt kunstopfattelse, og at han er udmærket orienteret i moderne æstetisk litteratur. Han gør med rette gældende, at Brechts teori er stærkt beslægtet med naturalismen; og han hævder ligeledes med rette, at der er en afgørende forskel mellem Brechts teaterteori og den såkaldte modernisme, idet de har en ganske forskellig målsætning, selv om visse virkemidler og oppositionen mod det konventionelle teater er fælles. Hans polemik

mod andre forskere er vel underbygget; det er i flere tilfælde lykkedes ham at rette endda ret væsentlige læsefejl og misforståelser hos andre Brechtforskere. Med rette kan han polemisere mod den misforståede anvendelse af de Brechtske begreber inden for den moderne æstetiske litteratur. Hans afhandling er således et vægtigt bidrag til Brecht-forskningen. Intellektuel klarhed og metodisk stringens er kendetegnende for den. Man kan sige, at man sandsynligvis vil kunne nå til en mere indtrængende forståelse af Brechts teori, når man sammenligner den med hans praksis. Men prof. Hultberg har med sin bog netop gjort et nødvendigt forarbejde for en sådan sammenligning.

Et beslægtet emne behandler prof. Hultbergs lille dygtige afhandling om »Bert Brecht und Shakespeare«, trykt i »Orbis Litterarum« XIV (1959, s. 89–104). Han belyser her på en kyndig måde Brechts ejendommelige forhold til Shakespeare, der, som det vises, blev bekæmpet af ham og betegnet som begyndelsen til det europæiske teaters dekadence. Alligevel har Brecht, som det ligeledes vises, været stærkt optaget af Shakespeare; denne var næst efter biblen den travesterende og parodierende Brechts yndlingsoffer.

Fremhæves må endvidere afhandlingen »Die Kunstauffassung Nietzsches«, trykt i Årbok for universitetet i Bergen. Humanistisk serie 1964 no. 1 (46 p.). Den analyserer såvel den unge som den senere Nietzsches opfattelse af kunsten. Også om denne afhandling gælder det, at den vidner om dens forfatters evne til skarpsindig analyse af komplicerede sammenhænge. Den er et interessant bidrag til Nietzsche-litteraturen. Prof. Hultbergs seneste afhandling, den lille artikel »Heines Bewertung der Kunst«, nu publiceret i »Heine Jahrbuch« 1967 (9 p.), behandler på lignende måde, dog mere oversigtsmæssigt, et beslægtet, men ikke helt så vanskeligt emne. Om Nietzsche har han også skrevet en lille bog, der 1963 kom i Munksgaards serie »Søndagsuniversitetet«. Bogen, oprindeligt nogle radioforedrag, er ikke særlig betydelig, men præget af pædagogisk klarhed. Især det sidste kapitel om »Sproget«, der taler om Nietzsches virkninger på tysk litteratur, er vellykket.

Endelig har han 1966 i »Munksgaardserien« udgivet skriftet »Semantisk Litteraturbetragtning« (160 p.). Denne bog fremfører nogle overvejelser angående en objektiv, semantisk, empirisk litteraturvidenskab. Om den litteraturbetragtning, bogen skitserer, siger forfatteren, at den ikke gør krav på at være den eneste mulige. »Det hele er et eksperiment: hvor langt kan vi komme med videnskabelige metoder«. Iøvrigt betoner han, at han står i gæld til amerikanske æstetikere, først og fremmest Monroe C. Beardsley. Bogen repræsenterer en temmelig snæver opfattelse af litteraturvidenskabens; flere af dens afsnit er ret skitse-mæssige, ikke helt gennemarbejdede. Den har dog sin værdi som et indlæg i debatten om litteraturvidenskabens metoder.

Amanuensis, mag. art. *Sven-Aage Jørgensen* er født 1929 i Hersted-vester. Han bestod magisterkonferens i tysk i 1959. 1958 modtog han Københavns universitets guldmedalje for besvarelsen af prisopgaven i germansk filologi. 1961 blev han ansat som amanuensis i tysk litteratur ved Københavns universitet, hvor han har afholdt øvelser for forprøve-, bifags- og hovedfagsstuderende og eksamineret ved forprøve og ved bifagseksamen samt stillet skriftlige opgaver i tysk litteratur til bifagseksamen. Fra 1. august 1966 er der blevet tildelt ham et kandidatstipendium.

Magister Sven-Aage Jørgensens betydeligste og mest omfattende arbejde er »Johann Georg Hamann: Fünf Hirtenbriefe das Schuldrama betreffend. Einführung und Kommentar«, der 1962 blev udgivet som Bd. 39, nr. 5 af Det kongelige danske videnskabernes selskabs historisk-filosofiske meddelelser. Det drejer sig om en bearbejdelse af magister Jørgensens besvarelse af prisopgaven i germansk filologi for året 1957, der havde ønsket en indledning og fortolkning til Hamanns skrift. Bogen består af to hoveddele, en udførlig indledning (s. 9-78) og en gengivelse af teksten med kommentar og fortolkning (79-152), hvortil kommer et »Nachspiel« (153-64), der præciserer nogle hovedsynspunkter og resultater, samt seks supplerende afsnit (»Exkurse«, 165-87), der behandler nogle specielle Hamannproblemer.

Bogen viser, at dens forfatter på grundlag af dokumenterne er nået frem til en selvstændig Hamannopfattelse. Indledningen, der på en skønsom måde drager nytte af Hamannforskningens resultater, er klar og giver en god introduktion til Hamanns værker. Den karakteriserer Hamanns personlighed og skrifter, specielt de værker, der gik forud for det behandlede skrift, og gør rede for disse værkers åndshistoriske placering. Endvidere beskæftiger den sig med Hamanns æstetiske synspunkter, hans syn på sproget, på geniet og digtningen. Fremhæves må redegørelsen for Hamanns mimesisteori og for hans særlige bibelske realisme samt karakteristikken af værkernes ejendommelige stil. Skønt denne indledning selvsagt kun kan give nogle hovedpunkter og hovedlinjer, indeholder den dog flere originale synspunkter, især hvad Hamanns opfattelse af litterære og æstetiske spørgsmål angår.

Også i bogens anden del, der gengiver teksten med varianter, kommenterer og fortolker den, præsterer magister Jørgensen meget dygtigt arbejde. Hamanns skrifter er særdeles vanskelig læsning. Stilen er i enestående grad gennemvævet med antydede eller skjulte citater. Det er lykkedes udgiveren i kommentaren at forklare de fleste af de mange dunkle steder samt på tilfredsstillende måde at give oplysninger om de talrige citater og allusioner. I de meget nyttige ekskurse beskæftiger han sig med nogle emner, der har tilknytning til teksten. I en af dem behandler han et af Hamannforskningens mange vanskelige spørgsmål, idet han giver en redegørelse for Hamanns »samvittighedsægteskab«.

hvertil der på forskellig måde hentydes i teksten. Bogen viser således forfatteren fra forskellige sider; den dokumenterer hans evne til indlevelse i en vanskelig tilgængelig personlighed, hans gode litterærhistoriske orientering, der også omfatter nyere litteraturvidenskabelig og æstetisk litteratur uden for den egentlige Hamannlitteratur, samt hans dygtighed ved fortolkningen af en tekst, der byder på adskillige vanskeligheder.

Sine Hamannstudier har magister Jørgensen fortsat og uddybet i nogle mindre afhandlinger og anmeldelser. Af disse må fremhæves den fortrinlige artikel om »Hamann, Bacon and Tradition« (26 p. *Orbis Litterarum* 1961) om Hamanns forhold til Bacon, i hvilken han korrigerer Ungers opfattelse af dette forhold; endvidere den udmærkede karakteristik af Hamanns stil, »Zu Hamanns Stil« (14 p.) i *Germanisch-Romanische Monatsschrift* 1966, samt anmeldelsen »Philologische Einfälle und Zweifel über einen Kommentar zu Johann Georg Hamanns Sokratischen Denkwürdigkeiten.« (7 p. indleveret i manuskript, udkommer i »*Orbis Litterarum*«), i hvilken han påviser flere fejl i Blankes udgave af det nævnte Hamannskrift.

Af magister Jørgensens øvrige afhandlinger fortjener to værdifulde mindre artikler at omtales, nemlig »Der Literaturkritiker Theodor Fontane« (10 p.), der behandler Fontane som litteraturkritiker (*Neophilologus* 1964), og artiklen »Dichtung und Verkündigung. Zu Jeremias Gotthelfs Novelle »Die schwarze Spinne« (12 p. *Festschrift til H. Roos*, 1964), der giver et velfunderet bidrag til tolkningen af Gotthelfs berømte novelle. Nævnes må også de to bidrag til »*Historisches Wörterbuch der Philosophie*« (ved Joachim Ritter) »Nachahmung der Natur« (2¹/₂ spalte) og »Satire/satirisch« (2 spalter), der er skrevet med kyndighed og omhu.

Magister Jørgensen har i sin udgave af Hamanns »*Hirtenbriefe*« præsteret et arbejde, der må anerkendes som et vægtigt bidrag til Hamannforskningen. Han har dermed vist sig som en dygtig filolog. Ved sin artikel om Gotthelfs »*Schwarze Spinne*« har han dokumenteret sin evne til at give et værdifuldt bidrag til tolkningen af et vanskeligt, ofte behandlet digterværk. I andre artikler har han vist, at han er velorienteret i tysk åndshistorie og i æstetikens historie. Han har foruden den omarbejdede prisopgave kun skrevet nogle mindre afhandlinger; men hvad han har publiceret er solidt underbygget og præget af sund sans og sikker metode.

Sammenfattende ønsker vi at udtale følgende: Amanuensis, cand. mag. L. L. Albertsen har på flere områder leveret interessante bidrag til tysk og dansk litteraturhistorie. Dr. Gustav Beckers har føjet forskelligt nyt til tolkningen af Georg Büchners og Conrad Ferdinand Meyers digtning. Kandidatstipendiat, cand. mag. Sven-Aage Jørgensen

har lagt betydelig selvstændighed for dagen i sine Hamann-studier. Med deres forskelligartede fortjenester står disse tre ansøgere tilbage for professor, dr. phil. Helge Hultberg, hvis disputats er det betydningsfuldste af samtlige indleverede arbejder. I kraft af en konsekvent gennemført metode og af skarpsindige begrebsanalyser har professor Hultberg åbnet vej til klarere og dybere forståelse inden for et så vigtigt og vanskeligt emne som Bertolt Brechts æstetik. Vi indstiller derfor, at det ledige professorat besættes med professor, dr. phil. Helge Hultberg.«

Mindretallets indstilling af 4. juni 1967:

»Til det opslåede professorat i tysk filologi er der indkommet ansøgninger fra følgende: Amanuensis, cand. mag. Leif Ludwig Albertsen, Aarhus, dr. Gustav Beckers, Hamborg, professor, dr. phil. Helge Hultberg, Bergen og amanuensis, mag. art. Sven-Aage Jørgensen, København. Når disse i det følgende behandles og bedømmes i rækkefølgen Gustav Beckers – Helge Hultberg – Leif Ludwig Albertsen og Sven-Aage Jørgensen afspejler denne gradueringen af kvalifikationer – i stigende linje – med henblik på et professorat i tysk filologi, og dette uanset om ordet filologi skal forstås i en snævrere eller i en noget videre betydning.

Når man betænker, at dr. *Gustav Beckers* nu er 46 år gammel, og at han i al fald i årene 1958-62 som lektor i tysk litteratur ved Aarhus Universitet og senere i endnu højere grad som tysk forskningsstipendiat i Hamborg har haft rige muligheder for at drive egne studier, må omfanget af hans videnskabelige produktion betegnes som temmelig ringe. Samtidig skal jeg dog ikke undlade at fremhæve, at Beckers som tysk lektor i Aarhus lagde et usædvanligt arbejde i forberedelsen af timerne, hvilket kom de tyskstuderende til gode.

Hovedværket og højdepunktet i Beckers' forfatterskab er disertationen »Georg Büchners »Leonce und Lena««, der blev udarbejdet i første halvdel af 50erne, men som først blev udgivet – i væsentlig forkortet form – i 1961. I betragtning af Beckers' sædvanlige akribi er det overraskende, at han har undladt at inddrage den i mellemtiden publicerede Büchnerlitteratur. Værket er stærkt præget af de i årene efter 1945 herskende eksistentialetisk-antihistoristiske stemninger. Med et væld af mere eller mindre abstrakte formuleringer kredser forfatteren om visse psykologiske holdninger, d.v.s. det psykologiske potenseres såvidt »muligt« op til et tidsløst eksistentialetisk »Ur« (»Urtragik«, »kosmische Urstimmungen«, »Ursein«), et begrebssprog, der tynger svært på det lille underfundige lystspil. Dertil kommer negligeringen af stil og struktur. Som den mester i slebne abstrakte formuleringer Beckers er, formår han atter og atter at oversætte det specielle til det generelle og

det ofte meget almene, som det klart fremgår af drøftelsen vedrørende dualismen mand – kvinde, et af de senere afsnit af bogen, der trods al udtryksevne bliver stadig mere uplastisk og trættende. Fængslende er derimod de første kapitler, idet Kierkegaard er blevet ledetråden i tolkningen af Büchners forfatterskab. Selvom konfronteringen med Kierkegaard er stærkt stiliseret – afgørende forskelle forties, petitesser understreges, og der argumenteres *ex negativo* – så er denne sammenstilling dog på ingen måde ufrugtbar. Betænkelig er derimod bemærkningerne (s. 96) om svigtende kontakt mellem kunst og eksistens hos Büchner, da bogens grundtese dermed undergraves.

Den ofte foruroligende ensidighed, der præger bogen om Büchner, kendetegner ikke af handlingen »Versuche zur dichterischen Schaffungsweise deutscher Romantiker« (trykt 1961, men med den omfattende utrykte dissertation som kilde), der på 48 sider behandler såvel Tieck som Friedr. Schlegel og Brentano med Büchner – ofte som det positive modstykke – *in mente*. På så smal en basis kan Beckers ikke berige romantikforskningen, men vel give ofte fortræffelige formuleringer af visse tidligere erkendte psykologiske grundejendommeligheder.

Når Beckers stilles bagerst i rækken, skyldes det dels, at han, som allerede ansøgningens ordlyd viser, trods studierne i Kierkegaard og det årelange ophold i Danmark er lidet fortrolig med det danske sprog, og dels, at hans senere arbejder, koncentreret om C. F. Meyer, er betydelig svagere end de ældre. De utrykte Meyer-arbejder er følgende: »Morone und Pescara. Proteisches Verwandlungsspiel und existentielle Metamorphose« samt det påbegyndte større arbejde »Verwandlungsgedichte Conrad Ferdinand Meyers. Sechs Analysen über Fassungen und Formen. Ein Beitrag zur Genese symbolischer Werkstattlyrik«. Disse studier med sigte på »Habilitation« rummer foruden en indledning to af de seks påtænkte analyser. Nøgleordet i de omstændelige titler er »Verwandlung«, et begreb, som Beckers uden tøven skamrider, da det refererer til 1. de stadige og ofte særdeles radikale omarbejdelser af digtene, »forvandlinger«, som vi først nu er ved at kunne overskue i kraft af Hans Zellers historisk-kritiske udgave af Meyers lyrik, 2. de uventede omslag i de historiske ballader og i novellerne, »forvandlinger« betinget af selve genrestrukturen, 3. Meyers egne sjælelige og religiøse kriser. Hvor forvirrende en sådan ordfetichisme end kan virke, er specielt de lyriske analysers hovedmangel at søge i, at Beckers ikke, som han formoder, fører forskellige litteraturvidenskabelige undersøgelsesmetoder ud til grænsen af deres bæreevne, men derimod langt ud over denne grænse. Det er symptomatisk, at analysen af rimskemaet i »Die sterbende Meduse« omfatter 12 sider. Det dominerende er overinterpretationerne, de »lærde« omskrivninger af det selvfølgelige, de pedantisk-spidsfindige hypoteser samt udlægninger, der ophæver hinanden. Vel er polemikken mod digteren Wilhelm von Scholz' udlægning af »Die ster-

bende Meduse« berettiget, og vel kan der nu og da noteres en frugtbar erkendelse, men dette forandrer ikke hovedindtrykket af forlæsthed som resultat af »jahrelange intensive Untersuchungen«.

Den meget omstændelige recension (»Euphorion« 1966) af H. Henels lille studieudgave af nogle af Meyers digte leder trods visse fortjenester tanken hen på et satirisk bidrag af Friedr. Hebbel betitlet »Das Komma im Frack«. Medens digtanalyserne undertiden fører »close reading« ad absurdum, er udgaven (1965) af »Die Versuchung des Pescara« samt det omfattende kildemateriale i samlingen »Dichtung und Wirklichkeit« en nyttig publikation, idet ikke blot stoffet, men også de sproglige formuleringer undersøges. Der fremdrages yderligere to af Meyer benyttede Michelet-citater.

Spørgsmålet om, hvorvidt en ikke-skandinav for at komme i betragtning skal ligge en grad over de andre ansøgere eller endog repræsentere en anden kategori, har, i forbindelse med det sagte, her kun teoretisk interesse.

Angående professor, dr. phil. *Helge Hultbergs* kvalifikationer må det fremhæves, at han er cand. mag. fra 1953 med dansk som hovedfag og tysk som bifag – eksamensresultatet er ikke meddelt. Uanset dette må der forventes vidtgående studier i forlængelse af bifaget i såvel litterær som sproglig retning. At den sproglige side ikke har kunnet aftvinge større interesse, tør man slutte deraf, at Hultberg, trods et flerårigt ophold som lektor i Berlin, hvor disputatsen »Die ästhetischen Anschauungen Bertolt Brechts« (1962) er blevet skrevet, har forfattet denne på dansk og derefter – ved Hans Martin Junghans – har ladet den oversætte til tysk, og iøvrigt et tysk, der ikke just er fejlfrít, idet der bl.a. forekommer nogle danismer.

Hvad Brechtforskningen i almindelighed angår, så bevægede denne sig i tiden efter Brechts død fra den litteraturjournalistiske og litteraturkritiske fase ind i et litteraturvidenskabeligt stadium. At udnævne Ernst Schumacher til skaber af »die eigentliche literaturwissenschaftliche Brechtforschung« (s. 15) er imidlertid meget misvisende. Det er en selvfølge, at talrige fraser, forhastede domme og lignende brist har levet videre som arv fra den første fase i Brechtforskningen«. Det er Hultbergs utvivlsomme fortjeneste at have et vågent blik for sådanne mangler og ensidigheder, men det er samtidig iøjnefaldende, i hvilken grad disse ensidigheder i disputatsen erstattes med nye ensidigheder – side 202 indrømmer forfatteren selv sin ensidige holdning.

I forhold til forgængerne har Hultberg inddraget et betydeligt større dokumentationsmateriale, og det ikke blot fra danske kilder (»Brecht in dänischen Zeitungen«, s. 204-210), men også fra tyske, og her specielt med henblik på Brechts to første udviklingsstadier, hvorfor bogens to første kapitler også er de bedste. Her er Hultberg i stand til at føre

forskningen videre, og her vises stor fortrolighed med tysk teaterliv i tyverne. At det anvendte materiale nok vil vise sig at være noget fragmentarisk, når Brechtarkivet åbnes, kan forfatteren ikke lastes for. Hvad frugtbare enkeltheder angår, fremhæves påvisningen af Georg Kaisers og Karl Valentins betydning for Brecht samt konstitueringen af en mere materialistisk-biologisk orienteret senekspressionisme, som Brecht stod særlig nær.

En grundlæggende brist ved disputatsen, en mangel, som Hultberg selv udlægger som noget decideret positivt, er udeladelsen af en konfrontering af teori og praksis. Som hos enhver virkelig kunstner er den digteriske realisation det primære og den teoretiserende verificering eller fantasieren det sekundære, hvorfor en sådan undersøgelse først og fremmest må rettes mod gnidningsmodstanden mellem teori og praksis. Dette gælder i ganske særlig grad i tilfældet Brecht. Hultberg slår fast: »Es sind Brechts Definitionen, die analysiert werden...« (s. 13), men han er dog også selv klar over, at Brechts definitioner i virkeligheden gang på gang er provokationer, ja, det hedder endog »Nicht selten vergisst Brecht, was er eigentlich mit einem Ausdruck gemeint hat, und er kann einer blendenden Formulierung Zuliebe gut den vernünftigen Zusammenhang opfern« (s. 12). Når dertil kommer, at de Brechtske teorier senere yderligere kompliceres i forbindelse med indrømmelserne til den herskende partilinje, er forfatterens semantisk-teoretiske ensidighed særdeles beklagelig. Her bygges der på en meget gyngende grund. At værket af samme årsag i modsætning til de fleste Brechtbøger er blevet en noget tung og trættende lektüre, hvortil dog også de ikke så ganske få gentagelser medvirker, nævnes blot en passant.

Det mest besynderlige ved dette bidrag til Brechtforskningen er Hultbergs mildest talt ejendommelige hovedtesis om, at Brechts intentioner er af udpræget kunstfjendsk karakter. At Brecht er en af de betydeligste og mest raffinerede ordkunstnere i moderne tysk litteratur, og at han såvel i lyrik som drama er en mester i stiliseringens magi, berører Hultberg overhovedet ikke. Derimod tilrettelægger han med velberåd hu stoffet efter den forudfattede idé: Begrebet »das Epische« tolkes med megen iver, men i strid med materialet (jfr. f.eks. Brecht-interviewet i »Ekstrabladet« 20-3-1934), helt bort fra dets gængse litterære betydningsindhold. Som et meget centralt arbejde betragter Hultberg Brechts indlæg i »Dreigroschen«-processen (s. 116ff), hvori det funktionalistiske betones meget stærkt på bekostning af det kunstnerisk-organiske. Omvendt degraderes det teoretiske hoveddokument »Kleines Organon«, hvori Brecht går ind for det »kulinariske« (= det æstetiske), hvilket kommenteres med »rein oberflächlich« (s. 169). En litteraturteori, der i særlig grad udmærker sig ved, at det kunstneriske fortrænges af det videnskabelige, har som bekendt Zola forelagt, hvorfor han udnævnes til at være Brechts hovedinspirationskilde. »Darüber kann kein Zweifel

herrschen« (s. 155) hedder det i den gængse apodiktiske form, selvom Brecht just ikke har været tilbøjelig til at understrege navnet Zola, og selvom dennes realismebegreb er af en noget anden karakter. Hvor vidt Hultberg går med sin grundtese om den kunstfjendske Brecht fremgår af følgende postulater i det danske resumé, hvor det hedder, at det er »umuligt at tale om Brechts *smag*« (s. 221) og ligeledes »umuligt at tale om Brechts *stil*« (s. 222). Når det i konklusionen hedder, at Brecht »keinen eigentlichen Beitrag zur Ästhetik geleistet hat« (s. 199), må man drage det hensigtsmæssige i bogens titel i tvivl. Også ellers tages tages der ikke tungt på det semantisk-begrebsmæssige, ligesom der spores mangel på stringent logisk fremstilling (f.eks. s. 27 og 29).

Afhandlingen »Bert Brecht und Shakespeare« (»Orbis Litterarum« XIV, 1959 s. 89-104) slutter sig i tanker og ideer til disputatsen. Da Brechts modsætningsforhold til Shakespeare fik udtryk i travestier og parodier, ville det have været nærliggende at berøre stil- og formproblemer, Hultberg bliver imidlertid stående ved handlingsreferatet og idédebatten.

I et par mindre arbejder har Hultberg beskæftiget sig med Nietzsche, således i »Nietzsche« (1963, søndagsuniversitetet, bd. 29), her og der præget af en tydelig journalistisk diktion. Da det er udelukket at give et billede af Nietzsches hovedtanker og hovedværker på 73 små sider, skal jeg ikke her opregne desiderata, men blot pege på nogle karakteristiske træk: Hultberg nærer forkærlighed for freudianske konstruktioner, omend disse er særdeles problematiske. Karl Schlechtas filologiske indsats overvurderes. Litteratur- og åndshistoriske perspektiver interesserer ikke forfatteren, der til gengæld formår at give flere rammende formuleringer af filosofiske problemstillinger. Slutkapitlet, betitlet »sproget«, er ikke af filologisk karakter, men befatter sig med Nietzschevirkninger i det 20. århundrede. Kapitlet bygger på Paul Böckmanns afhandling »Die Bedeutung Nietzsches für die Situation der modernen Literatur« i »Deutsche Vierteljahrsschrift für Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte«, bd. 27, 1953, som Hultberg andetsteds henviser til. Hvor lidt han er interesseret i det 19. århundredes tyske kultur- og litteraturhistorie fremgår af, at dette for forståelsen af »Unzeitgemässe Gedanken« afgørende aspekt ikke omtales i indledningen til »Historiens nytte« (1962).

En ikke-populærvidenskabelig Nietzschestudie foreligger med skriftet »Die Kunstauffassung Nietzsches« (1964, 43 s.) Atter drejer det sig om en semantisk analyse, og atter kredses der om begreberne »kunst« og »kunsthad«, ligesom Hultberg, der især benytter Walter A. Kaufmanns noget problematiske Nietzscheværk »Nietzsche« (Princeton, 1950), lægger særlig vægt på at betone Nietzsches afstand fra romantikken. Der arbejdes med en omfattende mosaik af citater, hvormed man hos aforistikerens Nietzsche kan føre »beviser« i mange retninger. Specielt

litteraturhistoriske problemer såsom Nietzsches opfattelse af det 19. århundredes tyske digteres kunst berøres ikke. Sekundær litteraturen er kun delvis inddraget i undersøgelsen.

I forlængelse af afhandlingen »Nietzsches Kunstauffassung« ligger artiklen »Heines Kunstauffassung« (14 maskinskrevne sider), og det så meget desto mere, som der arbejdes med de samme grundbegreber. Efterprøver man citatmosaikken, viser det sig, at der gang på gang foreligger fejlfortolkninger og især, fordi forfatteren abstraherer fra den konkrete historiske sammenhæng. Om Heines digtning, der ikke indgår i undersøgelsen, hedder det til slut: »Die Kunst bleibt bei Heine beinahe unbedroht ein umfriedetes Gebiet der Idylle, wo die Härte der Realität, die Prosa, nichts zu sagen hat«.

Hultbergs seneste større arbejde er betitlet »Semantisk litteraturbetragtning« (1966), hvortil tiltrædelsesforelæsningsen »Digterens intention – og digtets« (Bergen, 1964) slutter sig som en slags optakt. Det må endvidere fremhæves, at de anskuelser, som Hultberg her går ind for, peger tilbage til forskellige bemærkninger i disputatsen, hvor det imidlertid hedder: »Diese Auffassung des Kunstwerks (som et system af tegn) ist in hohem Grade rationalistisch, und es ist zweifelhaft, ob sie für die Ästhetik fruchtbar ist« (s. 149). Hensigten med den semantiske metodologi er »at slå til lyd for en rigtigere anvendelse af ordet litteraturvidenskab og at antyde denne videnskabs grundbegreber« (s. 9). Litteraturvidenskaben har øjensynlig ikke bragt det vidt hidtil, for til slut hedder det: »Vi står endnu kun på begynderstadiet, når det gælder om at grundlægge en litteraturvidenskab....« (s. 149). Da Hultberg er ansøger til et professorat i *tysk* filologi, rejser sig spørgsmålet om hans forhold til tysk litteraturvidenskab, der må besvares derhen, at såvel de ældre som yngre tyske forskeres bestræbelser ligesom hele udviklingen i tysk litteraturvidenskab tegnes i et hulspejls vrængbillede (jfr. f.eks. i forbindelse med omtalen af Dilthey s. 20 »enhver form for tungetale var berettiget«). Følgende citat afdækker den her dominerende kunstoppfattelse: »At helheden skal være mere end summen af enkeltdelene og disses relationer, kan han (semantikeren) ikke fatte« (s. 30, jfr. s. 25 vendt mod Sven Møller Kristensen). I kraft af denne tesis forvandles kunstorganismen til en mekanisme, hvad der yderligere medfører – noget, som forfatteren understreger – at litterær sans, »særlige okkulte evner« (s. 70), bliver overflødig. Den i bogen fremførte metode skal først og fremmest virke »som logisk politibetjent« (s. 10), men samtidig vrimler fremstillingen med logiske modsigelser, s. 79 antydes endog kløften mellem kultur- og naturvidenskaber. Der polemiseres i alle retninger. Niveauet angives med følgende citat: »og hvis man nu er så heldig at kunne påvise, at digteren selv i sin ungdom forlod en pige, så jubler man« (s. 45).

Hvad endelig nøgleordet »semantisk« angår, så oplyser Hultberg ind-

ledningsvis: »At læse semantisk vil jo bare sige at forsøge at opfatte alle betydningsnuancer, at se, hvad der egentlig står i teksten, og det har dog altid været filologiens endemål« (s. 11). Tekstforståelsen er nødvendigvis baseret på tekstfilologi, men ifølge Hultberg »findes [der] ikke nogen særlig metode til at finde fejl i en tekst« (s. 63) og senere sammesteds: »Muligvis skyldes et bestemt udtryk en trykfejl, men hvis denne trykfejl har skabt mening og skønhed, bør den blive stående – rent bortset fra, at hvis den har skabt mening og skønhed, så har vi ikke nogen som helst mulighed for at afsløre den som en trykfejl«. På tilsvarende vis hedder det i tiltrædelsesforelæsningsen, samtidig med at det hævdes, at i Norge »er parafilologien næsten enerådende« (s. 10): »Det er sundt en gang imellem at tænke den tanke, at det digt af Hölderlin, vi sidder og bliver grebne af, måske er skrevet af hans husbestyrerinde, eller at denne eller hin skønne detalje måske skyldes en trykfejl« (s. 15). Enkelte steder i litteraturmetodologien praktiseres den semantiske teori: »Hvis jeg i stedet for at sige: »Regeringsformen er indskrænket-monarkisk« siger: »Regeringsformen er indskrænket«, og på næste linie lader »monarkisk« stå alene, så får ordene pludselig nogle delvis nye betydninger« (s. 35), hvilket i det følgende udredes indgående. Først og fremmest må der dog med henblik på forståelsen af det »semantiske« henvises til Hultbergs overvejelser angående Kingos sprog (s. 82f). Dette kan tolkes i dets »then-meaning«, men det kræver et stort arbejde, og spørgsmålet er, om det er umagen værd. Er det ikke vigtigere, hvad digtet betyder i dag? . . . Digtet har simpelthen skiftet betydning gennem årene, fordi sprogets betydninger i al almindelighed har udviklet sig. Det anfægter ikke vort syn på digtet som et objekt, blot vi gør os klart, at dette objekt kan skifte karakter ligesom jo også farverne på et maleri kan blive mørkere eller svagere i løbet af en årrække«. At Hultberg har sproglige vanskeligheder selv med en tysk tekst fra det 19. århundrede, viser referatet af Droste-Hülshoffs novelle »Die Judenbuche« (s. 58ff).

Til slut må det understreges, at Hultbergs senere arbejder ligger så langt under den germanistiske litteraturvidenskabelige horisont, at jeg ikke vover at anbefale ham til en stilling, han ikke vil kunne udfylde.

I modsætning til professor, dr. phil. Helge Hultbergs germanistiske forudsætninger må amanuensis, cand. mag. *Leif Ludwig Albertsens* skoling betragtes som endog usædvanlig god. Efter 5 års studium bestod han skoleembedseksamen i hovedfaget tysk med karakteren 9,67 – i den litterære halvdel opnåede han 10,00. Året efter sluttede han af med 8,60 i bifaget latin. At han efter studierejser til Tyskland og England i 1962 blev ansat som amanuensis i tysk ved Aarhus Universitet var i kraft af evner og uddannelse en selvfølge. I denne stilling har han vist en efterhånden meget sjældnen evne til at forene »Altgermanistisk« og »Neu-

germanistisk«. Han har undervist i såvel fonetik som metrik, der har hans ganske særlige interesse, i oldhøjtysk og middelhøjtysk og endvidere holdt forelæsninger og øvelser for ældre hovedfagsstuderende over emner fra det 18. og det 19. århundredes tyske litteratur samt endelig været vejleder og bedømmer ved de litterære specialer, alt sammen med samme suverænitet. Hans videnskabelige produktion har været stadig stigende, således at han har kunnet forelægge ialt 21 numre, hvoraf det sidste »Geschichte des klassizistischen Lehrgedichts in Deutschland«, omfatter 459 maskinskrevne sider.

Albertsens vægtigste bidrag som metriker er artiklen »Weshalb schrieben die Klassizisten tonbeugende Hexameter? Eine Neudeutung« (i »Germanisch-Romanische Monatschrift«, 1964, 11s.), hvori han gør front mod Andreas Heusler, der repræsenterer en negativ, tysk-romantisk opfattelse af »Tonbeugungen«. Samtidig erkender Albertsen dette fænomens stilistiske værdi. Blandt de øvrige metriske recensioner og småstudier fortjener artiklen om »Marsman und der Alexandriner« i »Hollands Maandblad« VII, 1965 at omtales, da den viser, at Albertsen også har arbejdet med hollandsk sprog og litteratur, der ved de danske universiteter hører ind under professoratet i tysk filologi. Iøvrigt er, som titlen viser, denne artikel skrevet på tysk, men sproget er ikke det bedste.

Hvad Albertsens andre mindre arbejder angår, bør det lille, let skrevne bidrag til »Danske Studier« (1967) »Hostrups Sangspil, 'Intrigerne'« omtales, da det viser Albertsens evne til i forbindelse med noget mere essayistisk at mobilisere en omfattende viden, der tilmed strækker sig langt ud over tysk og dansk litteratur. Denne bagatel viser endvidere, at han er en decideret elsker af, hvad der ligger afsides og smager af kuriositet, en forkærlighed, der ydermere har bevirket, at hans skriftlige arbejder i flere henseender ikke er på højde med hans overordentlige præstationer i den daglige undervisning, hvor de pædagogiske krav forbyder enhver form for fordybelse i det aparte og hermetisk-esoteriske samt en tilsvarende stilistisk udformning i manieristisk retning. Inspireret af denne prædilektion for undtagelsen og afvigelsen fandt Albertsen tidligt et velegnet emne i den polyinterpretable Jens Baggesen, og specielt i dennes tyske skrifter. Muligheden for en overbetoning af kuriositetsperspektivet var ydermere klart realiseret af Aage Henriksen i bogen »Den rejsende. Otte kapitler om Baggesen og hans Tid«, der følgelig i yderst lemfældig form er blevet recenseret af Albertsen (jfr. »Orbis Litterarum« XVIII, 1963, s. 186-89). Dette aspekts betydning for vurderingen af Albertsens Baggesenstudier kan tydelig aflæses af kvalitetsforskellen mellem de arbejder, der er koncentreret om sproglige, stilistiske og metriske problemer, og dem hvor mennesket – eller snarere myten – Baggesen står i centrum.

Det lille bidrag »Umwelt« (»Zeitschrift für deutsche Sprache« XXI, 1965, s. 115-18), et ord, hvormed Baggesen har beriget det tyske sprog,

er interessant derved, at Albertsen her giver plausible grunde for metrikkens betydning for orddannelsesprocessen.

I det væsentlige koncentreret om sprogstilistiske problemer er den endnu upublicerede afhandling »Das vorgeformte Wort. Ein bisher wenig bekannter und vielfach übersehener Aspekt in der Dichtung Baggesens« (1966). Det materiale, der her interpreteres, ligger – hvad Albertsen ikke lægger skjul på – delvis »unter der Grenze des Edierbaren« (s. 1), hvilket snart skyldes det kunstneriske lavmål og snart Baggesens hang til obskøniteter. Albertsen peger på bevidste og ubevidste danismer hos Baggesen – også på dette punkt optræder han endnu og da som Baggesenelev – og han påviser endvidere med klare eksempler, i hvilken grad Baggesens oversættelser såvel til tysk som fra tysk står i potenseringens tegn. Til de vellykkede sproglige og stilistiske tegn står i potensieringens tegn. Til de vellykkede sproglige og stilistiske observationer slutter sig nogle fortræffelige bemærkninger om parodien, som genre. Når Albertsen derimod gør springet fra kunsten til mennesket Baggesen, er hans betragtninger ofte lidet tillidsvækkende, hvilket yderligere understreges af en stilform, der med forkærlighed opsøger ekstremerne. I denne afhandling, hvori Baggesens litterære ord- og selskabslege spiller en ikke ringe rolle, hedder det f.eks. (s. 41): »Seine Dichtung ist ein lauter Todesschrei; kreischend liegt er da«. Tilbøjeligheden for ekstreme formuleringer medfører endvidere, at disse kolliderer indbyrdes, som når det i begyndelsen hævdes, at Baggesen aldrig distancerede sig fra det givne øjeblik, medens til slut den sproglige proces betegnes som et »Entweltlichungsspiel« (s. 42).

Afhandlingen »Baggesens 'Partenais' und 'Faust'« (»Nerthus«, bd. 1, 1964, s. 106-137) rummer i al fald nogen værkinterpretation såsom velkomne metriske og stilistiske analyser af »Parthenais«. Også i andre henseender kommer Albertsens lærdom ham til gode ved fortolkningen, men afhandlingens hovedtesis, de postulerede ligheder mellem de to værker må afvises. Vel finder man i Baggesens »Vollendeter Faust« »eine verschobene Sonderwelt« (s. 135), men denne genfinder Albertsen i det af samtiden så yndede idylliske epos »Parthenais oder die Alpenreise« kun i kraft af en anstrengt overfortolkning med udgangspunkt i Hermes-Trismegistos-traditionen. På dette punkt følger Albertsen troligt i hælene på Aage Henriksen og hans »kryptiske« bog. Et tydeligt ydre tegn på, at Albertsen spænder buen for højt, er den idelige forekomst af modeordet »nihilistisch«.

Det tredje større bidrag til Baggesenforskningen er, som titlen »Baggesen zwischen Vorromantik und Biedermeier« (i »Zeitschrift für deutsche Philologie«, bd. 84, 1965, s. 563-580) viser, af åndshistorisk karakter; men den skarpe konturering af åndshistoriske grundpositioner er nu engang ikke Albertsens sag, dertil er hans forkærlighed for det labyrinthiske for stor. Dertil kommer, at det åndshistoriske gang på gang

glider over i det livshistoriske og dermed i det kuriøse. Vel var Baggesen bizar, men Albertsen overkomplicerer det komplicerede eller isolerer enkelte træk, så læseren forvirres. Således taler han – med rette – flere steder om Baggesens stærkt erotiske anlæg, men desforuden (s. 565f) om hans spiritualistiske »Künfftige-Geliebte-Kult« samt hans serenader som »Selbstzweck« (hvilket er en misforståelse). Trods sådanne mangler rummer denne studie med dens rigdom på tanker og ideer frugtbare synspunkter. I denne afhandling betones tidskategorien i form af det generationsbetingede stærkere end det regionale aspekt, der til gengæld understreges i den læseværdige artikel »Holsteinische Vorromantik« (i »Ausblick« 1966).

I nær kontakt med Baggesenstudierne står to afhandlinger, en utrykt, betitlet »Novalismus« (18 s.), og en trykt »Freut Euch des Lebens. Das Schicksal eines Gassenhauers in der Literatur« (i »Germanisch-Romanisch Monatschrift«, 1966). Albertsen er meget vel klar over, at den på tysk digtende Baggesen er en poeta minor. Andre af endnu mindre format har han behandlet under fanemærket »Novalismus«, et ord, der forekommer hos Baggesen, og et begreb, der faktisk er i stand til at profilere visse tendenser i Goethetidens litteratursociologisk interessante banallitteratur. Dertil kommer, som her påvist, at den højere litteratur i reflekser afspejler denne understrøm. Den let og flydende skrevne artikel »Freut Euch des Lebens«, hvori denne gadevis med en enkelt forglemmelse forfølges gennem tysk og dansk litteratur, viser den meget belæste Albertsens store evner i den lille genre.

»Die Geschichte des klassizistischen Lehrgedichts in Deutschland« efterlader ingen tvivl om, at Albertsen ikke besidder samme evner i den store genre. Da en kritisk analyse af dette værk ville kræve megen plads, men samtidig på væsentlige punkter blot understrege en række allerede berørte træk, tillader jeg mig at nøjes med at meddele nogle hovedkarakteristika: Evnen til at samle og gennemarbejde en næsten uoverskuelig stofmasse er forbløffende. Undersøgelsesfeltet strækker sig fra Hesiod over romere og nylatinere, over Hans Folz og Opitz og videre frem gennem nyere tysk, men stedvis også engelsk litteratur, idet der sluttes af med nogle navne fra det 19. århundredes tyske litteratur, hvilket ganske vist vil sige navne, der vanskeligt lader sig efterspore i noget opslagsværk. Også i de foregående kapitler behandles værker, der kun lader sig opdrive i et enkelt europæisk bibliotek. Analysen af disse ser undertegnede sig derfor ikke i stand til at bedømme. Det må derimod understreges, at forfatterens sporsans er meget stor. I kraft af denne har han, da ordet »klassizistisch« skal forstås i en meget vid og vag betydning, skrevet den første sammenhængende fremstilling af læredigtet spændende over flere århundreder. Vel har de talrige helt eller næsten ukendte navne først og fremmest kuriositetsværdi, men det bør dog ikke glemmes, at netop fordi denne poetisk-upoetiske genre

efter Goethetiden henfaldt til foragt, var Albertsen tvunget til at arbejde med mangt et klangløst navn.

Som enhver anden genre, der har gennemlevet århundreder, er læredigtets historie betinget af samspillet mellem constantia og variatio. Hvad disse polære begreber angår, klamrer Albertsen sig med sej energi til det første, ja, han har endog forfattet et sindrigt og velformuleret indlæg – indleveret som nummer 21b – som defensorat for constantia. At han deri bråber sig på Heinrich Lausberg og – den germanistfjendske Ernst Robert Curtius undrer ikke, men det lader sig alligevel ikke skjule, at hvor meget de forskellige tiders læredigtere end tilstræbte »en anakronistisk identitet med det romerske forbillede« (s. 1), så var og blev deres romanitas en ikke realiserbar ønskedrøm, idet de alle mere eller mindre er under kastet tidsåndens dekretter. Dette vedgår Albertsen, når han undskylder negligeringen af det åndshistoriske aspekt med, at de vekslende åndsholdninger forudsættes bekendt, men samtidig overser han det springende punkt, nemlig at vor interesse for de vekslende åndsholdninger ligger ikke i abstraktionen, men derimod i de skiftende konkretionsformer ved mødet med genren. Bevidst udeladt er, hedder det endvidere, stiludviklingen, hvilket imidlertid værket selv modbeviser. Det må dog beklages, at det stilistiske kun altfor ofte glider over i det statistiske. At det trods slige utilstrækkeligheder drejer sig om et værk, der fører forskningen videre, og det ikke blot i afkrogene, fremgår af adskillige enkeltheder, som her ikke skal opregnes. Blandt de talrige hidtil næsten ukendte digtere, som befolker værket, nærer Albertsen en særlig forkærlighed for »Der poetische Bauer Hinrich Janssen«. Afhandlingen om denne (25 s.) publiceres i et nordtysk tidsskrift.

Albertsens studier i middelhøjtysk litteratur har hidtil fortrinsvis fået udtryk i recensioner, der trods megen viden er noget summariske.

I hvorvel Albertsens germanistiske viden og indsigt langt overgår de førnævnte kandidaters, så dominerer stadig den bølgelinjede kuriositetsmættede fremstillingsform. Det omfattende helstøbte opus savnes, hvorfor jeg ville nære en vis betænkelighed ved at foreslå Albertsen til professoratet.

Amanuensis, mag. art. *Sven-Aage Jørgensen* disponerer som sin kollega L. L. Albertsen over de bedste germanistiske forudsætninger: For en indgående og dybtgående sproglig, sproghistorisk og litteraturhistorisk viden garanterer en magisterkonferens i tysk filologi. En yderligere garanti med henblik på det specielt videnskabelige ligger i erhvervelsen af Københavns universitets guldmedalje, som Jørgensen opnåede som stud. mag. Af det indsendte vita fremgår det endvidere, at Jørgensen oprindelig studerede med skoleembedseksamen som mål, og med denne for øje i 1954 skrev en specialeopgave om Angelus Silesius (bedømt til ug ÷), hvoraf jeg slutter, at Jørgensen på fortræffelig vis vil

være i stand til at læse over tysk barokdigtning, et af de såvel i filologisk som litterær henseende vanskeligste punkter indenfor feltet »Neuermanistik«.

Da Jørgensen fra 1961 har været ansat som amanuensis i tysk litteratur ved Københavns universitet, og da han allerede forlængst har varetaget eksaminationerne – med undtagelse af afsluttende hovedfagseksamen – ville hans virksomhed som professor i tysk filologi komme til at ligge i direkte fortsættelse af et årelangt arbejde. Dertil kommer, at kvaliteten af hans undervisning, efter hvad jeg har erfaret fra flere sider, skal være upåklagelig. Han skal være en levende og fængslende akademisk lærer.

At Jørgensens horisont ikke er begrænset til tysk alene, fremgår af et længere studieophold i London 1959-60. Hans første Hamannarbejde er skrevet på engelsk. En artikel om Theodor Fontane som litteraturkritiker, hvori også New Criticism berøres, blev holdt på en kongres i New York i 1963, medens afhandlingen »Zu Hamanns Stil« går tilbage til et foredrag på den 3. internationale germanistkongres i Amsterdam 1965, et foredrag (med diskussion), som undertegnede overværede. Det kan bevidnes, at dansk litteraturvidenskab ved denne lejlighed præsenterede sig på den smukkeste måde. Endvidere må det fremhæves, at Jørgensen, ligesom også Albertsen, er fortrolig med græsk (tillægsprøve 1954, ug ÷). Endelig er omfattende teologiske kundskaber et ufravigeligt krav, hvad angår Jørgensens hovedemne, studiet af Hamann.

Hvad angår det 20. århundredes tyske litteratur, har Jørgensen dels holdt nogle foredrag og dels skrevet indledninger til oversættelser, et materiale, der ikke er indleveret.

Anden halvdel af det 19. århundrede berøres i den lille, men givende studie: »Der Literaturkritiker Theodor Fontane« (i »Neophilologus«, 1964, s. 220-30), der også rummer flere rammende bemærkninger om den naturalistiske kritik; men når det (s. 223) hedder, at kritikeren Fontane tav mellem ca. 1853 og 1873, så beror dette på en misforståelse (jfr. H.-Grimm-kritikken 1867 m.m.).

Jørgensens Hamannpublikationer indledes med afhandlingen »Hamann, Bacon and Tradition« (i *Orbis Litterarum* XVI, 1961, s. 48-73), der på ingen måde skal forstås som en snæver positivistisk påvirkningsstudie. Dette ville nemlig for det første stride mod Jørgensens metodologiske position, og det er for det andet uforeneligt med hans vidtstrakte åndshistoriske orientering. En sådan kræver for disse århundreders vedkommende evnen til uden vanskelighed at omgås med latinske kilde-skrifter, en evne, der klart er dokumenteret i denne afhandling, der ydermere antyder afgørende træk i Jørgensens Hamannbillede, der i højere grad end det har været gængs i tysk litteraturvidenskab ses i lyset af ratio. Dermed står vi ved hovedværket »Johann Georg Hamann 'Fünf Hirtenbriefe das Schuldrama betreffend'. Einführung und Kommentar« (1962, 195 s.).

Selve materialet, de fem hyrdebrevne, omfatter ialt en 12-13 sider, men de giver udtryk for Hamanns idiotistiske diktion. De er skrevet i så dunkel en stil, at Hamann med henblik på denne råder læseren til at vente to, tre ja, fire år, indtil meningen lukker sig op. Selv bekendte han dog, at han fik »Angstschweiss und glühend Gesicht«, når han vendte tilbage til sine egne skrifter i denne, som Jørgensen med rette betoner, ikke spontane, men udspekulerede stil. Dermed er antydnet, at der næppe findes tekster i nyere tysk litteratur, der stiller større krav til den filologiske fortolker. Først når kilderne til lange rækker af bibelske og antikke allusioner samt citater fra engelsk og fransk litteratur er fundet, åbner der sig en mulighed for en meningspræget læsning. Da flere Hamann-specialister har bedømt Jørgensens arbejde også på dette punkt, vil det være passende at give ordet til et par af disse:

Hos Siegfried Sudhof læser man: »Der Kernpunkt der Arbeit liegt in dem ausgezeichneten sehr ausführlichen Textkommentar« (Germanisch-Romanische Monatschrift, XIV, 1964). Dertil slutter sig X. Tilliette: »L'érudit danois a dissipé à peu près toutes les obscurités et détecté toutes les citations et références, même celles de l'Antiquité latine, bien qu'il ne soit pas Altphilologe« (Archives de Philosophie, bd. 27, 1964, s. 155). På et enkelt punkt går Jørgensen dog vel lidt hurtigere til værks, end han ellers har for skik: Den Nadlerske udgaves mangler er et så alvorligt problem, at W. Boehlich kan formulere situationen på følgende vis: »Editio heisst hier nicht restitutio, sondern institutio« (Euphorion, bd. 50, 1956).

Tekstfortolkningen er kun een – omend den største – vanskelighed ved studiet af Hamann. En anden, der har bevirket, at germanisterne i mange år har foretrukket at gå udenom Hamann, ligger deri, at dennes forfatterskab befinder sig på skæringslinjen mellem teologi, æstetik, litteratur og – med henblik på hyrdebrevne – dramaturgi. At Jørgensen som »Grenzgänger« (s. 6) gennem analyserne indenfor disse så forskelligartede discipliner, men dog først og fremmest ved evnen til at kombinere og syntetisere de indvundne resultater har vist en sådan kyndighed og modenhed, at der ikke synes at foreligge nogen mulighed for konstatering af angrebsflader – dette i modsætning til de forud bedømte – er for mig at se et vægtigt argument i overvejelserne pro et contra. Den for Hamannforståelsen eminent vigtige profilering af skellet mellem typologisk og allegorisk stilstruktur har Jørgensen ikke som den første appliceret på Hamann – han nævner Karlfried Gründer som forgænger, men kunne desforuden have henvist til danskeren Tage Schack – men han har i sin gængse klare fremstillingsform set problemet under nye synsvinkler, ligesom han på overbevisende måde har indarbejdet den Auerbachske problemstilling, koncentreret om sermo piscatorius. Fristelsen for i et så kompliceret undersøgelsesfelt at søge støtte i radikale formuleringer bukker Jørgensen aldrig under for. Intetsteds sættes tesis

på spidsen, det være sig angående »sprogteorien« (s. 20) eller empirismen, pietismen, eller Sturm-und-Drang (s. 40).

At de af R. Unger, H. A. Korff og J. Nadler afstukne linjer med kurs mod Sturm-und Drang og romantik må korrigeres, fremgår ikke blot af bogen om hyrdebrevene, der med dens indledning på 70 sider samt dens 6 ekskursor samtidig er prolegomena til en samlet Hamannfremstilling« men også af den meget velformulerede afhandling »Zu Hamanns Stil («Germanisch-Romanische Monatschrift« XVI, 1966, s. 374-387), der påviser Hamanns nære kontakt med de overleverede retoriske stil-mønstre.

Flertallet af de af Jørgensen indleverede recensioner befatter sig med Hamannproblemer. Uden undtagelse udmærker de sig ved deres sobre indstilling og sunde judgement. Den omfattende recension (8 maskinskrevne sider) »Philologische Einfälle und Zweifel über einen Kommentar zu Johann Georg Hamanns 'Sokratischen Denkwürdigkeiten'« fortjener en speciel omtale, idet Jørgensen her fortsætter de filologiske punktanalyser fra hyrdebrevene. Her som der opnås i kraft af en intim fortrolighed med emnet samt omfattende belæsthed indiskutable resultater.

Alt ialt er Jørgensens produktion ikke særlig stor. En forklaring herpå giver de to endnu utrykte bidrag til »Historisches Wörterbuch der Philosophie« om henholdsvis »Satire – satirisch« (godt 4 sider) og »Nachahmung der Natur« (6 sider). Medens sådanne artikler normalt kommer istand ved kompilering, fremgår det af henvisningerne i disse meget oplysende artikler, at de er baseret på en vidtstrakt primærforskning fra græsk litteratur og fremover.

Afhandlingen »Zu Jeremias Gotthelfs Novelle 'Die schwarze Spinne'« (i festskriftet »Dichtung und Verkündigung« 1964, s. 91-102) står som indledning til et nyt forskningsområde. Sammenstiller man denne interpretation af »Die schwarze Spinne« med tidligere tyske forsøg på samme felt, så konstaterer man, at i denne afhandling dominerer analysen, og specielt den religiøse problemanalyse, på bekostning af handlingsreferatet.

Som konkurrent til Jørgensen kommer kun Albertsen i betragtning. Denne er vel nok en mere malerisk forskerpersonlighed, men han lader sig for stærkt influere af det givne objekt. Jørgensen er derimod trods indgående Hamannstudier ikke blevet nogen »Hamännchen«. I kraft af de i forbindelsen med analyserne af hans arbejder påviste kvalifikationer nærer jeg ingen betænkelighed ved at foreslå *amanuensis*, *mag. art.* *Sven-Aage Jørgensen* til det ledige professorat i tysk filologi, som han i enhver henseende vil kunne udfylde.

Erik Lunding.

Indstillingerne blev i overensstemmelse med § 3, stk. 7 i ovennævnte anordning tilstillet ansøgerne, af hvilke *amanuensis*, *mag. art.* *Sven-*

Aage Jørgensen og professor, dr. phil. Helge Hultberg indsendte bemærkninger.

Sagen behandledes på fakultetets møde den 20. juni 1967, ved hvilket samtlige medlemmer af udvalget var tilstede. Ved afstemningen i henhold til § 4, stk. 2, blev der afgivet 11 stemmer for, 17 imod flertalsindstillingen, medens 26 afholdt sig fra at stemme. Med professor Lunding var der ialt 54 stemmeberettigede til stede.

Herefter vedtoges det i henhold til anordningens § 4, stk. 4, at foreslå nedsat en bedømmelseskomité, ligesom det vedtoges i henhold til § 5, stk. 3, at lade bedømmelsen omfatte professor, dr. phil. Helge Hultberg og amanuensis, mag. art. Sven-Aage Jørgensen. Under 25. september 1967 beskikkede ministeriet efter indstilling fra universitetet følgende som medlemmer af bedømmelseskomiteen: professorerne, dr. phil. F. J. Billeskov Jansen, dr. phil. Steffen Steffensen, dr. phil. Erik Lunding, dr. phil. H. Bach, Aarhus, dr. phil. Bengt Algot Sørensen, Odense, fil. dr. Gustav Korlén, Stockholm og dr. philos. Paulus Svendsen.

Bedømmelseskomiteen afgav under 9. december 1967 følgende indstilling:

»På et møde den 9. december 1967 delte det af undervisningsministeriet nedsatte udvalg sig i et flertal bestående af professorerne Paulus Svendsen, Oslo, Gustav Korlén, Stockholm, H. Bach (Århus), Erik Lunding, Århus, Algot Sørensen, Odense, og et mindretal bestående af professorerne F. J. Billeskov Jansen og Steffen Steffensen, København.

Flertallet indstiller amanuensis Sven-Aage Jørgensen til det ledige professorat med følgende motivering:

Sven-Aage Jørgensen har i kraft af en alsidig filologisk uddannelse skabt sig udmærkede forudsætninger for at arbejde med tysk litteratur. Denne filologiske skoling præger hans videnskabelige produktion. Tyngdepunktet i Sven-Aage Jørgensens forskning ligger klart i hans mangesidige og dybtgående Hamann-studier. Disse må i mange henseender betegnes som en pionerindsats. Uden det arbejde som Sven-Aage Jørgensen har gjort, ville meget i Hamanns »Fünf Hirtenbriefe« stadig være uforståeligt. Den omfattende filologiske kommentar har stillet store krav til tekstforståelse og indtrængen i vanskeligt tilgængelige filosofiske og teologiske tankegange. Den afdækker mange af Hamanns indenlandske og udenlandske forudsætninger. På grund af Hamanns nøglestilling har Sven-Aage Jørgensen dermed placeret sig centralt i udforskningen af det tyske 18. århundredes åndshistorie. – I mindre afhandlinger og artikler viser Sven-Aage Jørgensen desuden selvstændig orientering inden for en række områder i det 19. og 20. århundredes tyske litteratur. Professor Helge Hultberg har ikke inden

for faget tysk modtaget samme omfattende og grundige filologiske skoling som Sven-Aage Jørgensen. Hans hovedværk er disputatsen om »Bert Brechts Ästhetische Anschauungen«, der skønt den på mange måder er et skarpsindigt bidrag til Brecht-forskningen, ikke i kvalitet og dybde kan måle sig med Sven-Aage Jørgensens Hamann-studier. Helge Hultbergs øvrige skrifter vejer ikke særlig tungt og kan derfor ikke ændre flertallets samlede vurdering.

Mindretallet udtaler: Vi kan i det store og hele slutte os til flertallets karakteristik af Sven-Aage Jørgensen. Når vi alligevel foretrækker professor Helge Hultberg, skyldes det i første række den større vægt, vi tillægger hans disputats, som vi anser for at være et værk, der åbner nye veje ikke bare for Brecht-forskningen, men tillige for forståelsen af forholdet mellem kunst og samfund i det 20. århundrede. Dertil kommer, at vi i hele Hultbergs forfatterskab finder en levende optagethed af litteraturforskningens problematik. Medens Sven-Aage Jørgensen har sin styrke i anvendelsen af traditionelle filologiske metoder, fremtræder Helge Hultberg som en mere original forskerpersonlighed. Selv om han undertiden indtager ekstreme standpunkter, formår han netop derved at sætte en diskussion i gang, der kan virke inciterende. Han står i dag som en forsker i fuld og løfterig udvikling.«

På fakultetets møde den 19. december 1967, ved hvilket samtlige medlemmer af komiteen var til stede, blev flertalsindstillingen tiltrådt uden at komiteen blev afkrævet nogen nærmere begrundelse. Efter at Konsistorium havde tiltrådt indstillingen i møde den 24. januar 1968, videresendtes den under 8. februar 1968 til ministeriet.

Herefter blev amanuensis, mag. art. Sven-Aage Jørgensen ved kgl. resolution af 17. april 1968 udnævnt til professor i tysk filologi ved Københavns universitet fra den 1. april 1968 at regne.

f. *Oprettelse af et ordinært professorat i almen psykologi med særligt henblik på handlings- og behovspsykologi og udnævnelse af afdelingsleder, lektor, dr. phil. Martin Volodja Johansen til professor i dette fag*

(j. nr. 342/66).

I forbindelse med ansøgningen om oprettelse af et professorat i klinisk psykologi afgav det filosofiske fakultet under 24. februar 1961 følgende indstilling:

»Fakultetet anmoder herved om, at der fra 1. april 1962 ved Københavns universitet må blive oprettet to ordinære professorater i psykologi, idet følgende skal anføres:

De studerendes antal beløb sig i januar 1961 ialt til ca. 400. Til

sammenligning kan anføres, at det er et større antal studerende end der findes ved det teologiske fakultet og større antal end dem, der f. eks. studerer statsvidenskab under det rets- og statsvidenskabelige fakultet. Disse 400 studerende er betjent af kun to professorer, som ganske vist undervisningsmæssigt assisteres af en række af rektor beskikkede lærere, der arbejder som en slags lektorer. Selv om disse beskikkede lærere udfører deres arbejde på udmærket måde, kan de dog ikke opveje manglen på professorer. Dette hænger bl. a. sammen med følgende: Psykologien – og det gælder både den almindelige psykologi og den anvendte psykologi – har som videnskab i den nyeste tid udviklet sig i en sådan grad, at det er umuligt for blot to personer at beherske og tage ansvaret for hele området, og at det vil føre til diletantisme, hvis de forsøger derpå. Den for nylig gennemførte nye studieordning kræver, at kandidaterne specialiserer sig indenfor en række discipliner, hvor de gennemgår et særligt praktikantkursus og skriver »stor opgave« (se undervisningsministeriets bekendtgørelse af 13. august 1960 om psykologisk embedseksamen ved Københavns universitet § 3 og § 9). Disse områder kan være klinisk psykologi for voksne eller klinisk psykologi for børn, kriminologisk psykologi, arbejdspsykologi, militærpsykologi, pædagogisk psykologi, for blot at nævne nogle eksempler på anvendt psykologi, men de kan også være områder inden for den almindelige teoretiske psykologi. For at vejlede og tage ansvaret for en sådan specialisering er det ikke nok, at der kun findes to professorer. Det er hverken fyldestgørende, når man ser hen til de mange specialiseringsmuligheder, ej heller når man ser hen til det overvældende antal studerende.

De områder, hvor manglen for øjeblikket er mest følelig, ville kunne dækkes af to professorer, nemlig:

I. Et professorat i klinisk psykologi, som indbefatter al anvendelse af normal-psykologien indenfor sådanne områder, hvor det gælder om at afhjælpe menneskers forskellige vanskeligheder. På dette område gives for øjeblikket en udmærket undervisning, når det drejer sig om børn, nemlig på Universitetets børnepsykologiske klinik, ledet af Bodil Farup, men der savnes stærkt noget tilsvarende for voksne, og det er en af de hyppigst fremførte og særdeles berettigede klager, at de studerende får for lidt undervisning i klinisk psykologi. Dette bliver så meget mere føleligt, som den nye studieordning til anden del kræver en prøve i klinisk psykologi (se undervisningsministeriets bekendtgørelse af 13. august 1960 om psykologisk embedseksamen, § 7). Desuden kan nævnes, at flere og flere af vore uddannede psykologer senere får ansættelse på hospitaler, hvor man mere og mere får brug for den kliniske psykologi.

II. Et professorat i almindelig psykologi med særligt henblik på handlings- og behovspsykologi. Handlings- og behovspsykologien er det

ning af behovenes betydning for forestillings- og fantasilivet; (5) udforskning af spillet mellem behov og perception.

Der er sket store fremskridt indenfor handlings- og behovspsykologien i de senere år og specielt må man fremhæve den rivende udvikling af metoderne, som studenterne må erhverve intimt kendskab til og – efter den nye studieordning af 13. august 1960 – skal anvende ved udarbejdelsen af deres speciale.

Et indtryk af handlings- og behovspsykologiens centrale rolle i psykologien som grundlag for den mest gængse anvendte psykologi kan man få ved at bemærke, hvorledes den danner det teoretiske grundlag for de fire store områder af den anvendte psykologi, nemlig på følgende måde:

1) handlings- og behovspsykologien udgør et meget væsentligt grundlag for de metoder, *den kliniske psykologi* kan bidrage med ved diagnosen af patienters eller klienters personlighed og vanskeligheder, og for hvordan i det hele taget afvigelser fra normale handlinger kan defineres og vurderes. Handlings- og behovspsykologiens kendskab til hvorledes en persons handlinger udvikler sig med alderen spiller ligeledes en vigtig rolle for den kliniske psykologis stillingtagen til en patients adfærdsmønstre.

2) handlings- og behovspsykologiens almindelige udforskning af indlæring udgør et vigtigt grundlag for den *pædagogiske psykologi*, når den specielt udforsker undervisningsmetodik og didaktik. Tilsvarende er handlingspsykologiens studier af problemløsning af afgørende betydning for alle psykologiske målinger af intelligens og for det nødvendige, fortsatte arbejde med at forbedre intelligensstest. Ydermere er handlings- og behovspsykologiens udforskning af behov grundlaget for studiet af motivationens altafgørende betydning for læreprocessens forløb og dermed i det hele taget for en undervisnings resultat.

3) handlings- og behovspsykologien spiller en rolle i *kriminalpsykologien* ved sine studier af den tidlige miljømæssige udformning af de faktorer, der bestemmer individets senere handlinger (i dette tilfælde kriminel adfærd) og for gruppens indflydelse på den enkelte kriminelles adfærd. Handlings- og behovspsykologien er det almindelige, psykologiske grundlag for kriminalpsykologiens udforskning af de ændringer af adfærd der kan fremkomme ved forskellige former for behandling, for eksempel er hele spørgsmålet om straf og belønning et emne, der nøje udforskes i handlingspsykologien.

4) Handlings- og behovspsykologien danner grundlaget for *arbejds- og erhvervspsykologien* i forbindelse med personaleudvælgelse, personaleledelse og oplæring af personale i de nye produktionsformer. Moderne erhvervspsykologi bygger simpelt hen på den almindelige psyko-

logis lære om behovene (deres opståen, tilfredsstillelse og frustration) og om de faktorer, der har indflydelse på dannelsen af nye behov. Derved udgør behovspsykologien grundlaget for marketingpsykologi og motivanalyse, herunder også for undersøgelser af motivationen for arbejde i al almindelighed.

En professor, der efter de ovenfor skildrede linier behersker den almindelige psykologis behov – og handlingslære og kunne tilrettelægge denne disciplin således for de studerende, at de i studiet af forskellige områder af den anvendte psykologi direkte kunne drage nytte af dette vigtige område, ville kunne blive af stor betydning for det psykologiske studium.«

Efter at fakultetet havde fornyet sin indstilling hvert af de følgende år, blev på normeringsloven for 1966–67, jfr., folketingstidende for 1965–66, tillæg A, spalte 1701–02, oprettet et professorat i almen psykologi med særligt henblik på handlings- og behovspsykologi.

Da det således oprettede embede havde været opslået ledigt, blev under 23. august 1968 de indkomne 6 ansøgninger, nemlig fra ass. professor, Claus Bahne Bahnson, Ph. D., afdelingsleder, lektor, dr. phil. Martin Johansen, seminarielektor, mag. art. Frede Knudsen, docent, lektor, dr. phil. Gerhard Nielsen, afdelingsleder, cand. jur. et mag. art. Henrik Poulsen og forskningsstipendiat, mag. art. Iven Reventlow, tilstillet universitetet til erklæring.

Til at bedømme de indkomne ansøgninger nedsatte det filosofiske fakultet i henhold til § 2, stk. 2 i kgl. anordning af 5. februar 1953 om ansættelse af professorer ved Københavns universitet et udvalg bestående af professorerne, dr. phil. Franz From, E. Tranekjær Rasmussen og dr. phil. Lise Østergaard.

Ved skrivelser af 3. januar og 27. juli 1967 har seminarielektor, mag. art. Frede Knudsen og cand. jur. et mag. art. Henrik Poulsen trukket deres ansøgninger tilbage.

Udvalget afgav under 8. januar 1968 følgende indstilling:

»*Claus Bahne Bahnson* er født 15. september 1922. Ph.D. 1956 (University of Rochester). Han har efter sin eksamen beklædt en række stillinger ved forskellige klinikker, hospitalet og universiteter.

Bahnson har indsendt en publikationsliste omfattende 40 arbejder, heraf 19 artikler samt 21 foredrag og meddelelser givet ved kongresser og videnskabelige møder (en del tillige publiceret i trykt form). Af de 19 artikler er ansøgeren eneforfatter til de 7, medens resten er publiceret i samarbejde med én eller to medforfattere.

Forfatterskabet ligger på det klinisk-psykologiske område, idet det i helt overvejende grad vedrører forholdet mellem psykologiske processer og en række somatiske sygdomstilstande. De 11 artikler vedrører

cancer, 10 drejer sig om hjertelidelser, 4 om asthma og 5 om andre sygdomstilstande. 2 arbejder omhandler almene problemer i forbindelse med psykosomatisk forskning, 3 arbejder drejer sig om specielle metoder til personlighedstestning, 2 arbejder vedrører psykoterapi og 3 vedrører personlighedsteori.

Ansøgeren har kun fremsendt en ringe del af sit forfatterskab til bedømmelse, nemlig 9 artikler i form af særtryk eller fotokopieret manuskript. Udfra en vurdering af publikationslistens indhold kan det være lidt vanskeligt at forstå udvalget af den fremsendte litteratur, idet denne ikke forekommer repræsentativ for forfatterskabet som helhed. Af de fremsendte arbejder drejer to sig om cancer, 5 om hjertelidelser, 1 om almene tendenser i psykosomatisk forskning og 1 om reaktion på psykiske belastninger under »ydre og indre trusel« eksemplificeret med psykisk belastning under Nazi-tiden i Danmark sammenlignet med psykiske belastninger ved dødelige sygdomme. Endelig er der fremsendt et tiende særtryk bestående i ordrette referater af en panel-diskussion, hvori ansøgeren har været deltager. Der savnes eksempler på den del af forfatterskabet, som omhandler teoretiske og metodologiske emner, ligesom man kan undre sig over, at ansøgerens Ph.D.-afhandling ikke er medsendt.

Af de indsendte arbejder drejer hovedparten sig om psykologiske undersøgelser af patienter med somatiske sygdomme. 5 artikler handler om psykologiske faktorerens betydning for coronar-lidelser og 2 om personlighedstræk hos cancer-patienter.

De 5 førstnævnte arbejder udgår alle fra samme projekt: »Epidemiology of Coronary Heart Diseases in Middlesex County, Connecticut«. Forfatteren har været deltager i et team, som har gennemført meget indgående medicinske, sociale og psykologiske undersøgelser af 32 mandlige patienter, som har overlevet en myokardielidelse. Som kontrolgruppe er valgt 32 mænd uden symptomer fra hjertet, men lidende af andre alvorlige somatiske sygdomme. Ansøgerens og hans medforfatteres arbejder omhandler sociale og psykologiske aspekter af disse undersøgelser. Observationerne forekommer grundige og indgående. Der har været foretaget adskillige timers interview med hver patient, og desuden har disse besvaret en lang række skriftlige spørgsmål, som er konstrueret med det formål at belyse forskellige personlighedsegenskaber. Denne procedure er resulteret i indsamling af et uhyre stort talmateriale, som har været gjort til genstand for statistisk databehandling.

Gennem disse artikler får man ikke direkte oplysninger om, hvorledes de mange »rating-scales« er konstrueret, dog kan man slutte sig til, at nogle tager sigte på at belyse bevidste holdninger hos patienten, medens andre synes konstrueret således, at der foretages en fortolkning af svarene, hvorefter patienten tilskrives forskellige personlighedstræk udtrykt i psykoanalytisk terminologi. Psykologiske data af denne art

sammenstilles med oplysninger om patienternes sociale status: ethnisk og national baggrund, religion, erhverv, ægteskabelige forhold m.v.

Der ligger meget indgående undersøgelser til grund for disse arbejder. Projektets praktiske tilrettelæggelse, udvalget af patientmaterialer, sikkerhed for ensartede somatiske diagnoser forekommer overbevisende. Imidlertid er det ikke let at føle samme tillid til, at de psykologiske konklusioner er baseret på tilstrækkeligt holdbare ræsonnementer.

Lad det straks være sagt, at den psykologiske metode, som forfatteren har valgt, anvendes i udstrakt grad i amerikansk psykologi, og man kan derfor nære betænkelighed ved at gøre indvendinger imod, at han følger en arbejdsform, der utvivlsomt er gængs ved de klinikker, hvor arbejderne er udført. Det er imidlertid ikke muligt at se bort fra, at metoden, som den her anvendes, røber en så betydelig overfladiskhed med hensyn til de teoretiske aspekter, hvortil den støtter sig, at man ikke kan føle sig overbevist om konklusionernes holdbarhed.

Fremgangsmåden ved de psykologiske analyser består i en kombination af den såkaldt objektive spørgeskema-teknik og af subjektive fortolkninger udfra psykoanalytisk teori. Dataindsamlingen hviler i helt overvejende grad på spørgeskema'er, hvilket giver den fordel, at man opnår en uhyre mængde informationer om hver patient og derved har mulighed for en sufficient talbehandling. Denne fordel ville være genuin dersom de informationer, som var indsamlet refererede til relativt éntydige forhold i patienternes liv, og således kunne gøres direkte til genstand for talbehandling uden fortolkning. Imidlertid blandes denne eksakte metode sammen med den meget komplicerede proces, som udgøres af vidtrækkende psykoanalytiske fortolkninger. Herved sætter forfatteren sig i en vis forstand mellem to stole, idet han kombinerer to væsensforskellige fremgangsmåder på en sådan måde, at de begge berøves den nødvendige videnskabelige kontrol. Talbehandlingen er uigennemskuelig, og fortolkningerne mangler den eneste mulige kontrol, man kan give dem, nemlig det indgående kendskab til den individuelle patients psykodynamiske struktur, som kun kan opnås gennem en indgående psykoanalytisk observation, og ikke gennem besvarelser af selv nok så mange spørgeskema'er.

Som nævnt er der her tale om en fremgangsmåde, der – så ukritisk den end kan forekomme – ofte ses anvendt i amerikansk psykologi. Man ville derfor næppe lægge forfatteren det alvorligt til last, dersom hans konklusioner havde rimelighedens præg. Dette er imidlertid ikke tilfældet. Samtlige arbejder har den tanke som udgangspunkt – som apriorisk forudsætning, kunne man fristes til at sige – at der består en kausal sammenhæng mellem psykiske belastninger og udviklingen af henholdsvis coronarlidelser og cancer. Forhåndsformodningen om, at det er psykiske konflikter, som forårsager disse lidelser, synes at være så stærk hos forfatteren, at den har fået ham til kun at se de

forhold, som kan støtte denne antagelse. Observationerne bliver systematisk taget til indtægt for det synspunkt, at eksperimentalgruppen har været udsat for større belastninger end kontrolgruppen, selv i tilfælde, hvor den modsatte konklusion kunne fremsættes med ligeså stor lethed. Følgende ræsonnementer kan tjene som eksempel:

I artiklen »Social and Psychological Factors in Coronary Heart Disease« fremhæves det (p. 8): »Another very powerful background variable was self-reported religious affiliation. Protestants showed a myocardial infarction rate nearly four times as great as Catholics«. Dette formodede forhold gøres til genstand for vidtgående fortolkning, men først og fremmest savner man dokumentation for påstandens rigtighed. En note oplyser, at en præliminær sammenligning mellem 87 hjertepatienter og en »probability sample« på 435 raske »supports the finding regarding religion«. Denne oplysning må man tro eller ikke, for den specificeres ikke nøjere. Af tabellerne vedrørende nærværende undersøgelse fremgår det, at af de 32 patienter med coronarlidelser var 20 protestanter og 11 katolikker, medens 32 kontrolpatienter fordeler sig med 10 protestanter og 19 katolikker. Da man på artiklens næste side ser U.S.A. betegnet som »a predominantly Protestant Country«, må man spørge sig, om det ikke snarere er kontrolgruppen, der afviger fra normerne ved at have et flertal katolikker, end det er karakteriserende for patientgruppen, at den rummer et flertal protestanter. Imidlertid er iagttagelsen, som alle andre, fremdraget for at illustrere, at patienter med coronarlidelser har haft mere belastende livsvilkår end kontrolpatienterne. Der må derfor skaffes støtte for den antagelse, at det er mere belastende at være protestant end at være katolik, og forfatteren er villig til at gå lange veje for at sikre denne slutning. Der citeres klassikere som Durkheim og Rousseau, førstnævnte for det synspunkt, at protestantismen skaber en følelse af social isolation og personligt pres, – sidstnævnte for det synspunkt, at protestanten »bliver tvunget ud i friheden«, han kan ikke undgå personlig ansvarlighed for sine afgørelser og kan ikke lette skyldfølelse gennem skriftemål. Disse citater får forfatteren til at formode, at protestantiske forældre må være mere krævende og straffende end andre med det resultat, at barnet må fortrænge og kontrollere sine impulser så strengt, at det ender i konflikt og skyldfølelse. Herefter konstaterer forfatteren, at han nu har bragt nye psykologiske iagttagelser af patienter med coronarlidelser i overensstemmelse med »an existing body of sociological theory concerning Protestants«. Imidlertid anfægter det ham ikke, at de sociologiske teorier, han har brugt som støtte for sine ræsonnementer refererer til en ganske anden tidsalder og til ganske andre samfundsforhold end dem, hans patienter lever under. I særdeleshed refererer de til europæiske samfund, hvor protestanter var i mindretal, uligt det »protestantiske Amerika«, som har været hans patienters soci-

ale baggrund. I denne sag må det endog forekomme læseren, at det havde været lettere at argumentere for den omvendte konklusion, nemlig at kontrolgruppen, der har overvægt af katolikker og altså er afvigende fra det lokale samfunds normer, måtte være den særligt belastede.

En tilsvarende løs argumentation, der på samme måde bærer præg af, at konklusionen har været det først givne i forfatterens tanke, er følgende: I et spørgeskema skal der tages stilling til, hvorledes en god fader er overfor sine børn. Der kan svares ét af to: han er demokratisk, eller: han er autoritær. Her sammenlignes 16 patienter med coronarlidelser med 15 kontrolpatienter. Af de førstnævnte angiver 11, at en god fader er demokratisk, – af de sidstnævnte angiver 11, at en god fader er autoritær. Dette fører til den lidt overraskende fortolkning, at en demokratisk fader skaber større konflikter for sine børn end en autoritær fader, fordi han må formodes at kræve selvstændighed af dem, før de er modne dertil, medens den autoritære fader tænkes at beskytte sine børn mod en sådan konflikt. Denne tendens er i overensstemmelse med tendensen i forrige eksempel, og man ser nok konsekvensen i forfatterens opfattelse, at det er svært at være selvstændig. Fortolkningen er dog som den forrige en løs antagelse, der ikke støttes af noget direkte kendskab til de opdragelsesformer, som patienterne har været underkastet. Også her kunne man med lethed have anlagt den stik modsatte fortolkning, hvis tallene fra spørgeskema'et havde fordelt sig omvendt. Det stemmer ikke dårligt overens med almindelig antagelse, at en autoritær holdning kan være potentielt konfliktskabende og føre til skyldfølelse.

Forestillingen om en kausal forbindelse mellem coronarlidelse og psykologisk belastning er i den grad gået forfatteren i blodet, at han indfører en ejendommelig sprogbrug, hvorved selve den somatiske sygdomstilstand benævnes som var den en psykologisk variabel. Således tales der om »the coronary personality«, om »coronary competitiveness« og endog om »the coronary solution« af en konflikt. Selv hvis man forestillede sig, at der klart kunne erkendes en sammenhæng mellem psykologiske og somatiske processer ville det være u hensigtsmæssig sprogbrug at sammenblende disse således, men på det foreliggende spinkle grundlag, der i så høj grad har den løse fortolknings og spekulations præg er vendinger af ovennævnte art barokke.

Den løshed i argumentationen som ovenstående eksempler skulle anskueliggøre er endog mere iøjnefaldende i de ræsonnementer, der bygges på psykoanalytisk teori og terminologi. I artiklen »Coronary Personality Patterns« konkluderes det, at der ses ligheder mellem »den coronare personlighed« og paranoide patienters personlighed, men der ses også forskelle. Disse forskelle skal forklare hjertelidelsens opståen. Argumentet er følgende: (p. 13) »Since the repressed homosexual ten-

dencies are not as in the case of paranoid solution, projected . . . to the environment, but remain the target of secondary repression, the drive probably is »recoiled« to the somatic level of expression culminating in the coronary occlusion and the ensuing myocardial infarction«. Denne fortolkning må hensætte læseren i forundring, thi intetsteds tidligere i artiklen ses nogen omtale af eventuelle homoseksuelle tendenser hos patienterne. Vendingen »repressed homosexual tendencies« må da opfattes således, at der ikke er tale om iagttagelser, men om fortolkning. Men hvorpå bygger den formodning, at patienterne huser fortrængte homoseksuelle tilbøjeligheder? Leder man i arbejdet efter observationer af manifesterede adfærdstræk, som kan sættes i forbindelse med den formodede latente homoseksualitet, finder man kun én vending, der imidlertid hverken forklares eller dokumenteres: blandt en lang række personlighedstræk, som tilskrives patienterne på baggrund af rating-scales, findes udtrykket »feminin identification«. Hvad dette udtryk indebærer får man derimod ikke at vide. Man må lede i andre af de fremsendte artikler for at få oplysning om, hvilket grundlag der ligger bag konstatering af »feminin identification« hos en forsøgsperson. Det fremgår af artiklen »Social and Psychological Factors in Coronary Heart Disease« (p. 15) at egenskaben »feminin identification« baseres på følgende spørgsmål i et questionnaire: »Who did you take most after your father or your mother?«. Patienter med coronarlidelser svarede oftere end kontrolpatienterne med at angive deres moder. Hertil føjes den iagttagelse, at der var en tendens til at disse patienter oftere havde mistet deres fader i en ung alder end det var tilfældet for kontrolpatienterne. Dette fører til følgende argument: »The over-all result suggests a tendency in the coronary patients towards a more feminine identification . . . (which) may have aroused high levels of anxiety and anger which were difficult to release and which may have had specific psychological concomitants within the circulatory system«. Alene denne sidste tolkning kan det være vanskeligt at acceptere, men når dette samtidig er det eneste grundlag, man kan finde i hele den fremsendte produktion til forståelse af den ovennævnte hovedkonklusion i det førstnævnte arbejde, nemlig at det er fortrængte homoseksuelle tendenser, som skal gøres ansvarlige for hjertelidelsens opkomst, – da kommer man ikke uden om at erkende, at man er fjernet langt fra den disciplin i ræsonnementerne, som bør præge videnskabelig psykologi.

De to arbejder om cancer har ganske samme stil og samme tendens til løse fortolkninger, som prægede arbejderne om hjertelidelser. Forfatterens kongstanke er her den, at udviklingen af cancerceller er eksempel på fysiologisk regression, idet cancerceller er mere primitive end sunde celler. Denne udvikling tænkes at hænge sammen med en psykologisk regression, således at forstå, at patienternes personlighed

ikke er modnet normalt. Dette indebærer, at de ikke kan forvalte deres driftsliv på normal måde. Celleforandringen opfattes herudfra som en primitiv form for driftsudladning. Med denne hypotese som udgangspunkt består opgaven nu i at vise, at cancerpatienter er psykisk umodne og forstyrrede med hensyn til normal driftsudfoldelse. Under denne proces ses i måske endnu højere grad end i de forannævnte arbejder, at hypoteserne løber af med forfatteren. De to arbejder om cancerpatienter har den svaghed, at der ikke som i projektet vedrørende coronarlidelserne arbejdes med en velafgrænset kontrolgruppe. Der beskrives mange psykologiske skrøbeligheder hos de undersøgte cancerpatienter, men to væsentlige forhold sandsynliggøres ikke på overbevisende måde. For det første: en del af de omtalte forstyrrelser er næppe sværere end, hvad man må forvente at se i en normal-population. For det andet: hvad angår de sværere afvigelser forekommer det mere sandsynligt, at disse er en reaktion på den somatiske sygdom og ikke konditioner, som har eksisteret forud for denne og derfor kan opfattes som årsag til dens udvikling.

Arbejdet »Emotional Reactions to Internally and Externally Derived Threat of Annihilation« er underholdende, men ganske essayistisk. Forfatteren refererer sine egne erindringer fra Danmarks besættelse, hvor han under jødefølgelserne og siden under flugt til Sverige oplevede angst for at blive opdaget af Gestapo. Som supplement til egne erindringer citeres passager af Kim Malthe-Bruun's breve. Til sammenligning hermed refereres kasuistiske eksempler fra to patienter, hvoraf én lider af asthma, en anden af cancer. Der drages meget vidtrækkende konklusioner på baggrund af disse fire menneskers reaktioner. Hovedtanken er den, at udsat for ydre trusel om tilintetgørelse vil mennesker »internalisere faren«, men udsat for indre trusel i form af sygdom vil der være tendens til at »externalisere truslen«.

Sammenfattende må man sige om den fremsendte produktion, at den drejer sig om uhyre vigtige og endnu lidet udforskede områder af psykologien. Forfatterskabet kan som nævnt ikke bedømmes som helhed, da kun en ringe del er fremsendt. Disse publikationer viser dog, at forfatteren engagerer sig i meget indgående psykologiske undersøgelser af de patientgrupper, som studeres, og der er indsamlet en omfattende mængde observationer, som er gjort til genstand for grundig talbehandling. Imidlertid vidner arbejderne tillige om en vis mangel på kontrol og disciplin med hensyn til fortolkningen af de indsamlede data. Konklusionerne synes i højere grad bestemt af forhåndshypoteser og af en noget fantasifuld udnyttelse af psykoanalytiske hypoteser end af sobre ræsonnementer.

Martin Volodja Johansen er født den 13. november 1920. Magisterkonferens i psykologi den 8. juni 1950. Doktorgrad den 27. april 1959.

Efter magisterkonferensen var han undervisningsassistent, universitetsadjunkt og specielt lærer ved psykologistudiets laborantkursus.

Afdelingsleder ved psykologisk laboratoriums afdeling for laborantkursus juli 1964, lektor i psykologi ved Københavns Universitet 1967.

Videnskabelige kvalifikationer fremgår af følgende værker:

»Spatialtesten«. 13 opgaver til brug ved testning af aspiranter til arkitektskolens uddannelse. 1953. An introductory study of voluminal form perception. Nord. Psyk.'s monografserie nr. 5. Kbh. 1954. Voluminalfigurale Fænomener. Disputats. København 1959. Rapport om efterprøvnig af værdien af optagelseskursus til FA. Kunstakademiets Arkitektskole. Kbh. 1961. La prospettiva d'illusione del Borromini. Analecta Romana Istituti Danici, 2, Hafniae MCMLXII. Ansøgerens kvalifikationer fremgår især af de to arbejder: »An introductory study of voluminal formperception« og disputatsarbejdet »Voluminalfigurale Fænomener«.

Disse to arbejder kan i en vis forstand siges at udgøre en helhed og betyder tillige med den italienske afhandling: »La prospettiva d'illusione del Borromini« et pionerfremstød inden for flere sider af psykologien. Et vist overblik over disse kan måske fås ved at se ansøgerens produktion under følgende synspunkter:

Efter opgivelsen af elementpsykologien til fordel for helhedspsykologiske synspunkter blev inden for den visuelle rumsopfattelse næsten udelukkende to-dimensionalt udstrakte fladefigurer studeret. Kun ret undtagelsesvist blev tre-dimensionale udstrakte rumslegemer studeret. Gennem sine studier af voluminalfigurale fænomener finder forfatteren en række forhold, som ikke udfra hvad man ved om to-dimensionalt udstrakte emner, kan siges at være nærliggende og selvfølgelig generalisationer, men markerer erkendelse af nye forhold.

Allerede på elementpsykologiens tid nåede man ret langt i indsigt hvad vor visuelle dybdeopfattelse angår og en omfattende lære om disse ting fremstod, væsentligt hvilende på hvad elementpsykologien måtte interessere sig for, nemlig hele den perifere del af det psyko-fysiologiske system, heri indbefattet de perifere sanseorganer. Hele denne klassiske lære (den psyko-fysiologiske optik) overlevede i mangt og meget bruddet med mosaikpsykologien. Martin Johansens studier af tre-dimensionale former (de voluminalfigurale fænomener) supplerer den klassiske psyko-fysiologiske optik på spændende måde f.eks. ved påvisningen af, at formopfattelsen af den mod subjektet vendte side af legemet kan have indflydelse på, hvor dybt legemet opleves at strække sig i rummet. Et yderligere aspekt ved de studerede voluminalfigurale fænomener består i, at meget mere af den betragtede voluminalfigur kan være een bevidst end hvad der øjeblikkeligt mest direkte og mest umiddelbart kan siges at være sanseligt anskueligt til

stede (altså direkte ses af de dele af tingene, der vender imod os), nemlig alle bagsidefænomenerne, eller som Martin Johansen foretrækker at kalde det »fortsættelsesfænomenerne«; fordi forsøgspersonerne vil være tilbøjelig til at hævde, at de kan have en mere eller mindre bestemt bevidsthed om, at figuren fortsætter bag det umiddelbare synlige. Ved sin undersøgelse af disse fænomener, når forfatteren til interessante resultater, der foruden deres værdi i sig selv har paradigmatisk og inspirerende værdi i relation til en række problemer inden for forestillingslivets psykologi.

I det følgende vil vi anføre nogle eksempler på forfatterens fund og måde at arbejde på:

Forfatteren beskæftiger sig med oplevelsen af form og farve ved figurerne. Hvad formen angår foretages forsøg, som kan belyse forskelle og ligheder mellem oplevelsen af tredimensionale og todimensionale figurer. For disse sidstes vedkommende kender man de såkaldte »kipfigurer«, som vekslende opleves med forskellig struktur. Forfatteren finder lignende, men betydeligt mere komplicerede forhold for de voluminale formers vedkommende. Et særligt smukt eksempel er forsøget med en dobbelt-kubus, der snart kan opleves som en særlig »overfladeform« og snart som to »kuber«, der skærer ind i hinanden. Bemærkelsesværdigt er det her, at når forsøgspersonerne har opdaget, at genstanden kan ses som to voluminalformer, der skærer eller stikker igennem hinanden, konstateres, at begge figurer ikke samtidigt kan være tilstede som fænomen.

Der optræder successionsformer. Hvad farverne angår, er det kendt fra det to-dimensionale område, at ensfarvede dele af en figur let holdes sammen som en »gestalt«. En sådan lighedslov finder forfatteren ikke at gælde almindeligt for tre-dimensionale figurer, hvor visse rumlige forhold synes at konkurrere ensfarvede ud som gestaltskabende funktioner. Forfatteren undersøger også »overfladefarvers« eventuelle konstans under meget komplicerede forskellige figurale omstændigheder og finder også her ejendommelige undtagelser og supplementter til den klassiske lære om farvekonstans. Forfatteren indfører en ny metode ved undersøgelsen af de omtalte fortsættelsesfænomener. Han lader forsøgspersonerne markere med pegende instrumenter, hvor i en zone bag et frontaspekt de oplever fortsættelsens fjerneste del lokaliseret med hensyn til afstand, sideretning og højde; og han får ved denne metode helt anderledes konkrete oplysninger om, hvad forsøgspersonerne oplever end blot ved mundtlige beskrivelser. Metoden og dens værdi kan ved første øjekast synes ganske selvindlysende, men den involverer ikke desto mindre en række vanskeligheder både af praktisk og af teoretisk art. Man må beundre forfatteren for den skarp-sindighed og kritiske sans, hvormed disse vanskeligheder diskuteres

og belyses ved foretagne målinger. Forfatterens arbejde med falsk perspektiv fortjener også omtale (*La prospettiva d'illusione del Borromini*). Perspektiv fremkommer ved en såkaldt centralprojektion af en punktsamling i omverdenen. Hvert punkt i punktsamlingen forbindes med et fast punkt (øjepunktet) ved en ret linie (en såkaldt sestråle), som skærer billedplanen i et billedpunkt, og det perspektiviske billede af punktsamlingen er da samlingen af dennes billedpunkter. Et eksempel på en sådan afbildning har vi i nethindebillederne. Har man nu et sådant perspektiv, vil man let se, at mange andre punktsamlinger end den projicerede vil kunne danne nøjagtig det samme perspektiviske billede, for alle punkter på en sestråle vil jo afbildes i det samme billedpunkt. Lad os f.eks. tænke os, at vi har et søjlegalleri, hvorefter man har dannet et perspektivisk billede, da vil man kunne danne en formindsket model af dette søjlegalleri, som giver nøjagtig det samme perspektiviske billede som det oprindelige, blot man sørger for, at ethvert punkt i det oprindelige søjlegalleri flyttes til sit korresponderende punkt i modellen på en sådan måde, at det forbliver på den tilsvarende sestråle. Forfatteren taler i så fald om at afbilde perspektivisk i rummet selv, og der findes flere eksempler herpå i perspektivets fødeland, Italien. En rumlig perspektivisk afbildning af et søjlegalleri som den lige givne findes i Rom i Borrominis kollonade i Palazzo Spada (fra 1630'erne), og netop den har forfatteren besøgt, analyseret og taget stereoskopiske fotografier af den. Grunden til hans interesse er følgende. Ser man et perspektivisk korrekt billede, giver det indtryk af rumlighed og dybde, men det er netop karakteristisk, at det kun »giver indtryk« af dybde, hvad man ser er en flade, men det »ligner« dybde. Hvis man vil se virkelig dybde med realitetspræg, står forskellige mekanismer i øjnens indbyrdes funktion til rådighed og heraf den særligt stærkt virkende tværdisparation, d.v.s. visse geometriske forskelle mellem de lidt forskellige nethindebilleder af een og samme ting. Det forbløffende ved Borromini's kollonade er, at tværdisparationen her ikke virker tilstrækkeligt stærkt til at sikre, at man oplever den forkortede søjlegalleri-model nogenlunde som den »er«, nej! man oplever (man kan jo gerne sige som en slags illusion) et søjlegalleri nogenlunde som det ville have set ud, hvis man havde konstrueret det »tilbage fra« modellen under hensyntagen til, hvordan et søjlegalleri virkeligt er proportioneret. Forfatteren gør forsøg med flere forsøgspersoner og med en elegant udtænkt forsøgsteknik, hvor han lader forsøgspersonerne sammenligne stereoskopiske fotografier af Borromini's kollonade med stereoskopiske fotografier af forskellige dele af en af buegangene ved Christiansborg Slot (hvorved han blandt dybdefunktionerne netop får isoleret tværdisparationsfunktionerne). Hans kritiske diskussion af forsøgstekniken er dybtgående og fin. Resultaterne viser, at forsøgspersonerne alle oplever Borromini's kollonade som værende meget længere end hvis tværdisparationen

havde givet centralnervesystemet »pålidelig« information, men i almindelighed ikke så lang, som man ville have oplevet en virkelig konstrueret kollonade. Dette vil sige, at en række funktioner hidrørende fra det rent perspektiviske strukturer må antages at arbejde sammen med og forstærke funktioner udelukkende hidrørende fra tværdisparationen. Man har her en helt ny indsigt i dybdesynets psyko-fysiologi, som stiller mange opgaver for fremtidens forskning, f.eks. ved at bringe forskellige dybdefunktioner i konflikt med hinanden.

Et andet træk, som bør fremdrages er følgende: Det synes ikke blot at være det figuralt givne for synet, der har indflydelse på fortsættelsesfænomenernes opståen og art, men hele feltrummet omkring figuren herunder dens synsoplevede statik og balance. Med dette begreb har forfatteren peget på et nyt, ret umiddelbart opleveligt fænomen. Et sådant fænomen kan naturligvis – og det er vel ikke nyt – være givet ret umiddelbart som kognitivt intellektuelle overvejelser. Forsøgspersonen kan f.eks. slutte sig til, at der bag den voluminale form må være noget, der støtter den. Det nye er påpegningen af et sådant fænomen som noget umiddelbart synsoplevet givet, og den indflydelse dette kan have på oplevelse og fortsættelsesfænomener, og det fascinerende forskningsperspektiv er studiet af den eventuelt kontinuert gradvise gliden fra et sådant umiddelbart givet fænomen til det mere middelbart givne tilsvarende fænomen og de nærmere betingelser, hvorunder dette sker.

Alle forfatterens resultater kan i en vis forstand siges at være en dokumentering af, hvad han selv udtaler i følgende ord: »Hvor overraskende meget egentlig iagttagerne tager for givet, stiltiende eller udtalt, i disse situationer uden at have syns- eller på anden måde oplevede garantier for, at deres fænomener svarer til faktiske forhold, d.v.s. til, hvad man ville opleve ved at se efter eller føle efter«.

Til slut har forfatteren et afsnit: »Almindelige overvejelser i relation til emnet for afhandlingens anden del«, som fortjener omtale. En række principielle ting diskuteres her på udmærket og indgående måde. F.eks. diskuteres kritisk Michottes begreb »amodal perception«. Forfatteren foreslår at erstatte udtrykket med »påvirkningsmæssig amodal perception«, hvorved udtrykket ikke kommer til at gå på selve det oplevede. Ligeledes afviser han klart et forslag (fremført til ham i et brev fra Jerome S. Bruner) om at betragte fortsættelse som »forventning«. Vi går normalt ikke rundt og har »forventninger« om dagliglivets voluminale former angående deres eventuelle »fortsættelse«, men kan naturligvis på visse foranledninger få det. F.eks. har forsøgspersonerne haft det, især hvor der har været »intellektuelt arbejde« ved at få hold på fortsættelsens fulde struktur.

Ansøgeren har til bedømmelse af sine kvalifikationer også afleveret en rapport (April 1961) om efterprøvning af værdien af optagelses-

kursus til FA (Undersøgelse af årgang 1963) tilligemed en række af ansøgeren konstruerede psykologiske prøver til anvendelse ved optagelse på Kunstakademiets Arkitektskole. Martin Johansen har i flere år ydet et stort arbejde med disse optagelsesproblemer ved Akademiet. Han har konstrueret prøverne med det sigte »at få klarlagt arkitektaspirantens status med hensyn til at kunne opfatte og forestille sig tredimensionalitet både ved analyse af og ved tænkte operationer med afbildede eller kun beskrevne former. En besvarelse af prøven skulle desuden afsløre noget om aspirantens aktuelle standard, når det gælder at ræsonnere systematisk ud fra et opgavemateriale, der antages at tilhøre arkitektarbejdets sfære. Symptomer på det produktivt-artistiske aspekt ved en aspirant – om der er kunstner i ham eller hende – kan prøven ikke give nogen mistanke om, sålænge den har sin nuværende karakter«. Martin Johansen har særlige forudsætninger for at konstruere sådanne psykologiske test; omend det endnu er for tidligt at dømme om deres pragmatiske værdi, genfinder man i de enkelte prøver både hans store omhu og konstruktive opfindsomhed.

Sammenfattende kan det siges om Martin Johansens videnskabelige produktion, at den refererer til et forholdsvis begrænset forskningsområde. Indenfor dette er de videnskabelige problemstillinger dybtgående og relevante og Martin Johansen forstår med kritisk sans at danne faste begreber og at arbejde klart med disse. Hans arbejder vidner om stor dygtighed til fænomenologisk analyse. Han formår at få fat i og med megen finhed at beskrive hidtil upågtede forhold. I forbindelse hermed er han i stand til at udtænke forsøgsanordninger, der giver hans forsøgspersoner lejlighed til spontant at beskrive de af ham oplevede forhold.

Gerhard Nielsen er født 30. oktober 1926. Magisterkonferens i psykologi, Københavns Universitet 1953. Accessit for besvarelse af prisopgave i psykologi for 1951 og guldmedalje for besvarelse af prisopgave i psykologi for 1955. Doktorgrad 1963 (Studies in Self-confrontation).

Amanuensis ved Københavns Universitet 1954. Docent i 1964. Siden 1961 tillige lektor i psykologi ved Københavns Universitet.

Videnskabelige kvalifikationer fremgår af følgende arbejder, nemlig 3 bøger: »Studies in self-confrontation« Kbh., Munksgaard 1962, 224 sider (disputats); Færdighed og indsigt. Nogle emner inden for læreprocessens og problemløsningens psykologi. Kbh., Munksgaard 1964, 277 sider; Filmens psykologiske virkninger, Kbh., Munksgaard 1965, 104 sider; samt en række tidsskriftsartikler nemlig følgende: Om et taktilt fænomen. Nordisk Psykologi, 1954, 6, 128. Perception of Sound-motion picture of self participating in a stressful dyadic interaction. Abstract in Proceedings of the XV International Congress of Psychol-

ogy, Bruxelles 1957. Amsterdam, North Holland, 1960. Simultaneous and retrospective person perception. *Scandinavian Journal of Psychology*, 1960, 1, 97–102 (sammen med Kresten Bjerg). Om oplevelsen af selvbevidsthed hos børn. Bidrag til festskrift til E. Tranekjær Rasmussen, 1960, 98–105. Some limitations and Perspectives of phenomenology. XVI International Congress of Psychology, Bonn, 1960. Transcendence i the TAT. *Scandinavian Journal of Psychology*, 1961, 2, 105–112 (sammen med Uffe Blendstrup). Perspectives and limitations of phenomenology. Proceedings of the XVI International Congress of Psychology, Amsterdam, North Holland, 1962, 517–522. The method of self-confrontation. Kapitel i Festskrift til Henry A. Murray, *The study of lives*, redigeret af R. W. White. New York, Atherton, 1963, side 124–142.

Desuden har ansøgeren udfoldet en omfattende redaktionel virksomhed. Følgende kan nævnes: Til minde om Edgar Rubin. Nogle efterladte manuskripter af Edgar Rubin. *Nordisk Psykologi*, monografi-serie nr. 8, 1956. Program and abstracts of papers. XIV International Congress of Applied Psychology. Kbh., Psyk. Lab. 270 sider. Proceedings of XIV International Congress of Applied Psychology (5 bøger ialt 994 sider). Munksgaard 1962. Yderligere har han siden 1959 været dansk redaktør af *Scandinavian Journal of Psychology* og af *Acta Psychologica*.

Det af de ovennævnte arbejder, der på mest omfattende måde belyser ansøgerens videnskabelige kvalifikationer er disputatsarbejdet: »Studies in self-confrontation«.

Dette arbejde hviler på empiriske undersøgelser, forfatteren har foretaget under et studieophold i U.S.A. 1956–57, hvor han arbejdede hos Henry A. Murray, Harvard University, Cambridge, U.S.A. Murray har udtænkt en metode i personlighedsforskningen, hvorved forsøgspersoner præsenteres for lyd-filmsoptagelser af sig selv. Man interesserer sig for reaktionerne ved denne konfrontation, og Gerhard Niensens arbejde rummer en række undersøgelser over metodens rækkevidde og variationsmuligheder. De situationer, han specielt arbejder med, er såkaldte »dyader«, hvor forsøgspersonerne diskuterer deres livsanskuelse eller filosofi, som de i forvejen har indleveret en skriftlig redegørelse for. Diskussionen føres med en »angriber« (en diskussionshabil jurist), som forud har fået instruktion om at optræde aggressivt, hvilket forsøgspersonerne var uvidende om.

Gerhard Nielsen tapper nu denne metode for al mulig information, ofte af yderst forskellig natur, og det er ikke lidt, han får fat i. Herved kommer der et vist kaleidoskopisk præg over arbejdet, og det kan være vanskeligt at fastholde det som en helhed. Det er præget af en betydelig idérigdom, men også af nogen overfladiskhed og mangel på præcision med hensyn til begrebsdefinition og afgrænsning af de pro-

blemområder, som tages op til behandling. Forfatteren lader arbejdet fremtræde som »studies in self-confrontation« på en sådan måde, at ordet »self-confrontation« får en mere vidtrækkende betydning end arbejdet helt kan bære. I den foreliggende sammenhæng burde ordet »self-confrontation« kun vise hen til den ganske bestemte undersøgelsesteknik eller metode, der eksperimenteres med, altså at man står over for en lyd-filmoptagelse af sig selv. Som det er nu, viser ordet hen til et langt mere omfattende og komplekst problemområde inden for psykologien, og forfatteren bidrager til at styrke denne indstilling ved en række generelle overvejelser over Jeg'et, Mig'et og lignende begreber, som desværre ikke analyseres på dybtgående måde. Arbejdet fremtræder ganske vist herved som værende mere interessant end det ellers ville gøre, men der er ikke fuld dækning for denne bredde.

Noget tilsvarende gælder forfatterens analyse af begrebet »narcissisme« og det af forfatteren indførte begreb »self-attention«. Han har fået den gode idé at registrere, hvor meget forsøgspersonerne betragter sig selv, og hvor meget de betragter diskussionspartneren, når de ser filmgengivelsen af dyaden. Herefter undersøges det, om der er nogen korrelation mellem denne »self-attention« og forskellige andre måder at teste narcissisme på, dels de sædvanlige, baseret på kliniske interviews og tests, dels andre som forfatteren udtænker. Forfatteren forventer, at en høj »self-attention« tyder på en høj grad af narcissisme. Så simpelt er forholdet dog næppe. F.eks. kan en person tænkes at være så narcissistisk (i en vis betydning af ordet), at hans blik ustandseligt viger uden om at betragte sig selv på billeder, spejl eller film, måske fordi det, han ser, strider meget stærkt mod et narcissistisk veludbygget idealt »Jeg«. Dersom flere forsøgspersoner viser blot en tendens i denne retning vil det helt kunne fortegne den korrelation, som forfatteren arbejder med.

Forfatteren finder faktisk nogen, men ikke ret høj korrelation mellem på den ene side den under filmsfremvisningerne iagttagne »self-attention« og på den anden side to andre »mål« for narcissisme. Mærkeligt nok oplyses disse korrelationer kun grafisk og slet ikke iøvrigt statistisk talmæssigt, skønt det om en af dem siges, at den er signifikant over 0,01 grænsen, og om den anden, at den ikke er signifikant. Alt i alt: en virkelig kritisk analyse af hele dette spørgsmål foreligger ikke, men en interessant idé, som kun delvist er realiseret. Dersom en nøjere overvejelse og analyse af selve begrebet narcissisme som personlighedsvariabel var gået forud for disse undersøgelser, havde forfatteren næppe blandet så forskelligartede ting sammen som selvoptagethed, selvbevidsthed og egoisme, variable, der alle i et vist omfang kan variere uafhængigt af hinanden. Yderligere kan »narcissisme« være en side af eller indgå i andre personlighedsvariable f.eks. »need of infavoidance«, »need of blamavoidance«, »need of recognition« og flere behovskonstel-

lationer, hvormed disse er sammenorganiserede. Ved at negligere alt dette snyder forfatteren sig selv for at beherske finere nuancer.

En meget stor del af arbejdet optages af forfatterens store interesse for, hvad han kalder »Det tavse sprog« (gestikuleren, mimik og kropsbevægelser), hvor man kan tale om en helt ny retning inden for psykologien, kinesiologyen samt for, hvad han kalder »De personlige manerer« (en række mere eller mindre ubevidste bevægelser eller handlinger) samt endelig for, hvad han kalder visuel interaktion (om at se på hinanden eller vende blikket bort). Det lykkes forfatteren at godtgøre (på helt overbevisende måde), at den omhandlede filmskonfrontationsmetode kan bidrage væsentligt til sådanne undersøgelser.

Arbejdets sidste del ligger på et højere niveau end de to første. Det undersøges her, hvorledes forsøgspersonerne forholder sig, når de efter halvandet års forløb atter får forevist filmen. Der fremkommer herved et interessant fænomen, nemlig en ændring i oplevelse og vurdering både af een selv og af diskussionspartneren, en ændring, som synes at forløbe ret lovmæssigt og desuden at pege på ret almene træk i den måde, vi overhovedet oplever hinanden på. Efter første forevisning, hvor forsøgspersonen er stærkt emotionelt engageret og vred på diskussionspartneren, vurderes denne som en type og som repræsenterende en generalitet af en eller anden art. Efter anden fremvisning opleves og vurderes diskussionspartneren som enkelt individ med egne følelser, tanker og interesser, medens nu ens egen person tenderer mod at opleves som en type eller generalitet af en eller anden art. Forfatteren har her utvivlsomt fundet frem til et væsentligt og interessant træk i vores måde at opleve os selv og hinanden på.

Det næste større værk, som karakteriserer ansøgerens videnskabelige kvalifikationer er bogen Færdighed og indsigt med undertitlen: nogle emner inden for indlæringens og problemløsningens psykologi. Første del, som vedrører indlæringens psykologi, indeholder egne undersøgelser. Anden del, som vedrører problemløsningens psykologi, indeholder ikke egne undersøgelser, men gennemgår området sådan som det er repræsenteret ved nogle af de kendteste og bedste undersøgelser, hvortil er føjet en del egne overvejelser. Anden del får herved karakter af en lærebogsfremstilling og bortset fra visse svagheder – en god lærebogsfremstilling. Dette kan ikke siges om første del. I litteraturen foreligger der mindst lige så mange og lige så dybtgående undersøgelser angående indlæring som der gør angående problemløsning, men disse undersøgelser spiller slet ikke nogen tilsvarende rolle i forfatterens fremstilling af indlæring. Det gør derimod de to undersøgelser, som forfatteren selv har foretaget. Herved får hele værket en mærkelig slagside, og man forstår ikke rigtig dets sigte. Hvorfor har forfatteren ikke publiceret sine egne undersøgelser separat og da i øvrigt skrevet et afsnit om indlæringens psykologi under hensyntagen til alt, hvad der

foreligger herom ganske analogt med afsnittet om problemløsning. Hvorom alting er udfolder forfatteren i de egne undersøgelser og overvejelser i denne bog hele sin flimrende idérigdom, men rigtignok ofte også sin manglende kritiske sans.

Forfatterens undersøgelse over indlæring (forsøg med antalsmarkering) er en smuk undersøgelse. Forsøgsanordningen er enkel og elegant udtænkt og formår klart at demonstrere væsentlige træk ved indlæring. I behandlingen af resultater herfra benytter forfatteren sig på interessant måde af et begreb indført af den belgiske psykolog Michotte, nemlig: »De konkurrerende virksomheders metode«, som hviler på, at forskellige simultane virksomheder enten kan hæmme eller udelukke hinanden. Med meget få ræsonnementer generaliserer forfatteren imidlertid disse begreber ud over alle grænser. »Virksomhed«, der hos Michotte kun var motorisk virksomhed, kommer også til at omfatte, hvad forfatteren kalder »indre virksomhed« sådan at forestille sig et emne, tænke på det, sé det og lignende; ja, endog personens oplevelse af sine egne behov eller handletendenser, og personens oplevelse af, hvad der for ham står som målet eller målene for hans handling i en given situation bliver til indre virksomheder. Og begrebet »konkurrence« udvides til alt, hvor der er den mindste antydning af, hvad man kan kalde modsætning, f.eks. bliver behov, der er i konflikt med hinanden til behov, der konkurrerer med hinanden. Ja, endog blot det at være behersket af eet behov hæmmer og udelukker det at være behersket af et andet behov og står således også for »konkurrence«. Tilmed følelser kommer ind under dette: ambivalente følelser er følelser i konkurrence. Alt dette sker lynhurtigt og uden dyberegående overvejelser om der nu virkelig er noget genuint fælles imellem alle disse modsætninger og Michottes oprindelige »konkurrence-begreb«.

Det næste større arbejde, der er indleveret til bedømmelsesudvalget, er bogen Filmens psykologiske virkninger. Arbejdet indeholder ikke selvstændigt videnskabeligt arbejde, men refererer og kommenterer en række psykologiske undersøgelser af filmens indflydelse på tilskueren. Fremstillingen er klar og lettilgængelig, og forfatterens egne betragtninger interessante, især dem, der angår massekommunikation og meningsdannelse. Bogen er skrevet med henblik på almindelige overvejelser om filmcensur og viser forfatterens store interesse for at frugtbar gøre psykologien inden for samfundslivet.

Endelig er en række tidsskriftsartikler indleveret til bedømmelsesudvalget. Disse artikler vidner om og bekræfter den allerede omtalte idérigdom hos forfatteren. Nogle stykker kan fremdrages til nærmere omtale. »Om et taktilt fænomen« handler om en »taktil illusion«, forfatteren har opdaget. Holder man en papflade med en udskæring i midten (f.eks. et grammofonpladehylster) mellem sine hænder (som holdes med håndfladerne mod hinanden) og fører håndfladerne frem og

tilbage over udskæringen, oplever man ikke udskæringen som et hul, men som udfyldt med et blødt fløjsagtigt stof. Virkningen er meget overraskende. Der kan her være tale om slags kontrastvirkning. »Om oplevelse af selvbevidsthed hos børn« er en smuk lille undersøgelse, hvor to gruppers forsøgspersoner tager stilling til et og samme billede af et 13 måneders barn. Den ene gruppe af forsøgspersoner fik billedet præsenteret med teksten: »Moderen: Kom. Barnet: Ja« og den anden med teksten: »Moderen: Kom. Barnet: Nej«. Den sidste gruppe oplevede tydeligt barnet som værende selvbevidst. »Simultaneous and retrospective person perception« handler om forsøgspersoner, der beskriver en stumfilm på to forskellige måder. Udfra én metode foregår beskrivelsen simultant med filmen og indtales på en tape-recorder synkroniseret med filmen. Udfra en anden metode leveres beskrivelsen retrospektivt. De to metoder sammenlignes og det viser sig, at den simultane beskrivelse yder mere information om de i filmen optrædende personers følelser og øjeblikkelige tilstand. Dette kan have en vis metodisk værdi. Forsøgene tænkes udvidet under hensyntagen til individuelle forskelle. »Transcendence in the TAT«. H. A. Murray's Thematic Apperception Test (TAT) er en test, hvor der forelægges probanden en række billeder med opfordring til at forfatte en lille historie, hvortil et forelagt billede kunne være en illustration. De forskellige mulige reaktioner forsøges nu kodificeret i fire kategorier eller trin. 1. situationstrinet, 2. det descriptive trin, 3. historietrinet, 4. den yderliggående fantasi's trin. Dette kan siges at markere et kontinuum af skridt, som probanden kan tage ligefra det konkret foreliggende billede og til den frieste fantasi. Det vises, at et sådant scoringssystem er »reliable«. Forløbet af en persons reaktioner kan indtegnes i diagrammer, hvor ordinaten er de fire trin, og abscissen de successive protokolelementer, således at en profil anskueliggør testens forløb med hensyn til de omtalte fire kategorier. Arbejdet betyder et væsentligt skridt videre i muligheden for fortolkning af TAT-testen. »Some limitations and perspectives of phenomenology« er et foredrag, forfatteren har holdt på den XVI Internationale psykologkongres, Bonn 1960, og heri tager han kritisk stilling til fænomenologien. Man kan ikke kalde det alt for dybtgående, det er det vel også for kort til at kunne være, men det er interessant som supplement til, hvad Gerhard Nielsen har overvejet om fænomenologi i sin bog »Færdighed og Indsigt« i afsnittet: »Den fænomenologiske metode«.

Sammenfattende kan det siges om Gerhard Niensens videnskabelige produktion, at den har sin styrke i en meget omfattende idérigdom og en tilsvarende effektivitet i retning af at realisere idéerne. Dens svaghed består på den anden side i, at produktionen – både når den anskues som helhed, og når man betragter de enkelte arbejder – har et noget flimrende og kaleidoskopisk præg. Forfatteren har spredt sig

over et meget omfattende emneområde og hans problemstillinger er sjældent meget dybtgående. Formen er klar og let tilgængelig.

Iven Reventlow er født den 2. juni 1926. Magisterkonferens i psykologi, Københavns Universitet 1954. Guldmedaille for besvarelse af prisopgave i psykologi 1956.

Videnskabelig medarbejder ved Psykologisk Laboratorium med forskellige arbejdsområder fra 1954. Videnskabelig medarbejder ved A/S Medicinalco 1957-61, Universitetsadjunkt 1960-66. Forskningsstipendiat fra 1966.

Videnskabelige kvalifikationer fremgår af følgende publikationer:

Tendenser indenfor den nyeste dyrepsykologi, der kan have betydning for personlighedsforskningen. dubbl. 164 s.

Om det dyrepsykologiske fænomen »schüsselreiz« og om dets relation til nogle psykologiske fænomener. 4. Nord. Psykologmøde, 207-215, Kbh. 1956.

The Influence of Benactyzine on Learning in Cats. Acta pharmacol. et toxicol 1959, 16, 136-143.

Lidt om prægning. Festskrift til E. Tranekjær Rasmussen 1960, 116-124.

The Influence of some psychotropic drugs on the social behaviour of male sticklebacks. British Pharmacological Society, and Scandinavian Pharmacological Society, Copenhagen Meeting 1960.

Ethopsychopharmacological research in Denmark. Bull. l'Ass. Intern. Psychol. Appl., Vol. 10, 1961, 118-125.

En psykolog blandt farmakologer. Nord. Psykologi, 13, 1961, 186-200.

Note on movement and binocular fusion. Scand. J. Psychol., Vol. 2, 1961, 139-141.

Varierer virkningen af et psykofarmakon med den sociale situation hos dyr? Nord. Psykiat. Tidsskr. V 1962, 413-414.

Program for estimation in a stochastic model for timeobservations and for testing data fitness. Manus. 4 s.

Preliminære overvejelser over, og forslag til ulykkesforskning, plus to forskningsrapporter i tilknytning hertil. dubbl. ialt 23 s.

Territoriegrenser hos hundestejlen. Nord. Sommeruniversitets Kreds 14, 1962, dubbl. 3 s. plus »Konfliktforskning - dyrepsykologisk set«. manusk. 13 s.

Psykologisk adfærdsanalyse ved hjælp af statistisk ethologiske studier af fisk, manusk. 64 s., 4 fig. og 3 skemaer m/forklaringer.

Iven Reventlow har især været virksom indenfor dyrepsykologiens område, og langt den største part af hans skriftlige arbejde behandler dyrepsykologiske problemstillinger.

Han slutter sig nærmest til den gruppe af forskere, der kalder sig ethologer, og som benævner deres videnskab ethologi – denne forskningsretning er især udviklet af zoologer, med den tyske forsker Konrad Lorenz og den hollandske-britiske Niko Tinbergen som de førende skikkelser. Et væsentligt programpunkt for ethologer har været at studere dyrenes »naturlige« adfærd i deres »naturlige« omgivelser. Dette opstilles (og vel nok med rette) som en modsætning til den comparative psykologi, for så vidt som denne omfatter dyrepsykologi; i dette tilfælde en »dyrepsykologi« udformet ikke af zoologer, men af psykologer, der i almindelighed har studeret dyrene i laboratoriet i mer eller mindre »kunstige« situationer, og kun sjældent har opsøgt dem levende under deres »naturlige« existensvilkår.

Reventlow har som den første danske psykolog sat sig ind i og er i stor udstrækning gået ind for ethologernes synspunkter, og han har haft stor betydning ved at udbrede kendskabet til ethologiens betragtningsmåder, dens terminologi, dens metoder og resultater blandt psykologer her i landet.

Imidlertid har Reventlow stillet sig ret frit overfor ethologernes lærebygning, som han ingenlunde tilslutter sig i alle enkeltheder. Tværtimod har han på visse punkter søgt at videreudvikle synspunkterne, han vil herved bl.a. opnå en større overensstemmelse mellem ethologisk og, hvad man i denne forbindelse plejer at benævne, »humanpsykologisk« tænkemåde. På den anden side går han energisk ind for, at man ved udforskningen af menneskelig adfærd skal gøre brug af ethologiens metoder og resultater, og han forudser væsentlige fremskridt bl.a. i personligheds- og i behovsforskning ad den vej.

I de senere år har Reventlow udformet helt nye betragtningsmåder, idet han, i tilknytning til Georg Rasch's ideer, har forsøgt at udvikle »sandsynligheds-modeller« til beskrivelse af adfærd, og således forlade psykologiens sædvanlige fremgangsmåde, anlæggelsen af kausalbetragtninger. Han vil i sine studier ikke interessere sig for hvilke årsager, der kan være til at forskellige adfærdsformer optræder, men i stedet udarbejde sandsynlighedsmodeller til beskrivelse af observationerne.

Ved sådanne fremgangsmåder tænker man sig at blive i stand til bl.a. at finde frem til påvisningen af adfærdssystemer, hvor de enkelte korte forløb eller handleformer »på fundamental måde« er psykologisk underlagt eller indordnet i det større system. Dette er interessante tankegange – både når man ser dem i relation til ethologernes ud fra biologiske synspunkter opstillede adfærdssystemer, og ikke mindre i relation til de systemer, man har forsøgt opbygget indenfor personlighedspsykologien, som f.eks. Alexander Shands lære om emotions og sentiments eller Henry Murrays om behovene og deres organisationsformer.

Reventlows specialopgave til magisterkonferensen havde titlen:

Tendenser indenfor den nyeste dyrepsykologi, der kan have betydning for personlighedsforskningen (1954). Det er et forbløffende modent arbejde, der dokumenterer en omfattende belæsthed indenfor dyrepsykologien og samtidig en både sikker og dristig måde at rasonnere og at argumentere på indenfor området.

Denne afhandling (som burde være blevet bearbejdet til publikation) efterfulgtes 1956 af besvarelsen af Universitetets prisopgave i psykologi: »Der ønskes en fremstilling af, og en eventuelt med egne eksperimenter underbygget, kritisk stillingtagen til problemkredsen om perceptioners udløsende virkning på handletendenser og indstillinger hos mennesker og eventuelt også hos dyr«.

Afhandlingen blev belønnet med guldmedaille. Det gælder om dette arbejde, at Reventlow med sine analyser og sin kritik virkelig trænger ind i problemerne, belyser dem på overraskende og værdifuld måde og bidrager væsentligt til løsningen af den stillede opgave. Han forstår at fastholde en linie gennem alle sine mange overvejelser og forsøg, samtidig med at han meddeler en mangfoldighed af fine iagttagelser, slående rasonnementer og værdifulde ideer.

Han lægger allerede i denne afhandling betydelige evner som eksperimentator for dagen, dette gjaldt både planlægningen og den praktiske udførelse. Samtidig viste han i bearbejdelsen og tydningen af sine resultater en forsigtighed og et mådehold, der, ikke mindst når det blev sammenholdt med dristigheden i hans rasonnementer, bar præg af videnskabelig kultur. Man så hen til fortsættelsen af arbejdet med forventning.

Fortsættelsen har ladet vente på sig: Der foreligger nu et manuskript: Psykologisk adfærdsanalyse ved hjælp af statistisk-ethologiske studier af fisk. Dette manuskript er på 60 sider og vil indføre os i de ovenomtalte synspunkter, hvor Reventlow i tilslutning til Georg Rasch's arbejder går igang med at opstille en sandsynlighedsmodel til beskrivelse af sine observationer af hundestejlers adfærd. Reventlow gør her rede for, hvorledes en sådan matematisk model kan udformes, så den kan bruges – som et kortfattet og eksakt sprog, hvori de psykologiske forhold kan udtrykkes – bruges ved beskrivelse af observationerne på en sådan måde, at vi får indblik i psykologiske sammenhænge, der hidtil ikke har ligget for dagen.

Vi får en eksperimentel analyse af hundestejlernes redeadfærd, og der udvikles former, der kan beskrive en fisks retheadfærd under givne omstændigheder. Under en diskussion af »de enkelte parametre«, viser han, hvorledes de anvendte parametre giver særlige fordele i beskrivelsen af eksperimenterne. Alt dette virker særdeles interessant – selv om fremstillingen af de matematiske problemer muligvis burde gøres lidt mere alment tilgængelig, hvis psykologer skal have udbytte af læsningen.

Det virker interessant og yderst lovende, måske navnlig den ovennævnte mulighed for at finde frem til psykologiske systemer, der kan sammenholdes med biologiske, og måske neurofysiologiske systemer – kan dette nås, må det betragtes som en væsentlig landvinding for forskningen. Men vi ved det ikke endnu, vi ved det ikke, før Reventlow får gennemført det arbejde, der var lovende allerede, da han første gang skrev om det.

I nogle år var Reventlow ansat ved medicinalfabriken Dumex' biologiske laboratorium; også her demonstrerede han sit klare overblik, sin dygtighed som eksperimentator og sin evne til at få gode ideer og udnytte dem i sin forskning: resultaterne heraf har han fremlagt i en række mindre artikler, hvor han især fremhæver de store fordele, som et grundigt kendskab til forsøgsdyrenes »naturlige« adfærd kan frembyde for det farmakopsykologiske arbejde med forsøgsdyr.

Indenfor ulykkesforskning har Reventlow foretaget undersøgelser og har her på interessant måde søgt at anvende sandsynlighedsbetragtninger ved udforskningen af ulykkestilfældes personlighedspsykologiske baggrund; også inden for konfliktforskningen har Reventlow bragt sin store viden om ethologiske problemer til anvendelse.

Under sit arbejde på medicinalfabriken skabte Reventlow et nyt lægemiddel »Triphysan vetr.«, der anvendes mod ringorme hos kreaturer. Han skriver herom: Det havde vel været en større personlig tilfredsstillelse at skabe et nyt lægemiddel gennem vanskelige videnskabelige overvejelser og forsøg indenfor mit speciale, men på sin vis har det været overordentlig lærerigt for mig at arbejde med dette middel. Her har der kun været tale om tilfældig viden, kombineret med skepsis overfor det vedtagne, samt nogen omtanke og et vist gå-på-mod – åbenbart gode ingredienser i videnskabeligt arbejde.

Hvis vi i stedet for »tilfældig viden« sætter »omfattende viden anvendt på ny og overraskende måde«, så karakteriserer ovenstående Reventlows forskning ganske træffende. Det må håbes, at han til denne beskrivelse kan føje »stadig udholdenhed«, så han snart kan afslutte det arbejde, han har været igang med længe og kvalificeret sig endeligt som videnskabsmand, der vil antagelig være god brug for ham inden for dansk psykologisk forskning i de år, der kommer.

Konklusion.

Blandt de fire ansøgere må to komme i betragtning for nøjere overvejelse, nemlig dr. phil. Martin Johansen og dr. phil. Gerhard Nielsen.

For begge ansøgere gælder det, at de ikke specielt har kvalificeret sig inden for handlings- og behovspsykologien gennem deres videnskabelige produktion. Det må derfor blive andre kriterier end nært kendskab til dette område, der må være afgørende for indstillingen til be-

sættelse af det ledige professorat. Det synspunkt, som må anlægges, er en sammenlignende vurdering af kvaliteten af de to ansøgers produktion.

Hvad Gerhard Nielsen angår må hans produktion siges at spænde over meget forskellige områder, og man må tale om betydelig alsidighed. Hans forskningsfelt omfatter så forskellige områder som teoretiske, almenpsykologiske problemer (Indledningen til »Færdighed og indsigt« samt »Some Limitations and Perspectives of Phenomenology«). Læreprocessens psykologi (»Færdighed og indsigt«), perceptionspsykologi (»Om et taktilt fænomen« samt de steder i »Studies in self-confrontation«, der handler om perceptuel oplevelse af sig selv), personlighedspsykologi (»Studies in self-confrontation« f. eks. hvor denne metode bruges som test eller analysemetode samt »Transcendence in the TAT« og »Om oplevelsen af selvbevidsthed hos børn«). Egentlig handlings- og behovspsykologi finder man ikke, men derimod kan man nok sige, at nogle af de metoder, der arbejdes med nærmer sig til eller ligner metoder, man kunne tænke sig at anvende inden for visse problemstillinger angående handlings- og behovspsykologien. Dette gælder især metoderne i »Studies in self-confrontation«.

Produktionens kvalitet står dog ikke helt mål med dens alsidighed. Anskuet som en helhed har den et lidt spredt og tilfældigt præg, og problemstillingerne behandles ikke på meget dybtgående måde.

Hvad Martin Johansen angår må hans produktion siges at være mindre omfattende og også at spænde over et mindre felt af områder inden for psykologien. Martin Johansen må først og fremmest karakteriseres som perceptionspsykolog, men her gælder det særlige forhold, at det perceptuelle område, han har arbejdet med tvangfrit kan udgøre en berøringsflade mellem perceptionspsykologien og handlelivets psykologi, derved at det handler om sådanne relationer mellem emner, der bliver væsentlige, når emner afløser hinanden i bevidsthedslivet som følge af handlen. Det gælder i hans arbejde foreløbigt kun rumsemner, men problemerne er anskuet så alment, at der ikke er tvivl om, at han vil kunne varetage handlings- og behovspsykologien og her reussere lige så godt som han hidtil har gjort det inden for rumsopfattelsens psykologi.

Produktionens kvalitet er præget af meget dybtgående problemstillinger, der behandles indgående med en vel gennemtænkt og vel tilrettelagt metodik.

Sammenligner man de to ansøgers produktion må man hos Gerhard Nielsen understrege den store idérigdom, men til gengæld også den mindre udviklede kritiske sans og sans for mere dybtgående problemstillinger, medens man hos Martin Johansen finder en højt udviklet og skarp kritisk sans og både trang og evne til mere dybtgående problemstillinger. Der er ingen tvivl om, at Martin Johansens videnskabe-

lige produktion er så lødig, at den ved besættelsen af det ledige professorat må veje tungere end Gerhard Nielsens, selv om dennes er mere omfattende.«

Indstillingen blev i overensstemmelse med ovennævnte anordnings § 3, stk. 7, tilstillet ansøgerne, af hvilke dr. phil. Gerhard Nielsen og Claus Bahne Bahnson, Ph. D., har indsendt bemærkninger.

Efter at fakultetet i sit møde den 27. februar 1968, og Konsistorium i møde den 27. marts 1968 havde tiltrådt indstillingen, videresendtes den under samme dato til ministeriet.

Herefter blev afdelingsleder, lektor, dr. phil. Martin Volodja Johansen ved kgl. resolution af 25. april 1968 udnævnt til professor i almen psykologi med særligt henblik på handlings- og behovspsykologi ved Københavns universitet fra den 1. maj 1968 at regne.

g. Ansættelse af docent, dr. phil. Aage Henriksen som fungerende professor i nordisk filologi

(j. nr. 16f/67).

Den nordiske faggruppe ved det filosofiske fakultet afgav under 26. november 1964 følgende indstilling:

»Under henvisning til det stærkt stigende antal studerende inden for faget dansk har en gruppe danskstuderende over for fakultetet, ved skrivelse af 13. oktober 1964, henstillet, at der søges oprettet et nyt professorat i nordisk litteratur. Til dette ønske kan den nordiske faggruppe med varme slutte sig. Det voksende antal studenter, Universitetets hele vældige vækst, stiller øgede krav til professorerne, ikke blot ved undervisning og eksamen, men tillige inden for arbejdet i fakultetsudvalg o. lign., hvor et fag som dansk naturligt må være repræsenteret. Det er da også af administrative grunde nødvendigt, at staben forøges, så at en mere vidtgående arbejdsdeling kan finde sted.«

Efter at fakultetet under 23. januar 1967 havde gentaget sin indstilling og efter at man havde bragt i erfaring, at en unormeret stilling som professor i nordisk litteratur kunne forventes oprettet, blev stillingen opslået ledig under forudsætning af de bevilgende myndigheders tilslutning.

Under 1. september 1967 blev de indkomne 7 ansøgninger, nemlig fra cand. mag. Jørgen Breitenstein, docent, dr. phil. Aage Henriksen, professor, dr. phil. Aage Kabell, universitetsadjunkt, dr. phil. Niels Kofoed, lektor, fil. dr. Jöran Mjöberg, amanuensis, dr. phil. Leif Nedargaard-Hansen og lektor, dr. phil. Vagn Lundgaard Simonsen, tilstillet universitetet til erklæring.

Til at bedømme de indkomne ansøgninger nedsatte det filosofiske

fakultet i henhold til § 2, stk. 2, i kgl. anordning af 5. februar 1953 ansættelse af professorer ved Københavns universitet et udvalg bestående af professorerne, dr. phil. F. J. Billeskov Jansen, dr. phil. Sven Møller Kristensen og dr. phil. Hans Sørensen.

Udvalget afgav under 9. april 1968 følgende indstilling:

»Undertegnede medlemmer af udvalget til bedømmelse af syv indkomne ansøgninger om en unormeret stilling som professor i nordisk litteratur kan, efter at have gransket og i to møder drøftet ansøgenes produktion og *vita ante acta*, udtale følgende:

Jørgen Breitenstein er født 1936, han tog studentereksamen 1955, skoleembedseksamen 1961 med dansk og fransk; han har foretaget flere studierejser især til Italien. I forårssemestrene 1961, 1962 og 1965 var han ekstraordinær lektor i dansk ved Uppsala Universitet, 1962-64 universitetsadjunkt i København, fra 1965 adjunkt ved Aarhus Akademis Studenterkursus og fra 1966 tillige undervisningsassistent i almindelig litteraturvidenskab i Aarhus. Han er nu kandidatstipendiat i Odense.

Jørgen Breitensteins forfatterskab vidner om brede kundskaber og stor belæsthed; han har især beskæftiget sig med forholdet mellem italiensk kunst og litteratur og dansk litteratur. Johannes Jørgensen og italiensk kultur (1960) giver en omhyggelig fremstilling af Johannes Jørgensens italienske inspirationskilder. I Dante og Christian K. F. Molbech (1961) gives en interessant fremstilling af Molbech som Danteoversætter. Herunder en udmærket sammenligning af Molbech og H. C. Andersen m.h.t. oversættelse af *Inferno* III 1-6. I tilslutning til den førstnævnte afhandling giver Johannes Jørgensen og det moderne Italien (1961) en påvisning af, at Jørgensen først er reaktionært romantisk i sin opfattelse af Rom, medens han senere gør op med æstetisismen og endda giver antydninger af profascistisk holdning. I afhandlingen *To kilder til »Improvvisatoren«* (1963) er det H. C. Andersens italienske inspirationer, det gælder, og der gives en omhyggelig fremstilling heraf. Andre kulturberøringer mellem Italien og Danmark behandles i *Ingemann og Tasso* (1964), i *En gammel europæer på rejse*. Tom Kristensen: *Rejse i Italien* (1964) og *Holger Drachmanns Venezia* (1967); i disse afhandlinger beviser Jørgen Breitenstein sin meget omhyggelige information, ligesom han har klart blik for de væsentlige træk: ligheden mellem Goethes og Ingemanns Tasso-inspiration, Tom Kristensens tendens mod en form for klassicistisk ro og Drachmanns veloplagte udnyttelse af Venezia som udtryk for fordærv og romantik. Stadig inden for den italienske interessesfære ligger afhandlingen *Schack Staffeldt et l'art italien* (1965), hvor Breitenstein fortsat behersker det litterære aspekt bedst, medens man kan nære tvivl over

for sikkerheden i kunstneriske emner. Uden for Breitensteins hovedområde ligger en lille opsats om Thomas Mann og Kielland (1963), hvor der dog med sikkerhed kan påvises en blot almen indflydelse fra »Garman og Worse« og »Gift« i Manns »Buddenbrooks«; til denne afhandling, der hverken udmærker sig ved sit stof eller sin stringens, slutter sig indledningen til den danske oversættelse af Thomas Manns Lübeck als geistige Lebensform (1964).

Breitensteins største arbejde Italiensk kunst i den danske romantik (1966) giver et læseværdigt og vel dokumenteret overblik over problemet; hovedindsatsen består i at have opledt de tekster hos Oehenschläger, Ingemann og Hauch, hvor indtryk af italiensk kunst slår igennem; der tilstræbes øjensynlig en påvisning af, at italiensk kunst på afgørende måde har præget opbygningen af visse af de nævnte danske digteres værker, men dette fremgår ikke med tilstrækkelig konsekvens af fremstillingen; symptomatisk i denne henseende er gennemgangen af Oehenschlägers »Correggio«, der citeres med en række (i øvrigt kvalificerede) tekststeder, uden at der gøres noget forsøg på at udrede sammenhængen inden for stykket mellem de forskellige kunstanskuelser, der fremstilles. Derfor giver bogen ikke noget gennemført bidrag til belysning af, hvorledes italiensk kunst indgår i den litterære behandling hos Oehenschläger (og tilsvarende hos de to andre danske digtere).

Selv om Jørgen Breitensteins forfatterskab er stimulerende og præget af omfattende belæsthed, må det fastholdes, at intet af de indleverede arbejder kommer i så væsentlig grad ud over det lovende, at det er muligt at erklære ham for kompetent til embedet.

Aage Henriksen er født 1921, blev student 1939, mag. art. i nordisk filologi 1947, fik universitetets guldmedalje for besvarelse af en prisopgave 1945 og blev dr. phil. 1954. Han har været lektor i dansk ved Lunds universitet 1949–55, universitetsadjunkt i København 1955–61, derefter lektor 1961–63, amanuensis siden 1963, docent siden 1965. Han har i øvrigt arbejdet 1947–49 ved Den nye Salmonsens, været konsulent for Dramatisk afdeling ved Danmarks Radio 1955–63, og er siden 1967 redaktør (sammen med J. Fjord Jensen) af det nye kvartalsskrift »Kritik«.

Hans første arbejde er *Methods and Results of Kierkegaard Studies in Scandinavia* (udgivet af Kierkegaard-Selskabet 1951), en udvidet og revideret version af prisopgaven. Det indeholder en god systematisk behandling af den omfattende litteratur inden for emnet og en stort set velovervejede kritisk vurdering af de anvendte metoders rækkevidde og resultater. Disputatsen, *Kierkegaards romaner* (1954), søger ved hjælp af dels en begrebsanalyse og dels en æstetisk analyse af de tre »romaner« (Forførerens Dagbog, Gjentagelsen og Skyldig-Ikke-Skyldig) at

uddrage et livssyn, specielt vedrørende forholdet mellem menneskets »bestemmelse« og »frihed«. Det er diskutabelt, om disse værker kan kaldes »romaner i traditionel forstand«, og om de lader sig betragte isoleret inden for forfatterskabet, men med disse forbehold må det hævdes, at Aage Henriksen giver en fængslende og oftest dybtgående analyse af de nævnte værker, hvorunder også andre skrifter af Kierkegaard inddrages, og at han er i stand til meget præcist at udrede de ideer, der indgår i værkerne, og forklare personernes betydning i relation hertil.

Et tredje større arbejde, *Den Rejsende*. Otte kapitler om Baggesen og hans tid (1961), er, som allerede titlen viser, løsere komponeret end disputatsen, idet bl.a. det store og i øvrigt højst læseværdige afsnit »Frimureri« snarest synes motiveret af en personlig interesse for Goethe og en speciel tolkning af »Wilhelm Meister«. Det er dog helt åbenbart, at man her står over for en betydningsfuld bog, som gennem biografiske og idéhistoriske studier bringer nye og væsentlige bidrag til udforskningen af Baggesens karakter og forfatterskab. Ganske særlig skal fremhæves afsnittet om »Venus Urania« og tolkningen af værker som »Parthenais« og »Thora«. Bogen vidner i sin helhed om usædvanlig sans for æstetisk analyse og åndshistorisk udredning; gennem en levende fremstillingskunst gives et nuanceret billede af Jens Baggesen og hans samtidige. Forfatterens omhu for dokumentation og hans indlevelses-evne aftvinger respekt.

Indtrykket af ansøgerens evne for indtrængende forståelse af såvel tekster som skribenter bestyrkes af et par senere publikationer. Det guddommelige barn og andre essays (1965) indeholder betragtninger over Karen Blixen, Thomas Mann og Sophus Claussen. Værdifulde er her navnlig de tre stykker om Karen Blixen, opfattet og karakteriseret med en forening af stærk indlevelse og kritisk distance, mens det afsluttende essay om den unge Sophus Claussen nok må siges at rumme momenter af overfortolkning. En litterær anekdote (i *Kritik* 1967) er en afhandling, som på en særdeles kyndig måde udreder det meget komplicerede forhold mellem Baggesen og Grundtvig i årene efter 1815.

En ejendommelighed ved Aage Henriksens forskning er den klare sammenhæng fra værk til værk, en tematisk enhed, som kommer af et personligt engagement, både æstetisk og livsfilosofisk, og som præger hans valg af forskningsemner. Det kan give hans produktion en vis ensidighed, men betinger samtidig dens åndfulde, dybtsøgende og inspirerende karakter. At han i øvrigt har omfattende kundskaber inden for hele fagets område, fremgår af hans undervisning gennem årene, foruden af forskellige udgivelsesarbejder og artikler. Som skribent er han på én gang klar og personlig, altid omhyggelig med sproget, og han har ofte fine og sikre formuleringer. Endelig fortjener hans betydning som lærer for de studerende at blive særskilt fremhævet. Han har

i forelæsninger og øvelser indgående beskæftiget sig med både norsk og svensk litteratur. Der er ikke tvivl om, at han er fuldt kvalificeret til et embede som professor i nordisk litteratur.

Aage Kabell er født 1920. Han tog studentereksamen 1939, fik Det filologisk-historiske Samfunds pris 1943, Københavns Universitets guldmedalje for en besvarelse af prisopgave i 1945. Han tog skoleembedseksamen med dansk som hovedfag 1947 og den filosofiske doktorgrad 1952. Han blev timelærer ved Rungsted statsskole 1955, lektor i dansk ved universitetet i Uppsala 1957, docent sammesteds 1959, professor i »nordische Philologie und germanische Altertumskunde« ved universitetet i München 1960. – Han blev æresdoktor ved Oslo universitet 1961.

Aage Kabell har udfoldet en omfattende virksomhed med nærmere og fjernere tilknytning til det opslåede embedes fagområde. Idet vi her tør se bort fra Kabells studier inden for runologi og lign., nævner vi hans nyeste publikation, en udgave af *Jacobus Nicholai de Dacia: Liber de Distinctione Metrorum* (1968). Det er et overmåde fortjenstfuldt lærdomshistorisk arbejde, hvis indledning viser, at udgiveren ikke skyr nogen anstrengelse for at belyse sin tekst så præcist som muligt.

Forud herfor har Aage Kabell arbejdet i mange år med metriske problemer. Han deltog i forberedelsen af udgaven *Danske Metrikere*, hvor hans indsats navnlig er kendelig i bind I (1953). I Kabells disputats *Studier i Metrik III Systematisk* (1952) søger han at opstille et grundlæggende princip for verskonstituering. *Metrische Studien II. Antiker Form sich nährend* (1962) undersøger, med lærdom, middelalderens og renessancens behandling af de klassiske metre. Nyttig er den Indledning til *svensk metrik* (1962), som Aage Kabell udgav i forbindelse med sin undervisning som dansk lektor i Sverige.

Litteraturhistorisk har Aage Kabell lejlighedsvis bevæget sig uden for Norden. I *Textgeschichtliche Beiträge zu Wielands komischen Erzählungen* (1946) har han udnyttet Wielands egne kommentarer i et eksemplar af *Auserlesene Gedichte*, der beror på Det kgl. Bibliotek. Han har i polemik mod franske forskere vovet sig i lag med kompositionen af Baudelaires samling *Les Fleurs du Mal* (1950). I en lille artikel *Über die dem dänischen Erzbischof Anders Sunesen zugeschriebenen Sequenzen* (1958) har han sandsynliggjort, at i hvert fald »Missus Gabriel etc.« ikke skyldes Anders Sunesen. Afhandlingen *Don Pedro* (1949) følger et novelletema fra Spanien over Frankrig til Danmark og demonstrerer tillige overbevisende den danske versnovellists stilistiske afhængighed af Hofmannswaldau.

Forsøg i den sammenlignende litteraturforskning finder vi ligeledes i to mindre afhandlinger Shelley og Georg Brandes (1944) og J. L. Heiberg og Hegels retsfilosofi (1944). Metodiske overvejelser præger po-

lemiske indlæg i anledning af Th. Linds disputats »Poesiens Mission« (1946 ff) og en lille undersøgelse over Tom Kristensens Nyhavns-Odyssé (1952). Resultatet af Aage Kabells deltagelse i konkurrence om et professorat i nordisk litteratur (i Århus) finder vi i bogen To Taler for Kransen (1953), som indeholder Stil og Idé i Paludan-Müllers Venus samt Holbergs dramatiske gennembrud. Detaljeret er Strindberg-studien Påsk og det mystiske teater (1954). Det gælder om disse mindre arbejder, at de energisk angriber et litterært stof eller diskuterer en litteraturvidenskabelig metode. Hver af dem har sin tese, der stundom er spinkel, men altid værd at diskutere.

Blandt Aage Kabells større arbejder er Kierkegaardsstudiet i Norden (1948) og Faser af dansk Digtning (1959). Det første er en detaljeret og bibliografisk meget værdifuld gennemgang af litteraturen om Kierkegaard. Det andet er en skønsomt udvælgende oversigt, der var bestemt som håndbog for litteraturstuderende i de andre nordiske lande.

De mest originale bidrag til udforskning af skandinavisk litteratur er den store bog om »Wergeland« og et indleveret manuskript »Karen Blixen debuterer« (ca. 320 maskinskrevne sider).

Wergeland (1957) er en meget bredt anlagt monografi, som falder i to dele, I. Barndom og Ungdom, og II. Manddom. Inden for hvert bind opdeles stoffet efter hovedgenrer (lyrisk, dramatisk, episk), og der stiles tillige imod beskrivelse af Wergelands forhold til samtidens ideer (rationalisme, liberalisme, etc.). Trods den rimelige fordeling af det uhyre stof falder det Aage Kabell (og hans læser) vanskeligt at få samling på forfatterskabets afsnit og tendenser. Med imponerende arbejdsindsats gennemgås Wergelands skrifter, som alle omhyggeligt placeres i et litteraturhistorisk og tidshistorisk perspektiv. Kabell indarbejder den tidligere forskning og føjer nyt til. Værket vil blive stående længe som en løbende kommentar. Men kun sporadisk, især under analysen af de større værker, fremkommer glimt af et forfatterportræt.

I Karen Blixen debuterer følger vi de indledende faser i et markant forfatterskab. Størst interesse knytter sig til de første kapitler om forfatterindens slægt, hendes opdragelse og læsning, første prosaforsøg, afrikanske tilværelse og hjemkomst til Danmark. Her er det biografiske stof ordnet og verificeret, nye oplysninger er kommet til; den begyndende novellists forhold til J. L. Heiberg er udmærket påvist. I de følgende kapitler, hvor Syv fantastiske Fortællinger analyseres, lægges der vægt på at kontrollere forfatterindens danske sprog og novellernes realia, idet den engelske originaltekst stadig drages ind til sammenligning. Den filologiske detalje kan til tider overskygge den æstetiske karakteristik; rammende og koncis er dog f.eks. slutningen af kapitlet om Den gamle vandrende Ridder. Skønt Kabell under eftersporingen af litterære kilder opnår resultater, bærer hans komparative metode dog præg af mindre stringens end tidligere.

Aage Kabells forfatterskab vidner om en utrættelig forskerpersonlighed, der har givet sig i kast med krævende opgaver, og som på flere områder har opnået særdeles gode resultater. Hans lærdom er uomtvistelig. Han har med sjælden energi arbejdet inden for dansk, norsk og svensk litteraturhistorie, og han har mange års erfaring som universitetslærer. Der kan ikke være tvivl om, at Aage Kabell er fuldt kompetent til at varetage et professorat i nordisk litteratur.

Niels Kofoed er født 1930, blev student 1948, cand. mag. i dansk og fransk 1954–55, dr. phil. 1967. Han blev 1955 lektor i dansk ved Stockholms högskola samt foreningen Nordens rejssektor, var 1957–62 lektor i dansk ved Stockholms universitet og 1962–65 ved Lunds universitet; han har siden 1965 været universitetsadjunkt ved Aarhus universitet.

Niels Kofoeds videnskabelige interesse har været samlet om den danske romantik, især om Grundtvig og H. C. Andersen. Hans første skrift, Grundtvig som Selvbiograf (1954), er en kritisk og dygtigt gennemført fremstilling efter kilderne, som bruges med ikke ringe udbytte. I årene 1952–62 deltog han i arbejdet på registranten over Grundtvigs papirer og har udgivet bd. XXI–XXII og dele af bd. XXV. En større utrykt afhandling fra samme tidsrum, Om forholdet mellem poesi og religion, forsøger at udrede dette meget vanskelige problem inden for den romantiske tankeverden, med særlig behandling af Grundtvig, H. C. Andersen og Kierkegaard, men går ikke tilstrækkelig dybt ind i de filosofisk-æstetiske forudsætninger til at kunne beskrive emnet på tilfredsstillende måde, omend afsnittet om Grundtvig rummer adskilligt af interesse. Disputatsen, Studier i H. C. Andersens fortællekunst, antaget og forsvaret ved Aarhus universitet 1967, er en velskrevet og meget læseværdig afhandling, som vidner om litterær sans og fornuftigt jugement. Den har sin styrke i de talrige gode iagttagelser og enkelttolkninger. Dens svaghed er savnet af metodisk enhed og konsekvens. Hertil slutter sig et mindre essay om Goethes indflydelse på den unge H. C. Andersen (1965) og den veldisponerede korte biografi H. C. Andersen (1967).

Fra ansøgerens undervisning i Sverige stammer nogle udgaver af danske forfatters værker, samt den nyttige pædagogisk anlagte håndbog Hovedlinier i dansk litteratur (1962). Det fremgår af Niels Kofoeds arbejder og data, at han har et omfattende kendskab til den danske og øvrige nordiske litteratur, at han har mange års erfaring som underviser, og at han overhovedet på levende måde er optaget af faget; om dette vidner også et essay af idéhistorisk og kulturkritisk art, Friheden i europæisk belysning (1967). Det må dog konkluderes, at den indsendte produktion ikke kan kvalificere ham til et professorat i nordisk litteratur.

Jöran Mjöberg, der er svensk statsborger, blev fil. kand. 1934, fil. mag. 1937, fil. lic. 1942 og fil. dr. 1945. Han var lektor i svensk ved Oslo universitet 1947-49 og har ved amerikanske universiteter undervist i nordiske sprog og litteraturer 1949-53. Han har siden 1953 været lektor i svensk ved Katedralskolen i Växjö og har medvirket som lærer i litteraturhistorie ved Lunds universitet.

Jöran Mjöberg har kunnet fremsende en fyldig produktion, som giver gode muligheder for at skønne om hans interesser og kvalifikationer. Mest indgående har han beskæftiget sig med svensk litteratur. Hans disputats *Det folkliga och det förgångna i Karlfeldts lyrik*, også udgivet, med indledende biografi, under titlen »I Fridolins spår« (1945), er en samvittighedsfuldt gennemført kulturhistorisk kommentar til Karlfeldts digte. Man værdsætter Mjöbergs omhu for at bestemme oprindelse og betydning af Karlfeldts ordforråd. I sidste kapitel samler forf. en række karakteristiske billeder og lignelser fra Karlfeldt; nærmere kommer han ikke en æstetisk tolkning af denne lyrik. – En studie af anden type er bogen om Livsproblemer hos Lagerkvist (1951), hvor Mjöberg søger at indkredse grundtankerne i Lagerkvists forfatterskab, med udsyn til tidligere og samtidig europæisk litteratur. Med blik for Lagerkvists dialektiske åndsform gennemgår forf. værkerne ét for ét; med pædagogisk klarhed redegør han for deres ideer; derimod lægger han ikke vægt på at belyse dem som digterværker. – I den store afhandling *Det fornekade mörkret. Ett kulturfilosofiskt motiv hos fem svenska diktare 1920-1950* (1955) er Lagerkvist det første eksempel; som i bogen om ham hævdes digterens tro på lysets endelige sejr. På tankevækkende måde analyseres derefter beslægtede forestillinger hos Karin Boye, Bertil Malmberg, Arthur Lundkvist og Johannes Edfelt. Mjöberg udreder kyndigt samspillet inden for gruppen; desuden bestemmes forholdet til Freud, som er fælles for de tre i midten, etc. Det er et velskrevet bidrag til mellemkrigstidens idéhistorie.

Inden for den norske litteratur har Jöran Mjöberg valgt sig Nordahl Grieg, hvormed han har skrevet en monografi (1946), en varm og veldokumenteret introduktion til forfatterskabets baggrund og budskab. Der er tilløb til en undersøgelse af dramatisk teknik (f. eks. s. 168-69), men nogen alsidig, organiseret værkanalyse forekommer ikke. – Af Jöran Mjöbergs medlevende og orienterende indslag i livsanskuelsesdebatten får man sympatisk indtryk i 11 essays, som han har samlet i *Livets ansikten* (1956). Mellem de nordiske emner kan fremhæves en lille, fin opsats om »Ibsen, Lie och det sannolika«.

Mjöbergs mest omfattende arbejde er *Drømmen om sagatiden* (I, 1967; II indleveret som ms.). Første del, som behandler det gammel-nordiske stof i Danmarks, Norges og Sveriges litteratur op til o. 1860, skildrer først de nordiske attributter, som romantikken dyrkede (runesten, jættestuen osv.), dernæst og mest omfattende de gammelnor-

diske idealer i romantikkens fortolkning (hedenskab over for kristendom, viking over for bonde, etc.). Et mangeartet stof er indsamlet og ordnet, som i en håndbog, til underretning om ligheder og forskelle i den nordiske litteratur. Nyt betydningsfuldt lys kastes dog ikke over perioden. Anden del har større fortjenester. På udmærket måde indrages her den nordiske arkæologiske banebrydende resultater og betydningen af disse for de skønlitterære forfattere. Skønt Mjöberg naturligvis kan udnytte andres studier, gør han selvstændige iagttagelser, når han analyserer forholdet mellem videnskab, livsanskuelse og digtning, f.eks. hos Johannes V. Jensen og Sigrid Undset.

Vi mener, at Jöran Mjöberg vil være i stand til at bestride et professorat i nordisk litteratur.

Leif Nedergaard-Hansen er født 1914. Han tog studentereksamen 1933, magisterkonferens i almindelig og sammenlignende litteraturhistorie 1941, den filosofiske doktorgrad 1966. Han har arbejdet som gymnasielærer, især i dansk, ved forskellige skoler, længst ved Statens og Hovedstadens Kursus til Studentereksamen. Fra 1967 underviser han som amanuensis i dansk (nordisk) litteratur ved Københavns universitet.

Til Johannes V. Jensens 70-årsdag i 1943 skrev Nedergaard-Hansen en monografi, en praktisk og nyttig bog; Nedergaard-Hansen placerer på oplysende måde Johannes V. Jensens feuilletonromaner fra årene 1895-98 i forhold til det egentlige forfatterskab. I nogle mindre afhandlinger har Nedergaard-Hansen belyst bl.a. Johannes V. Jensens mytebegreb (1948) og dødsbegreb (1951). Han har meddelt, at han har skrevet en ny, kortere fremstilling af Johannes V. Jensens forfatterskab.

Hvad Nedergaard-Hansen i øvrigt har skrevet om dansk (nordisk) litteratur har mere sporadisk karakter. Han har behandlet Georg Brandes' forhold til Ibsen, Bjørnson og Strindberg (1952), publiceret iagttagelser vedrørende Brorson (1966), H. C. Andersen (1967), m. fl., samt gjort en del sidebemærkninger om Holberg, Eilschov og Søren Kierkegaard, hvor disse kommer ind i problemet om Guds retfærdighed, der er emnet for Nedergaard-Hansens disputats, Bayle's & Leibniz' drøftelse af theodicé-problemet (1965). En så detaljeret fremstilling af denne vigtige debat findes intet andet sted; bogen er både nyttig og interessant, selv om man ikke altid kan slutte sig til forfatterens tolkning af teksterne. Nedergaard-Hansens opfattelse både af Bayle og Leibniz forekommer noget stiv og unuanceret.

Mere populært sigte har Nedergaard-Hansens brede og citatrige bog om Diderot (1953); forfatteren er fuldt fortrolig med nyere Diderotforskning. Han har bidraget til den ved nogle »Notes« (1950), ligesom han har forsøgt en nytolkning af Voltaires *Micromégas* (1954-55). Fortjenstfuld er Nedergaard-Hansens oversættelser af Voltaire, Rousseau og Diderot.

Leif Nedergaard-Hansen er i besiddelse af pædagogisk erfaring og vidtgående læsning. Hans produktion kan dog ikke kvalificere ham til et professorat i nordisk litteratur.

Vagn Lundgaard Simonsen er født 1914, han tog lærereksamen 1937, studentereksamen 1939, magisterkonferens i almindelig og sammenlignende litteraturhistorie 1945 og den filosofiske doktorgrad 1954. Han har foretaget studierejser til Frankrig, Italien og England. Lundgaard Simonsen var kommunelærer 1937-54; derefter ansat som lærer ved Statsseminariet på Emdrupborg, hvor han fra 1958 virker som lektor.

Lundgaard Simonsen har med energi og udholdenhed arbejdet på to områder, renæssancens store digte om verdens skabelse og nyere katolsk æstetik og digtning.

For sin besvarelse af en opgave, der var stillet af Aarhus universitet, »Anders Arrebos kunstneriske originalitet i Hexaemeron«, fik han 1942 guldmedalje; de vigtigste resultater heraf blev trykt i *Orbis Litterarum* 1943. Det var dog især med disputatsen, *Kildekritiske studier i Anders Arrebos forfatterskab* (1943), at Lundgaard Simonsen vandt nyt land for forskningen, bl. a. ved at påvise den rolle, som Holland havde spillet som gennemgangsled for den franske påvirkning på Arrebo. Inden for samme litteraturhistoriske idékompleks falder afhandlingen *Josvah Sylvester's English translations of Du Bartas' La première Semaine* (*Orbis Litterarum* 1950). Til den udgave af Anders Arrebos *Samlede Skrifter*, som Lundgaard Simonsen foretager for Det danske Sprog- og Litteraturselskab (1. bind 1965), har han foretaget vidtgående studier bl. a. i tidens prædikenlitteratur. Han har placeret sig som en udmærket kender af vort 17. århundredes religiøse og poetiske lærdomshistorie.

Det er også forholdet mellem religion og poesi, der er emnet for den anden kreds af Lundgaard Simonsens arbejder. Hovedstykket er bogen *L'Esthétique de Jacques Maritain* (1956); heri, som i afhandlinger og artikler bl. a. om E. J. Watkin, Paul Claudel og Simone Weil, forsøger han at karakterisere forfattere, der bevæger sig på grænseområdet mellem det kunstneriske og det religiøse.

Det må anses for sikkert, at Vagn Lundgaard Simonsen igennem sin mangeårige lærergerning ved Statsseminariet, hvor han nyder anseelse som en værdifuld medarbejder, har erhvervet sig bred orientering i litteratur og litteraturhistorie. Han har igennem sin produktion dokumenteret lærdom på et særligt område og en personlig interesse for litterær æstetik. Trods disse meriter tør vi ikke erklære ham for kvalificeret til et professorat i nordisk litteratur.

Blandt ansøgerne anser vi, som det fremgår af ovenstående, at alene Aage Henriksen, Aage Kabell og Jöran Mjöberg kan komme i betragt-

ning ved besættelsen af det opslåede embede. Sidstnævnte må dog, alle forhold taget i betragtning, stå tilbage for de to første. Afgørelsen må derfor bero på en sammenligning mellem Aage Henriksen og Aage Kabell.

Aage Kabell har den største produktion og har demonstreret en lærdom, der overgår, hvad Aage Henriksens forfatterskab kan opvise. På den anden side har Aage Henriksen lagt et personligt litterært engagement for dagen, således at hans arbejde inden for den danske og den øvrige nordiske litteratur må placere ham centralt inden for det nye professorats fagområde. Aage Henriksen har ikke præsteret et værk, der kan sammenlignes med Aage Kabells Wergeland-bog; men til gengæld har han såvel i Baggesen-bogen som i afhandlingerne omkring Karen Blixens forfatterskab og i disputatsen om Kierkegaard vist en sjælden evne til præcis og åndfuld litterær analyse; Aage Kabell savner vel ikke det sidste, men viser det kun i korte glimt. Forskellen mellem de to forskere fremgår med al ønskelig tydelighed af deres behandlinger af Karen Blixen. Her har Aage Kabell fremskaffet talrige oplysninger om detaljer i forfatterskabet; men hvor det drejer sig om den litterære og kunstneriske karakteristik, står han tilbage for Aage Henriksen, ligesom han i fremstillingen ikke opnår den prægnans, der kendetegner Aage Henriksens skrifter.

Som konklusion heraf indstiller vi, at docent, dr. Aage Henriksen ansættes som professor i nordisk litteratur ved Københavns universitet.«

Indstillingen blev i overensstemmelse med § 3, stk. 7, i ovennævnte anordning tilstillet ansøgerne, af hvilke universitetsadjunkt, dr. phil. Niels Kofoed indsendte bemærkninger.

Efter at fakultetet i møde den 30. april 1968 og Konsistorium i møde den 19. juni 1968 havde tiltrådt indstillingen, videresendtes den under 25. juni 1968 til ministeriet.

Herefter blev docent, dr. phil. Aage Henriksen under 9. september 1968 af ministeriet ansat som fungerende professor i nordisk litteratur ved Københavns universitet fra 1. september 1968 at regne.

h. Professor, dr. phil. Torkel Weis-Foghs afgang fra universitetet

(j. nr. 17c/67).

Ved kgl. resolution af 9. januar 1968 blev der meddelt ekstraordinær professor i zoofysiologi, dr. phil. Torkel Weis-Fogh afsked efter ansøgning og uden pension fra den 30. september 1967 at regne i anledning af, at han har modtaget ansættelse som professor ved University of Cambridge.

i. *Ansættelse af amanuensis, dr. phil. Inger Agnete Munch-Petersen som fungerende professor i biokemi*

(j. nr. 17a/67).

Det matematisk-naturvidenskabelige fakultet afgav til normeringsloven for 1967-68 følgende ansøgning om oprettelse af et ordinært professorat i biokemi:

»Biokemi er et fag i voldsom udvikling og det er idag helt umuligt for nogen enkelt person at dække hele faget, specielt på anden-dels niveauet. For at kunne give en tidssvarende uddannelse bør undervisning i et antal specialer (for eksempel komparativ biokemi, biofysisk kemi, proteinkemi, hormonlære) kunne tilbydes de studerende.

Hidtil har anden dels undervisningen stort set alene påhvilet undertegnede. Alene bedømmelsen af omkring 10-20 magisterafhandlinger og 2 til 4 disputatser årlig, har været en meget betydelig belastning. Ganske vist må antallet af konferenser antages at gå væsentlig ned i de kommende år, men antallet af speciale-opgaver til anden del vil samtidig stige endnu mere. Yderligere må det påregnes, at et meget større antal studerende vil udføre obligatorisk videregående arbejde på instituttet. Dette kan instituttet ganske vist i øjeblikket ikke påtage sig; på grund af pladsmangel kan kun ca. 6 få arbejdsplads. Yderligere kan ca. 20 blive »udplantet« på instituttet ved og udenfor universitetet. Men denne ordning er ikke i længden holdbar, og i samme omfang instituttet udbygges til at kunne rumme et større antal anden dels studerende, vil behovet for et ekstra professorat tiltage yderligere, idet personlig vejledning af anden dels studerende i et eksperimentelt fag som biokemi er uhyre tidskrævende. Det ville være meget ønskeligt, hvis udnævnelse eller designering af den ny professor i faget kunne ske på sådant tidspunkt, at vedkommende kunne deltage i planlægning og indretning af et nyt institut. Som undertegnede har fremhævet i tidligere skrivelser er forslaget om et ekstra professorat i biokemi hidtil ikke fremsat, fordi det ville være umuligt på den forhåndenværende plads at anvise en ny professor rimelige arbejdsforhold.

Hvis der imidlertid, som der nu øjnes muligheder for, kan blive tale om en udvidelse af forsknings- og undervisningsarealerne for biokemi på den gamle polytekniske læreanstalt, må tiden være inde til dublering af professoratet.

Det vil simpelt hen ikke være muligt for en enkelt mand, at bestride hele anden dels undervisningen ved siden af arbejdet med at bestyre et institut og lede det videnskabelige arbejde. *Hans H. Ussing.*«

Efter at fakultetet havde bragt i erfaring, at et professorat i biokemi kunne forventes normeret i løbet af kort tid og under forudsætning af

de bevilgende myndigheders godkendelse, blev det unormerede professorat opslået ledigt.

Under 8. august 1967 blev de indkomne 3 ansøgninger, nemlig fra mag. scient, John Graae, afdelingsleder, dr. phil. Rolf Brodersen og lektor, dr. phil. Agnete Munch-Petersen, tilstillet universitetet til erklæring.

Til at bedømme de indkomne ansøgninger nedsatte fakultetet i henhold til § 2, stk. 2 i kgl. anordning af 5. februar 1953 om ansættelse af professorer ved Københavns universitet et udvalg bestående af professorerne, dr. phil. H. H. Ussing, dr. phil. O. Maaløe og dr. phil. Martin Ottesen, Carlsberg Laboratoriet.

Udvalget afgav under 16. oktober 1967 følgende indstilling:

»Til det nyoprettede professorat i biokemi ved det matematisk-naturvidenskabelige fakultet har der meldt sig tre ansøgere:

- 1) Dr. phil. Rolf Brodersen
- 2) Mag. scient. John Graae
- 3) Dr. phil. Agnete Munch-Petersen.

Det af fakultetet nedsatte udvalg til bedømmelse af de indkomne ansøgninger skal herved udtale følgende:

Rolf Brodersen er født i 1921. Studentereksamen 1939. Magisterkonferens i biokemi ved Københavns Universitet 1944. Filosofisk doktorgrad sammesteds 1949.

Fra 1947 til 1948 var han på studieophold ved University of Chicago, Medical School. Fra 1954 til 1960 ansat af Svenska Kyrkans Mission ved Ndolage Mission Hospital i Tanganyika. Efter hjemkomsten ansat ved Biokemisk Institut i København, hvor han i øjeblikket er afdelingsleder og lektor.

I en ny lærebog i biokemi har han skrevet kapitlerne om tetrapyrrolderivater og biokemisk teknik.

Dr. Brodersens litteraturliste er på 50 numre, og selv om man afstår fra at medregne publikationer, som ikke kan betragtes som egentlig videnskabelige (oversigtsartikler, øvelseshæfter, analyseforskrifter, lærebogskapitler etc.), er der tale om en kvantitativt betydelig produktion.

Ansøgeren har selv inddelt produktionen efter tilblivelsessted, og denne inddeling skal i det væsentlige følges her.

De første tre stammer fra Carlsbergfondets biologiske institut. To af dem behandler sammensætningen af stødpuder til enzymkemisk og proteinkemisk brug. Sigtet er nærmest pædagogisk, idet afhandlingerne opfordrer forskere på de omtalte felter til ikke at glemme de elementære fysisk-kemiske love.

Den tredje (skrevet i samarbejde med T. Astrup) beskriver nogle småforbedringer ved elektroforeseteknikken.

Fra Universitetets Institut for Almindelig Patologi stammer 13 afhandlinger. To af dem (skrevet i samarbejde med A. Kjær) behandler den bakterostatisk effekt af forskellige organiske forbindelser. Afhandlingerne må betegnes som rene rutinearbejder.

Det samme gælder en lille afhandling om formaldehydurinstof som urinvejsantiseptikum.

Et smukt lille arbejde (i samarbejde med H. Klenow) er: Molecular weight determinations of biological substances by means of diffusion measurements.

Hovedindsatsen fra denne periode er imidlertid en række afhandlinger, ialt 8, om inaktivering af penicillin, som sammenfattes i disputatsen: Inactivation of Penicillin G in Aqueous Solution - A Reaction kinetic Investigation.

De hovedemner, der behandles, er inaktiveringen i sur vædske, og denne reaktions afhængighed af pH, temperatur og saltkoncentration. Endvidere behandles den enzymatiske inaktivering ved hjælp af penicillinase.

Koncentrationsbestemmelserne af penicillin sker ved hjælp af en mikrobiologisk metode, udviklet af Vesterdal. Metoden beror på, at en penicillinopløsning, anbragt i et hul i en agarplade, der tilsås med bakterier, hæmmer disses vækst i en zone udenom hullet. Når zonediameteren måles efter en bestemt tid, er der tilnærmet proportionalitet mellem diameteren og logaritmen til penicillinkoncentrationen. På det tidspunkt, da undersøgelsen blev foretaget, var det formentlig den nøjagtigste metode, man havde, og den viste sig også at give resultater af tilfredsstillende pålidelighed.

Kapitel 1 i disputatsen beskriver de anvendte metoder. I kapitlerne 2 og 3 gives bidrag til bestemmelse af de forskellige penicilliner i handelspræparater. Det var problemer, der dengang var af såvel teoretisk som praktisk betydning.

De mere eksakte kinetiske undersøgelser, der omtales i de følgende kapitler, er alle foretaget med G-penicillin. Det vises her, at det i et ret stort pH-område fortrinsvis er det uladede penicillin, der inaktiveres. Interessant er anvendelsen af saltvirkningen på inaktiverings-hastigheden til påvisning af, at det uladede penicillin findes som amfoion i opløsningen.

I kapitel 8 beskrives en penicillinase, udvundet af en Coli-lignende bakterie, og kinetikken for inaktivering af penicillin ved hjælp af denne penicillinase beskrives nøjere i kapitel 9. Endelig diskuteres i kapitel 10 den mulige identitet mellem de af Brodersen påviste komponenter i handelspenicillin og de af amerikanske forskere fundne komponenter.

Hele arbejdet vidner om stor grundighed og stor faglig viden. Man må særlig fremhæve forfatterens indgående kendskab til fysisk kemi og dette fags metoder.

Arbejdet kan vel næppe kaldes egentlig nyskabende, hverken på det metodologiske eller det teoretiske område, men det må betegnes som en vel gennemført og teoretisk interessant undersøgelse.

Fra et studieophold ved University of Chicago stammer 5 afhandlinger.

En (sammen med Ricketts) beskriver en modifikation af Sumners metode til bestemmelse af glukose i urin. To arbejder (i samarbejde med Anderson) handler om eliminationen af penicillin G hos hunde. Der gøres den interessante iagttagelse, at en meget betydelig del af injiceret penicillin udskilles gennem galden. Galden som udskillelsesvej fandtes efter, at det først var påvist, at nephrectomerede dyr stadig kunne fjerne penicillin fra blodet, om end med nedsat hastighed, medens fuldstændig eviscerede dyr ikke inaktiverede injiceret penicillin. Der er her tale om en vel gennemført fysiologisk-kemisk undersøgelse.

En lille afhandling (også sammen med Anderson) beskriver en metode til bestemmelse af en faktor i urnet penicillin, der beskytter mod bakterielle endotoxiner.

Fra samme periode stammer en oversigtsartikel om stødpuder i biokemien samt to afhandlinger om farmakologisk og klinisk prøvning af forskellige farmaka, udført sammen med andre forfattere under en ansættelse ved Løvens Kemiske Fabrik.

Fra Centrallaboratoriet, Københavns Amts Sygehus i Gentofte stammer en undersøgelse af van den Bergh-reaktionens kinetik. Denne reaktion med diazoteret sulfanilsyre som reagens anvendes til klinisk påvisning af galdefarvestoffet bilirubin i serum. Arbejdet har navnlig klinisk-kemisk interesse og indleder forfatterens lange række af undersøgelser over galdefarvestoffer.

Under ansættelsen ved Ndolage Mission Hospital, Tanganyika forfattede ansøgeren en samling analyseforskrifter til brug i hospitalets kliniske laboratorium.

Efter ansættelsen ved Biokemisk Institut ved Københavns Universitet fortsættes arbejderne med galdefarvestoffer.

I fire afhandlinger (tildels sammen med andre forfattere) beskrives udviklingen af en kloroform-ekstraktionsmetode til bestemmelse af bilirubin og andre galdefarvestoffer i humant serum. Den anvendes derefter til undersøgelse af bindingen af bilirubin til proteiner samt til bestemmelse af normalværdier for bilirubin i serum.

Brodersen beskriver endvidere en metode til bestemmelse af bilirubin diglucuronid i serum. Metoden er baseret på isotopfortyndingsprincippet og tillader en ret nøjagtig bestemmelse af de yderst små mængder af bilirubin-diglucuronid, som findes i normalt serum. Mængden findes ca. 40 % højere hos mænd end hos kvinder, i god overensstemmelse med, at Insoe og Axelrod har fundet en hurtigere syntese af amino-phenol-glucuronid i præparater af microsomer fra hanlige end af hunlige rotter.

Den omtalte metode anvendes nu i flere følgende arbejder til undersøgelse af bilirubin-glucuronidsyntesen hos fostre og nyfødte. Hensigten er først og fremmest at belyse årsagerne til gulsot hos nyfødte. Det er kendt, at den enzymatiske konjugation af bilirubin er langsom de første dage efter fødslen. Sammen med Flodgaard studeres bilirubinglucuroniddannelsen i leversnit fra foetal svinelever. Det vises, at selv om o-aminophenol inhiberer glucuronidsyntesen competitivt, og bilirubin hæmmer dannelsen af aminophenol-glucuronid, så må der alligevel være tale om to forskellige enzymer, ansvarlige for hver sin syntese. Interessant er påvisningen af, at det er diffusionstabet af uridindiphosphat-glucuronsyre (UDPGA) fra snittene, som bevirker en reduktion af glucuroniddannelseshastigheden med tiden.

Sammen med andre forfattere foretager Brodersen en undersøgelse af bilirubin-conjugationen i amnion-vædske fra menneskefostre.

Forfatterne diskuterer muligheden af, at der i leveren, såvel moderens som barnets, eksisterer ligevægt mellem bilirubin-glucuronid, bilirubin, UDPGA og UDP. Overvejelserne er ikke i og for sig urimelige, men de eksperimentelle data forekommer ikke helt at kunne bære den omfangsrige diskussion. Den omtalte hypotese lægges også til grund for diskussionen i et arbejde, udført sammen med Jacobsen og Trolle. Arbejdet behandler konjugationsmønstret for bilirubin hos nyfødte. Blod fra navlestrengen blev analyseret for frit bilirubin og diglucuronid. Det fremhæves, at den høje koncentration af ukonjugeret bilirubin i fosterblod ganske vist kunne tænkes at skyldes lav aktivitet af det konjugerende enzym (den gængse forklaring), men at det også kunne tænkes at være forholdet UDPGA/UDP i levercellerne, som bestemte forholdet mellem frit og koblet bilirubin i blodet. Relevante data til afklaring af spørgsmålet gives imidlertid ikke.

Et par mindre afhandlinger om icterogene mekanismer og *Metabolic defects in icterus neonatorum* er rent klinisk-kemiske småarbejder og skal ikke omtales nærmere.

»Dimerisation of bilirubin anion in aqueous solution« og »Intramolecular hydrogen bonding in bilirubin« er pæne små kemiske arbejder, baseret på velkendte principper.

Endelig er der som nævnt indledningsvis forskellige publikationer såsom opgavesamlinger, lærebogskapitler etc.

Helhedsindtrykket er, at Dr. Brodersen er en veluddannet forsker med stor viden og megen erfaring. Hans arbejde er præget af stor grundighed, men kan ikke siges at have været nyskabende. Emnevalget har i udtalt grad været klinisk-kemisk præget. Hvad angår den lærestol, som her skal besættes, ville hans specialer næppe komme til fuld udnyttelse, idet undervisning i klinisk-kemiske problemer ikke kan få mere end en perifer plads i studieplanerne ved det matematisk-naturvidenskabelige fakultet.

Mag. scient. *John Graae* er magister i biokemi fra Københavns Universitet i 1954. Hans publikationsliste omfatter 24 numre, hvoraf en del er oversigtsartikler, lærebøger for gymnasiet o.l.

De egentlige videnskabelige arbejder kan deles i to grupper, hvoraf den første omfatter en række enzymkinetiske arbejder, mens den anden består af afhandlinger om makromolekyleres fysisk-kemiske egenskaber.

Den første gruppe af arbejder begynder med en serie enzymkinetiske undersøgelser udført på Universitetets Fysisk-Kemiske Institut over enzymerne subtilisin, hyaluronidase og ali-esterase. Arbejderne er udført dels alene, dels i samarbejde med professor J. A. Christiansen og andre medarbejdere, og hovedformålet har været at belyse enzymerens virkningsmekanisme ud fra reaktionskinetiske analyser efter de principper, der er udarbejdet af professor J. A. Christiansen. Uden at gå nærmere ind på denne metode skal det dog bemærkes, at den følger hele reaktionsforløbet indtil fuldstændig spaltning af substratet, og derfor kan give andre oplysninger end analyse efter Michaelis og Mentens princip, hvor man i reglen kun bestemmer de initiale hastigheder ved forskellige substratkoncentrationer. Magister Graae viser fortrolighed med professor Christiansens metode, og i mange tilfælde giver analysen efter disse retningslinier supplerende oplysninger om reaktionerne. Under et studieophold i Paris fortsættes disse arbejder delvis i samarbejde med dr. Yon med kinetiske undersøgelser af salmins og lactoglobulins spaltning med trypsin, og efter hjemkomsten undersøger Graae og forskellige medarbejdere trypsins spaltning af casein, subtilisins og chymotrypsins spaltning af tyrosinætylester, samt virkningen af ildflueekstrakt på ATP. Under et studieophold i Norge undersøger han i samarbejde med dr. A. Nygaard kinetikken d-lactic cytochrome c reductase.

Den anden gruppe af arbejder omfatter tre artikler sammen med K. Marcker om teorien for makromolekyleres osmotiske tryk, insulins dimerization og zink-insulins struktur. De to sidste af disse arbejder, der indeholder interessante iagttagelser, er led i en serie afhandlinger af Marcker om insulins struktur. Graae har fornylig fortsat disse undersøgelser med en afhandling, der endnu kun foreligger i manuskript, om metalioners indflydelse på insulins titreringskurve.

I magister Graaes videnskabelige produktion er hovedvægten helt overvejende lagt på de fysisk-kemiske aspekter af problemerne, mens mange mere kemiske eller biokemiske aspekter kun periferisk berøres. En stor del af arbejderne er udført i samarbejde med andre, undertiden mere erfarne medarbejdere, og magister Graae har ikke haft lejlighed til f.eks. gennem en disputats at demonstrere en større selvstændig indsats. Udvalget finder, at magister Graae har demonstreret stor fortrolighed med reaktionskinetik og fysisk kemi, og at han har en lovende produktion, men hans arbejder falder indenfor et ret snævert

arbejdsfelt, og hans selvstændige indsats er endnu ikke tilstrækkelig til helt at kvalificere ham til det ansøgte professorat i biokemi.

Agnete Munch-Petersen er født i 1917. Hun tog studentereksamen i Aalborg i 1935 og blev cand. polyt. (kemi) i 1942. I juni 1959 fik hun tildelt doktorgraden for en afhandling bedømt af det matematisk-naturvidenskabelige fakultet ved Københavns Universitet.

Foruden den detaljerede gennemgang af Dr. Munch-Petersens videnskabelige produktion, som følger, skal vi fremhæve enkelte uddannelses- og undervisningsmæssige forhold af betydning for nærværende ansøgning: (1) I 1955-56 arbejdede ansøgeren videnskabeligt hos Dr. H. A. Barker ved Californiens universitet, Berkeley, og i sommeren 1967 i fire måneder hos dr. K. Kurahashi ved Osaka Universitet, Osaka: (2) siden 1961 har Dr. Munch-Petersen deltaget i alle led af biokemi-undervisningen ved det naturvidenskabelige fakultet i København: og (3) i en ny lærebog for de biokemistuderende har hun skrevet kapitlerne om »Proteiner og Aminosyrer«, om »Co-enzym« og om »Kulhydratstofskiftet«.

Efter disse indledende bemærkninger skal vi beskæftige os med ansøgerens videnskabelige indsats.

Som ung kemiingeniør arbejdede Dr. Munch-Petersen ved forskellige forskningsinstitutter og laboratorier i Sverige og Danmark, hvor hun deltog i foreliggende videnskabelige undersøgelser (1943-52). Fra denne periode foreligger en rutinemæssig bestemmelse af citronsyreindhold i forskellige planteprodukter og en mere speciel undersøgelse af effekten af ATP på monolag af myosin og actomyosin. Videre undersøgelser af myosinets fosforylering er publiceret sammen med Buchthal m.fl.

Dr. Munch-Petersen kom ind på sit nuværende arbejdsområde, da hun i 1952 blev ansat på Universitetets cytofysiologiske Institut. Hun tilhører således den skole af enzymologer, som Herman Kalckar dannede, medens han endnu arbejdede her i landet, og hvis arbejdsområde fremdeles er de vigtige biosyntetiske processer, der involverer »nucleotid-aktiverede« fosforsyreestere. Det er karakteristisk for de arbejder, der er udgået fra denne skole, at både den biologiske basis for undersøgelserne og den biokemiske teknik altid har været »aktuel« i dette ords bedste betydning.

Fra årene 1953-55 foreligger en serie på 10 artikler i *Nature*, *Biochimica et Biophysica Acta* og i *Acta chem. Scand.*, som på nær tre er selvstændige publikationer. Disse arbejder danner grundlaget for Dr. Munch-Petersens disputats »Nucleotid-aktiverede fosforsyreestere« (København 1959, Jul. Gjellerups Forlag), selv om enkelte af dem ikke formelt indgik som led i disputatsen.

I doktorafhandlingen behandler forfatteren en række vigtige biosyntetiske processer, som man først i de senere år har fået nøjere kendskab

til. Til trods for afhandlingens lidt specielle emne har den et bredt biologisk perspektiv. Størstedelen af det eksperimentelle arbejde omfatter undersøgelser af enzymet uridindifosfat-glukose-pyrofosforylase, og er en direkte fortsættelse og udvidelse af Kalckars og Cutolos iagttagelser. Den eksperimentelle del af det indleverede arbejde findes først og fremmest i syv særtryk, men også i selve afhandlingen indeholdes nye eksperimentelle data. Dr. Munch-Petersen har udarbejdet tre metoder til måling af enzymatisk pyrofosforolytisk spaltning af uridindifosfatglukose; to der er baseret på enzymatisk differential-spektrofotometrisk måling af reaktionsprodukterne, og en tredje baseret på anvendelse af radioaktivt pyrofosfat som substrat. Desuden er der ved fraktioneret fældning og ionbytterkromatografi fremstillet enzympræparater af overordentlig høj specifik aktivitet. Forfatterens egne iagttagelser giver en udmærket og fyldestgørende beskrivelse af den reaktion, som katalyseres af det isolerede enzym, og de er prægede af grundighed og af en alsidig udnyttelse af de mest moderne biokemiske arbejdsmetoder. De øvrige eksperimentelle arbejder omfatter dels en beskrivelse af enzymatisk transfosforylering mellem uridinmonofosfat og adenosintrifosfat, og dels enzymatisk pyrofosforolytisk spaltning af guanosindifosfat-mannose til guanosintrifosfat og mannose-1-fosfat. Denne sidste reaktion katalyseres af et specifikt enzym, som blev delvis rensset fra gærkstrakt, og det bør fremhæves, at Dr. Munch-Petersen i de fleste tilfælde har været den første, der har beskrevet de omtalte enzymer og reaktioner. Det eksperimentelle arbejde repræsenterer således en betydelig selvstændig videnskabelig indsats.

Den indleverede afhandling er først og fremmest en gennemgang af tidligere arbejder om nukleotid-fosfatestre og deres rolle i det intermediære stofskifte. Den er særdeles velskrevet og godt disponeret og giver et dybtgående indblik i det behandlede emne.

Fra tiden før disputatsen må omtales to arbejder udført under et studieophold hos Dr. H. A. Barker ved Californiens Universitet i Berkeley. Det drejer sig dels om studier af den bakterielle nedbrydning af glutaminsyre, hvor det specielt påvises, at et mellemprodukt, mesakonsyre, skyldes en tidligere ukendt proces; dels om et omfattende arbejde, der førte til isolation og karakterisation af det adenylobamid coenzym, der er involveret i denne proces. Disse resultater er publiceret sammen med Dr. Barker og medarbejdere. Under opholdet i Berkeley blev Dr. Munch-Petersen fortrolig med en del nye biokemiske metoder, og hun tilegnede sig kundskaber i mikrobiologi, som hun senere har haft nytte af.

Efter disputatsen fortsatte Dr. Munch-Petersen sit arbejde på Fibigerlaboratoriet (hos nuværende professor H. Klenow), indtil hun i 1961 blev ansat i sin nuværende stilling som lektor og amanuensis ved Universitetets institut for biologisk kemi. Fra de senere år foreligger

en del arbejder, der specielt angår omsætningen af udefra tilførte puriner, pyrimidiner og nucleosider i suspensioner af ascites tumor celler og i kulturer af *E. coli*.

To artikler (Biochem. Biophys. Res. Comm. og Acta chem. Scand.) beskriver den hæmmede effekt af deoxyadenosin på DNA-syntesen i henholdsvis ascites tumor celler og i bakterier. Lighedspunkter og vigtige forskelle mellem de to systemer fremhæves. Disse arbejder skal ses i sammenhæng med Klenows samtidige og grundlæggende undersøgelser af deoxyadenosinets effekter.

I de følgende arbejder (et abstrakt til den internationale biokeminerkongres i New York 1964, og to artikler i Biochim. Biophys. Acta) er et nyt problem taget op. Visse bakteriemutanter, som kræver thymin (eller thymidin) for at vokse, dør, hvis de mangler den nødvendige pyrimidinkilde. Dette fænomen betegnes som »thymin-død«, og det har betydelig biologisk interesse, idet der består en klar sammenhæng mellem følsomheden for thymin-mangel og aktiv DNA syntese i cellerne. Den biokemiske årsag til, at cellerne dør, er ikke klarlagt, men Dr. Munch-Petersens påvisning af, at der ophobes abnorme mængder af deoxy-ATP og -CTP under thymin-sult er i øjeblikket blandt de få sikre iagttagelser, man kan bygge på ved analysen af fænomenet thymin-død. Det bør tilføjes her, at den sidste af de nævnte artikler i teknisk henseende betyder et stort fremskridt, idet den da helt nye og yderst følsomme tyndtlags kromatografi er taget i brug.

De sidste to arbejder (Biochim. Biophys. Acta og et abstrakt til den internationale biokemikongres i Tokyo 1967), der foreligger til bedømmelse, er enzymologiske studier af de processer, hvorved udefra optaget thymin omdannes til det tilsvarende trifosfat for derefter at kunne benyttes i DNA-syntesen. I samarbejde med professor N. O. Kjeldgaard er en serie coli-mutanter isoleret, og det er vist generelt, at thymin inddrages i biosyntesen via trans-N-deoxyribocylasens aktivitet, og ikke, som man lige så vel kunne antage, ved hjælp af thymidin phosphorylasen. Samtidig meddeles en række interessante iagttagelser af disse to enzyms cellulære lokalisation og deres dannelse ved induktion.

Udvalget ønsker at fremhæve, at Dr. Munch-Petersens videnskabelige arbejde viser, at hun er en overordentlig kompetent enzymolog med et stort teknisk repertoire, at hun har ydet vigtige og originale bidrag på det forskningsområde, hun har valgt, og at dette område af biokemien er af største betydning for undervisningen ved det matematisk-naturvidenskabelige fakultet.

Sammenfattende skal udvalget udtale følgende:

Dr. Brodersen er en veluddannet og produktiv forsker, hvis hovedindsats navnlig i de senere år har haft nær tilknytning til klinisk forsk-

ning og altså ligger ret fjernt fra det undervisningsområde, som det opslåede professorat skal dække.

Magister Graae er en yngre forsker, der er forfatter eller medforfatter til adskillige lovende arbejder, men som endnu ikke gennem disputats eller på anden måde har dokumenteret, at han er kvalificeret til at bestride det ledige professorat.

Dr. Munch-Petersen er en dygtig veluddannet og original forsker, der som allerede omtalt, er vel kvalificeret til at bestride det ledige professorat. Efter udvalgets mening er Dr. Munch-Petersen den af ansøgerne, der har ydet den mest originale og perspektivrige videnskabelige indsats. Det må yderligere fremhæves, at hendes speciale ligger centralt indenfor det undervisningsområde, som professoratet skal dække.

På basis af denne gennemgang af ansøgernes kvalifikationer skal udvalget eenstemmigt indstille Dr. phil. fru Agnete Munch-Petersen til det ledige professorat.«

Indstillingen har i henhold til § 3, stk. 7, i ovennævnte anordning været tilstillet ansøgerne, af hvilke ingen er fremkommet med bemærkninger.

Efter at fakultetet i møde den 7. november 1967 og Konsistorium i møde den 15. december 1967 havde tiltrådt indstillingen, videresendtes den under 19. december 1967 til ministeriet.

Herefter blev amanuensis, lektor, dr. phil. Inger Agnete Munch-Petersen under 10. april 1968 ansat som fungerende professor i biokemi ved Københavns universitet fra den 1. april 1968 at regne med den bemærkning, at professoratet endnu ikke var normeret, men at det til sin tid ville blive søgt optaget på normeringsloven.

j. *Udnævnelse af konstitueret professor, fil. dr. Nils Jerlov som professor i fysisk oceanografi*

(j. nr. 579/61).

Som meddelt i universitetets årbog for 1962-63 blev laborator, fil. dr. Nils Jerlov ved skrivelse fra undervisningsministeriet af 3. oktober 1963 konstitueret som professor i fysisk oceanografi fra 1. oktober 1963 at regne.

Efter at professor Jerlov, havde erhvervet dansk indfødsret, jfr. skrivelse fra indenrigsministeriet af 6. juni 1966, blev han ved kgl. resolution af 10. april 1968 udnævnt til professor i fysisk oceanografi ved Københavns universitet fra den 1. april 1968 at regne.